BIBLIOTEKA
Zakł. Nar. im. Ossolińskich
XVII 5380

50.643

OPUSCULUM BIPARTITUM

Pro

SUSCIPIENTIBUS ET EXERCENTIBUS SACROS ORDINES

Ab

. R. Patre Adalberto Tylkovvski, Societatis JESU Theologo

Conſcriptum.

EDITIO SECUNDA,

ui accesſit altera Pars, quæ in priori editione deſiderabatur.

ypis Monaſterii Olivenſis S. O. C.

Imprimebat

Georgius Franciſcus Fritſch, 1683.

50.643

FACULTAS ORDINARIA.

OPusculum Bipartitum à R. P. *Adalberto Tylkowski S. J. Theologo conscriptum; quia non solùm Ordinandis utile, sed quibusvis etiam Sacerdotibus, & Curam Animarum habentibus summopere necessarium comperimus: ut Typis Monasterii Olivensis denuò lucem videat, facultatem impertimur præsentibus. Olivæ 22. Februarii Anno* 1683.

Joannes Josephus Martini, Præpositus, Decanus Mevensis, Officialis Gedanensis & Pomeraniæ Surrogatus Judex.

INSTYTUT OSSOLIŃSKICH
BIBLIOTEKA BRODZKICH
XVII-5380-II

IL-

ILLUSTRISSIMO
Ac
REVERENDISSIMO
DOMINO, DOMINO
BONAVENTURÆ
De Niedzielsko
MADALINSKI
EPISCOPO VLADISLAVIENSI ET POMERANIÆ.
Domino & Mœcenati gratiosissimo.

SEcundo prælo Liber hic in lucem prodit; &

ad Te, qui digna literis libris-
que geris, secundis provolat avi-
bus, Antistes Illustrissime. Ni-
mirum suæ tum fortunæ optimè
provisum confidit, cùm sub Tu-
is auspiciis secundam lucem intu-
etur: Cujus Gentilitii Vomeres
palmares felicitatis in fertilissimo
tum Ecclesiæ, tum Patriæ agro,
non secundas solùm, sed sexcen-
tas notas exarant. Literarum
formatrix & religiosis obscura
umbris Librorum officina, non
sine uberioris recipiendæ Lucis
spe, TUO sese sistit conspectui:
non alium sacratiorem ordinem
de sacris ordinibus dignas luce lu-
cubra-

cubrationes producens, ſequendum rata, quàm ut tibi prælentetur, qui in Diœceſi hac Sol es Illuſtriſſimus. Tibi etenim, per quem reducta ſacris veneratio, Templis redditus nitor, Aris repoſitus honos, ſacris operaturis nova ſanctè operandi & vivendi oblata materies, peculiari debetur jure, qui etiam antequam ſub prælo deſudaret, Tuis reluxit in uſibus & exemplis. Faventes igitur Liber hic Tuos ſubeat oculos qui pridem Tuum ingreſſus animum. Tua illum admittat manus, qui jam olim totam obtinuit mentem. Habeat iteratam à na-

tivo Gentilitii Tuo Vomeris splẽdore, qui per immortalia Honorum extenditur spatia, & terrenæ excedit metas gloriæ, lucem & tutamen. Nos verò perge dignari eo vultu, quo Patriæ & Ecclesiæ sudum facis: & tanquam Oliva fructifera in Domo Domini semper vegeto, vividoque virium robore, & felicitatis vigore floreas quàm diutissimè.

Illustrissimæ Celsitudinis Vestræ

Humillimus in Christo Servus

Fr. Joan. Augustinus Hoffmann S. O. Cistercienſis, Præfectus Typographiæ Olivenſis.

PARS PRIMA HUJUS OPUSCULI.

De Suscipientibus Ordines.

CAPUT I.

Requisita ad Ordines Suscipiendos.

1.

SExus, ut sit mas aliàs non teneret ordo. 2. Ætas legitima, de qua in *Trident. Sess. 23. cap. 12.* Ad primam tonsuram quidem, & ad tres minores ordines anni septem expleti requiruntur. Ad Acolytatum anni 12. expleti. Ad Subdiaconatum inchoati anni 22. ad Diaconatum anni 23. inchoati. Ad Sacerdotium anni 25. itidem inchoati. Ad Episcopatum anni 30. expleti. Ante hanc verò ætatem,

valida quidem esset ordinatio in quavis ætate, etiam in minima; sed essent suspensi sic ordinati & irregulares juxta Bullam Pii V. 3. Requiritur ut Baptismum & Confirmationem receperit, & omnes inferiores ordines antequam ad superiores promoveatur & quidem sine Baptismo ordo non teneret. *Ibid. c. 4.* 4. Ut non sit bigamus. 5. Ut non Neophytus. 6. Non corpore vitiatus. 7. Non illegitimus. 8. Non hæreticus, seu hæretici in hæresi mortui filius, vel etiam nepos viâ masculinâ. 9. Nullo impedimento Canonico impeditus, neque conjugatus, nisi uxor priùs voverit castitatem. 10. Non infamis, vel infame aut sordidum exercens officium. 11. Non servus, id est mancipium. 12. Non illiteratus. 13. Non solennem egerit pœnitentiam. 14. Non aliquâ irretitus Ecclesiæ censurâ, id est, nec suspensus, nec irregularis, nec excommunicatus, neque interdictus. 15. Vita honesta & mores requiruntur cum bono de his testimonio, ita ut postea

in

in Majoribus ordinibus hoc testimonium continuari debeat. *Trid. Sess. 23. 16.* Ut literas dimissorias à suo Episcopo habeat, si ab alio ordinari debeat. *Ibid Sess. 14. c. 2.* 17. Ut sit sine peccato mortali, quando ordines suscipit, aut debet esse contritus, & confessus ex decentia si in illo inveniatur. 18. Ut habeat beneficium sufficiens ad victum, vel aliud, unde vivat, nisi sit Clericus regularis. *Ibid. Sess. 21. c. 2. & cap. non liceat de præbendis.* 19. Scientia debita in singulis ordinibus est etiam necessaria, de qua particulatim est dicendum. Qui cum his impedimentis acciperet Ordines, peccaret mortaliter, sed ordo teneret: Sed si absque voluntate recipiendi, non teneret.

CAPUT II.

De Scientia requisita ad singulos ordines.

De Scientia requisita ad primam tonsuram.

Sciat legere & scribere, Rudimenta

doctrinæ Christianæ, seu Cathechismi textum teneat. Decalogum, Præcepta Ecclesiæ, Pater, Ave, Credo, Salve. Peccata in Spiritum S. Peccata clamantia in cœlum. Opera misericordiæ corporalia, & spiritualia. Peccata quæ dicuntur capitalia. Virtutes Theologicas & Cardinales. Dona S. Spiritûs. Sensus Corporis. Animæ rationalis potentias. Hominis novissima. Fructus S. Spiritûs. Beatitudines. Choros Angelorum, quæ omnia ex aliquo pio ac probato libello discet. Deinde de Sacramentis, quot sint? & particulariter de Ordine, quot sint Ordines? quod singulorum Ordinum officium? *Trid. Sess. 23. c. 4.*

De Scientia requisita ad suscipiendos Minores Ordines.

Sciat latinè, ita ut intelligat lingvam Latinam, saltem ut bene legat, & Grammaticam ordinet, vulgari sermone reddendo. Rudimenta illa Fidei quæ diximus, non solùm memoriter tene-

teneat, sed etiam habeat mediocrem illorum intelligentiam, præsertim expositionem Fidei, Symboli, Decalogi, & peccatorum Capitalium. De Sacramentis etiam omnibus ac singulis. Quid sint? quot singulorum effectus. De Ordine in particulari, quot sint Ordines? quod singulorum officium? C. *Singular.* 77.

Quæ scienda pro Subdiaconatu.

Sciat Latinè, ut non solùm intelligat, sed etiam loquatur. Doctrinæ Christianæ pleniorem cognitionem habeat quàm præcedentes, ut saltem si interrogetur, appareat eum probè singula mysteria fidei intelligere & recensere. De Sacramentis & de Ordinibus paulò plura quàm antecedentes, quot sunt, quid, quæ materia, Forma, Minister, Effectus, Suscipiens: C. *Tuas de Simpl.* *Quicunq; d.* 77. & *dilectus de Ordin.*

Quæ scienda pro Diaconatu?

Eadem quæ Subdiacono, sed paulò perfe-

perfectiùs, Baptismi præterea, & Missæ, & Eucharistiæ defectus, si non perfectè, saltem ex parte scire debet, quandoquidem illorum est Minister, & Sacerdotis in his coadjutor.

Quæ Scienda pro Sacerdotio, & ex quibus ea facilius discet?

1. Sciat benè Latinam lingvam, ita ut exactè & congruè loquatur, in hac re illum ad *Ciceronem* remittimus. *Ibid: c.* 14.

2. Doctrinæ Christianæ, ut de Subdiacono & Diacono diximus, rudimenta non solùm memoriter teneat, sed etiam eorum pleniorem expositionem, & singulorum intelligentiam, ut interrogatus de illa, aptè exponat. Quod discet ex *Catechismo Romano*, *vel Canisii.*

3. De ipso Sacerdotis officio, & Confessoris quid sit, quæ aut quot requiruntur ad Confessoris officium. De Clavibus quid sint, & quæ. Discet ex *Polanci Directorio*, aut nostra Instructione

ctione quam hîc infra ponimus. *Trid. Seſſ. 14. c. 6. de Poenit.*

4. De Sacramentis tum in genere, tum in ſpecie, & præcipuè de Ordinibus. Quid ſint, quæ partes, Materia, Forma, Miniſter, effectus, ſuscipiens. Hæc diſcet ex *Concil. Florentino* ſub *Eugenio* IV. vel ex aliqua *Summa Theologiæ Moralis*, & nos inferiùs apponemus.

5. Caſus Baptiſmi, Extremæ Unctionis, Ordinis, Euchariſtiæ, Matrimonii, Pœnitentiæ.

6. De Cenſuris. Quid ſint, & quotuplices. Præſertim de Excommunicatione Majori & Minori, de ejus effectu. Quis poſſit abſolvere, quis ferre. Præſertim caſus in Bulla Cœnæ Domini. Ex aliquo Theologo Morali.

7. Defectus Miſſæ & Remedia. Ex Miſſali Romano. Sylveſtro *verbo* Euchariſtia, 2. 3. & 9. & V. Miſſa 3. S. Thoma & aliis.

8. Partes Pœnitentiæ teneat exactè. Contritionem ſcilicet, Confeſſionem, &

& Satisfactionem. Item Sigillum. De peccatorum natura quæ sunt materia Confessionis, de Restitutione, de Circumstantiis peccatorum. Hæc ex nostra infra posita Instructione, vel *Directorio Polanci.*

9. Matrimonii dirimentia impedimenta, memoriter teneat versibus comprehensa, cum singulorum verborum explicatione, quæ debiti petitionem aut redditionem impediant. De Sponsalibus.

10. De Usura. Quotuplex casus Usuræ, de Emptione & Venditione, de Censibus, Cambiis, Donatione, Testamentis, & aliis Contractibus. Discet ex *Medina, Bonacina, Soto. de justitia.* Et *in* 4. *d.* 16. *ex* S. *Th.* 2. 2. *q.* 77. 78. De Simonia quid, quotuplex, ejus casus. De Beneficiis Ecclesiasticis.

11. De Votis, præsertim Castitatis, Religionis, casus voti. De Juramento, Eleemosyna, Decimis, Furto, Rapina, Dolo, Fraude, Homicidio, Detractione, Bello justo vel injusto.

12. Quæ

12. Quæ ad vitam & honestatem Clericorum spectant, quæ eis prohibita, quæ præcepta. Quamvis hæc Diacono & Subdiacono, imò & inferioribus Clericis nota esse oporteat. Quæ discenda ex aliquo Theologo Morali, & nos hîc apponemus.

13. Quæ ad recitandum decenter Officium & horas Canonicas spectant. Hæc discet ex Breviarii regulis. De peccatis verò quæ in his horis recitandis committuntur, ex aliquo Theologo Morali.

14. De Hæresi, Apostasia, Idololatria, Schismate, Superstitione; Magia. *Ex S. Th.* 2. 2.

15. Quoad praxim. Sciat 1. Formam Absolutionis. 2. Interrogatorium per singula præcepta, & septem peccata capitalia, & in singulis, quid à quo petendum. 3. Remedia peccatorum, maximè communium, & peccata statuum scire oportebit. 4. Quomodo se gerere debeat cum Pœnitente, ante Confessionem, in, & post. 5. De qualitate

litate & quantitate Pœnitentiæ imponenda. Ex *Polanco* & aliis.

CAPUT III.

De Potestate Confessoris.

UT bene suo munere fungatur Confessarius, ex necessitate duo in illo requiruntur. *Scientia & Potestas.* De scientia videtur satis dictum. Addi posset, ut sciat ea quæ pertinent ad vitæ hominum actiones & opera, & ut discernat inter bona ac mala, & ex malis inter peccata mortalia & venialia de quo in altera Parte.

Potestas est duplex: Clavis scilicet Ordinis, & Jurisdictionis.

Clavis Jurisdictionis, est potestas per quam Pœnitens fit subditus Sacerdoti, & ipse Sacerdos superior in eo foro, ut de illo possit judicare. Est autem duplex. *Ecclesiastica & Sæcularis.* Altera in foro Pœnitentiæ servit, quæ propriè clavis dicitur. Altera in foro publico, est Ordinaria

naria in quolibet Ordinario Judice: & delegata in Delegato. *Ordinis eſt Poteſtas*, per quam Pœnitenti ſic ſubdito per clavium Jurisdictionem remittuntur vel dimittuntur peccata. Ea eſt duplex, ſcientiæ & poteſtatis. *Clavis ſcientiæ* non eſt ſcientia, ſed poteſtas agnoſcendi & inquirendi in peccata pœnitentis. *Clavis poteſtatis* eſt poteſtas poſtquam ſciverit, ſententiam ferendi, abſolvendo vel retinendo. Dicuntur autem *claves* quia cœlum aperiunt peccatori, per peccatum clauſum.

CAPUT IV.

De Bonitate, Prudentia & Sigillo.

ILla duo, poteſtas, ſcilicet, & ſcientia requiruntur ex neceſſitate in Confeſſario. Ex decentia autem & ad bene eſſe requiruntur: Bonitas, Prudentia, Sigillum ſecreti. *Bonitas* talis ſit, ut ſit exemplum morum populi, & poſſit eum in via ſpirituali manu ducere. *Prudentia*

ut

ut sibi & cæteris rectum consilium in agendo,& vitæ ratione, ac peccatorum remediis præbere possit. *Sigillum* est vis, seu obligatio, quâ Sacerdos celare tenetur, & nulla de causa unquam revelare, quæ in confessione audivit pœnitentium peccata. Sed de hoc postea copiosiùs.

Compendiolum De Sacramentis.

CAPUT I.

De Necessitate Sacramenti.

NOn modò Ordinandis, sed universo populo est necessaria saltem crassa cognitio Sacramentorum, cùm ad prima Fidei rudimenta pertineant, & sint tanquam prima Religionis nostræ fundamenta. Sacerdotibus verò tanquam horum Ministris exactior, præsertim Confessoribus, cùm de illis debeant populum instruere & interroga-

re,

re, tum etiam quia circa illa caſus difficiles accidunt. Ut ergò ordine procedamus, hanc de illis tractationem in duos dividemus Articulos. In primo breviter tum in genere, tum de ſingulis Sacramentis in particulari, quid ſint, quæ Materia, Forma, Miniſter, Suſcipiens, Effectus, agemus. In Secundo circa hæc ſingula præcipuos & ſingulariores caſus, ad Confeſſariorum maximè utilitatem proponemus.

ARTICULUS I.

CAPUT I.

De Sacramentis in genere.

§. 1.

SAcramentum eſt ſignum viſibile inviſibilis gratiæ, cujus ſimilitudinem gerit, vel cauſa exiſtit, *vel eſt* rei ſacræ, rei ſanctificantis ſignum efficax.

Perficiuntur Sacramenta tribus. Scilicet: Materiâ, Formâ, & Intentione, ut

BIBL. Z.N.IM. OSSOLINSKICH

ut mens sit saltem faciendi quod facit Ecclesia. *Partes essentiales* sunt duæ. Materia & Forma. *Materia*, sunt res. *Forma*, verba.

Dicuntur autem *Materia* & *Forma* similitudine quâdam ad res naturales, quæ ex materia & forma constant. Quia materia est imperfecta & in potentia, & perficitur per formam quæ est perfectior, & determinatur per illam. Sic in Sacramento rerum significatio est magis confusa, & ad plura significanda indeterminata. At Verborum significatio distincta & perfectior, & determinat res ad hanc vel illam significationem tantùm: Denique res sunt signa imperfecta, verba verò sunt signa multò perfectiora.

Effectus Sacramentorum. Est gratia gratum faciens, ac peccatorum remissio: & in quibusdam Character. Insuper omnia possunt facere ex attrito contritum.

Minister. Quinque Sacramentorum est Sacerdos. Duorum autem scil. Confirmatio-

mationis & Ordinis tantùm Episcopus. Græci hic habent suum quid particulare.

Suscipiens. Quivis Sacramentorum est homo capax, etiam ante usum rationis. Sed ad quævis Sacramenta oportet esse baptismum aliàs non valent. Oportet esse & contritum, si est in peccato. De quo postea.

§. 2. *De Numero, distinctione Sacramentorum, & Institutione.*

Septem sunt Sacramenta, Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio, Ordo, & Matrimonium. *Trid. Sess. 7.*

Causa *cur tot sint* instituta Sacramenta à Christo, est ex proportione ad vitam naturalem, in qua nascimur, augemur pervenimus ad statum perfectum, & si in morbum labamur sanamur, & ad finem vitæ tandem pervenimus. Ita Sacramenta sunt facta ad vitam spiritualem perficiendam. Per Baptismum enim regeneramur, vel potiùs nascimur in vita

vita ſpirituali. Per Confirmationem creſcimus ſeu roboramur. Per Euchariſtiam nutrimur, & ad perfectum ſtatum perducimur. Per Pœnitentiam, ſi deficimus ac in morbos labimur, ab iis ſanamur. Per extremam Unctionem ad finem tandem vitæ præparamur, confortamur & perducimur. Per iſta quinque ſingulorum vita particularis perficitur. Per alia verò duo, in communi omnium vitæ perfectio communis comparatur. Ad propagationem quidem carnalem & filiorum educationem ut ſit ſancta, tendit Matrimonium. Ad propagationem verò ſpiritualem, & filiorum ſpiritualium educationem, ac rectam gubernationem, Ordo. Atque ita Dei ac Domini noſtri mira apparet in hac Sacramentorum inſtitutione charitas & ſapientia. *Trident. Seſſ. 7. can. 9.*

Characterem tria imprimunt, Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo, & ideò non poſſunt iterari. Eſt autem *character* ſignum quoddam ſpirituale, & indele-

delebile: Seu donum quoddam in anima. Quo ipso confertur & datur potestas ad suscipiendum & conferendum Sacramenta. In Baptismo quidem ad omnia suscipienda. In Confirmatione ad suscipiendos Ordines. In ipso Ordine ad omnia Sacramenta administranda.

Institutor Sacramentorum est Christus ipse, neque potest Ecclesia ullum instituere Sacramentum. *Trid. Sess. 7. can. 9.*

CAPUT II.

De Singulis Sacramentis.

§. 1. *De Baptismo.*

Baptismus est ablutio exterior facta sub hac Forma verborum. *Ego te Baptiso in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti.*

Materia, Aqua naturalis, Elementalis.

Forma. Ego te baptiso in nomine Patris, & Filii & Spiritûs Sancti.

Effe-

Effectus. Remissio culpæ omnis, originalis, & actualis, & omnis pœnæ, & gratiæ infusio cum donis ac virtutibus; & character baptismalis.

Minister. Sacerdos ex officio, & in casu necessitatis unusquisq;.

Suscipientes. Omnes credentes & in Fidei rudimentis instituti, etiamsi sint pueri vel amentes.

Triplex est Baptismus. Fluminis vel aquæ. Flaminis vel Spiritûs S. Sanguinis vel Martyrii.

§. 2. *De Confirmatione.*

Confirmatio est unctio Chrismatis in fronte baptisati ab Episcopo facta sub forma præscripta verborum. *Signote &c.*

Materia. Chrisma confectum ex oleo & balsamo.

Forma. Signo te signo S. Crucis, confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris & Filii & Spiritûs S.

Effectus; Datur Spiritus S. ad robur, ut

ut audacter quis confiteatur nomen Christi: & imprimitur character.

Minister Ordinarius est Episcopus, aliquando ex dispensatione Sedis Apostolicæ simplex Sacerdos.

Suscipiens Baptisatus. Aliàs non valeret. Et ex decentia ætas ea, ut possit recordari se suscepisse hoc Sacramentum.

§. 3. *De Eucharistia.*

Eucharistia est Sacramentum sub specie panis & vini continens verum Corpus atque Sangvinem Christi.

Materia est panis triticeus, & vinum ex vite, cui ex traditione & præcepto Ecclesiæ miscendum est parum aquæ.

Forma in consecratione panis. *Hoc est Corpus meum.* In consecratione vini. *Hic est Calix Sangvinis mei* &c.

Effectus. Unio cum Christo, seu gratia hanc unionem faciens. Omnes deinde effectus, quos cibus & potus in corpore operatur, facit in anima. Nutrit,

sustentat, auget, reparat, delectat. Tum dona ac virtutes infusæ: remissio peccatorum venialium, & mortalium si quis accedat se putans contritum carens Confessario: pœnæ temporalis ex parte remissio: Illuminatio mentis, Devotio, fervor, imminutio fomitis & concupiscentiæ & tandem vita æterna.

Minister. Sacerdos. *Suscipiens.* Confessus post peccatum mortale: vel si necessitate compulsus non potuit confiteri saltem sit attritus, attritionem scilicet putando contritionem esse in se.

§. 4. *De Pœnitentia.*

Pœnitentia. Est Sacramentum Confessionis & Absolutionis cum remissione peccatorum commissorum post Baptismum.

Materia. Sunt actus pœnitentis, Contritio, Confessio & Satisfactio.

Forma. Verba Absolutionis quæ profert Sacerdos. Ego te absolvo &c.

Effectus. Remissio peccatorum, seu Absolutio à peccatis, & infusio gratiæ.

Minis-

Minister. Sacerdos habens potestatem absolvendi ordinariam, vel delegatam.

Suscipiens. Contritus, vel Attritus. Nam hoc Sacramentum facit ex attrito contritum.

Partes essentiales duæ. Materia & forma. *Integrales sunt* illæ materiæ dictæ: Contritio, Confessio, & Satisfactio.

Poenitentia est multiplex. Alia est *effectus* vel dolor rei vel operis facti. Alia *virtus* quæ illum affectum moderatur, ut pœniteat de quo oportet, & quomodo oportet. Alia, *Sacramentum* superiùs expositum. Item accipitur pœnitentia *pro satisfactione.* Alia rursus est *secreta*, alia *publica*, alia *solennis.*

§. 5. *De Extrema Unctione.*

Extrema Unctio. Est facta unctio Infirmi in oculis, naribus, manibus, pedibus, renibus, cum oleo consecrato idque facta sub certa forma verborum.

Materia. Oleum olivæ per Episcopum benedictum, quod dicitur oleum infirmorum.

Forma: Per istam unctionem & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per visum deliquisti, *& sic in aliis membris.*

Effectus. Mentis sanitas, & quando expedit etiam corporis, atque ita reliquias peccatorum aufert, & spem ac fiduciam erigit, & contra dæmonis tentationes ungit, præterea vires dat ad ferendum morbum.

Minister. Sacerdos. *Suscipiens*, infirmus in articulo, aut prope articulum mortis constitutus.

§. 6. *De Ordine.*

Ordo. Est Sacramentum in quo quibusdam verbis & rebus datur potestas ad consecrandam Eucharistiam, & alia Sacramenta conficienda.

Materia. Est id per cujus traditionem confertur ordo. Ut *Presbyteratus* confertur per calicis cum vino, & patenæ cum hostia porrectionem. *Diaconatus* per traditionem libri Evangeliorum. *Subdiaconatus* per libri epistolarum datio-

tionem, ut est in Pontificali Romano, sive per calicis vacui, & patenæ sine hostia dationem.

Forma. Sunt verba Episcopi, quibus exprimitur actus ille traditionis rei, & actus potestatis circa eam rem traditam.

Effectus. Gratiæ augmentum ut quis sit idoneus Minister, & character, seu potestas.

Minister. Ordinarius est Episcopus.

Suscipiens. Vir nullum ad hoc impedimentum Canonicum habens.

Septem sunt Ordines juxta opinionem Theologorum, propter septiformem gratiam Spiritûs S. cujus officia exquitur. *Prima Tonsura* non est ordo, sed præparatio ac dispositio ad ordines. Est enim professio quædam vitæ spiritualis, & per hanc reponitur in Clero, & fit capax beneficii Ecclesiastici, & alia quædam habet privilegia.

Minores Ordines sunt quatuor. Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, Acolytatus.

Majores Sacri tres. Subdiaconatus, Diaconatus, Presbyteratus.

Episcopatus. Est gradus Sacerdotis. Est enim per hunc summus Sacerdos. Canonistæ faciunt novem Ordines, annumerando Episcopatum & primam tonsuram, ut sic militantem Ecclesiam assimilent triumphanti, in qua sunt novem chori Angelorum.

Sacri. Dicuntur majores per Antonomasiam, (licet etiam alii sint Sacri) 1. Quia impediunt Matrimonium contrahendum, & dirimunt contractum. 2. Quia solenne votum Castitatis adnexum habent. 3. Quia proximè ministrant Sacramento Eucharistiæ sive sacrificio: Alii quatuor non item. Ideòque illi vocantur *Majores*, & isti *Minores.*

Et quamvis sint *septem Ordines*, ***unum tamen est Sacramentum.*** Quia omnes ordinantur ad eundem finem, puta ad Corpus Christi verum & quia omnes in uno Sacerdotio includuntur. Sacerdos enim potest omnia quæ inferiores, sed non è contra.

Ostia-

1. *Ostiarii officium* est excludere ab Ecclesia indignos, scilicet Infideles, Apostatas, Hæreticos, Excommunicatos, Interdictos, Energumenos: item Cathechumenos post Evangelium, & admittere dignos.

Materia Ostiarii sunt claves, per quarum traditionem datur hic ordo. *Forma* sunt verba Episcopi claves tradentis.

2. *Lectoris Officium* est legere populo in Ecclesia lectionem Prophetarum, & aliam Ecclesiasticam ex loco eminentiore ut populus audiat.

Materia Lectoris sunt libri in quo illæ lectiones sunt scriptæ. *Forma* verba Episcopi.

3. *Exorcistæ officium* exorcizare & imponere manus supra cathechumenos ad fores Ecclesiæ ante baptismum, & exorcizare energumenos, ac dæmones ab illis expellere. *Materia*, traditio libri exorcismorum. Romæ inolevit mos à multis annis, ut detur Missale. *Forma*, verba Episcopi librum tradentis.

4. *Acolythi officium* est præparare ampul-

las vini & aquæ & dare Subdiacono: portare cereos ante Sacerdotem; & eos tenere cùm legitur Evangelium in Missæ Sacrificio. *Materia.* Traditio candelæ extinctæ & ampullarum vacuarum. *Forma.* Verba Episcopi hæc tradentis.

5. *Subdiaconi officium.* 1. Erga Eucharistiæ celebrationem, præparare materiam quæ debet consecrari, uti vinum & panem, & dare Diacono. 2. Erga corpus Christi mysticum, instituere cathechumenos absente aut impedito Diacono. 3. Canere Epistolam in Sacro. 4. Corrigere fratres ex officio. *Materia & Forma*, ut supra.

6. *Diaconi Officium.* Est ministrare in sacro Sacerdoti vinum & panem. Scilicet præparare calicem & panem ei dare, & in toto sacro ministrare. 2. Sanguinem Christi populo ministrare, quando hic esset dandus. Imò & deferre Corpus Christi in patena, non tangendo illud. 3. Legere Evangelium in Ecclesia, aut illud cantare. 4. Instruere catechumenos, & prædicare Evangelium fidelibus, ac infide-

infidelibus ex commissione, Sacerdote impedito: legere homilias, concionari. *Materia & Forma*, ut supra.

7. *Presbyteri* sive Sacerdotis officium, est consecrare Corpus & Sangvinem Christi. 2. Absolvere à peccatis. 3. Pascere verbo, exemplo, & doctrinâ populum, sub Episcopo tamen, tanquam Episcopi concionator. Alioqui concionari fidelibus res est propria Episcopi. *Materia*, est traditio calicis præparati cum vino & aqua, & patenæ cum hostia. *Forma*: Accipe potestatem offerendi in Ecclesia Sacrificium pro vivis & defunctis ut ait *Conc. Florent. in decret. Eugenii* IV. *de Sacerdot.*

§. 7. *De Episcopatu.*

Episcopatus, ut dictum est, non est Ordo distinctus, sed gradus Ordinis. Id est Summum Sacerdotium. Potest supra simplicem Sacerdotem duo Sacramenta conferre, Confirmationem & Ordinem. *Consecrare* oleum Infirmorum seu Extremæ unctionis, seu Chrisma, & oleum

Cathechumenorum. *Benedicere* vasa & vestes, & res alias ad Sacrificium, vel Sacramenta pertinentes. Multa alia *Jurisdictionis exercere*, & per se tanquam proprium munus ad se spectans *concionari* ad Fideles, & esse populi Doctorem.

§. 8. *De Matrimonio.*

Matrimonium est viri & fœminæ legitimus & mutuus consensus per verba, seu signa exteriora, de præsenti expressa tradentium invicem sui dominium in perpetuum ad filiorum procreationem. *Vel brevius.* Est Sacramentum indissolubilis conjunctionis viri ac fœminæ ad filiorum procreationem.

Efficiens. Est ipse mutuus consensus per verba de præsenti expressus.

Materia. Sunt personæ ipsæ, & illarum externi actus, per quos indicant consensum seu traditionem. *Forma.* Verba exprimentia consensum, vel illis aliquid æquivalens.

Effectus. Gratia ad usum Matrimonii legitimum, & prolis procreationem, educa-

educationēm, & ipsius Matrimonii indissolubile vinculum.

Minister. Sunt ipsi contrahentes sed post Concil. Trid. necessariò requiritur Parochus proprius, vel de ejus licentia alter Sacerdos, & duo saltem testes præterea.

Suscipiens. Persona legitima, hoc est vir & fœmina nullo canonico impedimento impediti.

§. 9. *Ad Matrimonium contractus multiplex spectat.*

Nam 1. sunt *sponsalia* per verba de futuro. 2. *Matrimonium* per verba de præsenti. Et hoc matrimonium, vel est inter nondum baptizatos, quod propriè vocatur conjugium: est enim solus naturæ contractus per verba vel signa de præsenti exprimentia consensum mutuum tradentium invicem sui dominium ad procreationem filiorum. Vel est inter jam baptisatos: & hoc non solùm est contractus naturalis, sed pariter Sacramentum, significans unionem Christi

cum Ecclesia & dans gratiam conjugatis, quod ideò etiam vocatur Sacramentum ratum: illud verò conjugium naturæ dicitur Matrimonium non ratum, quia est non fidelium, & ideò minorem habet firmitatem quàm fidelium. Hoc rursus Matrimonium ratum, vel est ratum per verba tantùm de præsenti sed non consummatum, aut ratum & consummatum, quod est omninò indissolubile. Sunt & aliæ differentiæ. Ut, quòd sit Matrimonium verum vel fictum, validum, legitimum, vel illegitimum, item absolutum, vel conditionatum. Et habet alias accidentarias differentias ex parte verborum, vel consensûs, vel personarum, quas longum esset recensere, quæ ex Theologis moralibus cognosci poterunt. Verùm nota.

In quovis Sacramento continentur hæc tria.

1. *Sacramentum tantùm*, vel illa signa sensibilia & verba, quæ significant tantùm & non sunt res significatæ. 2. *Res tantùm*, vel gratia significata per illa signa, scili-

scilicet res significata, aliud non significans. 3. *Res & Sacramentum simul*, vel, ut significans & significata simul: hoc est. Significans gratiam & significata per verba & signa sensitiva. Hæc autem est in singulis Sacramentis quidam alius adhuc effectus præter gratiam. Videlicet in tribus quæ imprimunt Characterem est ipsemet Character. In Eucharistia est Corpus Christi sub speciebus contentum. In Pœnitentiæ Sacramento est contritio interna, in Extrema unctione est interna devotio & quasi spiritualis unctio. In Matrimonio, indissolubilitas, seu vinculum Matrimonii.

ARTICULUS II.

Casus præcipui circa singula Sacramenta.

NOn sufficit Sacerdoti generalis illa Sacramentorum cognitio de qua hactenus, sed necesse est ut cognoscat & casus occurrentes circa singula Sacramenta

menta, præcipuè magis necessarios ac frequentes v. g.

§. 1. *De Baptismo.*

Circa cujus Materiam hæc Regula est.

Materia debet esse aqua naturalis, scilicet Elementaris, aliàs non tenet Baptismus. Et si dubium fuerit an sit aqua elementaris, dubius quoq; erit Baptismus, atque ex hac regula omnes casus erunt judicandi. Unde non in vino aut alio liquore nec in aqua artificiali, ut est rosacea, vel alterius herbæ, aut ex fructibus expressa, nec in aliis aquis non elementalibus, ut sunt minerales. Nec in saliva, sudore, lixivio, urina. Nec in glacie nisi liquescat, nec in aliquo humore qui non sit aqua elementalis, Baptismus valet. Quodsi aquæ elementali misceatur aliquid, ut sal, vinum, butyrum, mel, &c. Tunc, siquidem speciem & nomen aquæ retinebit, ut dicatur aqua salsa, vinosa, mellita, tenebit Baptismus. Si verò contrà, ut dicatur

vinum

vinum aquosum, non tenebit. Idem etiam est dicendum de mineralibus quibusque aquis, ut sulfureis, aluminosis, ferruginosis, quæ mistionem habent cum aqua elementali. Quòd autem aqua sit calida vel frigida, vel tepida, vel alio modo alterata, aut facta rubra, viridis, vel alio colore affecta, nihil refert ad substantiam Baptismi.

Circa Formam Regulæ.

1. *Regula* Generalis est. Tam in Baptismi forma, quàm aliorum Sacramentorum, dum formæ sensus relinquatur, quocunque modo fiat ejus mutatio vel corruptio, vel additio, vel detractio, vel commutatio, vel in hanc aut illam lingvam translatio, ita ut sensus maneat, tenet Sacramentum, licet committat sacrilegium quicunque quomodocunque formam Ecclesiæ consuetam mutaverit quâvis intentione.

2. *Regula.* Significatio verborum est spectanda tum ex proprietate grammaticali verborum, tum ex accommoda-

modatione usûs Ecclesiæ ipsorum verborum, ita, ut etiamsi proprietates Grammaticæ non maneant propter Barbarismos ac Solœcismos, dummodo significatum principale ex usu & accommodatione Ecclesiæ maneat. Ut si quis dicat. *Ego te Baptiso in nomine Patrias, & Filias, & Spiritus Sancto*, Baptismus tenet.

3. *Regula* particularis de Baptismo, ex hac sequitur, quòd in Baptismi forma dummodo explicetur actus baptisantis qui per ipsum ministrum exercetur, ut si v.g. baptisetur cum invocatione trium personarum SS. Trinitatis semper tenet Baptismus quibusvis verbis fiat, & quocunque idiomate.

4. *Regula.* Cum dubium est, an aliquis sit baptisatus (& idem est de aliis Sacramentis) utendum formâ conditionatâ. Ut, *si non es baptisatus, ego te baptizo, &c.*

Ex his regulis ferendum judicium de omnibus casibus, tam circa Baptismi, quàm aliorum Sacramentorum formam.

De

De variis modis quibus potest forma variari, & variis casibus in ejus variatione.

Variari autem potest forma quinque modis. Verborum immutatione, corruptione, detractione, additione, transpositione.

1. *Mutatio verborum* in Baptismo, potest esse in primo, secundo, tertio, verbo, vel simul omnibus. In primo verbo, si dicatur pro *Ego*. Nos te baptisamus. Tunc enim teneret, si sensus sit in singulari propter gravitatem personæ, ut si sit Episcopus, sed peccaret. Si diceretur: *DEus, Christus, SS. Trinitas te baptizet*, non teneret, quia non exprimitur actus baptizantis.

In secundo verbo, pro *Te*, vos, sive in singulari, sive in plurali, dum omnes simul baptizaret teneret. Item si nomen proprium exprimeret, vel commune appellativum, *hunc servum Christi, hunc hominem*, teneret.

In tertio verbo. *Baptizamus* in singulari

gulari significans teneret, sed non in plurali. *Baptizatur* in Indicativo, & *baptizetur* in Imperativo, tenet. Sed *baptizetur* in Optativo, non teneret. Quia non exprimitur actus baptizantis sed desideratur.

Abluo, tingo, immergo, & similia tenent, quia idem significant quoad rem ipsam & baptizandi actum.

In quarto verbo. In nominibus Patris & Filii & Spiritûs S. non teneret. Quia indicaretur diversitas essentiæ personarum divinarum.

In quinto verbo. In nomine Domini. Non teneret, quia non exprimitur SS. Trinitas.

In nomine SS. Trinitatis, non teneret, quia non explicantur Personæ cùm, id sit necessarium, nec etiam, *in nomine SS. & individuæ Trinitatis*, ob eandem causam. Neque si una tantùm, vel duæ tantùm, nominarentur Personæ, propter eandem causam.

In nomine Christi. Olim ex dispensatione, ut probabilior asserit opinio, tenuit,

tenuit, sed modò dubium est an teneret. Nam affirmare id videtur D. Ambrosius, & habetur in cap. *A quodam Judæo, de consecratione.* Probabiliùs est quod non teneret.

In nomine Patris, Geniti, & Spiritûs S. In nomine Generantis, Geniti, & Procedentis, vel quibusvis aliis nominibus significantibus ipsas personas per earum aliquas proprietates, teneret, ut probabilior opinio asserit.

Item *Latinè, Græcè, Arabicè*, aut quovis alio idiomate forma proferatur, tenebit ejusmodi baptismus.

2. *Additione.* Ut, *Baptiso te in manibus meis hodie in Ecclesia. In nomine Patris, & Filii, & Spiritûs S. & B. V. Mariæ*, & quidcunque addatur quod non mutat sensum, tenet Sacramentum. Sed si additio mutaret sensum. Ut in *Nomine Patris majoris, & Filii minoris* &c. non teneret.

3. *Detractione*, omittendo aliquam dictionem formæ. Si omittatur vox *Ego*, tenet Baptismus, nam subintelligitur in verbo

verbo *Baptizo*. Si verò aliqua alia dictio desit, non est Sacramentum, quia est imperfectus sensus, ut si dicatur, *Baptiso te*. Vel nominetur tantùm una, vel duæ Personæ.

4. *Transpositione*. Ut *in nomine Spiritûs S. Filii, & Patris te baptizo*. Vel quomodocunque aliter commutetur ordo verborum, teneret: nisi tanta esset verborum transpositio quæ sensum mutaret. Ut *Baptizo te nomine & Patris*.

5. *Corruptione vocabulorum* per barbarismos scilicet & solœcismos. Ut, *in nomine Patrias & Filias*, vel quomodocunq; aliter, dummodo sensus maneret. Saltem ex accommodatione usûs Ecclesiæ: Baptismus teneret.

Circa Ministrum Baptismi.

Minister. Ex officio est Sacerdos, ut diximus, aut quivis alius in casu necessitatis. Sed debet servari ordo & decentia, seu debita ministratio, scilicet ut cùm adest Sacerdos ipse baptizet, Laicus cedat Clerico, mulier viro, Clericus Subdiacono

diacono & hic Diacono. Quodsi non adsit fidelis aliquis, aut non præcisus ab Ecclesia: tum etiam infidelis & præcisus ut Excommunicatus, vel Hæreticus possunt baptizare: & teneret Baptismus, dummodo vellet facere quod facit Ecclesia, vel quod faciunt Christiani, vel quod instituit Christus. Requiritur in Ministro talis intentio, non autem fides.

Quodsi unus aquam affunderet, alter formam proferret, non teneret Baptismus. Quia forma esset falsa: *Ego te baptizo.* Sed *si duo* pariter ex æquo *baptizent*, & affundant aquam, & simul proferant formam, teneret. Quia ab utroq; & à singulis profertur forma, & à singulis perficitur Sacramentum. Quodsi alter illorum citiùs formam cum ablutione absolverit, ille solus baptizabit. Seipsum autem nullus potest baptizare.

Casus varii circa ritum & modum baptizandi.

Si potest servari solennitas Ecclesiæ servanda erit; sin autem, non erit necessarium;

sarium: poterit postea suppleri si quid ex ea desit.

Potest fieri in una mersione sola, vel trina juxta consuetudinem Regionum, sed melius in trina, & meliùs in mersione, quia significantiùs. Sed etiam potest fieri infusione aquæ, vel aspersione, vel tinctione, juxta morem Patriæ ac necessitatem. Et quidem aspersione unius Personæ, vel etiam plurium fieri posset, & initiò credendum est fecisse Apostolos, cùm plura millia simul convertebantur ac baptizabantur simul.

Quid *si moriturum Puerum* in *puteum* quis projiceret? Baptismus non esset validus, quia tunc non esset vera forma, *Ego te baptizo*, sed ipse suo le pondere immergeret quamvis aliqui putant etiam in hoc casu esse Baptismum. Ut Panormitanus & Major.

Quid si ex manibus *in fontem baptismalem excideret* & suffocaretur? Non esset ex eadem ratione Baptismus, & quia careret significatione Baptismi. Quæ est mori cum Christo cum mergitur, &

cum

cum eodem resurgere ad novam vitam, cùm emergitur. Sacramenta autem efficiunt quod significant, & hoc est probabilius. Sed ex divina misericordia benè de illo Puero sperare liceret. Quod si post absolutam formam id accideret, tunc teneret. Ac similiter si ubi ter mergitur ante secundam, vel tertiam mersionem moreretur, forma autem ante mersionem esset absoluta, teneret.

Casus circa suscipientem Baptismum.

Potest parvulus, & adultus baptizari.

Sed si sit Adultus debet habere intentionem suscipiendi quod dat Ecclesia, vel quod Christus instituit, aliàs non teneret. Unde *si invitus*, vel *fingens se velle*, non tenet Baptismus, etiamsi baptizetur.

Parvulus verò in Parentum vel ipsius Ecclesiæ intentione baptizatur & idem si sit amens à natura.

Infidelium Pueri invitis Parentibus non sunt

sunt baptisandi sed si baptisarentur baptismus teneret. Baptisari potest si sit *servus propriæ*, id est mancipium: Si non sub Parentum cura, si ab iis procul.

Si quis *factus amens* post usum rationis, nisi priùs petierit Baptismum, non debet illi dari. Si tamen moreretur, & ante apparuit voluntas suscipiendi, deberet dari, quia creditur voluisse: at si non esset mortis periculum, deberet differri, si speratur rediturus ad usum rationis. *Sed quid si voluit baptizari, & constat illum fuisse in peccato mortali* à quo non voluit abstinere? non esset baptizandus, sed si est baptizatus si postea fieret compos mentis, non esset rebaptizandus.

Quid si fuit *attritus tantùm*? est baptizandus & consequitur gratiam. Et ita est dicendum, ne ponamus aliquem in vita existentem extra statum salutis, quia Sacramentum facit ex attrito contritum.

In ventre matris existens baptizari non potest, quandoquidem ad illum aqua perve-

pervenire non potest, & illa esset forma falsa, deinde quia non potest renasci antequam nascatur.

Quodsi Puer periclitaretur & *aliqua pars tantùm exiret?* Tum si caput est, baptizandus est, & ita verus esset Baptismus. Si autem esset alia pars, pes, vel manus, probabilius est, esse quoque baptizandum: Idem si postea nasceretur, sub conditione baptizandus esset, cùm res sit dubia & in opinione posita.

Quidsi Mater moreretur prægnans? Aperienda post mortem esset, & si vivus reperiretur puer baptisandus esset. At ante matris mortem, etiamsi certa esset utriusque mors, non debet aperiri, nec accelerari mors ejus. Quia non sunt facienda mala ut inde eveniant bona, & quia puer est potiùs aliquid matris quàm è contra.

Circa effectum Baptismi.

Si quis accedat attritus vel contritus suscipit gratiam & characterem, si verò fictè accedat, fictione oppositâ gra-

tiæ, scilicet in peccato mortali, solùm characterem & posteà cum de peccatis conteritur, suscipit effectum Sacramenti, videlicet gratiam baptismalem: Nam in Sacramentis quæ imprimunt characterem, quia iterari non possunt, redit effectus recedente fictione, aliàs enim esset in vanum susceptum.

Si accedat fictus fictione oppositâ ipsi baptismo, nec characterem, nec gratiam recipit. Quo autem quis meliùs dispositus accedet, eò majorem gratiam accipiet, tam in hoc quàm in aliis Sacramentis.

§. 2. *De Confirmatione.*

Casus circa Materiam.

Quid si *materia non sit benedicta aut consecrata*? præterquam quòd esset sacrilegium si in ea daretur confirmatio, probabilius est quòd non teneret Sacramentum. Est enim materia Chrisma consecratum ab Episcopo ex oleo & balsamo. Debet ab Episcopo benedici, quamvis per dispensationem Pontificis; pos-

posſit Chriſma & à ſimplici Sacerdote confici.

Si ſit ſolum oleum ſine balſamo probabilius non tenere Sacramentum, quia materia non eſt oleum, ſed Chriſma. Licet contraria opinio ſit etiam probabilis. Hoc tamen certum eſt, ſi non de neceſſitate Sacramenti, ſaltem de neceſſitate præcepti, & tanquam partem integralem eſſe balſamum, licet eſſentia materiæ Sacramenti ſine illo eſſe posſit, ſicut homo ſine brachiis.

Circa Formam.

Verba illa, *In nomine Patris &c. omnia ſunt de eſſentia*, ſicut etiam in Baptiſmo, non autem in aliis Sacramentis. Ratio eſt. Quia hæc duo Sacramenta ſunt fidei. Nam in Baptiſmo eſt profeſſio & ſuſceptio fidei. Hoc verò Sacramentum eſt ad confeſſionem & defenſionem fidei. Illic fides infunditur, in hoc, ad ejus confeſſionem & defenſionem mentis robur datur. Illic naſcitur Chriſtianus: hìc confirmatur, augetur,

getur, roboratur. Atque ita per hoc Sacramentum ut aliqui Canones dicunt, fit perfectus Christianus.

De Mutatione & corruptione formæ consimilia possunt dici, quæ de forma Baptismi diximus.

Circa Ministrum & effectum hujus Sacramenti nihil videtur esse difficultatis apud eum qui dicta superiùs percepit.

Casus circa Suscipientem.

Non est omninò necessarium ad salutem, nam sine illo potest quis salvari. Sed si contemneret, peccaret mortaliter.

In *Quavis ætate datum tenet*, sed melius est si detur post usum rationis. Ante Baptismum non potest dari, nec datum teneret.

§. 3 *De SS. Eucharistiæ Sacramento.*

Videbimus quid sit de ejus institutione, consecratione, usu, adoratione, asservatione, viatico.

1. Est *Sacramentum* & *Sacrificium*. Sacramentum quatenùs est cibus & potus,

tus, significans & efficiens gratiæ spiritualis nutritionem. *Sacrificium* verò est oblatio, & consecratio veri Corporis & Sangvinis Christi, significans Christi oblationem & mortem in cruce.

2. Utroque modo est *instituta* à Christo in die cœnæ, ubi & Apostoli instituti Sacerdotes, qui eam consecrarent, quibus hac in re succedunt Sacerdotes.

3. *Consecratio* fit ipsismet verbis quibus Christus est usus, in debita materia prolatis: per quam consecrationem substantia panis vertitur in Corpus, & substantia vini in sangvinem Christi, quæ mutatio, dicitur Transubstantiatio. Nihil autem mirum si verbis Christi fiat Sacramentum, cujus verbo facta sunt omnia, sub specie tamen panis per concomitantiam est Sangvis, & sub specie vini Corpus.

4. *Usus* verus ejus sub una specie in aliis ab eo, qui celebrat, est decentior & sic expedit fieri. Nec verò Christus præcepit, ut omnes sub utraque specie

sumerent, sed reliquit Ecclesiæ dispositioni.

5. *Adorari* ibi meritò Christus debet adoratione latriæ, quandoquidem ibi præsens est, & ubicunque est, fraudari non debet suo honore, maximè propter tale ac tantum beneficium nobis collatum.

5. *Asservari* utile est, decens, ac necessarium ad multa, ad infirmorum subsidium, ad adorandum, ad orandum, & protegendum nos, quia ipsemet dicit, ut quidam Doctor de hoc Sacramento interpretatur. *Ego vobiscum sum usq; ad consummationem sæculi.* Magnâ ergò diligentiâ in asservatione cavendum, ne putrefactio, aut corruptio aliqua specierum accidat, & in loco decenti cum luminibus asservandum.

7. *Viaticum* tandem est morientium ad eorum felicem exitum de hac vita, & resurrectionem, atque acquirendam gloriam. Nunc particulatim de illo agemus, & primò quatenus est Sacramentum.

Circa

Circa Materiam Panis.

Regula generalis est, debet esse panis triticeus, alioqui non erit Sacramentum, & si dubitaretur an sit panis triticeus, tum etiam dubium erit, an sit vera consecratio facta. Unde.

In pane ex siligine, spelta, farre, dubium an teneret consecratio. Hæc enim aliqui suspicantur ac dubitant tritici esse speciem, maximè siliginem.

In pane hordeacco, millio, fabis, & omnibus aliis leguminibus, vel radicibus & pane ex illis confecto, non teneret consecratio, quia non efficiunt triticeum panem.

In massa triticea dubium est an teneret. Probabiliùs tamen est quod non. Quia sic existens non est panis.

In Amylo dubium est, videtur enim esse mutata species, & ita non teneret.

Pultes aut farina, aut triticum ipsum integrum, non sunt panis. Ad hoc enim ut aliquid possit dici panis, opus

est ut sit solida materia & commassata, non verò integra etiamsi sit eadem.

In pane fermentato & azymo tenet. In pane misto oleo, lacte, vino aut alio liquore loco aquæ, licet aliqui dubitent, tenet. Nam verè est panis triticeus. Similiter de farina aliarum rerum vel leguminum unà cum triticea mixta, si major pars esset tritici, ita ut possit dici panis triticeus, teneret: secùs non.

Circa Materiam vini.

Regula est. Simili proportione de vini materia dicendum. Dummodò sit & possit dici vinum ex vite, tenet consecratio: Si verò non sit vinum vitis, non tenet. Unde.

In vino ex oryza confecto, vel ex pomis, consecratio non teneret.

In aceto, vel omphatio etiam vitis, non teneret. Vel si racemus aut botrus vini consecraretur.

In musto teneret, sed non debet fieri. Nam defæcatio illa quæ fit in vase non mutat speciem.

In vino acetoso teneret, est enim vinum licet aliquomodo corruptum, dummodò non sit tanta corruptio, ut mutet speciem.

In vino misto aquâ vel alio liquore, si facta sit mistio, ut amplius non dicatur vinum, sed aquâ vinosa, vel oleum vinosum, non teneret At si dicatur vinum dilutum, vinum oleosum, teneret consecratio.

Circa Formam.

Particula, enim, non est de essentia, sed illam omittere esset Sacrilegium.

Verba illa omnia in consecratione Sangvinis, sunt quidem de integritate formæ, & de necessitate præcepti, sed ad essentiam Sacramenti non sunt omninò necessaria. Nim essentia Sacramenti posset esse his verbis. *Hic est Sangvis meus. Pronomen, Hoc*, quid demonstret sunt variæ opiniones. Probabilior est, demonstrare ipsum Christi Corpus contentum sub speciebus quod per ipsammet consecrationem & prolationem ibi

fit. Nam forma facit quod significat, ut si quis describeret circulum, & pariter describendo diceret. *Hic est circulus*, illum ipsum quem facit demonstrando.

Circa consecrationem ipsiusque effectum.

Quia in forma consecrationis dicitur. *Hoc, hic*, debet esse *præsens Materia* quæ consecratur. Sed si sit præsens *quantacunq; quantitas*, potest consecrari.

Quid si quis habeat coram se *decem hostias*, & intendat *consecrare novem* vel undecim? Si plures voluit consecrare quàm ibi sint, omnes erunt consecratæ, si pauciores quàm ibi erant, nulla erit consecrata.

Quidsi aliquis *vellet mediam hostiam consecrare?* Si indeterminatè, nulla erit consecratio. Si determinatè hanc vel illam partem intendat, illa erit consecrata, & idem putarem dicendum de vino.

Quidsi in hostia appareat caro, sangvis, puer,

puer, ut aliquando contigit ? Si constanter & omnibus idem semper appareat, non est sumenda sed servanda inter reliquias. At si ad tempus tantùm, & aliquibus solùm appareat, poterit postea sumi, quia tum non est facta mutatio in re ipsa sed in oculo.

Quàm diu manet sub speciebus panis & vini Corpus & Sangvis Christi ? Quàmdiu manent species panis & vini incorruptæ, ita ut sub eis posśit, si esset, conservari substantia panis & vini.

Quidsi aliquis liquor misceatur Sangvini Christi post consecrationem ? Esset sacrilegum id facere. Sed quàmdiu manent species vini, tam diu ibi manet Sangvis Christi.

Circa Ministrum.

Minister est solus Sacerdos. Sed *quid si esset excommunicatus*, irregularis, suspensus, interdictus, degradatus, Schismaticus, Hæreticus, Apostata, *possetnè consecrare* ? Gravissimè quidem peccaret, sed teneret consecratio, quia cha-

racter

racter Ordinis in iis manet. Et si interdictus, suspensus, excommunicatus id faceret, fieret irregularis.

Circa Suscipientem.

Suscipiens debet esse ita præparatus, ut dignè sumat. *Ut sit absq; mortali peccato*, & si in eo fuerit ut confiteatur, vel si id non possit facere, sit contritus aut saltem ita attritus ut se putet contritum, idque si necessitas celebrandi urgeat, aliàs abstineat: Et si ita contritus vel attritus celebraverit, quàm primùm deinde confiteri poterit, confiteatur.

Sit jejunus jejunio naturali. Quidsi quid per modum salivæ tantùm deglutiatur? Non impedit. Infirmus verò si aliter commodè ob ejus infirmitatem fieri non potest, etiam non jejunus viaticum accipere potest.

Non sit etiam pollutus pollutione nocturnâ, vel in vigilia, quæ sit peccatum, vel ex causa peccati, intra 24. horas. Nam & hæc impedit etiam post confessionem,

nem, & esset periculum accedere, ob irreverentiam. Sed si esset sine peccato nocturna, vel actus cum conjuge, tum solùm ex decentia impedit, & est consilii abstinere: imò si fuisset cum peccato, sed jam confessus, & omninò liber à perturbatione.

Non puer, quamvis olim pueris sit data Eucharistia. Sed convenientiùs non datur. Quia nec possunt se probare, nec dijudicare Corpus Domini, ut postulat S. Paulus, & periculum esset aliquando irreverentiæ.

Non amens à natura. Sed si fuit rationis compos & petiit, & postea incidit in phrenesim, si non timetur irreverentia, non est illi denegandum.

Non obsessus à Dæmone. Non Cathechumenus, multò minùs infidelis, Hæreticus, Apostata. Et ut summatim dicam, tenentur sumere Fideles adulti, postquam incipiunt, vel possunt dijudicare Corpus Domini, & se probare, idque saltem semel in anno ex præcepto Eccle-

Ecclesiæ, & ex jure divino in mortis articulo.

Quidsi occultus peccator sed Sacerdoti manifestus petat Eucharistiam? Si petat publicè non erit deneganda, ne infametur: Si verò petat secretò, erit deneganda. Hæc de Sacramento Eucharistiæ quatenus est Sacramentum. Nam quatenus est Sacrificium.

De Sacrificio Missæ.

Missa est Sacrificium Corporis & Sanguinis Christi.

Sacrificium est oblatio alicujus rei, circa quam aliquid fit in DEI hònorem ut Creatoris & omnium Domini, nempe cùm res oblata vel comburitur, vel consumitur, spargitur.

Accipitur aliquando Sacrificium pro ipla actione offerendi & sacrificandi, aliquando pro re ipsâ oblatâ & sacrificatâ.

Sacrificium Missæ, est oblatio & consecratio; & à Sacerdote sumptio Corporis

ris & Sangvinis Christi, in memoriam Christi in cruce oblati.

Alia autem quæ fiunt in Missa ante vel post consecrationem, sunt orationes, obsecrationes, postulationes, & gratiarum actiones DEO ad ejus honorem, & tantum susceptum beneficium.

Effectus Sacrificii Missæ, est remissio peccatorum & gratia, & impetratio omnium quæ justè postulamus, & tandem tota virtus passionis Christi per hoc Sacrificium nobis & Ecclesiæ applicatur.

Valet autem hoc Sacrificium *tribus modis.* 1. Per modum meriti, impetrationis, & satisfactionis. Differunt autem hæc. Quia *meritum* dicit justitiam & æqualitatem præmii quod debetur ab altero ob ipsius dignitatem. 2. *Satisfactio* verò dicit justitiam & æqualitatem debiti quod quis debet ad solutionem, vel alter pro eo. 3. *Impetratio* autem non dicit justitiam aut æqualitatem debiti; sed quòd ex vi precum, vel amo-

amoris flectit alterius voluntatem ad acquirendum petitum.

Non tantùm valet hoc Sacrificium oblatum pro uno ac pro multis. Quia etsi res oblata ex se sit infinita, tamen modus offerendi finitus est, & actio offerentis, & ipsa applicatio. Nam doni quantitas aut beneficii, non solùm æstimatur ex quantitate rei datæ, sed ex actione & voluntate offerentis.

Potest verò offerri pro vivis & defunctis, pro peccatoribus & justis, pro omnibus denique fidelibus & omni statu, totaque Ecclesia.

Valet præcipuè *ipsi qui offert*, & Ministro ejus, & adstantibus, peculiari ratione, nisi obicem ponant, idque proportione quâdam plùs minùs vè. His aut illis pro ratione dispositionis ipsorum, & applicationis Ecclesiæ vel Ministri, & ordinationis designatæ à Christo.

Valet pro obtinenda remissione peccatorum. Ad gratiam augendam & obtinendam, pro satisfactione pœnarum, & aliis

aliis necessitatibus, aliorumque malorum liberatione, & etiam temporalium bonorum impetratione. Ad obtinendum denique omnia bona Spiritualia, & dona Spiritûs S. & virtutes, & omnia quæ justa sunt, & sancta desideria adimplenda, & beatitudinem æternam.

Circa ritum, locum, tempus, & modum celebrandi.

Locus debet esse Sacer, vel de licentia potest celebrari in non sancto cum altari portatili.

Tempus. Ab initio diei ad meridiem ex consuetudine Ecclesiæ, nisi quis habeat dispensationem, quâ antè, vel post celebrare posset. In die præterea Natalis Domini circa mediam noctem ex consvetudine Ecclesiæ.

Sed propriè Missæ est tempus, & etiam olim fuit consuetudo, à prima diei hora usque ad nonam, horas incipiendo computare à solis ortu, si spectemus ejus significationem, quia illud

est

est tempus passionis, quo Dominus sub potestate Judicum fuit usque ad emissionem Spiritûs. Per illas, inquam, novem horas, à prima ad nonam. Sed nunc consuetudo Ecclesiæ servanda est.

Tenetur autem *celebrare* Sacerdos, si habet Beneficium, juxta ejus obligationem: Si non habet, aliquoties in anno, saltem diebus celebrioribus, ne talenti absconditi pœnis subjaceat.

Non potest quis pluries in die celebrare aut communicare. Excipiuntur tamen aliqui casus. In die Natalis Domini possunt fieri tria sacra. Item si quis habeat duas Ecclesias, quæ commodè duos Sacerdotes habere non possunt, talis petat licentiam bis celebrandi. Item si moreretur aliquis & viatico careret. Sed cùm primum Sacrum celebratur, non est sumenda ablutio. Reliqui casus qui olim excipiebantur, non sunt ampliùs in usu.

Si celebret quis *in vestibus non consecratis* committit sacrilegium, & fit irregu-

regularis, item si sine vestibus celebret scienter.

Si quis *consecraret sub una tantùm specie*, teneret quidem consecratio, sed esset sacrilegium. *Dare populo sub utraque specie* non licet, nec decet, sine Papæ licentia.

Aqua vino miscenda de necessitate præcepti, in modicissima quantitate, ex Ecclesiæ traditione. Significat autem Christi cum Ecclesia conjunctionem. Sed non est de necessitate Sacramenti.

Modus celebrandi debet esse cum magna reverentia servatis omnibus Ecclesiæ ceremoniis, dictis & factis, cum Ministro masculo, candelis accensis.

De Vestimentis quibus utitur Sacerdos in Sacrificio Missæ.

Mirum profectò est quanto ornamentorum apparatu, & cultu, DEus sanxerit, Pontificem antiquæ legis decoratum sacrificia facere, ut in Exodo legitur, idque duplici de causa. Altera ad populi attentionem captandam circa divina

divina. Altera, & quidem potissima, ad nostrum Sacerdotium designandum. Certè ratio nostri Sacrificii postulat, ut Sacerdotes non nisi Sacris induti vestibus sacra faciant, nempe ad repræsentandam Passionem Christi, & ad excitandam devotionem nostram, ut efficaciùs fructus ejusdem Passionis percipiamus. Ac demùm ut Sacerdotes ornatu illo vitæ excellentiam profiteantur, quâ reliquo vulgo præstare debent. Videamus de singulis.

Amictus seu humerale. Hoc, si ad Passionem spectes, significat velum illud quo Judæi faciem Christi velabant, dicentes: *Prophetiza nobis Christe.* Si ad animæ armaturam, de qua Apostolus Ephes. *6. Galeam salutis assumite.* Quod autem Judæi Christo faciebant ad ignominiam, nos ad gloriam.

Alba. Vestis linea est, candida & munda, quæ talaris dicitur, eò quòd ad talos usque descendat. Hæc autem memoria est illius quâ Herodes Christum induit, & illusit. Quæ illu-

sio

sio honor noster esse debet. Huic simili utebantur legales Pontifices. Non debet esse lanea aut pellicea, quæ ex mortuis animalibus fit, quali Adam ex Paradiso ejectus, indutus fuit, sed linea quæ morum pulchritudinem, & gloriæ candorem repræsentat, quem Christus in transfiguratione vestimẽtis suis exhibuit.

Zona. Huic Zonæ seu cingulo in veteri Sacerdotio respondebat baltheus. Si ad passionem referatur, significat ligamenta quibus Christus in horto ligatus fuit. Si verò ad mores, fidem demonstrat, quæ justitiam nostram succingere debet.

Manipulus à sinistris pendens, significat vincula quibus Christus per manus ad columnam fuit alligatus. Qui idem funis in brachio sinistro cordi vicino amorem nobis commemorat, quo ad expianda nostra peccata, cruenta flagella pertulit, quo etiam mutuum amorem se rependere Sacerdos profitetur. Hujus itẽ gratiâ flagella hujus mundi, tanquam

fructus

fructus pœnitentiæ tolerandos Christiano docemur.

Stola. Vinculum illud repræsentat, quo Christus crucem bajulans per collum fuit alligatus. Quoad mores verò obedientiam & jugum Domini, cui collum quasi loro ligati submittimus ad portandam crucem Domini, ejus vestigia sequentes.

Casula, dicitur & *Planeta.* Designat Christi tunicam inconsutilem, quâ exutus fuit Cruci affixus. Quoad mores, Charitatem, quæ ipsum ad crucem perduxit, & in nobis ut ait Apostolus, multitudinem peccatorum operit. Indumentum hoc à primordiis Ecclesiæ erat undiqúe concluſum usque ad pedes sine manicis. Sacerdos verò complicabat utrinque ut brachia exirent. Postea verò ut Sacerdotis usus casulæ aptior esset, ab utroque latere, incisa est.

De his vestimentorum generibus *D. Hieron. ad Fabiolam, Rabanus lib. de instit. Cleric, Hugo lib. 1. c. 44. de officio Missæ.*

Quæ

Quæ Ecclesia sumpsit ut credit *Lugo cap.* 4. à Vetere lege.

Requiritur etiam ad celebrationem Missæ, templum; Ara, quæ solet dici altare portatile, Sindones altaris, Corporale, Palla, Patena, Calix, qui debet esse ex auro vel argento, vel stanno, gemma, & non ex alia materia. Missale, Candelabra, Frontale, seu Antependium.

Circa defectus Missæ.

Quid faciendum *si sacerdos celebrans moriatur, vel morbo corripiatur?* Si id accidit ante consecrationem, Missa omittatur. Si post, ab altero Sacerdote perficiatur, ab eo loco incipiendo in quo prior desiit.

Quidsi celebrans *inveniens se esse in mortali* vel *Excommunicatione, Suspensione, Interdicto, Irregularitate, vel non jejunum?* Si ante consecrationem tutius est ut dimittat Missam; si absit scandalum præsertim verò si sit excommunicatus, suspensus, interdictus, irregularis. Si post

post inceptam cõsecrationem prosequatur, sed priùs doleat de peccato, & de negligentia conscientiæ suæ, quòd non fuerit antè recordatus.

Quidsi aranea, musca, &c. cecidit in calicem? Si ante consecrationem, effundat vinum & aliud assumat. Si post, animal comburatur, & cineres mittantur in piscinam, & Sangvis Christi sumatur. Si sit vinum infectum veneno, aliud assumat, & in alio calice consecret. Immisso autem panno lineo vel stuppâ, quæ imbibat Sangvinem veneno infectum, postea desiccatum comburatur; & cineres vel reponendi in Sacrarium, vel in piscinam mittantur. Quodsi sumpserit jam hostiam, incipiat à consecratione hostiæ.

Quid si post consecrationem vini recordetur se non affudisse aquam? Non affundat, sed ita sumat. Sed si post consecrationem hostiæ solius statim id recordatus, affundat aquam, & consecret.

Quidsi post consecrationem hostiæ deprehendat solùm esse aquam & non vinum in calice

calice. Si poſt conſecrationem hoſtiæ, ante ſumptionem illius, tunc vinum apponat, & factâ oblatione, ſtatim conſecret. Si poſt ſumptionem hoſtiæ, & talis calicis, incipiat à novæ hoſtiæ oblatione & conſecratione.

Quidſi dubitat ſe protuliſſe verba conſecrationis ? dicat ea iterum cum intentione conditionata, ſcilicet, *ſi eſt conſecratum non conſecrandi*, aut deponat conſcientiam.

Quidſi hoſtia diſpareat poſt conſecrationem, aut à vento rapiatur, vel à mure comedatur, vel aliter ut non reperiatur ? Ponat aliam, & factâ oblatione, ſtatim conſecret.

Quidſi propter frigus, aut aliam cauſam, hoſtia conſecrata ceciderit ex manibus in calicem ? Sumat ſuo tempore, & de culpa ſi quæ fuit doleat. Ita autem ſe in ceremoniis, hoſtiæ elevatione, fractione gerat, ut ſcandalum quodvis vitetur.

Quidſi totus effundatur Sanguis ? Ponat aliud vinum cum aqua & conſecret. Et ſi cecidit ſupra altare lambat, & de-

inde radat, ac mittat in piscinam, vel sufficienter lavetur & lotio mittatur in piscinam. *Si* super mappam, abscindatur & comburatur, & cineres mittantur in piscinam, vel sufficienter lavetur. Idem de corporalibus.

Quidsi hostia vel sanguis cecidit in terram? Radatur, in piscinam mittatur.

Quidsi quis evomuerit sumptam Eucharistiam? Vomitus colligendus & comburendus, & cineres in piscinam mittendi. Si verò accidentia hostiæ, vel vini non viderentur mutata, sed remanerent, posset sumi nisi nausea esset impedimento. Tunc enim vel essent servandæ cum reliquiis, vel vinum consecratum stuppâ exhauriendum, siccandum & comburendum. Ut supra dictum.

Regula tandem *generalis* est in his observanda. Quotiescunque scitur ubi sunt species Sacramenti, non debent comburi, sed servari, vel sumi.

Reliqua vide *in Missali novo. Et apud D. Thom., Syl. & alios.*

De

§. 4. *De Sacramento Pœnitentiæ.*

Quamvis de hoc Sacramento in Parte altera acturi simus, ea tamen hìc ponemus quæ hujus propria videntur.

Sacramentum Pœnitentiæ est Confessio & Absolutio de peccatis post Baptismum commissis.

Partes quibus constat hoc Sacramentum essentiales sunt duæ. Materia & Forma.

Forma est absolutio Sacramentalis. *Materia* Confessio dolorosa cum proposito, ac satisfactio.

Casus circa Materiam.

Materia Sacramenti Pœnitentiæ *est duplex.* Una est ex qua tanquam parte simul cum forma constat. Et hæc, sunt Pœnitentiæ actus. Contritio, Confessio, Satisfactio. Hi autem non quomodocunq; facti sed in ordine ad claves Ecclesiæ, qui ideò partes Pœnitentiæ vocari solent, quia sunt partes materiæ. Sine respectu verò ad claves, essent virtutis Pœnitentiæ actus, non autem Sacramenti partes.

Et hæc quidem *materia* est *proxima*. Altera *materia* est *circa quam* versatur Sacramentum eam expellendo. Et hæc sunt peccata, *materia* scilicet *remota*.

De Contritione.

Duplex est dolor de peccatis. *Divinus*, qui etiam est duplex, nempe Attritio & Contritio. *Naturalis* qui ex recta ratione, honestum naturale respiciente oritur, nec supra naturam elevatus sive sit in voluntate, sive in parte sensitiva. *Contritio* est dolor de peccatis propter DEUM summè dilectum ex charitate. Est autem duplex. *Generalis* de omnibus peccatis simul. *Particularis* de singulis. Potest etiam uterque horum esse vel actu, vel habitu expressus, vel in virtute.

Attritio est dolor de peccatis propter turpitudinem ipsius peccati: vel propter timorem inferni, vel propter spem gloriæ &c. & unus quisque horum si peccandi voluntatem excludat cum spe veniæ, sufficit cum Sacramento ad gratiam obtinendam, & ad hoc ut fiat ex attri-

attrito contritus, ut ait *Conc. Trid. Seſſ. 14. can. 4.*

Poſſunt etiam eſſe alii dolores de peccato ob damnum temporale indè illatum, ut infamiam, amiſſionem bonorum. Sed nullus horum eſt Contritio vel Attritio, nec cum Sacramento facit ex attrito contritum, niſi in Deum referatur, ut ab illo pœna immittitur.

Quævis Contritio quantumvis minima, ſi ſit vera, *ſatis eſt* ad culpæ remiſſionem, & pœnæ æternæ. Sed quoad pœnam temporalem, debet eſſe proportionata pro magnitudine peccatorum ad delendam totam pœnam, aliàs delebit tantùm partem.

Ut quis gratiam conſequatur ſatis ut doleat tantùm in genere de omnibus ſuis peccatis ſub ratione univerſali, quia ſic dolet de ſingulis in virtute. Expreſſè autem dolere de ſingulis oportebit, dum venient in memoriam.

Non *ſatis eſt Contritio* ad delenda peccata ſine Sacramento, ſed requiri-

tur in voto Confessio. *Tria in se vera Contritio includit.* Dolorem de peccatis præteritis. Propositum in futurum non peccandi, & Sacramenti Susceptionem saltem in voto, aliàs non esset vera & sufficiens Contritio, si aliquid horum deesset.

Attritio non potest fieri contritio cùm sint dolores specie differentes, & diversi objecti. Attritus tamen potest fieri contritus, de uno dolore in alium transeundo.

De Confessione.

Confessio Sacramentalis est Manifestatio peccatorum facta Confessori ut ab eo absolvatur à peccatis.

Confessio bona debet habere aliquas *proprietates.* De *Necessitate* quidem *tres.* Ut sit integra, cum debito dolore, ut parere parata. Sed *decentiæ* & perfectionis causâ *16.* continet, his versibus comprehensas.

Sit

Sit simplex, humilis, confessio, pura, fidelis,
Atq; frequens, nuda, discreta, libens, verecunda,
Integra, secreta, lachrymabilis, accelerata,
Fortis, & accusans, & sit parêre parata.

Invalida autem est Confessio in casibus quatuor ex *parte Pœnitentis.* 1. Si non fecit debitam diligentiam. 2. Si cum proposito peccandi confessus. 3. Si excommunicatus erat, & ita permansit. 4. Si non sit integrè confessus. Quatuor *ex defectu Confessarii.* 1. Si non habuit intentionem absolvendi. 2. Si non habuit Jurisdictionis usum, ut si sit excommunicatus, suspensus, interdictus, notorius. 3. Si non sit usus formâ debitâ. 4. Si ignorantia Confessoris tanta esset, ut nesciret discernere inter lepram & lepram.

Tenentur omnes *confiteri*, de jure quidem divino in articulo & periculo mortis, cùm non putant se postea habitu-

ros copiam confitendi. Ex præcepto verò Ecclesiastico semel in anno circa tempus Paschatis, cùm ventum est ad annos discretionis.

Omnia peccata mortalia quorum recordamur sunt confitenda de quibus non sumus confessi, factâ sufficienti præparatione.

Circumstantiæ etiam *quæ mutant speciem* imò etiam quæ multùm aggravant, in quibusdam præsertim rebus, ut in furto materiæ ablatæ, quantitas ob restitutionem, & perseverantia diuturna in actu peccati, & alia de quibus Parte 2.

Venialia non tenentur omnes confiteri, nisi cùm esset confitendi præceptum, & non habeant alia: ut si esset Religiosus, qui ex proprio statuto teneretur confiteri. Et quamvis alii aliàs non teneantur, tamen ex electione non velle confiteri, non esset bonum.

Dividere Confessionem, vel aliquod peccatum mortale tacere, non licet. Sed omnia dicenda quorum recordamur,

mur, & si aliquod grave immineat damnum. Si aliquod dicatur peccatum mortale, tunc potiùs relinquenda est confessio quàm dimidianda tacendo aliquod, cùm Integritas sit juris divini; tunc verò confiteri sit liberum aliàs omitti posset illud peccatum.

De Sigillo Confessionis.

Sigillum hoc est jus seu obligatio quâ quis tenetur peccata in confessione audita sub secreto servare vel retinere. Dicitur autem sigillum sumptâ metaphorâ ex Sigillo materiali, quo signamus literas, vel alia, quæ volumus esse secreta & inviolabilia.

Cadunt sub Sigillo peccata, & omnia per quæ peccata innotescere possunt. Reliqua verò in Confessione audita sunt quidem sub secreto servanda pro voluntate & arbitrio confitentis, sed qui ea diceret non esset violator sigilli.

In nullo omninò *casu* potest *revelari* confessio, etiamsi summus Pontifex præciperet, etiamsi tota Ecclesia periret,

ret. Ratio est, Quia homines à Confessione averterentur, & quia Confessor illa scit ut DEus. Potest tamen de licentia Pœnitentis, quia hic potest cedere juri suo, & quia sic videtur dare novam scientiam; sed etiam tunc cavendum est maximè scandalum, & cautissimè agendum.

Si Sacerdos interrogaretur, an sit quispiam illi confessus: Potest respondere, *est*, vel *non*. Si interrogaretur, an absolverit. Non debet dicere, *Absolvi*, vel *non*. Sed, *Functus sum meo officio*.

De Satisfactione.

Satisfactio est solutio pœnæ debitæ DEo pro peccatis. Et quia Sacramenti est pars, debet esse imposita à Confessore in ipso Sacramento Pœnitentiæ.

Tria in genere sunt opera seu *partes Satisfactionis*. Jejunium, Eleemosyna, Oratio. Ad quæ cætera opera Satisfactoria & opera pœnalia reducuntur.

Triplex in Ecclesia *Poenitentia* imponitur.

tur. *Secreta, publica, & solennis* quæ fiebat olim cum quibusdam cæremoniis jam non est in usu.

Imponenda autem Pœnitentia, seu Satisfactio *juxta qualitatem peccatorum.* Idque arbitrio Confessarii habebit tria. 1. Ut faciat odium & dolorem peccati præteriti peccatori. 2. Ut sit remedium in futurum. 3. Ut sit talis quam putatur Pœnitens facturus. Et si sit facta tertiò injustitia, satisfaciat. *Canones* autem *poenitentiales* jam non obligant, nec sunt ampliùs in usu, sed arbitrio Confessarii, ut diximus imponenda est pœnitentia.

De Absolutione.

Hactenus diximus de tribus partibus materiæ Sacramenti Pœnitentiæ, nunc de Forma, scilicet, Absolutione dicendum.

Absolutio est duplex. Sacramentalis à peccatis. *Non Sacramentalis* à Censuris, scilicet, Excommunicationis, Suspensionis, & Interdicti, aliisque pœnis in foro

foro publico. *Sacramentalis* est forma verborum à Christo instituta ad remissionem peccatorum. Nempe hæc. *Ego te absolvo.* Reliqua verba quæ dici solent in hac absolutione non sunt necessitatis. Sed illa solùm. *Absolvo te.* Reliqua sunt perfectionis & decentiæ, & ideò non omittenda.

Effectus absolutionis est *remissio peccatorum* actualium post Baptismum commissorum, & infusio gratiæ.

Absolvere à peccatis *solus* potest *Sacerdos*, qui habet jurisdictionem absolutam, vel delegatam in alium.

Non potest absolvi infidelis nec cathechumenus, nec alienus à Jurisdictione: Sed debet esse fidelis, baptizatus, subditus, confessus, & contritus vel attritus.

Differenda est absolutio in quibusdam casibus. 1. Si non fecit restitutionem cùm potest commodè. 2. Si non est reconciliatus inimico cùm potest. 3. Si timeatur ne redeat ad peccata si statim absolvatur. 4. Si in timore Dei conserva-

servabitur, & præservabitur à peccatis differendo absolutionem.

§. 5. *De Sacramento Extremæ Unctionis.*

Dubium posset esse *an teneret Sacramentum si oleum non esset benedictum*? sed probabilius est non tenere. Quia materia est oleum benedictum.

Si *oleum* esset *benedictum* à simplici Sacerdote *non ab Episcopo*, teneret quidem Sacramentum ut est aliquorum sententia, peccaret tamen Sacerdos si daret Sacramentum.

Triplex est oleum benedictum. *Catechumenorum*, quo baptizandi unguntur in vertice, scapulis, & pectore. *infirmorum*. Hujus Sacramenti est materia. *Chrisma*. Oleum *cum balsamo* consecratum, est materia Sacramenti Confirmationis.

Ungendæ sunt istæ partes, *Oculi*, *nares*, *aures*, *os*, *manus*, *pedes*, *renes*, si vir. In fœmina propter decentiam solet omitti,

ti, & in viro aliquando datur in umbilico.

Si omittantur renes aut umbilicus sine dubio tenebit Sacramentum, itaque pleræque Ecclesiæ ungunt. Si aliqua ex aliis, probabilius est non tenere si sit ex præcipuis: Sed si sit ex minùs præcipuis ut pedes, fortasse teneret.

Circa Formam.

Forma in hoc Sacramento est *per modum deprecationis* & orationis. Quia istud Sacramentum constitutum in oratione & per modum suffragii. Peculiaris est *effectus* sanitas corporalis quam non semper efficit, sed tantùm cùm expedit. Illud sic promulgavit S. Jacobus cap. 2. *Si quis infirmatur inducat Presbyteros,*

Circa Suscipientem.

Danda est extrema unctio infirmo *morituro*, in articulo mortis, aut propè articulum constituto, vel quia putatur moriturus; non autem aliis infirmis.

Non

Non est autem expectandum donec infirmus amittat sensus.

In eadem porrò *infirmitate iterari non potest*, nisi convalescat infirmus & iterum reincidat, ita ut dici possit, secundus morbus.

§. 6. *De Sacramento Ordinis.*

Circa Materiam.

Contactus Physicus *Materiæ*, puto, Calicis, vel libri, *est necessarius* de necessitate præcepti, non autem de necessitate Sacramenti. Ad essentiam enim ejus sufficit traditio materiæ cum morali contactu.

Impositio manûs, vel *unctio Chrismate*, non sunt de essentia, sed sola prolatio formæ, cum traditione materiæ est de præcepto ut tangatur, quia ad solennitatem attinet, & nullo modo omittenda, & si omittatur, postea cautè supplenda.

Circa Formam.

Sacerdotii aliqui volunt esse *duas formas*

mas ad duos Sacerdotii actus. Ad actum quidem *sacrificandi illa. Accipite potestatem offerendi Sacrificium in Ecclesia pro vivis & mortuis.* Ad actum verò *Absolutionis* illa. *Accipite Spiritum S. quorum remiseritis peccata, remissa sunt, & quorum retinueritis retenta erunt.* Dicunt itaque ante hanc prolatam non posse absolvere à peccatis. Sed melius dicitur illam unam esse formam, & unum tantùm characterem, & actum ejus duplicem.

Circa Ministrum.

Ordinis *Minister* est *Episcopus.* Sed in Minoribus Ordinibus est etiam concessa potestas à Pontifice Cardinalibus, Presbyteris, & quibusdam Abbatibus S. Benedicti erga suos Monachos illis subditos, ita tamen ut ipsi sint Sacerdotes.

Simplex Sacerdos de licentia & commissione *posset Minores* Ordines dare, sed non majores, saltem non Sacerdotium, & sine consensu Pontificis nec etiam Minores.

Non Sacerdoti non potest committi talis

talis potestas, nam quæ sunt Ordinis non possunt delegari ei qui non habet ordinem.

Episcopus non potest ordinare *non Subditum* sine Pontificis licentia, & si ordinaret, esset suspensus, sed tamen ordo teneret. Potest tamen ordinare domesticum si per triennium apud illum manserit. *Conc. Trid. Sess. 23. cap. 9. de Reform.*

Episcopus Hæreticus, Apostata, excommunicatus, suspensus, irregularis, interdictus, degradatus, non potest ordinare: teneret tamen ordo, sed tam ordinans quàm ordinatus peccaret mortaliter, & fierent Irregulares.

Circa Suscipientem.

Certum est quòd nec Infidelis, nec Cathechumenus non baptizatus possint ordinari, & si ordinarentur non teneret Ordo.

De *Puero* autem ante legitimam ætatem dicendum, quòd Sacramentum teneret etiam ante usum rationis. In non

non *confirmato* teneret, sed peccat Ordinans & Ordinatus.

Si *Servus* ordinetur, tenet, sed peccat Ordinans & Ordinatus, & non permittitur ministrare quamdiu est servus. Sed si de consensu Domini fuit ordinatus, remanet liber.

Conjugatus si ordinetur tenet, sed peccat Ordinans & Ordinatus. Et si sit Ordo sacer, non potest petere debitum. Si de consensu uxoris fuit ordinatus, nec poterit reddere, nec ipsa uxor petere. Quare conjugatus non debet ordinari, nisi uxor priùs voveat castitatem vel ingrediatur Religionem. In Minoribus ubi deessent Clerici cœlibes possunt conjuges ordinari propter necessitatem, & in eis ministrare. *Foemina* ordinari non potest, prohibetur enim in Ecclesia loqui 1. *Cor.* 11.

Si quis *per saltum* ordinetur, tenebit Ordo, sed erit Irregularis.

Hæretici, Apostatæ, suspensi, irregulares, excommunicati si ordinentur tenet, sed manet irregularis ordinatus, & qui eum scienter ordinavit. §. 7.

§. 7. *De Sacramento Matrimonii.*

De impedimentis Matrimonii, quæ impediunt contrahendum, & dirimunt contractum.

Impedimenta ejusmodi sunt 12. & his versibus comprehenduntur.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultûs disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas.

Error in persona seu substantia, ut si cum primogenita contrahit, & supponitur altera. *Non in qualitate* ut si dives, sana, & supponitur pauper & infirma.

Conditio servilis impedit uno tantùm casu. Cùm scilicet libera persona accipit servam, putans esse liberam. Aliter semper tenet. *Si Servus cum serva* contrahat Dominis consentientibus, debent illis dare facultatem ad reddendum debitum etiam cum servitii sui detrimento. Si verò Dominis invitis, vel

vel neſcientibus, non tenentur cum ſui ſervitii detrimento.

Votum ſi ſolenne in Religione approbata, expreſſum vel tacitum.

Cognatio, *Naturalis*, usque quartum gradum. *Spiritualis* contracta ex Sacramento Baptiſmi vel Confirmationis, poſt Concil. Trid. ſolùm eſt impedimentum inter baptizatum, & baptizantem, ejusque Patrem ac Matrem item inter ſuſceptorem & ſuſceptum, & ejus Patrem & Matrem & idem in Sacramento Confirmationis.

Legalis ex adoptione perfecta inter adoptantem & adoptatum, ac hujus filium, & filium filii, & ſic ad quartum gradum. 2. Pater Filii naturalis ac legitimus adoptantis & adoptivi, idque ſolùm quàmdiu manet in poteſtate Patris adoptantis, nam Patre mortuo, poterunt contrahere. 3. Inter uxorem adoptantis & adoptatum. Et tandem inter uxorem adoptati & adoptantem.

Crimen 1. ex homicidio. Si alter conjugum

jugum procuret alterum occidi per tertiam personam, cum intentione contrahendi per actum externum indicata inter conjugem remanentem & illam personam consortem homicidii, non potest esse Matrimonium. 2. Si ipsa occidit alterius viri uxorem ut illa habeat maritum: vel vir alterius maritum, ut illius habeat uxorem.

2. *Ex parte adulterii* cum promissione quòd post mortem alterius conjugis accipiet illum, vel illam in conjugem. 2. Cum contractu secundi Matrimonii de præsenti, sive præcedat, sive sequatur adulterium dummodo sciat esse conjugem, nam si putabat jam esse mortuum maritum aut uxorem, posset contrahere post mortem conjugis.

3. *Ex homicidio misto cum adulterio* si adulter per se, vel per alterum occidit alterius conjugem, non teneret enim conjugium inter remanentem conjugem & adulterum. Hoc tamen communiter intelligitur dictum esse, quando

quando eo animo occidit, ut habeat adulterum.

Disparitas cultûs. Hoc est, baptizati cum non baptizato, non teneret. At verò Hæreticorum inter se, & hæretici cum Catholico teneret Matrimonium.

Vis, id est violentia absoluta in cogendo simpliciter per metum cadentem in constantem virum. Metum, inquam, stupri, vel honestatis, statûs, carceris, verberum, bonorum temporalium amissionis, necis.

Ordo Sacer, Subdiaconatus, Diaconatus, Presbyteratus.

Ligamen. Hoc est, cùm quis contraxerit per verba de præsenti cum una, etiamsi non consummaverit, & postea cum altera nihil valet secundum Matrimonium.

Honestas scilicet publicæ honestatis justitia. 1. Ut illi, inter quos fuerunt sponsalia non possunt contrahere cum consanguineis conjugis. Ad gradum usque quartum, etsi invalida sponsalia. Post Concil. verò *Trid. Sess.* 24. *c.* 3. Si spon-

sponsalia fuerunt invalida nullum est impedimentum. Si valida, primum gradum non excedit.

Affinitas, quæ quidem contrahitur ex consummata copula viri & mulieris: sive sit mariti & uxoris, sive cujuscunque alterius personæ. Olim usque ad 4. gradum: post *Concil. verò Trident. Sess.. 24. c. 4.* Si sit ex fornicatione contracta usque ad secundum gradum inclusivè.

Impotentia scilicet coëundi, sive hæc proveniat ex natura, sive ex maleficio quod impedimentum cùm acciderit, subest examini alicujus Prælati Ecclesiæ.

De quibusdam aliis impedimentis quæ dirimunt etiam contractum Matrimonium.

Inter Raptam & Raptorem quamdiu in potestate Raptoris manserit, non tenet. Et tenebitur Raptor, sive duxerit, sive non

non, eam dotare. Hoc impedimentum addidit *Trid. ibid. c. 6.*

Si *clandestinè* contrahant, hoc est nisi præsente Parocho, aut alio Sacerdote, de Parochi, vel Ordinarii licentia, & duobus saltem testibus. Addidit *Trid. ibid. c.* 2. Sponsalia verò per verba de futuro, tenent.

Si *non* sint *legitimâ ætate*, hoc est in viro anni 14. in fœmina 12. non tenet antè, nisi malitia suppleverit ætatem. Ad sponsalia verò in utroque ætas septem annorum requiritur.

Ex *modo* item *contrahendi* fit irritum Matrimonium his quatuor modis. 1. Si contrahat contra substantiam Sacramenti, cùm videlicet quis fictè contrahit. 2. Contra triplex bonum Matrimonii. *Prolis*, cùm deducitur in pactum sterilitas. *Fidei* cùm deducitur in pactum, ne reddant debitum. *Sacramenti*, cùm deducitur in pactum separatio totalis, vel ut post aliquod tempus solvatur Matrimonium.

De

De impedimentis, quæ impediunt contra hendum sed non dirimunt contractum.

1. *Interdictum* seu prohibitio Ecclesiæ, non enim licet celebrare nuptias in Adventu usque ad Epiphaniam, & à feria quarta Cinerum usque ad octavam Paschatis. In aliis omnibus temporibus licet solenniter celebrare, ut statuit *Concil. ibid. cap.* 10. 2. *Votum* simplex castitatis. 3. Sponsalia. 4. Catechismus, scilicet tenuisse aliquem in catechismo de quo vide *Sanch. Fagund.* 5. *Crimen*, hæc autem crimina sunt septem. 1. Uxoricidium. 2. Presbytericidium. 3. Raptus alicujus sponsæ. 4. Conjugium scienter cum Moniali. 5 Proprii Filii de Baptismi fonte susceptio insidiosa Matrimonio. 6. Incestus cum Consangvineis conjugis. 7. Solennis pœnitentia.

De Dissolutione vinculi Matrimonialis.

Matrimonium *dissolvi* posse, intelligi potest *duobus modis*. Vel quoad vinculum, vel quoad thorum, & cohabitationem. Hoc secundum, dicitur *divortium*, primum autem *repudium*, vel dissolutio Matrimonii.

Potest ne uxor dimitti aut repudiari? Resp. Matrimonium solùm ratum & non consummatum Fidelium, dissolvitur per solum ingressum Religionis. 2. Matrimonium consummatum Infidelium, per conversionem alterius conjugis solvitur si alter nolit habitare sine contumelia Creatoris, ut si inducit ad mortale. Ratum verò & consummatum fidelium, vivente altero conjuge nullo modo potest dissolvi quoad vinculum.

De

De divortio & cauſis ſeparationis quoad thorum vel habitationem perpetuò, vel ad tempus.

Dimittendi conjugem, ſive quod idem eſt, divortii faciendi *cauſæ* poſſunt eſſe ſequentes. 1. Fornicatio carnalis alterius conjugis. 2. Fornicatio Spiritualis vel hæreſis, quàmdiu in hæreſi permanſerit. 3. Inimicitiæ capitales. Aut, ſi alter alterius vitæ inſidietur. 4. Tractatio mala, aut dum alterum conjugem induceret ad peccatum mortale. In Evangelio Chriſtus excepit ad dimittendam uxorem ſolam cauſam fornicationis. Quia hæc ſola dat jus perpetuæ ſeparationis & divortii, etiam poſt pœnitentiam uxoris. Reliquæ omnes tantùm ad tempus quàmdiu ſcilicet durat illa Indecentia.

De redditione debiti & petitione.

Præter dictas caulas *redditionem* debiti *impediunt*, *periculum vitæ*, *ægritudinis*, *aberiùs*. *Petitionem* verò ne quis licitè poſ-

sit ab altero petere *sex impediunt.* 1. Votum castitatis. 2. Affinitas superveniens ex adulterio cum consangvineo conjugis. 3. Cognatio spiritualis superveniens. 4. Periculum propriæ vitæ vel ægritudinis sui vel alterius, vel prolis. 5. Votum Religionis, sed hoc solùm quoad primum actum. 6. Menstrua, nam tunc proles concepta, nascitur infecta.

Ex decentia autem solùm *impediunt* hæc *duo.* Sumptio Eucharistæ intra spatium 24. horarum, Mutua utriusque consensio juxta consilium S. Pauli.

De Usu Matrimonii legitimo.

Peccata in Matrimonio ejusq; *usu* contingunt, si contra aliquod dictorum impedimentorum contrahatur. Aut cum eo quis utatur. Tum etiam.

Ex fine. Siquidem causâ generationis, vel vitandæ fornicationis, aut remedii concupiscentiæ, licitum est. Si verò solius delectationis causâ, est peccatum veniale.

Ex modo, si innaturalis sit, aut impudicus. *Ex*

Ex loco, Si in sacro, vel publico.

Ex tempore, Si vetito, ex aliis denique circumstantiis.

De Sponsalibus per verba de futuro.

Sponsalia facta *dirimuntur* sequentibus modis. 1. Consensu utriusque in dissolutionem. Religionis ingressu. Ordinis sacri susceptione.

1. Si Matrimonium cum alia per verba de præsenti contrahat, solvuntur priora sponsalia. Absentia ultrà tempus à Jure vel Judice præfixum. Jus quidem Canonicum non præscribit certum tempus absentiæ. Sed jus civile præscribit in eadem Provincia annos duos, in diversis tres. 2. Affinitate superveniente. 3. Ætate, si ante septem annos. 4. Tempore statuto ad Matrimonium, quod si sit non servatum alterius culpâ, alter est liber. 5. Morbi contagiosi superventu, vel gravis perpetuò, vel mutilatione, aut deformitate gravi superveniente. 6. For-

nicatione carnali; vel spirituali, si fiat alter eorum Hæreticus vel Apostata. 7. Voto castitatis vel Religionis. 8. Conditione non impletâ. 9. Cognatione Spirituali superveniente. 10. Si alter crudelis esse detegatur & asper. 11. Famâ Canonicâ alicujus impedimenti. 12. Inimicitiis capitalibus.

Regulæ generales ad dissolutionem Sponsalium.

1. Quoties aliqua causa rationabilis succedit quæ si præcessisset non fuissent facta sponsalia, tunc possunt dissolvi.

2. Communiter non dissolvuntur ipso jure ex his causis, sed per sententiam Judicis Ecclesiastici. Ipso vero jure in quibusdam casibus sine ulla sententia dissolvuntur. Ut Religionis Ingressu, Matrimonio cum altero, Ordine sacro, Fornicatione notoriâ.

3. Quoties causa dissolutionis est notoria & perspicua, tum quoad veritatem tum quoad sufficientiam non requiritur sententia Judicis.

APPEN-

APPENDIX.

Tria hìc apponemus, *Unum* de Irregularitate, quia mentionem illius fecimus. *Alterum* de præceptis quæ ſunt Clerico impoſita. *Tertium* Rubricas Miſſalis in ordinem tabularum reductas.

De Irregularitate.

Irregularitas eſt inhabilitas ſuſcipiendi Ordines, & in ſuſceptis miniſtrandi niſi diſpenſetur. Et eſt *duplex*, una dicitur *ex defectu*, altera dicitur *ex delicto*. Irregularitas ex defectu incurritur propter novem defectus, ut diligenter notavit *Tolet. lib.* 1. & ſunt.

1. *Defectus natalium.* Hinc illegitimi ſunt irregulares. 2. *Defectus originis.* Hinc ſervi ſunt irregulares. 3. *Defectus liberationis à curia, vel à ratiociniis.* Hinc ſunt irregulares tum obligati perpetuò ad curiam ſæcularem, tum etiam ad eam obligati ad tempus. (Hi tamen finito tempore poſſunt ordinari, niſi ſint aliunde irregulares, puta, quia infames, ut ſatellites, vel homici-

dæ aut mutilatores, ut sunt sæpe Judices & milites) tum denique Tutores, Curatores, negotiorum Gestores, & alii habentes administrationes publicas & privatas, ob quas rationem reddere tenentur. Et quidem si habeant administrationem tantùm privatam, depositâ administratione etiam ante redditam rationem, possunt ordinari. Si verò habeant administrationem publicam, non nisi post depositam administrationem & redditam rationem ordinantur. 4. *Defectus ætatis.* Hinc infantes qui videlicet septennium, non expleverunt, ad nullum ordinem, imò nec ad primam tonsuram admittuntur. Ad Acolytatum verò requiruntur 12. anni completi. Ad Subdiaconatum requiritur annus 22. inchoatus, ad Diaconatum 23. inchoatus. 5. Defectus *bonæ famæ.* Hinc infames de jure vel de facto sunt irregulares. 6. *Defectus corporis.* Hinc inhabiles ad bene ministrandum, vel notabiliter deformes sunt irregulares. 7. *Defectus animæ.* Hinc illiterati & neo-

neophyti & insanientes etiam solùm ad tempus sunt irregulares. 8. *Defectus Sacramenti.* Hinc bigami sunt irregulares. 9. *Defectus perfectæ lenitatis.* Hinc Judices sententiam mortis, vel mutilationis ferentes, & omnes qui his cooperantur, secuto effectu, sunt irregulares.

Habentes aliquem ex his novem defectibus, etiam sine ulla sua culpa, sunt irregulares; quare nisi sint dispensati, peccant mortaliter cùm Ordinem aliquem suscipiunt, vel Ordinis actum faciunt quem laici facere non possunt.

Irregularitas ex delicto incurritur propter quinq; delicta quæ sunt. 1. Delictum Homicidii, vel Mutilationis. 2. Delictum circa Baptismum, cùm videlicet quis rebaptizat, vel adultus rebaptizatur aut suscipit baptismum ab hæretico vel in infirmitate constitutus. 3. Delictum, in susceptione Ordinum, quando videlicet quis suscipit Ordines censuris ligatus, vel ab Episcopo cui prohibetur Ordines conferre. Vel certè eodem die

suscipit duos Ordines Sacros, aut Minores cum Subdiaconatu. 4. Delictum in usu Ordinum quando nimirum quis facit actum Ordinis Majoris, quem non habet: vel habet quidem, sed est ligatus censurâ: vel denique facit Sacra prohibita in loco interdicto. 5. Delictum quodvis enorme quando est notorium. Addunt aliqui omnia alia delicta enormia quantumvis occulta, vel saltem hæresim occultam, & delictum, in scientia quadam discenda vel docenda, sed de prædictis tantùm quinque delictis videtur esse textus expressus, ubi autem non est textus expressus, non est asserenda Irregularitas. C. *Si quis de sententia excommunicationis in 6.* Quare hæc satis de Irregularitate.

De Præceptis servandis à Clericis.

Præter præcepta DEI & Ecclesiæ quæ omnes fideles obligant, Clerici sicut habent multa privilegia, ita etiam multa alia servare tenentur, omnia videlicet quæ ipsis à suis Episcopis, vel à Sacris Canonibus jubentur & ad 5. clas-

ses

ſes poſſunt revocari. Quædam enim præcipiuntur ſub pœna Excommunicationis latæ ſententiæ. Quædam ſub pœnaSuſpenſionis latæ ſententiæ. Quædam ſub pœna Irregularitatis. Quædam ſine hujusmodi pœnis, & hæc modò tantùm ponemus; Quæ enim præcipiuntur Clericis ſub dictis 4. pœnis; habentur partim ex dictis, & partim ex Catalogis Excommunicationum & Suſpenſionum.

Quæ verò ſine hujusmodi pœnis præcipiuntur ad decem Capita reducuntur quæ poſſunt dici Clericorum Decalogus, quamvis non omnia obligent ſub mortali.

I. Caput eſt, ut ſtudiosè & devotè (*a*) recitent horas Canonicas ſi ſint beneficiati vel in ſacris: aliàs, ſi eas ſine juſta cauſa omittant peccant mortaliter, & tenentur reſtituere (*b*) fructus Beneficii pro rata.

II. Ut

(*a*) C. dolentes de celebr. Miſſar. in Bulla quæ incipit, Ex proximo. (*b*) Pius V.

II. Ut deferant (c) habitum & tonsuram Clericalem si sint Beneficiati, vel in Sacris; aliàs, peccant mortaliter. Alii verò Clerici amittunt (d) Privilegium Fori.

III. Ut servent ex voto Castitatem (e) si sint in Sacris.

IV. Ut mercaturam (f) non exerceant, nec artem (g) sordidam, nec officia ulla (h) sæcularia, nec conducant (i) possessiones, nec sæcularibus procurationibus se (k) immiscent, & non solùm non dictent vel proferant sententiam sanguinis, sed neque ubi sanguinis vindicta exercetur (l) intersint.

V. Ut privilegiis suis non renuntient, non enim possunt iis renunciare: cùm sint in favorem statûs clericalis, & non singularis alicujus personæ. Quare in mani-

(c) Sixtus V. in Bulla. Cùm Sacro sanctam. (d) Conc. Trid. Sess. 23. cap. 6. (e) C. unica. De voto in 6. (f) C. Secundùm institutam, ne Clerici vel Moniales. (g) Clem. secunda de vi. & hon. Cler. (h) Clerici officia. Eodem tit. (i) C. Pervenit. d. 86. (k) ibidem. (l) C. pen. ne Cleric. vel Mon.

manibus Laici jurare non (*m*) possunt, nec se subjicere Judici Laico, nisi cùm privilegium fori amiserunt, (*n*) vel ab Episc. (*o*) licentiam habuerint. Habere possunt non in criminalibus, sed in civilibus, in quibus etiam solis jus ipsum (*p*) concedit reconventionem.

VI. Ne Aleæ (*q*) deserviant, imò nec ludant ad aleas (*r*) nec hujusmodi ludis interfint: Similiter Mimis, joculatoribus, & histrionibus (*s*) non interfint: & tabernas omninò (*t*) evitent, nisi necessitatis causâ cùm sunt in itinere constituti & abstineant (*u*) etiam à choreis.

VII. Ne (*x*) arma ferant: Annulum (*y*) nisi ratione dignitatis. Nec comam (*z*) laxent, nec barbam (*a*) nutriant, saltem in labio superiore, nam quoad mentum hanc legem de barba non nutrien-

(*m*) c. pen. 22. q. 5. (*n*) c. Cùm non ab homine, de Ind. (*o*) c. 2. De foro compet. (*p*) c. 13. q. 8. (*q*) c 1. dist. 35. Clerici. (*r*) c. Clerici officia. De vi: & hon. Cler. (*s*) ibidem. (*t*) ibidem. (*u*) Concil. Trid Sess. 24. c 12. (*x*) c. 2. De vi, & hon. Cler. (*y*) cap. Clerici officia. eod. tit. (*z*) cap. 4. eod. (*a*) c. Clericus neque eod.

trienda contrariâ consvetudine abrogatam esse dicit *Nev. C. 25. Nu. 100.*

VII. Abstineant à clamosis (*b*) venationibus & aucupiis, non cohabitent cum (*c*) Mulieribus exceptâ Matre, amitâ, & sorore, immò neque cum his, si sint suspectæ. Præterea cum muliere suspecta nec (*d*) fabulari, nec aliquo modo versari debent.

IX. Debent Clerici (*e*) benedicere mensam in principio, & in fine gratias agere, quòd si sint Sacerdotes, cùm Eucharistiam sumunt, & in ægritudine (*f*) Stolam circa collum habere debent signum Crucis in pectore præferentem. Id tamen non videtur usu ubique receptum quoad signum Crucis. Debent etiam servare Rubricam in Sacro, in horis Canonicis & cæteris functionibus sacris.

X. Non.

(*b*) c. 1. & 2. de Cler: Venat. (*c*) cap. 1. de cohab. Cleri & mulier &c: Cleri. dist: 81. (*d*) cap. 2. Eodem tit. (*e*) cap. Non liceat: dist: 44. (*f*) cap. Ecclesiastica, dist: 23. & Rituale norum de sacr: Eucharistiæ.

X. Non alienent (g) Patrimonium, ad cujus titulum sunt ordinati sine licentia Episcopi, non pugnent (h) etiam in bello justo; non audiant (i) Leges vel Medicinam: non incumbant publicè studio Philosophiæ aut Poësis ultra quinquennium. Juxta decretum Concilii Lateran. Sub Leone X. Sess. 8. in quo tamen decreto sunt aliquæ moderationes: (k) Non sint fidejussores pro laico, sed in officiis Ecclesiasticis & aliis bonis studiis diligenter se (l) exerceant, quod omnibus Clericis, sed præcipuè Beneficiatis præstandum est, ne incidant in Beneficiorum nundinationem vel pluralitatem prohibitam, vel Redituum Ecclesiasticorum, malam consumptionem cupiditatemvè, sciantque non solùm supradicta sed etiam alia, quæ quisque Beneficia-

(g) Conc. Trident: Sess 25. cap: 3. (h) c. Petitio de hom: (i) cap: ult: ne cleric: vel Mon: (k) ea quid est ld. 9. il: (l) cap. Clerici officia De vita & hon: Cler.

ficatus ratione sui beneficii, scire tenetur, sicut etiam Sacerdotes Confessarii non solùm prædicta scire debent, sed etiam alia, quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ ritè administrandum scitu sunt necessaria, ne si cœcus cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadant.

RUBRI-

De Confessionum Auditione.

Quæ Confessario præcipuè cognoscenda sunt ea videntur commodè revocari posse ad (*a*) quinque Capita. 1. Ad potestatem requisitam. 2. Ad scientiam. 3. Ad prudentiam. 4. Ad bonitatem. 5. Ad curam servandi Sigilli Confessionis.

CAPUT I.

De Potestate.

Primò ergò, *quoad potestatem* tria sunt necessaria. *Ordo* Sacerdotalis, *Jurisdictio*, & *Usus ejus* non impeditus.

§. 1.

Primum igitur *Ordo Sacerdotalis*. (*b*) Qui in re est Character, quatenus ex divina Ordinatione per illum quispiam deputatur ut possit esse Judex in foro Pœniten-

(*a*) Cajet. in Summ. V. Confessio in principio.
(*b*) Suar. Tom. 4. disp. 16. Sect. 3. n. 1.

nitentiæ. *Duplicem* (c) enim *potestatem* uti supra etiam diximus, *recipit Sacerdos* in sua Ordinatione, *unam* in ordine *ad Consecrandum Corpus Christi verum*: aliam in ordine (d) ad *consecrandum Corpus Christi mysticum*, id est, ad absolvendum Fideles à peccatis. Hæc autem dicitur *Potestas clavium*, quæ duæ sunt. Una est *clavis scientiæ*, per quam habet facultatem interrogandi Pœnitentem & cognoscendi ejus causam. Altera est *clavis potestatis judicandi* causâ cognitâ, absolvendi scilicet & ligandi. Per hunc Ordinem Sacerdos fit proximè capax ad recipiendam jurisdictionem. Sine qua, est de fide (e) absolutionem nullam esse. Unde (f) nulla in S. Ordine ex vi Ordinationis confertur jurisdictio, & omni hâc privari potest Sacerdos.

Habet tamen de facto quivis *Sacerdos* (g) etiam ante approbationem Episcopi, &

(c) Suar: l. c: (d) S. Th: addit: q. 17. a. 3. Scot: in 4. d. 19. q: unicâ a: 3. (e) Trid: Sess: 14. cap: 7. (f) Suar. disp. 16. sect: 3. n: 26. ex S. Th. & gravioribus Theologis. (g) Suar: d: 26. sect. 4. & est communis Theolog.

& Jurisdictionem ab ea acceptam *potestatem plenam*, id est cum Jurisdictione illi delegata ab Ecclesia (quæ etiam nunc (*b*) ex tacito consensu summorum Pontificum perdurat, idque ostendit consuetudo & traditio) *absolvendi quemcunque in tribus casibus.* 1. *In Articulo* (*a*) *mortis*, vel (*b*) morali periculo: quæ (*c*) nunquam aufertur, nec etiam ab excommunicato aut degradato. 2. *A venialibus* (*d*) quæ aufertur à denunciato vel notorio percussore Clerici. 3. *A mortalibus* (*e*) aliàs confessis quæ eodem modo aufertur à prædictis.

§. 2.

Secundum quod est necessarium, (*f*) *est Jurisdictio*, id est authoritas, quâ unus est alteri superior in foro Pœnitentiæ, quæ habetur per concessionem (*g*) extrinsecam Ecclesiæ. Hæc autem duplex est. (*h*) Prima, *Ordinaria*, & resi-

det

(*b*) Suar. loc. cit. sect. 5. n. 10. (*a*) Suar. l. cit. Sect. 4. n. 6. ex Trid. & commun. Theol. (*b*) idem ibid. n. 3. (*c*) id. ibid. n. 5. (*d*) idem ibid. n. 5. (*e*) ibid. n. 6. 7. (*f*) Trid. Sess. 24. c. 7. (*g*) Suar. disp. 16. Sect. 3. n. 1. ex Communiore. (*h*) Suar. disp. 24. Sect. 2. n. 6.

det in his qui ex vi alicujus muneris, & officii ad quod assumuntur, sunt superiores aliis. 2. *Delegata*, quæ habetur per concessionem ab Ordinariis. *Ordinaria* autem est. 1. *In Papa (i)* à Christo immediatè, independens ab humana, Universalis quoad loca omnia, personas, culpas, & modum eam utendi per se, vel per alium ad quam (*l*) reducitur potestas quam habet summus Pœnitentiarius, & Legatus de latere. 2. *in Episcopo*, (*m*) Archiepiscopo, Primate, & Patriarcha. Quæ dependet (*n*) à Papa, & est cum restrictione ad suam Diœcesim. Ad quam reducitur potestas, quam habent Generales & Provinciales in religionibus. 3. In (*o*) Parocho, qui dicitur proprius Sacerdos, ad quem reducitur Vicarius ejus perpetuus, Archipresbyter, & superior immediatus in religione, ut Rector, Prior, Guardianus &c.

Dele-

(*i*) Id. d. 25. Sect. 1. n. 1. (*l*) id. ibid. (*m*) id. ibid. n. 20. (*n*) Suar. disp. 20. sect. 1. n. 10. ex Can. & PP. (*o*) Id. ibid. n. 15.

Delegata verò potestas (*p*) tribus modis esse potest. 1. *A* (*q*) *Jure* respectu Pœnitentium, qui possunt sibi eligere Confessarium, & hæc, si sermo sit de jure divino, est in solo Papa: si de humano, est in Episcopis, & eorum Superioribus, nec non etiam in Inferioribus Prælatis exemptis, qui scilicet non subduntur Episcopis, ut sunt Provinciales Religionum, & Abbates, & similes juxta diversum usum Religionum. Confessores autem sic electi non recipiunt jurisdictionem ab eligentibus, sed ab iis qui talem facultatem eligentibus dederunt. Unde Confessor Papæ recipit Iurisdictionem à Christo, alii verò (*r*) à jure communi. 2. *A* (*s*) *consuetudine*, qualem habent omnes Sacerdotes in tribus casibus supradictis. 3. *Ab* (*t*) *Homine*, per concessionem vel privatæ personæ, vel Communitatis, qualem

(*p*) Suar. d. 26. sect. 2. n. 1. (*q*) Cap. ult. de Pœnit. & remiss: de qua latè Suar. disp. 25. sect. 2. n. 4. (*r*) Suar. d. 22. n. 2. (*s*) Id. d. 26. sect. 4. & 5. (*t*) ibid. sect. 2. & 3.

lem habent Mendicantes & Regulares, & hanc habent Societatis nostræ Sacerdotes à summis Pontificibus. Quæ omnia, uti dicta, ita dicenda, volumus accipi juxta Bullam Clem. IX. prout illa, & in quantum alicubi recepta, & sæpè loquimur quid ante illam, non quid sit post illam.

Porrò ante Jurisdictionem jure novo *Trid. Sess.* 23. *cap.* 15. requiritur approbatio Ordinarii, quæ est (*a*) universalis respectu etiam graduati, & Doctoris, non comprehendit (*b*) Regulares in ordine ad Confessiones audiendas aliorum Regularium. Hi enim possunt sine ulla approbatione Episcopi exponi ad Confessiones aliorum Regularium, solâ concessione suorum Superiorum Regularium. Debet autem (*c*) hæc approbatio fieri ab Episcopo ipsius Confessoris, nec est necessaria approbatio Episcopi ipsius Pœnitentis. Et quidem inter sæculares, approbatus simpli-

(*a*) Suar: d. 28. sect. 4. n. 3. (*b*) ibid: n. 4. (*c*) ibid: sect. 6. & 7.

ſimpliciter à ſuo Ordinario, non (*d*) egeret aliâ approbatione ad hoc ut poſſit eligi ab habente Bullam, per quam illi conceditur facultas eligendi aliquem ex approbatis, etiamſi talis Sacerdos approbatus, ſit extra ſuam Diœceſim, modò tamen non mutârit domicilium. Tunc enim exigitur etiam approbatio Loci Ordinarii, in quo domicilium de novo habet. At inter (*e*) Regulares quia hi mutant Ordinarium mutatione loci, ideò ſemper requiritur nova approbatio Ordinarii illius loci, ad quem accedunt. Patres noſtræ Societatis (*f*) habent privilegium in itinere abſolvendi quoscunque. Modò non ſint in loco ubi eſt Ordinarius, tunc enim ejus licentia requireretur.

Denique approbatus (*g*) in uno loco etiamſi poſt longum tempus redeat, non

(*d*) Suar. diſp. 28. ſect: 2. n. 8. (*e*) Ibid. n: 8. (*f*) V. Confeſſor. §. 2. (*g*) Henriq. lib. 3. de Pœnitent. c. 6. §. 2. lit. d: apud quem alii. Suar: loco cit. n. 9. de Religioſis.

non eget novâ approbatione, modò non sit revocata prior facultas.

§. 3.

Tertium quod est necessarium, est usus non impeditus. Potest autem esse impeditus in universum tripici de causa. 1. *Ob reservationem (b) peccati*, quæ quando adesset (seclusâ necessitate implendi præceptum Confessionis, & cõmunicandi in Paschate, vel aliâ simili, quæ prætermitti non potest sine scandalo, vel infamia Pœnitentis) non debet absolvi. (i) Si tamen absolveretur, & Pœnitens esset in bona fide, (l) teneret, modò confessus fuerit alia non reservata. Maneret autem obligatio ad se præsentandam quàm primùm Superiori, ut absolvatur directè, nam indirectè tantùm erat absolutus.

Porrò (m) Confessarii Societatis nostræ communiter possunt absolvere ab omnibus etiam Papæ reservatis, præterquam in Bulla Cœnæ, & post ultimam

(b) Suar. d. 30. sect. 3. n. 8. (i) Ibid. sect. 2 (l) Ib. n. 6. (m) in comp. Privil. V. absolutio §. 1.

mam confirmationem nostrorum privilegiorum à Paulo V. etiam ab aliis reservatis in declaratione decreti Clem. VIII. & saltem eam facultatem exercere possunt Superiores. Quoad casus tamen Episcopo reservatos, petenda est facultas ab ipso.

2. Potest esse impedimentum *ob Excommunicationem* vel Suspensionem Sacerdotis denunciatam. Per eam (*a*) enim tollitur usus validus Jurisdictionis. Quodsi non sit denunciatus Sacerdos, quia adhuc toleratur (*b*) valet absolutio, nec etiam (*c*) peccat absolvendo, quando requiritur ab aliis, in favorem ipsorum.

Ob peccatum mortale, quamvis enim absolutio à Sacerdote existente in peccato mortali valeret, tamen peccaret mortaliter, si non haberet contritionem, saltem existimatam.

F CA-

(*a*) Suar. tom. 5. disp. 2. sect. 2. n. 2. (*b*) ibid. sect. 4. n. 9. ex Communi. (*c*) id. ibid. n. 6.

CAPUT II.

De Scientia.

Quod ad *Scientiam* pertinet, ea *triplex* esse debet. 1. *Judicis*. 2. *Medici*. 3. *Doctoris*.

ARTICULUS. I.

Ut Judici quædam Scientia est necessaria ad valorem Sacramenti, quædam ad licitum usum.

AD *valorem* (*d*) requiritur, ut sciat formam Absolutionis, & distinctionem peccati venialis à mortali, communi modo, ut exempli gratiâ. Quòd hoc vel illud sit mortale, privans gratia Dei, & faciens reum pœnæ æternæ; non sic veniale. Nam si in particulari (*e*) non sciret in singulis speciebus vel præceptis, modò Pœnitens illi bonâ fide confiteretur, nesciens videlicet Confessorem esse adeò ignarum, ut nesciat distinctionem peccati venialis, à mortali saltem communi modo & ordinario, tunc valida esset absolutio

(*d*) Suar. tom. 4. d. 28. sect. 2. n. 10. (*e*) ibid. n. 12.

tio (*f*) secundùm probabiliorem sententiam.

Ad licitum autem *usum* scienda (*g*) sunt in particulari quinque.

1. *Differentia peccati venialis à mortali*, non modò in genere, verùm in particulari, & singulis præceptis, saltem communi modo & ordinario, ut dicemo infra.

2. *Species peccatorum*, numerus, & circumstantiæ, de quibus paulò post.

3. *Quæ dispositio sit necessaria* in Pœnitente.

4. Quod peccatum habeat adnexam *obligationem restitutionis.*

5. Quod peccatum adnexam habeat *reservationem vel censuram.*

In cæteris verò satis est dubitare, & recurrere ad peritiores. Unde.

Sequitur 1. (*a*) *Prædictam scientiam regulandam esse juxta Pœnitentes.* Nam pro rudibus in Pagis, & Villis, minori scientiâ opus est; pro doctis verò & in civitatibus

(*f*) Idem disp. 28. sect. 2. n. 12. (*g*) Ibid. n. 2.
(*a*) Ibidem n. 4.

major. Pro Militibus, Mercatoribus, Ecclesiasticis, Judicibus, Principibus, multò major requiritur.

Sequitur 2. *Scientiam* (*b*) *Pœnitentis posse aliquando supplere ignorantiam Confessarii*; hoc enim in casu potest & debet Confessarius fidem adhibere Pœnitenti se accusanti, quare si est homo doctus, potest judicio ejus instrui.

Sequitur 3. *Peccare* mortaliter *Confessarium, qui caret prædictâ scientiâ.* Item Episcopum qui eum approbat, & superiorem qui ei tribuit facultatem Confessiones audiendi. Denique etiam Pœnitentem, qui scienter eligit Confessarium ignorantem respectu ipsius. Verùm *circa hæc quinq́*, sunt nonnulla in particulari circa quodlibet *adnotanda.*

§. 1. *De Differentia Peccati venialis à mortali.*

Adverte 1. Quid sit *peccatũ mortale* (*c*) *ex genere*,

(*b*) id. ibid. n 5. ex Cajet. (*c*) de hoc Theologicum S. Th. 1. 2. q. 88. Valent. d. 6. q. 18. Vasq. d. 1. 42. Azor 4. p. t. 1. l. 4. c. 8. & 9. Navar. prælud. 9. 8. incs. l. 2. c. 73. n. 7. quos hic adire oportet.

nere, quid peccatũ veniale ex genere. Illud enim est mortale, quod est tale ex objecto. Ad hoc enim peccatum utpotè actus quidam est, suamque speciem, & genus sumit. Tale autem objectum universaliter est, quòd sit contra charitatem Dei, vel proximi in materia notabili. In specie, quod sit contra præcepta Dei, Ecclesiæ, Majorum, Vota, Conscientiam dictantem esse mortale, contra virtutes Theologicas, morales nonnullas, ut Religionem, Justitiam, Temperantiam, in Delectationibus venereis, & similibus juxta explicationem quam circa hæc dant Theologi.

Veniale autem est illud, quod cùm sit quid inordinatum, est extra præcepta, cujus objectum non est contrarium dilectioni Dei, vel proximi. Ut verbum otiosum, mendacium officiosum, risus superfluus, operationes inutiles quinque sensuum.

2. Quænam sint *peccata mortalia in particulari* in singulis præceptis. In *primo præcepto* mortale ex genere est, quod versatur circa fidem, spem, charitatem,

religionem: Sive quoad excessum, dando cultum indebitum, ut Judæi. Auferendo cultum debitum & tribuendo creaturæ per Idololatriam, Magiam, Divinationem, Observantiam, Maleficium: sive quoad defectum committendo sacrilegium circa personas, res, loca sacra. In *Secundo* Blasphemia, Perjurium, Voti fractio, est peccatum mortale ex suo genere. In *Tertio*, omissi Sacri in die festo, vel partis notabilis, Jejunii diebus præceptis, Confessionis semel in anno: Communionis in anno die Paschatis, Solutionis Decimarum, est peccatum mortale ex suo genere. Huc referenda peccata contra cénsuras de quibus suo loco. In *Quarto*, non succurrere proximo in necessitatibus corporalibus, per eleemosynam: vel spiritualibus per correctionem, quando adest cognitio moraliter certa de peccato mortali proximi, & est spes emendationis, & opportunitatis personæ & temporis, est peccatum mortale ex suo genere. Item deficere

in

in honore debito Parentibus, & Superioribus, eos asperè tractando, spernendo, multâ tristitiâ afficiendo, desiderando iis malum notabile, non succurrendo in necessitate, est peccatum mortale. In *Quinto.* Offendere proximum in vita, vel bonis corporis, est mortale ex genere suo. In *Sexto.* Offendere eundem in rebus ad honorem spectantibus, est etiam mortale ex suo genere. Unde, fornicatio, stuprum, adulterium, incestus: raptus, sacrilegium, vitium contra naturam cum quatuor suis speciebus, mollitie, innaturalitate, sodomia, bestialitate, quibus etiam addi potest impudicitia, quâ quis vacat tactibus libidinosis absque intentione alterius operis consummati. Hæc sunt mortalia ex suo genere. In *Septimo.* Offendere proximum in bonis externis, furto, contractu illicito, ut usurario, vel injusto est peccatum mortale ex genere. In *Octavo.* Offendere eundem verbis, & mendacio pernicioso, contumeliâ, detractione, maledi-

ctione, ſuſurratione, irriſione, eſt peccatum mortale ex genere. *Nonum* autem & *Decimum* præceptum revocantur ad *Sextum* & *Septimum*.

Addi poſſunt *quatuor peccata capitalia* non comprehenſa in præceptis, ut Superbia, Gula, Ira, Invidia.

Pro aliis præceptis (*a*) duo præcipuè eſſe conſideranda. 1. Vim præcepti ex verbis adjunctis. *Si* enim *præceptum Divinum* ſit. Ponderanda verba, ſi enim ſignificent actionem eſſe dignam morte, excludere à regno, eſſe execrabilem &c. indicant eſſe peccata mortalia: ſecus ſi verba ſint mitiora. *Si præceptum eſt humanum.* Tunc conſideranda ſunt verba an ſint præceptiva, an habeant adjunctam pœnam gravem, ut cenſuram, mortem, amiſſionem bonorum, exilium. Deniqúe, *& lex ſcripta non ſit.* Habenda eſt ratio Conſuetudinis: quæ oſtendet, an hoc habeatur communiter pro gravi aut levi. Traditionis, Conſenſus Doctorum, Luminis natu-

(*a*) DD. multi apud Sair lib. 2. th. c. 13. n. 21.

naturalis. 2. Considerandа est materia præcepti, an sit gravis quæ graviter præcipitur, nam & leviter præcipi potest, & è contra levis manens levis etsi graviter præcipiatur, non solet ad grave peccatum obligare. Gravis autem est materia, quæ est de re ad charitatem Dei vel proximi necessaria, vel ad salutem propriam. Ut sunt virtutes Theologicæ. Religio, justitia, & similes. An noceat sibi graviter in rebus spiritualibus, vel corporalibus.

4. *Excusant à mortali.* 1. *Levitas materiæ.* Ut patet maximè in furto, contumelia, detractione, & similibus. 2. *Indeliberatio*, defectus rationis, inanimadvertentia. 3 *Ignorantia probabilis*, *Dispensatio justa.* Hæc duo ab omni peccato excusant. 4. *Necessitas & rationabilis causa.* Ut in furto, & homicidio ex sui tutela inculpata, Observantia diei festi & quædam alia. Excipe (a) sextum præceptum, in quo nec sanitatis, nec

(a) Sotus l. 5, just. q. 3. art. 4. Sair l. c. n. 2.

vitæ necesſitas excuſare poteſt. Similiter cultum idoli, perjurium, & ſimilia.

§. 2. *De Speciebus tria ſunt cognoſcenda.*

1. *Neceſſarium* eſſe illas *explicare in Confeſſione* ex *Trid. Seſſ.* 14. *cap.* 5. *& can.* 7. propter diverſum judicium quod cauſant, ob diverſam curationem, & ſatisfactionem proportionatam, quam requirunt.

2. *Per ſpecies diverſas intelligi* tum peccata contra diverſa præcepta; tum contra diverſas virtutes in eodem præcepto, tum cauſas quæ pendent ex fine, circumſtantiis, mutantibus ſpeciem, ut ſi quis furaretur causâ homicidii, ſi percuteret Sacerdotem.

3. Aliquando circumſtantiam de veniali (*b*) facere mortale etiamſi non mutet ſpeciem, ut furtum in magna quantitate. Si verò quis oblitus eſſet manifeſtare talem circumſtantiam; vel aliam, mutantem ſpeciem, teneretur illam confiteri. Et ſi illa ſufficienter decla-

(*b*) Suar. d. 22. l. 2. p. 7.

declarari potest absq; mentione peccati cui connexa erat, ut quando finis esset, circumstantia satis erit: Sin minùs, cogetur etiam consequenter repetere peccatum, ut communiter accidit.

De Numero scienda sunt quinq;.

1. Esse *necessarium explicare numerum* in confessione. *Trid. l. c.* ubi dicit, *omnia & singula.* Omnia enim refertur ad species, singula ad numerum. 2. Hunc modum videri expeditissimum. Ut 1. *Si* numerus factâ morali diligentiâ, *constet*; dicatur certus. 2. *Si non constet*, dicatur probabilis, plùs, minùs. 3. Si neq; hic haberi possit, dicatur consuetudo, tempus, & frequentia in die, hebdomada, mense. In confessione meretricis præterea quæratur ob distinctam malitiam, cum cujus generis personis peccabant, sacris ac profanis. Et ob restitutionem, an cum illis, quæ non habebant rerum earum dominium quas illis elargitæ.

Quod sciendum est *de Numero* est quomodò peccata interna numero multiplicentur. Et breviter ex *Suar. d. 22. sect. 1. n. 6.* patet ordinariè multiplicari per interruptionem. *Interruptio* verò fit, vel per contrariam voluntatem, vel per voluntariam, aut etiam involuntariam ab illo actu cessationem. De qua re uberiùs Theologi: ad quos hîc remittimus. De actibus verò externis vide *Cajet. Tom. 1. opu. tr. 31. resp. 15. dub. 2. Navarr. &c.* quod erat quartum.

5. In uno (*a*) actu Physico possunt esse multæ malitiæ morales numero distinctæ, ut si uno actu quis occidat tres. Et quamvis non esset distinctio numerica esset adhuc circumstantia valde (*b*) aggravans, & necessariò explicanda in Confessione, de quo non est hujus loci

De Circumstantiis duo notanda sunt. 1. Quadruplices esse. *Primæ* dicuntur esse *impertinentes*, ut quòd quis manè vel

(*a*) Navarr. c. 6. n. 6. (*b*) Suar. d. 22. sect. 2. n. 12.

vel veſpere peccavit. *Secundæ, minuentes*, ut quòd exemplo alterius inductus. *Tertiæ, aggravantes* notabiliter in eadem ſpecie, ut furtum in magna quantitate. *Quartæ, mutantes ſpeciem*, ut circumſtantiæ loci ſacri, perſonæ, & ſimiles.

Ex his, *primæ* debent omitti in confeſſione. *Secundas* non refert dicere. *Tertiæ* explicandæ ſunt, tum quia Eccleſia ſæpè reſervat peccatum hujuſmodi habens circumſtantiam tantùm aggravantem, ut furta & damna certæ quantitatis, teſte Navarr. in Manuali cap. 6. n. 9. Eccleſia autem non reſervat niſi ea quæ ſunt de neceſſitate confeſſionis. *Quartæ* omninò ſunt aperiendæ.

Circumſtantiæ numerantur hæ.

Quis. Ut ſi perſona ſit ſacra, conjugata, publica, in officio conſtituta. Prima pertinet ad Religionem. Secunda & Tertia ad Juſtitiam.

Quid. Id eſt conditiones materiatæ. Ut quantitas, qualitas perſonæ in quam

pec-

peccatur. Ut si esset Clericus, conjugatus, superior &c.

Ubi. An locus Sacer & publicus.

Quibus auxilliis. An habuerit complices in aliquo peccato, eosque induxerit.

Cur. In quo significatur finis extrinsecus. Ut si furatus sit ob homicidium, vel adulterium.

Quomodo. Ut si infamavit mentiendo, aut dicendo verum occultum. Huc refertur intentio, ignorantia, malitia, contemptus, consuetudo.

Quando. Duratio extraordinaria. Diem festum non opus explicare, nec concursum duorum præceptorum in eodem die, quæ sunt ex eodem motivo. Ut si in eundem incurrat diem Vigilia & dies Quatuor temporum, Missa ob Festum & Dominicam.

§. 3. *Dispositio est necessaria in Pœnitente.*

Hæc verò desumi debet ex tribus. *Ex dolore, ex proposito, ex integritate confessionis.*

Primò

Primò igitur *circa dolorem*, tria notanda sunt. 1. Dolorem aliquem esse necessarium, qui saltem sit *Attritio*, (a) quia non extat præceptum, quòd debeamus accedere ad hoc Sacramentum contriti contritione perfectâ, tamen attritio debet esse supernaturalis, & proveniens ex principiis gratiæ.

2. Ipsam sui accusationem seriò factam, præsertim à bene morato, esse sufficiens signum doloris. Quòdsi præterea Pœnitens dicat se dolere, potest ei tutò credere Confessarius.

3. Quòdsi non appareret signum doloris sufficiens, explorandus esset dolor interrogatione aliquâ, & ad illum Pœnitens impellendus propositâ gravitate peccati, ex pœnis Inferni; expulsione Angeli è cœlesti paradiso, Adam è terrestri, & aliis hujusmodi. In pueris & rusticis id frequenter solet evenire.

Circa propositum notanda sunt quinque

(a) Suar. d. 20. S. 4. n. 9: quam dicit esse practicè certam.

que. 1. *Idem signum* (b) sufficiens esse pro dolore, esse etiam pro proposito; nisi requireretur partiale propositum ex aliqua restitutione facienda, vel occasione proxima vitanda.

2. *Vitandas esse comparationes* in particulari ad explorandum propositum. Satis enim est, si Confessarius judicet probabiliter Pœnitentem quando actu confitetur habere propositum non peccandi de cætero. Unde etiam (c) non est opus, ut sibi persuadeat Pœnitentem non ampliùs peccaturum, vel saltem per aliquod tempus non relapsurum in eadem peccata. Quamuis enim hæc eventura putaret; posset tamen eum absolvere, modò cognoscat habere actu propositum non peccandi.

3. Quando adest *specialis obligatio restituendi.* Tunc si commodè potest intelligi restituturus Pœnitens, primâ vel secundâ vice latis est quòd promittat, nec est urgendus (d) ad ad realem restitutio-

(b) Suar. l. c. cum omnibus DD: (c) Idem ibid. n. 3. (d) ibid. n. 3.

tionem: nisi ex circumstantiis probabile dubium oriretur restitutionem non futuram. Si verò ter vel quater non impleviſſet, adigendus erit ad realem restitutionem ante absolutionem, seclusò scandalo, vel offensione magnâ Pœnitentis: quamvis si constaret ex circumstantiis certò illum restituturum, posset absolvi. Quodsi non possit restituere, tunc satis est si proponat se restituturum cùm ad pinguiorem fortunam venerit.

4. Quando adest *specialis obligatio ex occasione* videlicet aliqua *proxima*, non est absolvendus nisi proponat eam se relicturum: si non reliquerit, faciendum est, ut dictum est de restitutione. Ad hoc autem ut censeatur esse *occasio proxima* duo præcipuè necessaria sunt. 1. Ut sit *voluntaria*, (e) unde quando moraliter vitari non posset, non diceretur voluntaria. 2. Ut vel ex suo genere talis sit, quæ frequenter inducat homines similis conditionis ad peccandum,

(e) Suar. disp. 32. s. 2. num. 4.

dum, vel ut constet experimento, in tali homine talem habere effectum. In particulari si quis haberet domi concubinam, ne quidem primâ vice absolvendus esset, nisi eâ priùs realiter dimissâ regulariter loquendo.

5. Recidivi (*a*) si semper verè doleant & firmiter proponant, absolvendi sunt, multò magis si adhibeant remedia & ex fragilitate recidant. Item si diminuant (*b*) saltem numerum peccatorum: Si aliquoties resistant, si consuetudinē interrumpant. (*c*) Posset tamen aliquando differri absolutio, suaviter ad id introducto Pœnitente.

1. *Circa integritatem*, in ea sibi satisfacere debet Confessarius, id autem ex his consequi poterit. 1. Ante (*d*) confessionem *agnoscat statum Poenitentis*, ut si Mercator est, miles, &c. Deinde ultimæ Confessionis tempus, & utrum para-

(*a*) Idem ibid. (*b*) Ibidem ex Nav. cap. 3. n. 21. (*c*) Ib. & Henriq. l. de pœnit. c. 24. § 4. (*d*) Suar. l. 6. sect. 3. n. 1. ex Nav. c. 10. & Cajet. V. Interrog. Conf.

paratus accedat. Casus reservatos & inimicitias (*e*) in ipso decursu Confessionis agnoscet.

2 Si ex (*f*) circumstantiis personæ & Confessionis probabiliter existimet fuisse integram, non tenetur *interrogare*. Multò magis si Pœnitens dicat se nihil ampliùs habere post diligentem præparationem. Si verò putet non esse integram, tunc (*g*) tenetur eum interrogare, de iis, quæ probabiliter cadere possunt in Pœnitentem. Non sit autem (*h*) nimius in sexto præcepto cum pueris & fœminis.

3. Quando advertit Confessionem non esse integram etiam materialiter, tenetur efficere ut integra sit ratione officii; quando autem non est integra (*i*) formaliter, siquidem viâ secretâ id novit, post prudentem interrogationem, tenetur judicare secundum acta & probata in illo foro. Si autem novit publicâ

(*e*) Suar. l. c. ex Cajet. (*f*) Idem ibidem n. 3. (*g*) id. ibid. ex communi. (*h*) Id. ibidem n. 6. ex omnibus DD. (*i*) Ibid. n. 8.

blicâ viâ, potest illâ scientiâ apertè uti. Quodsi neget & evidens sit illum mentiri contra integritatem Confessionis non debet illum absolvere. Si non sit evidens, potest illum absolvere, & credere ab eo negari, quia non tenetur confiteri illud, quia scilicet antea id confessus sit.

§. 4. *Quæ peccata habeant adnexam obligationem restituendi.*

Dicendum est, ut plurimùm esse illa, *quæ* fiunt *contra Justitiam Commutativam*, inter quæ communiora sunt tria. 1. Est injustitia *circa bona externa* per furtum, fraudem in contractu & similia. 2. Injustitia *circa bona corporis*, ut vitam, membra, per homicidium, mutilationem. 3. *Circa bona famæ* per detractionem.

Primo. Principaliter circa bonorum restitutionem *externorum* Quatuor cognoscenda *sunt* præcipuè. Quis debeat restituere, quid, cui, quando.

I. *Quis*, id est persona, quæ est multiplex.

1. *Damnificans*, ut fur, homicida; detra-

tractor, in quo (*a*) debet esse culpa ad hoc ut teneatur ad damnum secutum ex facto: eaque mortalis (*b*) quæ oriatur ex dolo (*c*) vel culpa lata. Reliquæ personæ sunt novem, & dicuntur *cooperantes*, comprehensæ his versibus.

Jussio, consilium, consensus, palpo, id est adulator, *recursus*
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

Ex quibus primi sex dicuntur cooperatores directi, & positivè: reliqui indirecti, & negativè. Circa quos.

Nota 1. *Cooperantes* quoscunq; satis esse si sint causæ cum quibus, & per quas fit damnum etiamsi non sint causæ sine quibus damnum non fuisset illatum. Item *omnes teneri* in solidum, *quando sunt causa efficax totius damni*, hoc est ad totum damnum secutum. Principaliter autem *siquidem actio sit lucrativa*, tenetur *ille qui habet rem alienam*. Si verò tantùm est *illativa*

(*a*) Navar. lib. 2. de restit. c. 1. dub. 4. (*b*) Less. lib. 2. c. 7. dub. 6. (*c*) Navar. lib. 3. c. 2. n. 17. Cajet. in Sum. V. restitutio.

va damni, ut in homicidio &c. Tunc primo loco tenetur (*f*) *Mandans*. Postea Executor, deinde Consultor, & cæteri suo ordine in defectu principalis.

Nota 2. *Cooperatores positivè* teneri quando sunt causa efficax damni secuti: & mandans quidem sive expressè sive tacitè, tenetur nisi (*g*) revocet mandatum ante executionem, & innotescat talis revocatio Mandatario. Non sic tenetur, (*h*) is qui ratum habet delictum suo nomine factum. *Consulens* verò tenetur, nisi removeat (*i*) voluntatem ejus qui consilium accepit, vel curet quantum potest ne sequatur damnum, admonendo tertiam illam personam de periculo. Si consilium datum sit ex ignorantia, debet esse culpabilis mortaliter ad hoc, ut ex illa teneatur. *Consentiens* debet esse talis ut ab eo pendeat damnum, sive antequam fiat, sive in ipso actu illud inferendi. *Receptator* debet esse

(*f*) Petr. Navar. lib. 2. c. 2. n. 87. Less. l. 2. c. 13. dub. 4. (*g*) Navar. Manual. cap. 27. n. 233. (*h*) Petr. Nav. lib. 3. c. 4. n. 69. (*i*) Idem ibid. n. 27.

(*a*) esse talis, ut ex eo alius animetur saltem ad damna inferenda, si adsit præsens, etiamsi sit consangvineus, vel amicus, tenetur.

Nota 3. *Cooperantes negativè* teneri, quando possunt impedire, & non faciunt, cùm tamen ad id teneantur ex officio, ut qui sunt Consultores, Superiores, Custodes. Debet autem esse negligentia (*b*) ex qua id omittunt gravis, ad hoc, ut ex ea teneantur restituere.

II. *Quod* cognoscendum est. *Quid restituendum* sit pro quavis re. 1. Sciendum est quatuor esse *radices remotas restitutionis*, eæ sunt. Vel ex *contractu*, ut mutuo, vendito, locato. Vel ex *quasi contractu* ut negotiis gestis, tutoria, officio publico, hi enim etiam obligantur acsi fuisset pactum inter eos. Vel *ex delicto*, ut furto, homicidio. Vel ex *quasi delicto*, ut cùm quis læditur non dolo, sed ex imprudentia, negligentia, ignorantia inculpabili.

2. Scien-

(*a*) Tolet. lib. 1. cap. 19. (*b*) Less. l. 1. c. 7. d. 3.

2. Sciendum *tres esse radices* (c) *magis proximas* restitutionis. 1. *Ex injusta acceptione* tantùm, ex qua oritur hæc regula. *Quicunq; est causa injustæ acceptionis*, ut furti, usuræ, homicidii, infamiæ &c. *tenetur in solidum ad restitutionem.* 2. *Ex re acceptâ tantùm* ex quo oritur hæc regula. *Quicunq; habet rem alienam, tenetur eam restituere*: & *si* quidem habeatur *malâ fide*, tenebitur ex utroque capite: illa enim retentio dicitur injusta quædam acceptio. *Si* verò *bonâ fide*, tum si habet illam, in re ipsa tenetur reddere: si non, tenetur ab id, in quo factus esset ex illa ditior, ut in majori pretio quod accepisset ex ejus alienatione, vel in rebus propriis quas non consumpsit, alioqui consumpturus si rem alienam non habuisset. 3. Radix est, *ex utraq;*, id est, ex re accepta, & injusta acceptione. Ex qua oritur tertia Regula. *Quicunq; est causa injustæ acceptionis & retinet rem alienam, tenetur ad reddendam rem alienam, & fructus ejus*, tum naturales, tum naturales simul & indu-

(c) Cajet. t. 2. q. 62. a. 6. Communiter receptus

industriales deductis expensis & æstimatione laboris *& damna secuta.*

Nota. Cognoscendam esse differentiam inter primam & secundam Radicem, quæ triplex est. 1. Qui tenetur ex re accepta tantùm, si ea casu perit, vel sine culpa ejus qui retinuit, ad nihil tenetur: qui verò ex injusta acceptione, tenetur ad totum. 2. Qui ex re accepta, tenetur tantùm ad fructus extantes, vel in se, vel in alio, quatenus factus est ditior ex illis, & ad fructus perceptos qui à Domino rei potuissent percipi. 3. Qui ex injusta acceptione, tenetur ad damna secuta, & lucra quæ cessârunt damnificato, non item qui ex re accepta.

III. *Est, Persona. Cui debet fieri restitutio.* Qua in re dicendum.

1. *Si Dominus est certus* & notus, *illi facienda est restitutio*, vel hæredibus ejus.

2. *Si* certus est, *sed ignotus*, tunc fiat diligens inquisitio, & factâ, si non reperiatur, dandũ est pauperibus, sub quorum nomine veniunt indigentes, loca pia, consanguinei pauperes, ipsemet debitor si pau-

per sit. 3. *Si Dominus sit incertus*, siquidem id sit, quia ex tribus vel quatuor ignoratur verus Dominus, tunc res est restituenda de consensu ipsorum, vel sorte cui obtigerit. *Si*, Quia communitas aliqua, vel aliqui ex civitate, ut contingit in iis qui fraudant communitatem in pondere, vel mensura, vel pretio, tunc tantùm augendum erit pondus, vel mensura, ut suppleat diminutionem. Si denique sit incerta persona particularis, tunc post diligentiam sufficientem, si non reperiatur dandum est pauperibus, juxta dicta hîc n. 2.

4. *Bona* verò possunt esse *incerta* tribus modis. 1. Quia *nullum habent dominum*, ut gemmæ, lapilli in littore maris, feræ &c. hujusmodi. 2. Quia non habent probabilem de præsenti, ut thesaurus. Et tunc si arte Magicâ inventus sit debetur Fisco vel Principi; si lex faciat inhabilem inventorem: sin minùs, non debetur nisi post sententiam (*b*). Si verò sit inventus bonis artibus, tunc si locus, in quo repertus

(*b*) Less. l. 2. c. 5. dub. 17.

pertus eſt, eſt inventoris, totus eſt ipſius jure communi. *Si* alterius: dimidium Domini loci, & dimidium Inventoris, modò caſu inventus ſit. Nam ſi ex induſtria & cum licentia Domini, totus eſt Inventoris: ſi ſine licentia totus eſt Domini, ſaltem poſt ſententiam; nam ante illam (a) poteſt in conſcientia retinere. 3. Quia ſunt amiſſa, quamvis habeant probabiliter Dominum, & tunc ſi factâ diligentiâ Dominus non inveniatur, communior opinio eſt, quòd dandum ſit pauperibus. Probabilis tamen eſt poſſe retineri ab Inventore.

5. Dicendum eſt, *turpiter accepta*, id eſt pro faciendo actu turpi, ut meretricio, homicidio, ſententiâ injuſtâ &c. *Si actus* non fiat, reddenda eſt in conſcientia Datori. *Si actus eſt ſecutus*, poteſt retineri. Accepta verò *per ludum*, aliàs lege humanâ prohibitum (modò abſit fraus & dolus, qui ſint contra leges ludi, & abſque notabili artis inæqualitate, & cum perſona habili) non ſunt reſtituen-

(a) Leſſ. l. c.

da in conscientia : nec etiam qui pecuniâ creditâ; sed si victus utatur beneficio legis, tunc essent restituenda. 6. Denique *accepta per Simoniam* realem, item pro data & promissa, pro gratia & justitia obtinenda apud Sedem Apostolicam, restituenda sunt Ecclesiæ vel Pauperibus.

IV. *Quando facienda sit restitutio* ? Dicendum 1. Quoad animi præparationem statim esse faciendam : quoad realem, quàm primùm commodè potest. 2. Si ter vel quater quis promisit restituere, & non restituit, dic ut supra cùm de proposito ageremus 3. Non est restituendum cum damno bonorum altioris Ordinis, ut vitæ, famæ, sanitatis, nec etiam cum gravi damno bonorum ejusdem Ordinis : modò ex hoc non sequatur æquale damnum in creditore, tunc enim præponendus est creditor. 4. Nec cum jactura statûs, quando est justè acquisitus, quamvis bene cum diminutione, citra notam Paupertatis.

3. Prin-

Secundò Principaliter. *Circa restitutionem bonorum Corporis.* Hæc triplicia sunt. Vita, integritas corporis, Clauſtrum Virginale. Quæ violantur per homicidium, mutilationem & ſtuprum. *Homicida* ergo *ad duo* (*a*) tantùm *tenetur.* 1. Ad damnum temporale vitæ, quantum æſtimabitur ſpes illa utilitatis, & lucri; detractis iis quæ ipſe conſumpſiſſet in victu & veſtitu. Æſtimatio autem debet fieri arbitrio boni viri: & hæredes (*b*) quibus eſt facienda reſtitutio debent eſſe ii, qui cenſentur una perſona cum defuncto, ut Parentes, Filii, & uxor occiſi. Quare Fratribus, creditoribus, & aliis non tenetur: niſi ratione legis alicubi particularis.

Ad damnum autem naturale vitæ, non tenetur *occiſor* (*c*) quando occiſus eſt homo liber: ſed tantùm ad petitionem veniæ. Si autem ſit ſervus tenetur Domino, quantùm vita ſervi æſtimabi-

(*a*) Vide Sotum l. 4 q. 6. a. 3. ad 3. (*b*) Leſſ. l. 2. c. 9. dub: 15. & 16: (*c*) Nav. lib. 2. c. 9. dub. 15. & 16.

mabitur. (*d*) Denique excusatur à restitutione quando occisus remittit debitum, quando erat aliàs justè occidendus, v. g. pœ justitiam: quando provocâsset ad duellum: quando fuisset aggressor & invasus non excessisset fines inculpatæ telæ notabiliter. *Mutilator* vel injustè aliquem percutiens *ad tria tenetur.* 1. Ad expensas in curatione vulneris. 2. Ad æstimationem spei illius lucri, quod facere poterat, detractis expensis. 3. Ad æstimationem damni quod ex hoc secutum. (*e*) Pro deformitate autem cicatricis relictæ non tenetur si mutilatus fuit homo liber: si servus, tenebitur, ut supra.

Stuprator. Si Virgo liberè (*f*) consensit, ad nihilum tenetur. Si fraude, fallaciis inducta: tenetur, ad conjugium si promisit. 2. Ad reparationem damni ex stupro quantum æstimabitur arbitrio boni viri. 3. Ad dotem si Judex illum ad eam condemnavit. Pro sola autem injuria ipsi

(*d*) Ibid. c. 15. n. 27. Petr. Nav. lib. 4. c. 1. n. 92.
(*e*) ibidem ll. cc. (*f*) Less. l. 2. c. 10. dub. 3.

ipsi Virgini illata satis est petere veniam. *Adulter* verò, ut de illo Stupratoris occasione dicamus, pro injuria illata marito nihil tenetur, (g) nisi ad petitionem veniæ si maritus resciat. Quòdsi tamen partus sequatur, & Adulter certò putet prolem esse suam 1. Tenetur ad alimenta à tertio anno, donec sibi proles providere possit de alimentis. *Adultera* autem tenetur à partu ad tertium annum usque completum eidem proli. 2. Ad restitutionem hæreditatis, quam illegitimus accepit cum aliis Filiis legitimis. Quòdsi habeat probabiles rationes dubitandi, quòd proles non sit sua, ad nihil tenetur. Simili modo *adultera* etiamsi non teneatur manifestare delictum marito, aut proli: nisi moraliter certa esset per hoc se impedituram damnum aliorum Filiorum, & quòd nullum sibi ex hoc periculum vitæ vel infamiæ instaret. Obligatur tamen ad curandum quantùm potest, ut legitimi hæredes non patiantur damnum dando illis

(g) Less. l. 2. c. 10. dub. 10.

bona parephernalia si quæ habet relinquendo illis lucra ex suo labore, & industria, inducendo illegitimum ad Religionem si aptus sit præter hæc ad nihil tenetur.

Tertiò principaliter. *Circa Restitutionem famæ*, quatuor præcipuè scienda sunt. 1. Famam dupliciter posse lædi, imponendo alteri crimen falsum: aut manifestando verum occultum contra ordinem juris, vel fraternæ correctionis. Id autem potest fieri directè & ex intentione, quæ est *detractio formalis*. 2. Indirectè ex negligentia & loquacitate, quæ est detractio materialis.

2. *Ad restitutionem famæ requiritur.* (*a*) 1. Ut materia sit gravis regulariter. 2. Ut defectus (*b*) sit moralis. Naturalis enim non inducit obligationem, nisi casu quo existimaretur Persona de quo refertur, contemnenda ab audientibus. 3. Ut sit (*c*) talis, quæ notabiliter judicetur

(*a*) Sylv. V. Detractio n. 2. Petr. Nav. l. 2: c. 4. n. 312. (*b*) Petr. Nav. l. c. n: 303. (*c*) Corduba de detract. q. 2. Less. l. 2. c. 1. dub. 3.

cetur lædere famam. 4. Ut sint peccata specialia (*d*) regulariter. 5. Ut fama verè sit ablata & non restituta aliâ viâ. 6. Ut (*e*) non sequatur ex restitutione majus malum Detractori, ut periculum vitæ; vel majus damnum in fama propria, vel aliena.

3. *Qui refert peccata alterius* (*f*) *audita* absq; assertione, vel detrahit materialiter, regulariter non tenetur: nisi in casu quo referrentur eâ ratione, ut meritò audientes inducerentur ad sentiendum malè de proximo. *Qui* verò *audit* si tenetur ex officio impedire: vel si excitet aut animet alium ad detrahendum, obligatur ad restitutionem.

4. *Qui infamavit* (*a*) *dicendo falsum*, tenetur dicere se falsum dixisse: qui verò manifestando verum occultum; laudet; & honorificè loquatur de eodem in iis quibus detraxit.

(*d*) Sylv. l. c. Nav. c. 18. n. 24. (*e*) Less. c. 2. d. 26. (*f*) Sotus. l. 4. just. q. 6. a. 1. ad 4. Less. dub. 5. (*a*) Petr. Nav. lib. 2. c. 4: n. 375. & 380.

§. 5. *Quæ peccata habeant adnexam Reservationem vel censuram?*

1. Scienda sunt aliqua circa Reservationem peccatorum. Ea verò sunt 1. Peccata *venialia non solere reservari* (*b*) cùm possint etiam extra Confessionem expiari. 2. *Neq; peccata mortalia* meræ *interna* (*c*) *sed externa* (*d*) non quidem omnia, id enim non esset expediens, sed *aliqua graviora*, quod etiam verum est respectu Religiosorum, ut colligi potest ex Decr. Clem. VIII. præscribentis casus reservatos pro Religiosis. 3. Reservari (*e*) posse peccata *etiamsi non habeant adnexam excommunicationem*, quod in reservatis ab Episcopis constat, item à Prælatis Religionum. *A summis* autem *Pontificibus* regulariter *non* reservantur peccata *sine censura*. Et quidem (*f*) *Episcopis jure communi* quamvis nonnulli casus videantur reservati. Ut 1. pec-

(*b*) Suar. d 29. *S.* 3. (*c*) ibid. n. 3. (*d*) ibid. n. 4. (*e*) ibid. S. 2. n. 3. (f) Id. d. 29. S. 3. Extravag. super Cath. de sepultura.

peccata quæ habent adnexam Pœnitentiam publicam, vel excommunicationem majorem, vel irregularitatem. 2. Incendiariorum. 3. Publicæ blasphemiæ. 4. Homicidia (*g*) voluntaria. 5. Fallariorum. 6. Violatorum Ecclesiasticæ immunitatis, & sortilegia. Attamen (*h*) verius est nullos esse reservatos seclusâ consuetudine, ex qua, quinam sint reservati, pendet ex locorum peculiarium cognitione.

4. *Quemlibet* Sacerdotem (*i*) *in articulo mortis* posse *absolvere* à quibuscunque reservatis & quidem (*l*) si non habeant censuram adnexam, non remanet obligatio in absoluto, comparendi deinde coram Superiore legitimo. Si verò habeant adjunctam censuram, remanet onus ad comparendum coram Superiore. Extra (*a*) articulum talem, nullus Inferior directè potest absolvere à reservatis.

Quo-

(*g*) Extrav. Inter cunctas. (*h*) Suar. d. 29. S. 3. (*i*) Id. d. 30. *S.* 3. (*l*) ibid. n. 7. (*a*) ibid. n. 8. ex Trid. Sess. 4. c. 7.

Quoad modum absolvendi (b) *quando superior audit tam reservata quàm non reservata*: tenetur absolvere ab omnibus. Sine causa gravi non potest auditis tantùm reservatis ab illis absolvere remittendo cum aliis ad Inferiorem. Quia non debet dimidiari (c) Confessio sine causa. Quoties autem (d) id licitè fit, ex tali confessione proficiscitur verum Sacramentum, est enim talis Confessio semper integra formaliter. Alia (e) quæ fit Inferiori de non reservatis est omninò integra, cùm reservata jam sint omninò absoluta, atque adeò jam non sint iterum subjicienda clavibus, quamvis (f) alii dicant esse subjicienda, ut juni fiat integrè de omnibus. Quando verò (g) inferior audit Pœnitentem, habentem reservata, sine causa necessaria non potest neque à non reservatis absolvere, ut dictum est supra cùm de potestate ageremus: cum tali causa

potest

(c) id. ibid. n. 5. & 7. (d) ibid. n. 9. (e) ibid. n. 9. & 10. (f) Cajet. V. Confessio conc. 10. (g) Suar. d. 32. s. 3.

potest. Debet autem (*b*) tunc omnia audire etiam reservata, cùm circa omnia debeat Pœnitens esse benè dispositus, eamque dispositionem examinare pertineat ad Confessorem, & hæc circa reservationem.

De Censuris.

De Censuris in communi *sciendа* sunt aliqua. 1. Sciendum est Censuram *esse poenam Ecclesiasticam spiritualem* fori contentiosi, quâ spiritualium usus interdicitur, ut à contumacia discedatur. Ejus ferendæ potestas est à Christo, inflictio autem ab homine Ecclesiastico, qui si ferat illam per constitutionem modo quodam permanente, dicitur talis censura à *Jure*: Si per sententiam & modo quodam transitorio, dicitur *ab homine*.

2. *Non incurritur excommunicatio* major *nisi* ob peccatum *mortale* adjunctâ contumaciâ, id est, inobedientiâ, contra Ecclesiam: Suspensionis tamen aliquando etiam esse potest satis culpa venialis,

(*b*) Idem ibid. n. 8.

nialis, quando fertur ab homine generaliter.

3. *Excusat* etiam *ignorantia* probabilis, vel quòd talis actio cui adjuncta est censura, sit peccatum, vel quòd prohibita sit ab Ecclesia sub tali censura: sic etiam *impotentia faciendi id*: quod præcipitur per censuram, ut solvendi debitum excusat.

Quoad excommunicationem majorem.

Primò. Sciendum est decem esse ipsius effectus

1. Enim privat excommunicatum suffragiis communibus Ecclesiæ.

2. Communicatione passiva Sacramentorum, quamvis per se, & vi sua non efficiat illa nulla.

3. Administratione activa Sacramentorum, quamvis non annullet nisi illud tantùm, quod requirit jurisdictionem ad suum valorem.

4. Usu ordinum ex officio ut prius.

5. Ecclе-

5. Ecclesiasticâ sepulturâ.

6. Reddit personam incapacem, & ineligibilem ad Beneficium Ecclesiasticum.

7. Impedit acquisitionem dominii, fructuum Ecclesiasticorum, eorumq; administrationem.

8. Privat usu jurisdictionis, tollendo jurisdictionem actualem: tam in foro Pœnitentiæ, quàm contentioso; tam Ecclesiastico; quàm in probabiliori sententia, in seculari.

9. Excludit ab omnibus actibus forensibus, solâ sui defensione exceptâ. Unde nec Actor, nec Testis, nec Advocatus, aut Procurator esse potest: tenetur etiam abstinere se ab his omnibus muneribus, & repelli potest, & debet etiam; si vitandus sit, quòdsi non repellatur, acta ejus irrita non sunt.

10. Prohibetur illi omnis communicatio civilis. Unde nec contractus celebrare, nec testamenta condere, nec uti publico officio, aut ministerio potest, licet non sint invalida omnia, quæ ab eo agun-

aguntur, nisi jurisdictionem requirant; & vitandus sit. Ad hunc etiam reducitur privatio omnis communicationis politicæ, & humanæ cum aliis fidelibus colloquendi, salutandi, &c.

Possunt autem hi omnes effectus reduci ad tres.

1. Ad privationem communicationis in rebus spiritualibus, ut officiis divinis, Sacramentis, &c.

2. Ad privationem communicationis in rebus mixtis ex spiritualibus & temporalibus, ut collationem Beneficiorum receptionem, &c.

3. Ad privationem communicationis in rebus temporalibus, & civilibus, ut agere in judicio, & uti humano convictu, & consortio.

2. Sciendum est solùm excommunicatum, non toleratum, vitandum esse qualis est, vel denunciatus nominatim, vel notorius percussor Clerici; occultus autem non est vitandus à non excommunicatis; quamvis ipse teneatur alios vitare,

vitare, & non se ingerere in aliorum conversationem; Quando autem requiritur à non excommunicatis, potest cum illis agere absque ullo peccato.

3. Sciendum est Excommunicatum vitandum esse in quinque casibus contentis eo versu.

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Ex quinq; autem aliis cautis posse cum illo agi sine ullo peccato, quæ etiam continentur eo versu.

Utile, lex humile, res ignorata, necesse.

4. Sciendum est: *Mortaliter tunc peccare excommunicatum*, quando facit prohibita per excommunicationem communicando cum aliis in rebus spiritualibus, vel mixtis, quæ sunt illi peculiariter prohibitæ. Quòd si communicaret tantùm in rebus civilibus non peccaret mortaliter. Ita etiam qui communicant cum ipso in prædictis duobus nisi excusentur aliquâ ex dictis causis, peccant mortaliter; Qui tantum in 3. peccant venialiter tantùm semper tamen incur-

incurrunt excommunicationem minorem.

Quoad Excommunicationem minorem. Tria scienda sunt.

1. Ejus effectus duos esse. Unum privare usu Sacramentorum passivo. Alterum efficere inhabilem ad electionem passivam; ita tamen ut irritanda sit electio, non sit autem irrita, ipso jure.

2. Incurri in minorem excommunicationem in uno tantum casu nempe in participatione cum denunciato, vel notorio percussore clerici, in tribus communicationibus dictis.

3. Ab ea posse omnem Sacerdotem habentem jurisdictionem absolvere.

De Suspensione.

Quoad *Suspensionem* verò *tria* etiam *scienda* sunt.

1. Convenire tantùm Clericis, non autem Laicis.

2. Esse

3. Esse duplicem. *Ab officio* sive ordinis, sive jurisdictionis, sive administrationis, & à Beneficio, id est, à Jure percipiendi fructus ex Beneficio.

3. Suspensus non facit fructus suos in Conscientia, ideoque teneri ad illos restituendos, detractis necessariis ad sustentationem; nisi aliunde possit vivere: Sic etiam si per ipsum non stetit quò minùs absolveretur, facit fructus in Conscientia.

De Interdicto.

Quoad Interdictum tria etiam cognoscenda sunt.

1. *Illud privare usu divinorum activo & passivo*, id est officiis divinis, Sacramentis, & sepultura Ecclesiastica.

2. *Quadruplex esse* Interdictum, Locale, Personale, Generale & Speciale.

3. *Quando est Generale conferri possunt tria Sacramenta*, Baptismus, Pœnitentia, & Eucharistia, saltem in articulo mortis; Recipi autem possunt etiam ab

ab interdictis; modò non sint specialiter interdicti, vel causam dederint Interdicto. Sic etiam officia divina celebrari possunt in Ecclesia januis clausis, voce submissâ, non pulsatis campanis; & excommunicatis, & interdictis specialiter exclusis.

De Irregularitate.

Quoad *Irregularitatem* sciendum est 1. Eam non impedire receptionem Sacramentorum præterquam Ordinis. Si quis hunc reciperet peccaret mortaliter. Sicut etiam si ministraret in susceptо.

2. Sciendum est ut supra dictum. Duplicem esse *Irregularitatem*. Quandam *ex Defectu*; quandam verò ex ex *Delicto*; Illa sine ullo peccato incurri potest; Hæc verò præsupponit peccatum, & quidem mortale.

3. Sciendum utramque reddere inhabilem ad Beneficia de novo acquirenda; ita ut collatio nulla sit. Receptis autem non privat nisi per sententiam.

Quod

Quod verò ſpectat *ad abſolutionem à Cenſuris.* Notanda ſunt aliqua.

Abſolutionem, quæ conceditur in foro Pœnitentiæ (*a*) per privilegia mendicantibus conceſſa, & alia ſimilia non requirere alias cæremonias præter eas, quæ ſufficiunt ad Sacramentum Pœnitentiæ: Forma (*b*) autem illa, quæ præſcribitur in cap. *Ex tenore* & cap. *de cætero* de *Sententia Excommunicationis*, ſervanda etiam eſt in occulta abſolutione, quantum ad ea, quæ commodè fieri poſſunt, ut eſt Juramento, parendi mandatis Eccleſiæ, & ſatisfaciendi, ſi ſatisfaciendum ſit.

2. Quando (*c*) abſolvendi facultas conceditur alicui, ſub limitatione ſatisfactâ parte, ſi is, qui abſolvendus eſt poteſt ſatisfacere, debet præmitti ſatisfactio; ſi verò non poteſt, ſufficit cau-

(*a*) Suar. tom. 5. d. 2. ſect. 10. n. 4. & ſequent. ex Navar. c. 26. n. 19. (*b*) Suar. tom. 5. diſp. 19. ſect. 2 n. 13. (*c*) Idem. d. 2. ſect. 5. n. 39.

cautio præteritorum, & propositum satisfaciendi. Quòdsi sacerdos (*d*) absolvat ante satisfactionem cùm possit pœnitẽs eam facere, absolutio erit irrita. Quando deniq́ue (*e*) excommunicatio nullam satisfactionem partis læsæ requirit potest tolli absq́ue ulla satisfactione.

3. (*f*) Sacerdotes è nostra Societate posse absolvere, ab omnibus censuris latis à Jure, & reservatis Sedi Apostolicæ, præterquam iis, quæ continentur in Bulla Cœnæ. A Censuris (*g*) autem latis ab homine; generatim quidem soli Superiores possunt absolvere, & ii, qui ab eis specialem licentiam obtinuerint. Speciatim autem sive nominatim, nec etiam Superiores absolvere debent.

4. Peccata quæ *habent adnexam reservationem:* cum censura sunt omnia illa, *quæ Papæ reservantur*, sive in Bulla, sive extra Bullam Cœnæ, sunt etiam alia nemini reservata.

De

(*d*) Idem Ibid. (*e*) Idem Ibid. n. 46. (*f*) Compend. privilegior. V. Absolutio. (*g*) Ibid. adnotat.

De Excommunicationibus in Particulari.

Breviter aliqua scienda sunt de Excommunicationibus in particulari. Confessarius enim saltem confusè debet scire excommunicationes à quibus potest absolvere, & deinde habere intentionem generalem absolvendi ab omnibus à quibus potest; eas autem à quibus non potest absolvere debet scire distinctiùs.

Excommunicationes igitur *omnes ad tres classes revocantur.*

1. Comprehendit eas, quæ nemini sunt reservatæ.

2. Comprehendit eas, quæ Papæ reservantur extra Bullam Cœnæ.

3. Eas, quæ reservantur in Bulla Cœnæ.

Et quidem eæ, quæ *nemini reservantur* sunt omnes num. 22. Præcipuè autem eæ, quæ usu veniunt ferè 14.

1. Con-

1. Contra occupantes bona &c. Ecclesiarum c. *Generali* de electione in sexto.

2. Compellentes personas Ecclesiasticas, ut submittant bona Ecclesiarum laicis. c. 2. *de rebus Ecclesiasticis non alienandis in sexto.*

3. Sepelientes hæreticos, excommunicatos, interdictos in loco sacro *cap. 2. de hæret. in 6. & Clem. 1. de sepultura.*

4. Contrahentes in gradibus prohibitis, vel cum Monialibus, vel Persona sacra, aut Religioso. Clem. I. de Consangvin.

5. Impedientes Visitatores Monialium, si admoniti non desistant. *Clem. Attendentes de stat. Monialium.*

6. Imprimentes, mandantes imprimi, vendentes libros sine approbatione Superiorum. *Leo X. Bulla X.*

7. Raptores mulierum & præbentes illis auxilium. *Trid. Sess. 24. c. 6.* de Reformatione matrim.

8. Cogentes ingredi mulieres in Monasteria, vel impedientes earum ingressum, vel ne liberè contrahant matri-

trimonia. *Trid. Sess. 24. c. 9. de reformat Matrim. & 25. c. 18. de Regul. in 6.*

9. Procurantes abortum fœtûs animati. Sixtus V. *in Bulla. Effrenatam, cum moderatione, Gregorii XIV. Sedes Apostolica.*

10. Pro Ecclesiasticis alienantes bona Ecclesiastica, vel ultra triennium hypotechantes; *extravag. Ambitiosæ de rebus Ecclesiasticis non alienandis.*

11. Pro iisdem audientes medicinam, aut leges si sint Sacerdotes, vel habentes personatum &c. *c. Super specula* ne *Clerici* vel Monachi.

12. Pro personis publicis, facientes statuta contra libertatem Ecclesiasticam. *c. Noverit de sententia excom.*

13. Pro iisdem. Non adjuvantes Episcopos in clausura Monialium. *Trid. Sess. 25. c. 5. de regul.*

14. Pro iisdem, Doctores, & Professores cujuscunque facultatis, non facientes Professionem fidei in manibus Ordinarii, *Pius IV. Bulla 112.*

Quæ verò sunt reservatæ Papæ extra Bullam Cœnæ sunt ferè 62.

Præcipuæ sunt ferè 7.

1. Percussores Clericorum, Mandantes &c. c. Si quis suadente 17. q. 4.

2. Violantes Interdictum Sedis Apostolicæ. *Extravag.* & si Dominici de pœnit. & remissione.

3. Simoniaci in Ordine, vel Beneficio, Item Simoniaci confidentiales. *Extravag. cum detestabile de Simon.* Pius V. Intolerabilis n. 87.

4. Committentes duellum, consulentes, fautores, &c. Diffidentes &c. Pius IV. *n.* 25. *Greg.* 13. & *Clemens* VIII.

5. Dantes, vel accipientes per gratiam, vel justitiam apud Sedem Apostolicam. *Gregorius* XIII. *n.* 28.

6. Mulieres ingredientes Monasteria Monialium, vel Monachorum *Greg.* XIII. *n.* 75.

7. Extrahentes victualia.

Deni-

Denique Reservati Papæ *in Bulla Cœnæ &c.* Omnes sunt n. 20. Qui memoriæ causa reduci possunt ad capita quinque.

1. *Caput ad fidem*; Unde excommunicantur omnes hæretici, Schismatici; legentes eorum libros, eosdem retinentes, imprimentes, defendentes, defensores hæreticorum, receptores, fautores &c. ut in prima excommunicatione.

2. Ad *Caput Ecclesiæ*, Qui est Summus Pontifex quatenus potest offendi dupliciter. 1. Ut Princeps supremus in Spiritualibus, & sic excommunicantur appellantes ab eo ad Concilium in 2da. 2dò. Ut est Princeps in temporalibus certæ partis Orbis, & sic excommunicantur occupantes bona, & jurisdictionem ad ipsum pertinentem ut in 2da.

3. Ad Ecclesiam quæ potest offendi tum in suis personis, & membris, vel per latrocinium maritimum. Ut in 3tia, vel per raptum bonorum naufragan-

tium, ut in 4ta, vel per impositionem onerum contra Justitiam ut in 5ta, vel per offensionem Romipetarum ut in Xa. Tum in suo principatu, quomodo excommunicantur deferentes arma &c. ad inimicos Christiani nominis ut in 2da.

4. Caput. *Ad Sedem Apostolicam* quæ offendi potest. 1. Quoad personas quæ sunt sub ejus protectione quales sunt deferentes victualia ad Curiam Papæ ut in 8a. Venientes ad eam pro negotiis, morantes & recedentes ut in 9a. & recurrentes ad illam ut in 12a. 2. Quoad suam authoritatem, vel per falsificationem literarum Apostolicarum ut in 6a. Vel per appellationem à gravamine ad laicam potestatem ut in 13. vel per usurpationem bonorum Ecclesiasticorum ut in 12.

Ad Ecclesiasticam Hierarchiam. Quæ potest offendi. 1. Ratione principalium ejus membrorum, quales sunt Cardinales, Nuntii, Episcopi, aliique Prælati, ut in 2. 2. Derogando ejus

authoritati, vel per cognitionem causarum spiritualium à Laicis, ut in 14. Vel per immunitatem fori, ut in 15. Vel per recursum à Jurisdictione Ecclesiastica ad Laicam ut in 16. 3. Derogando ejus libertati, vel per impositionem onerum personis, & bonis Ecclesiasticis, ut in 18. vel per cognitionem causarum criminalium pertinentium ad Clericos ut in 19.

Et hæc sint satis circa Censuras & circa scientiam necessariam Sacerdoti tanquam Judici.

ARTICULUS II.

De Scientia necessaria Sacerdoti tanquam Medico.

DEbet Confessarius tanquam Medicus duo præcipuè scire.

1. Regulas communes, quibus excusari potest, quis à præcepto, & à peccato mortali; Ut est Ignorantia probabilis, Inadvertentia, Impotentia, levitas materiæ, Metus etiam gravis, ut infamiæ vel mortis excusat in quibus-

dam præceptis, præsertim de jure positivo humano.

2. Quæ remedia cuique peccato adhibenda sint, quæ cognosci possunt, tum ex Polanco in directorio pag. - - - - - tum ex Costero lib. 2. suarum Christianarum Institutionum. Omnia porro remedia eò tendere debent, ut peccatum præteritum curetur, & ut futurum imposterum caveatur.

ARTICULUS. III.

De iis quæ debet Sacerdos scire tanquam Doctor.

TAnquam *Doctor*, *quinq́* præcipuè *scire debet* Confessarius.

1. *De Sacramentis.* Quid sint, quæ materia, quæ forma, Minister & effectus eorundem, ut suprà.

2. In particulari. *De Pœnitentia*, & ejus partibus. Ut Contritione, Confessione, Satisfactione, & absolutione multò plura, quàm de reliquis. Ut suprà.

3. *De Matrimonio.* Impedimenta dirimentia, tum non dirimentia, pag. 85. & seq.

4. *De*

4. De *Usuris* & nonnullis *contractibus*. Ut Emptione, Venditione, Censu, Cambio, Societate. De quibus in altera Parte hujus opusculi fusius tractamus.

5. De *Simonia* propter Ecclesiasticos. De qua require similiter alteram Partem.

CAPUT III.

De Prudentia.

Quod *ad tertiam conditionem*, quæ est *Prudentia*: Hæc est posita tum erga Pœnitentem, tum erga Seipsum.

I. *Erga Poenitentem* debet esse *Prudens* præcipuè in sex.

1. *In Examine faciendo.* Ut scilicet roget verisimilia secundum cujuscunque statum; Ne doceat simpliciores ignota peccata; Ne si ex habitu, & professione statum agnoscat, roget de circumstantiis, ut sit Virgo vel Monialis, ne pudefiat & fortè mentiatur.

2. *In monendo incautè Poenitentem*, si prævideat eum declaraturum complicem sine necessitate.

3. *In relinquendo illum in sua bona fide*, quando ex manifestatione, putat se nihil

hil profuturum, ut in impedimento Matrimonii.

4. *In confirmando se opinioni probabili in praxi ipsius poenitentis*, absolvendo illum: si juxtà ejusmodi opinionem absolvi potest. Non ita si sponte petat consilium.

5. *In applicandis mediis* accommodatis Pœnitenti, quæ ad duo dirigi debent. 1. *Ad dolorem maximum* peccatorum ex parte DEI offensi Summi Boni, Optimi Creatoris, Redemptoris, Benefactoris, &c. 2. *Ad propositum* non peccandi de cætero, tollendo causas peccati, ut malam societatem, frequentationem talis boni, proponendo periculum mortis repentinæ, gravitatem ingratitudinis in recidivo, & similia.

6. *In imponenda* salutari *Poenitentia* quæ debet esse *accommodata* peccatis, & pœnitenti, sed magis pœnitenti. Declarando quanta deberetur ejus peccatis, & cohortando ad majorem.

II. *Erga Seipsum prudens* esse debet.

1. *In*

1. *In exquirendis* cautè *circumstantiis* sexti Præcepti, præparatoriis ad actum consummatum omissis minutis non necessariis, ne in se, vel pœnitente excitet aliquam tentationem.

2. *In vitando mutuo aspectu* pœnitentis; præsertim si puer sit vel fœmina & nisi tabula interjecta sit, manus certè cum linteolo intercedat.

3. *In agendo rigidius cum foeminis*, resecando superfluas narrationes.

Quæres quâ prudentiâ agendum sit *cum recidivis*.

Respondeo & dico. 1. Confessarios *non* debere esse admodùm *difficiles in iis absolvendis*; tum quia in iis ut plurimùm non adest nisi remota occasio: tum quia non minùs tenetur quisque vitare omnia mortalia, quàm singula, & tamen si quis semper in aliquid mortale incidat facilè solet absolvi; tum quia propter hos pœnitentia est quædam medicina, & alioqui Matth. 18. interroganti Petro, di-

ctum fuit non septies; sed septuagies septies ignoscendum esse fratri peccanti.

Dico 2. *Quòd aliquando differri posset absolutio*, quando probabiliter dubitaretur de necessario proposito; quando autem adest verus dolor, & efficax propositum semper absolvi potest.

Dico 3. *Remedia* duplicia esse. *Quædam* enim sunt, quæ juvant ne quis reincidat, *quædam* postquam incidit, ne sæpius relabatur. (*a*) *Ante lapsum* duo prosunt. 1. *Oratio* aliqua brevis ut DEUS *in Adjutorium, &c.* Vel illa. Cor mundum crea in me DEus. Vel illa. Fiat Domine cor meum immaculatum: Solet enim hæc reincidentia maximè contingere in peccatis carnis, ut mollitie fortè enim ex tali oratione DEus miserebitur, & auxilium efficax concedet. 2. *Applicatio mentis* ad aliquid, quòd pœnitentem retrahere possit à peccato, ut consideratio Mortis; Inferni, Paradisi, Beneficiorum DEI &c. juxta propensionem

(*a*) Henriquez lib. 1. de Pœnitentia c. 24. §. 4. in annotatione literæ L.

nem pœnitentis. Aliqui enim magis moventur pœnis, quàm beneficiis. Sic etiam aspectus alicujus imaginis, ut Crucifixi, Christi alligati ad columnam, mortui, vel moribundi, vel deniq; alterius rei efficacis ad id. *Deniq; admotio alicujus rei*, quæ dolorem inferat carni, ut digiti ad candelam accensam, acûs ad carnem, cilicina vestis, verbera, &c. hujusmodi.

Post lapsum autem hæc juvant. 1. *Recitatio* Psal. *Miserere* flexis, vel etiam nudis genibus. 2. *Deosculatio* terræ quinquies vel pluries. 3. *Jejunium* in sequenti die, vel aquæ potus in sequenti mensa. 4. *Flagellatio* vel Castigatio, Cilicii usus sequenti hora, vel vespere. 5. *Eleemosyna* aliqua. Deniq; ut saltem post tertiam vicem *redeat ad Confessionem.*

Dico 4. Hæc remedia omnia, vel eorum aliqua proponenda esse pœnitenti, ut ipse sponte assumat, aliquid tanquam necessarium. Verè enim ipse tenetur ad aliquid ex iis assumendum, non tamen

men imponenda sunt à Confessario ex obligatione; nisi habito priùs suaviter consensu pœnitentis; alioqui ferè potius obsunt; quàm prosunt. Et hæc de tertia Conditione.

CAPUT IV.

De Bonitate Sacerdotis.

QUoad 4. Conditionem quæ est bonitas, hæc enim est necessaria ad valorem Sacramenti, nisi per bonitatem accipiatur ipsa fidelitas, id est intentio conferendi Sacramentum, tunc enim esset necessaria etiam ad valorem.

Ad *rectum* autem *modum* illud ministrandi, necessaria est aliqua bonitas, id est dispositio debita, ut nimirum *sit in gratia*, vel prævia confessione si agnoscat in se culpam mortalem, vel media contritione saltem existimata.

Ad hanc autem pertinet solutio trium difficultatum.

1. Difficultas. *An* Confessarius teneatur

neatur *admonere pœnitentem* de statu, qui est ex se malus. ut si retineat rem alienam, vel si habeat impedimentum irritans Matrimonium, &c. Pœnitens autem existimat bona fide vel rem esse suam, vel Matrimonium validum esse.

Respondeo 1. *Si ignorantia esset vincibilis* teneretur admonere secundum omnes.

2. *Si est invincibilis*, non debet unquam mentiri, aut confirmare pœnitentem in suo errore: Si item ab eo interrogaretur ex aliqua dubitatione, debet respondere secundùm veritatem, quantum satis est pro interrogatione.

3. *Tacere veritatem potest* quando non adest spes probabilis fructûs, aut timetur scandalum, aut grave incommodum pœnitentis: correctio enim fraterna non obligat, quando non est spes, vel cum tanto periculo. Quando autem speraretur fructus absque scandalo vel gravi incommodo pœnitentis, tunc teneretur tam ratione officii, quàm ratione correctionis fraternæ.

2. Dif-

2. Difficultas, an quando adest *varietas opinionum* possit, ac debeat Confessarius sequi opinionem probabilem pœnitentis.

Respondeo 1. Quando Confessarius judicat pœnitentem non esse rectè dispositum ad absolutionem, tenetur sub mortali non absolvere: contra verò quando agnoscit illum esse dispositum, non potest illi absolutionem denegare: esto non esset proprius Pastor; Quamvis enim ille qui non est proprius Pastor, antequam pœnitentem audiat, possit non ministrare illi pœnitentiam; attamen postquam eum audivit, tenetur, si tamen dignum invenit, absolvere; alioqui injuriam magnam inferret pœnitenti obligando illum ad repetendam Confessionem eorundem peccatorum.

Respondeo 2. Esto sint hac de re opiniones, communior tamen, & probabilior est, *posse* & *debere* Confessarium *sequi opinionem* in praxi probabilem ipsiusmet *pœnitentis*. Quia pœnitens eam sequen-

sequendo non peccat : & est rectè dispositus, & hoc totum constat Confessario, ergo tenetur illum absolvere à prima responsione, quod verum est tam de Confessario proprio, quàm non proprio, sic enim esse tenetur absolvere pœnitentem debitè dispositum : ut dictum est.

3. Difficultas. *Quid* teneatur *agere* Confessor, *quando malè* aliquem absolvit ?

Respondeo duplici de causa posse ipsum *malè absolvisse*. 1. Quia invalidè. 2. Quia cum peccato sed validè.

Potuit autem esse *invalida* vel *quia* non *habuit intentionem*, vel *quia non habebat jurisdictionem* ; vel quia agnoscens pœnitentem culpabiliter *non* esse *dispositum*, ipse tamen ob timorem videlicet, vel verecundiam, ne pœnitens offenderetur, illum absolvit. *Mala* autem etiam esse potuit, tum à peccato, vel quia non quæsivit de circumstantia necessaria ex negligentia culpabili, vel quia non obligavit ad restitutionem, vel

vel non admonuit, cùm posset, & deberet, vel quia reliquit in occasione proxima peccandi.

His ergo positis. Dicendum 1. est. Quando fuit nulla absolutio, & pœnitens *non propterea incurrit extremam necessitatem*; Si non potest eum revocare, vel non nisi cum scandalo ipsius, aut infamia propria, satis est Confessarium dolere de culpa commissa & commendare pœnitentem DEO, quia in sequente Confessione quam faciet absolvetur indirectè etiam à peccatis antea confessis, quorum putat bona fide recepisse se absolutionem.

Quando autem Pœnitens propterea *fieret in extrema necessitate.* Puto Confessarium obligatum iri, etiam cum proprio aliquo dedecore, & incommodo, cui præferenda esset salus animæ pœnitentis; secùs si nulla ratione eum posset revocare.

Dico 2. Quando fuit *tantùm cum peccato* regulariter ad nihil aliud teneri præterquam ad dolorem de peccato

facto,

facto: quando autem esset ejusmodi defectus conjunctus *cum damno*, vel præjudicio *tertii* ut quia pœnitens retinebat alienum, tum teneri Sacerdotem eum revocare, & admonere, quando positivè contrarium dixisset, nempè eum non teneri ad restituendum: quando autem tantùm tacuisset non teneretur, (a) Hæc de 4. conditione.

CAPUT V.

De servando Sigillo, in hoc Sacramento.

QUoad 5. *De cura in servando Sigillo*, *quatuor* præcipuè de ea cognoscenda sunt.

1. Ex qua Confessione oriatur obligatio Sigilli, & dico, *oriri ex Confessione Sacramentali* perfecta, vel inchoata, facta Sacerdoti vero, vel ita existimato.

Dixi Sacramentali, quia ex illa, quæ fieret Laico scienter, vel non Sacerdoti, etiamsi ex devotione, vel humilitate,

(a) Suar. tom. 4. disp. 32. sect. 6. n. 9.

te, ut in periculo mortis, non oriretur hæc obligatio. Item ex ea, quæ fieret Sacerdoti quidem, sed non animo se accusandi, sed potiùs animo decipiendi, vel inducendi ad peccatum, ut ad conjurationem, vel fornicationem &c. non oriretur hæc obligatio.

Dixi *perfecta, vel inchoata*, quia ex hac etiam oriretur obligatio, talis esset ea, quæ fieret Sacerdoti, qui deinde dignosceretur non habere jurisdictionem, vel non animo recipiendi absolutionem, sed tantùm se accusandi in illo foro, & satisfaciendi præcepto.

Item ea, quæ fit Superiori, à quo per se, vel per Confessarium petit Pœnitens absolutionem à casu reservato, & aliis hujusmodi.

Dixi *Sacerdoti vero, vel ita existimato*, ad includendam eam Confessionem, quæ fieret Sacerdoti, qui fingeret se Sacerdotem, cùm tamen re vera non esset. Verùm hoc est dictum probabiliter: ex aliquorum enim sententia oriretur eadem obligatio; ex aliorum sen-

ten-

tentia non esset eadem; quia non adest verum Sacramentum in ea Confessione, obligatio tamen est secreti.

2. Cognoscendum est quænam sit *materia sigilli.* Dico esse *quinq.*

1. Peccata omnia mortalia, & venialia in Confessione audita.

2. Omnes *circumstantias*, & objecta peccatorum; integrant enim hæc ipsum peccatum.

3. Alia *omnia*, quæ dicuntur *ad declarandum peccatum*, vel circumstantias ipsius.

4. Ipsa *peccata publica* quatenùs in Confessione audita sunt, dicuntur materia sigilli. Semper enim fieret injuria Sacramento quod redderetur onerosum.

5. Hæc omnia intelligenda sunt esse materiam Sigilli, sed relata ad personam, & peccatorem, ita ut debeant servari, sub Sigillo ne detegatur Persona, & Peccator, alioqui ipsa peccata per se referri possunt, modò fiat cum prudentia ne quoquo pacto possit agnosci poenitens.

Ex

Ex his sequitur non pertinere ad Sigillum dicere talem sibi esse confessum vel habere peccata venialia in genere, non exprimendo aliquid in particulari. Sæpe tamen Pœnitens non vult sciri quòd sit confessus.

3. Cognoscendum est quæ personæ obligentur ad hoc Sigillum.

Respondeo obligari *quinq;* personas.

1. Est Confessarius ad quem reduco Superiorem quando ab eo petitur casûs reservati licentia.

2. Interpres, quia participat suo modo actum clavium.

3. Consiliarius, quem de licentia Pœnitentis consulit Confessarius, vel præsentem, vel post confessionem.

4. Is qui furtivè audit Confessionem alterius, ut etiam casu tenetur sub eadem sigilli obligatione.

5. Est is, cui Confessor Sacrilegus revelavit peccatum alterius auditum in Confessione: tenetur enim etiam is sub eodem sigillo. Unde est regula generalis, *omnis notitia habita ex Confessione*

sive

sive mediatè, sive immediatè transit ad quemcunq; sub eodem onere, & manet sub sigillo.

Cum pœnitente autem ipso non potest Confessarius loqui nisi de ejus licentia.

4. Quâ ratione servandum sit hujusmodi sigillum.

Respondeo esse *servandum.*

1. Tam *directè*, quàm *indirectè.* Unde non potest Confessarius dicere se talem non absolvisse. Dicat semper, *ego feci officium meum.* Item non laudet aliquem ex multis.

2. Est servandum *tam verbis, quàm signis*, aut *factis.* Unde Sacerdos non potest publicè negare Eucharistiam, vel Matrimonium ex scientia habita solùm in Confessione. Item Sacerdos qui novit aliquem excommunicatum ex Confessione, non potest illi negare Eucharistiam, nec etiam privatim. Potest quidem sub alio prætextu, sed si aliter effugere non posset, quàm significando notitiam ex Confessione, potiùs debet

debet illi conferre Sacramentum, quàm non servare sigillum.

3. Est servandum *in ordine ad quamcunq; interrogationem*, quæ fieri possit, sive extra judicium, sive in judicio. Nulla enim potest esse juridica, & consequenter potest semper Sacerdos æquivocare, ac respondere juxta mentem suam. Non autem secundùm mentem interrogantis.

Atque hæc satis de Conditionibus in Confessario requisitis.

INTERROGATORIUM.

Pro Confessionibus longioris temporis.

1. *Interròget tria.*

1. *Tempus ultimæ Confessionis*, & an impleverit pœnitentiam.

2. *Statum pœnitentis*, an conjugatus, vel solutus, Mercator, Miles, Officialis &c.

3. *Dispositionem*, an paratus veniat &c. Cætera verò in progressu Confessionis.

Dein-

Deinde interroget circa 10. Præcepta hoc ordine.

Circa 1. *Præceptum Interrogationes quinq.*

1. *Circa fidem.* De providentia. DEI præcipuè animæ immortalitate.

Vita futura, an sciat necessaria ad salutem pro rudibus.

2. *Circa spem.* An desperaverit, præsumpserit, tentârit DEum, spem totam in creatura posuerit.

3. *Circa Charitatem.* An odio DEum habuerit ob legem datam, vel pœnam inferni positam, mortem, &c.

An amârit ratione debita, tempore debito: in periculo tentationis, usu Sacramentorum.

4. *Circa Religionem.* An oraverit aliquando, præcipuè occasione mortis spiritualis, vel necessitatibus proximi.

An officium recitaverit si est Sacerdos Beneficiarius, &c.

5. *Circa Vitia opposita Religioni.* An fidem

fidem præstiterit chartulis, superstitionibus, vanis observantiis.

An commiserit sacrilegium in personis, rebus, locis sacris &c.

An iis usus fuerit ad malum vel bonum finem ubi de maleficio. &c.

Circa 2. Præceptum Interrogationes 3.

Prima de Blasphemia. An blasphemaverit DEUM, B. Virginem, Sanctos, Creaturas tribuendo quod non habent, vel auferendo quod habent, vel tribuendo Creaturæ quod est DEI proprium, vel imprecando DEO aliquod malum, vel nominando membra turpia.

Secunda. De Juramento. 1. *De Veritate juramenti.* An mendacium & juramentum protulerit.

2. *De Justitia.* An promiserit facere quod malum est, vel non facere quod bonum.

3. *De Judicio.* An indiscretè, & sine ulla causa juraverit.

4. *Quâde re?* An tardus in eo adimplendo fuerit.

Tertia de Voto. An promiserit quod non est bonum, an fregerit & quoties. Videat an possit commutare, dispensare, &c.

Circa 3. Præceptum Interrogationes quatuor.

1. *De Missa in festis.* An totam, vel notabilem partem omiserit sine causa, vel cum magna distractione confabulatus sit.

2. *De opere servili.* Vel alio prohibito in festis per tempus notabile. An ipse id egerit, vel aliis fuit causa, ut id agerent.

3. *De Jejunio* in Quadragesima, Vigiliis, &c. Confessione annua: Communione in Paschate, & solutione decimarum.

4. De Communicatione cum excommunicato non tolerato, vel an ipse excommunicatus participârit in divinis.

Circa 4. Præceptum 3. Interrogationes.

Prima. *De dilectione proximi generali-*

ter, & de signis communibus erga inimicos, remissione injuriæ, & pace petita.

3. De Beneficentia corporali, ut eleemosyna in necessitate extrema, vel gravi, & de superfluis ratione statûs.

3. De Beneficentia spirituali, ut correctione fraterna de peccato mortali, quando est spes emendationis, opportunitas personæ & temporis.

Secunda. *De obligatione filiorum erga parentes.*

1. In Dilectione, etiam externa, subventione in necessitate, impletione Testamenti, & legatorum.

2. In reverentia. An maledixerint, percusserint, optârint mortem &c.

3 In obedientia in rebus pertinentibus ad gubernationem domûs, ad bonos mores, & salutem animæ & è contra.

Tertia. *De obligatione Parentum erga filios*; tum in cura, ut sciant res necessa-

ceſſarias; tum quoad mores, permittendo eos malè vivere, vel præbendo eis malum exemplum.

Quarta. *De obligatione Viri reſpectu uxoris* in non afficiendo illam injuriis; non percutiendo, non negando debitum &c.

Et è contra, *Uxoris reſpectu Viri.* In obedientia: in ſpectantibus ad bonos mores & gubernationem familiæ; in redditione debiti modo dicto, fecerit-ne ſuâ moroſitate, & rixis blaſphemare, & maledicere virum ſuum.

Circa 5. Præceptum quinq. Interrogationes.

1. Si optavit ſibi, aut aliis mortem, vulnera, infamiam, grave malum, vel gaviſus eſt de morte Patris, fratris propter hæreditatem, vel ex invidia, odio &c. ſi morte delectatus eſt de vindicta, vel doluit de aliorum proſperitate.

2. Si protulit minas, contumelias, ex ira, vel convitia.

3. Si occidit injustè, mutilavit, vulneravit, torsit. Mater si oppressit infantem in lecto, vel fuit causa abortûs.

4. Si ad aliquid supradictorum cooperatus est novem illis modis de quibus in versibus. *Jussio, Consilium, Consensus.*

5. Si fuerit aliquo scandalo causa mortis spiritualis, inducendo ad peccatum vel publicè peccando.

Circa 6. Præceptum 6. Interrogationes.

1. Si habuit turpes cogitationes cum consensu: si morosè delectatus: si verba inhonesta, aspectus, tactus libidinosi interceserunt, & cum quo, vel cum qua.

2. Si cognoverit fœminam. An soluta, Virgo, Conjugata, Consangvinea, Sacra, si in vase naturali, an extra vas.

3. Si contra naturam per mollitiem, sodomiam, bestialitatem, impudicitiam. An pollutionem voluntariam passus fuerit in vigilia, & de qua persona cogitaverit.

4. An

4. An pervenerit ad verba, literas, munera, tactus, si ornatu, musica, & aliis ob malum finem placendi, & provocandi ad peccatum usus sit.

5. Si lectione librorum impudicorum se provocavit, optavit ab aliis concupisci, jactavit se de hujusmodi peccatis, &c.

6. A Conjugato si petivit debitum cum impedimento affinitatis, Cognationis spiritualis, Voti Castitatis, periculi abortûs, vel effundendi semen extra vas.

Circa 7. Præceptum 5. Interrogationes.

1. *De furto* in notabili quantitate, etiam à propriis parentibus de damno illato. An justus in alia confessione restituit. Hic de bonis naufragantium, & latrocinio maritimo.

2. *De fraudibus* in emptione, & venditione circa rem, pretium, pondus, mensuram, numerum: Si emit rem alienam scienter.

3. *De Usuris* in Mutuo, in emptione, anticipata, vel dilata solutione, *in cambiis*, societatibus, censibus:

4. *De fraudibus* in Ludo, an cum personis habilibus, inæqualibus quoad artem, inductis importunis precibus, aut minis.

5. *De animo furandi aliena*, retinendi cum damno Domini, concupiscentia variarum rerum alienarum, de cooperatione modis dictis.

Circa 8. *Præceptum* 6. *Interrogationes.*

1. *De injuriis* extra judicium: id est de Mendacio pernicioso; Detractione.

2. *Vel mentiendo*, vel dicendo verum occultum, quod infamet; vel ex loquacitate infamando, vel referendo aliorum mala animo infamandi; vel audiendo, & cooperando infamationi.

3. *De secreto revelato*, absque justa causa, Aperitione literarum.

4. *De susurratione* seminando discordias, irrisiones, animo confundendi.

5. De

5. *De Maledictione*, animo ut grave malum eveniat, Judicio temerario, & suspicione.

6. *De injuriis in judicio*; ex parte Judicis, Accusatoris, Rei, Testis, Advocati, Procuratoris.

Circa 9. Præceptum 5. Interrogationes.

1. *De Superbia.* An putavit se habere bona vel à DEO ex propriis meritis, vel tribuit, quæ non habet, vel alios contempsit inordinatè.

2. *De vana Gloria*, quando optatur, vel quæritur de re mala, aut malis artibus, aut relata ad malum finem.

3. *De Inobedientia & ambitione.*

4. *De Gula*; an per eam violatum sit præceptum, vel ea quæsita sit cum notabili damno salutis propriæ, vel proximi, vel propter eam debita non solvantur.

5. Reliqua reducta sunt ad præcepta ut *Avaritia* ad 4. *Luxuria.* ad 6. *Ira* & *Invidia* ad 5. *Acedia* non est communi-

ter peccatum mortale, nisi quando ob eam violatur præceptum sub mortali. Vel desperat quis pervenire ad ultimum finem. Quæri potest in fine.

Circa 10. *Præceptum quinq. Interrogationes.*

1. An sciat necessaria & obligationes proprii status.

2. An quid aliud memoriæ se offerat gravans conscientiam.

3. An doleat generaliter de offensis in custodia quinque sensuum, trium potentiarum, operum misericordiæ.

4. De ingratitudine in reddendis gratiis pro beneficiis. In recidendo peccata: de periculo peccandi, cui sæpe se exposuit, de dubiis quæ habuit an quid esset peccatum, & tamen operatus est cum illis.

5. Accuset se de omni alia re, in qua DEUM offendisset, vel fuisset causa ut alter offendisset.

LAUS OMNIPOTENTI DEO
MATRIQUE VIRGINI
MARIÆ.

DECRETA

à

SACRA RITUUM CONGREGATIONE,

In Ordine ad Missam, & Divinum Officium, post Missalis, ac Breviarii Romani recognitionem, condita:

Ex Commentariis in Rubricas ejusdem Missalis, ac Breviarii,

à

BARTHOLOMÆO GAVANTO,

Editis in secunda Editione Rom. recognitis, & locupletatis, fideliter excerpta.

POtest celebrari Missa pro Defunctis ritu de *Requiem*, in Dominicis, & Festis insepulto, & in Ecclesia præsente corpore: Sic decrevit *Sacra Rit. Congregatio die* 23. *Maij.* 1603.

Ubi nimirum viget consvetudo sepeliendi defunctos simul cum Missa. Si quis autem moriatur in die Paschæ, corpus ejus reservetur in sequentem diem, ob reverentiam Paschæ: ex Ritual. Romano Pauli V.

2. Si terminatur Processio Litaniarum Majorum ad Ecclesiam S. Marci, cantatur ibi Missa de S. Marco; *eadem Sac. Congregatio die 23. Maii. 1603.*

3. Cineres, qui imponuntur capitibus fidelium, debent esse aridi; non in modum luti sunt distribuendi *die 23. Maii. 1603.*

4. In Canone nomine Antistitis non sunt nominandi Superiores Regularium: *die 1. Novembris. 1605. Nec inferiores Episcopo.*

5. Missa de Annuntiatione B. Virginis non est celebranda à fer. 5. majoris hebdomadæ usque ad fer. 3. Paschæ inclusivè: *die 9. Maii. 1606.*

6. Gloria in excelsis cum Credo omittitur in votivis pro re gravi, quando dicuntur cum paramentis viol. *die 19. Maii. 1607.*

Res

Res autem gravis ea est, pro qua convenit totus Clerus cum Episcopo, ut eadem Sac. Rit. Congregatio decrevit eadem die.

7. Cereus Paschalis regulariter accendi debet, ad Missas, & Vesperas solemnes in triduo Paschatis, in Sabbato in Albis, & Dominicis usq; ad Ascens. in aliis servanda est consuetudo locorum : *die* 19. *Maii.* 1607.

8. Tolerari possunt Missæ de Requiem in festo duplici, quod non est de præcepto, pro voluntate Testatorum implenda : *die* 1. *septemb.* 1607.

Non ait ad arbitrium vivorum, quod benè nota; sed pro implenda lege Defunctorum.

9. In Altari privati Oratorii, cui conceditur ex privilegio Apostolico celebratio Missæ (exceptis solemnioribus festis) non potest in eo celebrari in Natali Domini, Epiphania, Paschate, Pentecoste, Annunciatione, Assumptione B. V. Festo SS. Apostolorum Petri, & Pauli, & Omnium Sanctorum : *die* 17. *Novembr.* 1607.

10. Com-

10. Communio Cleri facienda est in Cœna Domini: *Die 27. Decembris 1608.*

11. Missæ defunctorum certo die dicendæ, eo impedito transferuntur in sequentem: *die 27. Septembris 1608.*

12. Sabbato Sancto non sunt pulsandæ campanæ ante Cathedralis, seu Matricis signum: *die 21. Martii 1609.* Neque in Diœcesi ante Parochialis signum: *9. Februarii 1608.*

13. Abbates & alii Superiores Regularium non possunt benedicere paramenta Ecclesiarum [illegible] sibi subditarum: *die 24. Augusti* [illegible]*9.* Neque Protonotarii: *die 17. Ju[illegible] 1627.* Neque valet consuetudo Abbatum abrogata, *die 18. Augusti 1629.*

14. Tenentur Canonici ad cantandam Missam de die, ut lucrentur distributiones: *die 25. Junii 1611. & 28. Januarii 1612.*

15. Neque ob Missam votivam, seu pro Defunctis potest omitti Missa conventualis de die: *16. Januarii 1627.* abroga-

rogavit Congregatio omnem contrariam consuetudinem: 12. *Julij* 1628.

16. Diaconus non debet dare pacem laicis, neque Domino loci: *die* 5. *Julii* 1614.

17. Regulares debent Crucem ferre in processionibus cum velo, seu panno: 14. *Januarii* 1617.

18. Non deferatur Tabernaculum Sanctiss. Eucharistiæ Sacerdotum humeris, sed manibus tantùm celebrantis non obstante quavis contraria consuetudine, quam abusum esse declaravit *Sac. Rit. Congreg.* 2. *Junii* 1618.

19. In Oratione *A cunctis*, nomina Patronorum S. Michaelis, vel S. Joannis Baptistæ præponi debent Apostolis: *die* 22. *Augusti.* 1620.

20. In Paraseeve si incidat Festum Annunciationis B. Virginis, non tenentur fideles ad Missam audiendam: *die* 19. *Februarii* 1622.

Nec in eadem die distribuenda est Eucharistia aliis, quàm infirmis: eadem Sac. Congregat. eadem die,

21. Mis-

21. Missa Rosarii prohibita fuit, concessa tantùm Ordini Dominicanorum 25. *Junii* 1622.

Ubi verò adest Capella, seu Altare Rosarii; In festo Sacratissimi Rosarii, ex Decreto Gregorii XIII. *in prima Domin. Octobris in Calendas vel post Calendas ejusdem Octobris, celebrando; Officium, & Missa celebrari possunt ut in festo* S. *Mariæ ad Nives, quod observatur in Æde Lauretana, vel ut in Nativitate B. V. mutato nomine in Festivitatis, quod fit Bononiæ; sed illud prius magis placet cum lectione 2. Noct. de Nativitate.*

22. Missæ certis Regularibus concessæ, non possunt ab aliis dici, etiam in ipsorum Regularium Ecclesiis: 19 *Novembris* 1622.

23. Usus annuli in Missa prohibetur Protonotariis non participantibus, & quibuscunque aliis Doctoribus: *die* 11. *Februarii* 1623. Item & Canonicis Cathedralium fuit prohibitus: *die*, 20. *Novembris* 1628.

24. Vicario Generali celebrante, licet sit Protonotarius, non debent accendi

cendi quatuor candelæ, neque duo Capellani ministrare : 7. *Augusti* 1612.

25. Neque debent poni paramenta in altari, nisi pro Episcopis : 7. *Julii* 1612.

26. Qui habet onus celebrandi Missam de Rosario (exceptis Dominicanis) possunt aliam dicere de B. Virgine : *die Maii.* 1623.

27. In Festo Stigmatum S. Francisci color albus adhibetur : *die 9. Decembris.* 1623.

28. Usus pileoli in Missa etiam extra Canonem, concedi debet à Papa, & non ab alio.

Congregatio Cardinalium super negotia Episcoporum, 2. Januarii 1590. & 17. Januarii 1595. *concessit extra Canonem, usum pileoli, Episcopo Faventino ; & respondit Archiepiscopo Urbinati, eo non posse uti sine licentia Sedis Apostolicæ. Idem postea sensit* Sac. Rit. Congreg. die 31. Januarii 1626. & *Canon ipse prohibet Episcopo velatum caput. Ergo neq; secum, neq; cum aliis dispensare potest.*

29. Celebrans, qui distribuit Cineres,

res, Candelas, & Palmas, detecto capite distribuat: *die* 18. *Julii* 1626.

30. In Missa feriæ 4. Temporum occurrentis in die Octava Nativitatis B. V. Præfatio ferialis dicitur: *die* 12. *Decembris* 1626.

31. Signum, quod fit cum patena à fronte ad pectus, fit integrè cum signo Crucis: *die* 13. *Martii* 1627.

32. In Altari certis diebus privilegiato, non potest in iis dici Missa de Requiem in festo duplici de præcepto: *die* 24. *Aprilis* 1627.

33. Communicantes, infra Octavam Ascensionis, contingit separari à propria Præfatione 28. *Augusti* 1627. *Casus autem talis esse potest, si occurrat Festum SS. Philippi & Jacobi Apost. infra Octavam Ascensionis; nam Præfatio erit de Apostolis, Communicantes de Ascensione, licet in Missa nulla fiat commemoratio: idq; accidere potest etiam in Inventione Sanctæ Crucis, & in Missis solemnibus votivis, quæ dicuntur infra eandem Octavam, & habent Præfationem propriam.*

34. In

34. In Festis primæ Classis, non dicitur Oratio DEUS *refugium*, jussa dici à Majoribus per annum : *die* 28. *Aug.* 1627. *Accidit enim à Superiore decerni pro publica causa, quotidie dicendam orationem;* Deus refugium, *seu aliam, & tunc dicitur, vel loco tertiæ ad libitum; vel additur uti commemoratio.*

35. In fine Missæ ad quodcunque Altare celebratæ, fit reverentia Cruci, infra gradus, capite semper aperto: *die* 28. *Aug.* 1627. *Rubrica enim generalis, in Missali recognito, p.* 2. *tit.* 12. *n.*6. *sic est corrigenda; Quibus omnibus absolutis, extinguuntur per Ministrum candelæ; interim Sacerdos accipit sinistrâ Calicem, dexteram ponens super bursam, ne aliquid cadat, descendit ante infimum gradum Altaris, & ibi in medio vertens se ad illud, caput inclinat, vel, si in eo est Tabernaculum Sanctiss. Sacramenti, genu flectit, & factâ reverentiâ, accipit biretum à Ministro, caput cooperit, &c. Hæc Rub. habetur in recognito Missali, licet fuerit tantùm edita in ultimo Missali Vaticano Anno* 1609. *quam ideo retinendam esse*

esse omnino decrevit Sac. Rit. Congreg. die, & anno, ut supra.

36. In diebus, quibus prohibetur fieri de festo duplici, non possunt dici Missæ votivæ, neque de Requiem: *die 28. Aug. 1627. Nimirum infra Oct. Epiphaniæ, Paschatis, Pentecostes, in Hebdomada Majori, Fer. 4. Cin. & in Vigiliis Nativ. D. & Pentecostes.*

37. In Paraſceve non immittitur particula in Calicem cum signis Crucis consuetis: *die 28. Aug. 1627.*

38. Sæpius decretum est, Episcopos carere facultate delegandi aliis benedictionem paramentorum, & earum rerum, in quibus unctio non adhibetur.

39. Si ob terræ frigiditatem populus veniat ad Ecclesiam tardè pro solemni Missa, decrevit Sac. Rituum Congregatio, præstare, quòd recitetur tardius Hora Tertia, quàm quod canatur Missa de festo post Sextam. *De hoc Decreto testatur Joan. Alcoer. in suo Ceremoniali.*

40. Eodem *Alcoer.* teste, eadem Sacra Congregat. concesſit insignioribus Regu-

Regularium Ecclesiis usum planetarum plicatarum.

41. Eodem teste, eadem decrevit, Celebrantem, & Ministros sedere posse, dum cantantur Epistola, & Graduale.

42. Missas, quæ circumferuntur, à Sacra Rituum Congregatione non approbatas, Sancti Gregorii pro vivis, & Defunctis, XV. Auxiliatorum, & de Patre Æterno, & quascunque alias, exceptis iis, quæ sunt permissæ certis Regularibus tantùm, veluti Rosarii, Sanctæ Mariæ de Carmelo, & alias, sicut etiam Officia ab eadem non approbata, Sac. eadem Congreg. prohibuit, rejecit omninò, & damnavit respectivè, & pro prohibitis, rejectis, & damnatis haberi voluit: 8. *Aprilis* 1628.

43. Declaravit autem novissimè eadem Sacr. Rit. Congregatio per hoc Decretum, non prohiberi Missas XXX. pro Defunctis à *D. Gregorio* institutas, *in Dial. c.* 55.

44. Ab-

44. Abrogatus fuit abusus deferendi nocte in fer: 6. Paraſceve Sanctiſſimam Euchariſtiam, à Sac. Congregatione ſuper negotia Epiſcoporum: *die* 22. *Martii* 1596.

DECRETA,
Quæ Divinum Officium reſpiciunt.

COnſecrator Eccleſiæ poteſt in actu Conſecrationis ſtatuere alium diem, pro anniverſaria ejusdem conſecratione: *die* 10. *Februarii* 1585.

2. Qui ſunt de gremio alicujus Eccleſiæ debent recitare officium, quod in Choro dicitur, licet morentur alibi: *die* 8. *Septembris* 1602.

3. Clerici, licet adſcripti alicui Eccleſiæ, & ejusdem ſervitio, non obligati Choro, & quicunq; alii Clerici ſeculares, Regulares vè in Civitate, vel Diœceſi commorantes, non tenentur recitare officia propria Sanctorum illius Diœceſis, vel quæ

quæ de consuetudine in eadem Eccl. recitantur in Choro: *die* 8. *Septembris* 1602.

4. De Sancto, cujus Reliquia insignis habetur, & approbata, fieri potest officium duplex: *die* 23. *Novemb.* 1602. & 8. *April.* 1628.

5. De Sancto canonizato non potest fieri officium extra propriam Ecclesiam sine novo Decreto. *Sac. Rit. Congregatio* 9. *Decemb.* 1628.

6. Vesperæ Defunctorum pro 1. die mensis dicuntur post Vesp. etiam Dominicæ, seu festi si accidat: 23. *Maii* 1603.

7. Psalmi Graduales, & Pœnitentiales dicuntur licitè ubi est consuetudo, pridie Vesperi feriæ quartæ, & sextæ: *die* 2. *Augusti* 1603.

8. Non est relinquendum Officium Breviarii debitum pro officio devotionis. 29. *Novembr.* 1603.

9. Dedicationis festum extra actum ejusdem non potest mutari ab Episcopo: *die* 16. *Octobris* 1604.

10. Si accidat Dedicatio in Nativit. B. V. fiat de eadem Dedicatione, & cantentur

tentur potius duæ Missæ, & infra Octavam fiat de digniori, ut in Rubrica de concurrentia Octav. *die* 16. *Octob.* 1604.

11. Episcopus Regularis debet recitare officium juxtà rit. suæ Diœcesis, non Regulæ: *die* 11. *Jun.* 1605. *Ideò occurrente festo Regulæ in festo Dioeceſis, hoc præferri debet.*

12. Capellani Episcopi, qui cum eo recitant officium se conformare debent cum eo: 11. *Iunii* 1605.

13. Festum Patroni loci celebrari potest sine Octava à Regularibus, ut censuit sæpius *Sac. Rituum Congreg.*

14. Non potest Episcopus extendere officium quod fieri solet in civitate, ad Diœcesim: *die* 16. *Januarii* 1607.

15. Officium parvum B. V. debet dici in Choro, etiam in semidupl. & Dominicis, si adsit consuetudo: 1. *Sept.* 1607.

16. Matutinum Defunctorum in die commemorat: Omn. fidel. Defunct. recitandum est mane, & non pridie Vesperi: *die* 1. *Septembris* 1607.

17. Festum, & Officium S. Conradi Pla-

Placentiæ tantùm, & Nettinæ in Sicilia concessa sunt; *die* 19. *Maij.* 1614. & Ordini S. Francisci. 13. *Septemb.* 1625.

18. Nomini festi novem lectionum intelligitur etiam Dominica: *die* 12. *Martii* 1618.

19. Præter propriæ Ecclesiæ Dedicationem celebrari quoq; debet anniversaria Dedicat. Ecclesiæ Cathedralis, in Civitate quidem cum Octava, in Diœcesi sine Octava, *ex Decreto Sac. Rituum Congreg.* 2. *Maij* 1619. *Erit tamen in Dioecesi quoq; primæ Classis festum, instar eorum, quæ transferuntur ultra Octavam, & sine Octava celebrantur: vel uti festum Patroni loci, quod celebrari debet à Regularibus, qui tamen non tenentur ad Octavam celebrandam.*

20. Festum S. Josephi est de præcepto ubiq; *die* 8. *Maii* 1621.

21. Festum S. Annæ est de præcepto ubique; *die* 23. *Aprilis* 1622. *ex Bullis Gregorii* XV.

22. Si titulus Ecclesiæ est de Cruce, sufficit commemoratio de Cruce, quæ in officio feriali dicitur. 30. *Martii* 1621.

23. Liber

23. Liber Esther aliquando omittitur ob festum Angeli Custodis: *die 9. Novembris* 1622.

24. Vesperæ in Sabbato ante Dominicam privilegiatam, in qua occurrit dies Octava, dicuntur de feria, scilicet Psalmi Sabbati & à cap. fit de Dominica privilegiata, & in fine fit commemoratio diei Octavæ, ut in I. Vesp. 9. *Novembris* 1622.

25. In fine Completorii Purific. B. V. dicitur AVE REGINA. 27. *Iulii* 1624.

26. Symbolum S. Athanasii laudabiliùs recitatur stando in Choro. 23. *Decembris.* 1624.

27. Officium parvum B. V. in Choro tempore Paschali, dicitur sine addito Alleluja. 28. *Martii* 1626.

28. Litaniæ Majores si occurrant in die Paschatis, transferuntur in fer. 3. sequentem. *die 25. Septemb.* 1627.

29. Officium Stigmatum S. Francisci concesit Paulus V. celebrari posse ubiq́ue ad libitum Cleri; duplici quidem Offic. in Religione S. Francisci, extrà tandem

eandem semidupl. ut patet ex prima Editione Rom. & per *Decretum Sac. Rituum Congreg. die* 28. *Augusti* 1615. *& rursus* 2. *Octobris.* 1627.

30. Non potuerunt, neque possunt locorum Ordinarii tam Regulares, quàm Sæculares addere Calendariis etiam propriis Sanctorum Officia, nisi ea duntaxat, quæ Breviarii Romani Rubricis, vel Sac. Rituum Congreg. seu Sedis Apostolicæ licentia conceduntur: *die* 8. *Aprilis* 1628

31. Item eadem Sacra Rituum Congreg. eadem die, & eodem Decreto vetuit, & prohibuit celebrari per totam Civitatem, vel Diœcesim, etiam de cujusque Ordinarii auctoritate Missam, vel festum cum Offic. de Sancto, eò quòd in loco sit Eccl: Abbatialis 28. *Septemb.* 1628. Parochialis, vel Regularis, aut aliqua Reliquia, sed tantùm in ipsius Sancti Ecclesia Titulari, seu ubi asservatur insignis Reliquia, & non alibi.

32. Reliquia insignis est, corpus, caput, brachium, crus, & ea pars, non parva tamen, in qua passus est Martyr, eadem die.

33 Eademque die damnata fuêre officia non approbata à Sede Apostolica sub pœna librorum vetitorum, & non satisfaciendi muneri recitandi divini officii, quæ pœna appositа fuit Decretis. *Supra num.* 30. 31.

34. Moniales, in Confiteor nihil mutent, neque dicant, tibi Mater, vobis Sorores. 13. *Augusti* 1629.

35. Capellani Monialium dicant Missam de Sancto, de quo officium fit à Monialibus, sed cum Missali Romano 20. *Novemb.* 1628.

RU-

RUBRICÆ GENERALES

Seu

CONCLUSIONES,

Et Regulæ nonnullæ ex ex Comment. prædicti P. D BARTHOLOMÆI GAVANTI, In Rubr. Missalis, & Breviarii Romani, Selectæ in celebratione Missarum, & in persolvendo Divino Officio ab Ecclesiasticis Viris maximè notandæ, & observandæ.

EX COMMENTARIIS IN RUB. MISSALIS.

Quando Rubrica dicit, Quoad fieri potest Missa cum Officio conveniat, loquitur Rub. de privatis Missis: Nam Missa conventualis debet semper concordare cum Officio, *c. Cùm creatura, de celebrat. Missarum.*

2. Missæ votivæ quamvis habeant Præfationem propriam si infra Octav. Nativit. Domini celebrantur, non aliam Præfat: admittunt, nisi de Nativit. sicut & festum S. Joannis Apostoli & Evang. argumento à fortiori.

3. Mutatio colorum in paramentis Altaris, & Ministrorum debet fieri in 1. Vesp. festi. Si autem Vesperæ non sint integræ, is color adhibendus est initio Vesperarum, qui congruit illi, de quo dicitur Capitulum.

4. Si officium, & Missa discordant, color Altaris sequitur Officium, excepta Missa solemni in Vigilia Pentecostes, & in litaniis majoribus & minoribus.

5 Pro Missa quacunque solemni convenit, ut pallium etiam Altaris concordet cum colore paramentorum Missæ, quod adnotavit rectè *P. Ruiz in suo Ceremon.*

6. Canonicus in Missa celebranda non debet uti Almutia; non enim spectat ad vestes Missæ, vel Altaris.

7. Qui

7. Qui Missas novas celebrant, non possunt circuire Ecclesiam ad oblationem, *ex Decreto Sacr. Congregationis, Trid. Conc. Sess.* 22.

8. Quando Missa votiva exigitur, v. g. de Assumpt. B. V. de Nativ. ejusdem & hujusmodi, potest dici Missa votiva de B. Maria, prout in Misis votivis cum intentione ad honorem Assumpt. Nativ. B. Mariæ, &c.

9. Si dicatur aliqua Missa votiva de aliquo Sancto, mutatur in Collecta, *Natalitia*, seu *Festa*, in verbum *Commemorationem.*

10. Orationes, quæ ab Ecclesia certum habent locum, præcedunt quibuscunque votivis, quæ ad arbitrium Sacerdotis dicuntur, & extremum occupant locum, & sicut votiva, v. g. de Spiritu Sancto cedit Commemorationi festi simplicis, ita cedere debet orationi, *A cunctis*, vel aliis, quæ secundo, vel tertio, jubentur dici: Cæteris autem paribus attenditur dignitas eorum, de quibus est oratio.

11. Quando cantantur duæ Missæ à Dom. Passionis usque ad Dom. Palmarum, scilicet de fer. & de Sancto semiduplici, tunc in Missa de semiduplici, Oratio secunda erit Ecclesiæ, vel pro Papa, neque dicetur tertia Oratio: *Ita Romæ fit.*

12. Quando occurrit fieri commemorationem alicujus Sancti, v. g. in Officio de B. Maria in Sabbato, tunc in Missa ponitur commemoratio illius Sancti secundo loco, & tertia Oratio dicitur, quæ aliàs secundo loco dicenda erat; & relinquitur, quæ tertio loco dicenda erat nisi fuisset facta commemoratio.

13. Oratio pro seipso Sacerdote non debet dici in Missa præsente Episcopo proprio, vel eo majori, vel Principe magno; potiùs est orandum pro Prælato, seu pro Principe præsente, ob reverentiam eorundem majorum.

14. Dominica privilegiata occurrens in die Octava duas tantùm habere debet orationes, de Dom. & de Octava.

15. In

13. In die Depositi. & Anniversr. Summi Pontif. pro Cardinalib. & Episc. dicitur prima Missa. Pro Sacerdote autem dictis diebus in plerisque Eccles. majoribus Romæ, dicitur secunda Missa pro Defunctis mutata Oratione. Si tamen dicatur Missa prima, favet Rubrica in fine Missarum pro Defunctis, quæ concedit, Epist. & Evangelia unius Missæ dici posse in alia quacunque Missa pro Defunctis.

16. Oratio in Tertio, Septimo, & Trigesimo dicenda, non debet dici in iis diebus, quæ occurrunt inter Tertium, Septimum, & Trigesimum, sed tantùm in propriis diebus assignatis.

17. Orationes extra Missam dicuntur semper junctis manibus.

18. Quando dicitur Confiteor in principio Missæ, non debet addi nomen S. Patroni loci, vel alterius, pro libitu Sacerdotis, quia Pius V. hoc expressè concessit Ecclesiis Hispaniarum, non igitur fieri debet sine Papæ licentia.

19. Gloria in excelsis in votivis B. M. omninò non dicitur nisi in Sabbato, nec etiam in Ecclesia B. M. Dicitur etiam in Missis festivis de Sancto, licet officium de eo non fiat, in ejus die festo.

20. Dicto Evangelio, non defertur liber osculandus Vicario Apost. sed tantummodò illis expressis in Rubrica Missalis: Principibus autem magnis ex tolerantia, non autem inferioribus laicis; Et illis alius liber deferendus est, non idem ipse celebrantis, qui proprium eo casu semper osculari debet librum: Ita statuit *Sac. Congr. super negotia Episcoporum* 22. & 28. *Augusti* 1589. Neque Commendatario 17. *Sept.* 1611. *Sac. Rit. Congregatio.*

21. Omittens Sacerdos osculum libri, omittit etiam: *Per Evangelica*, &c.

22. Dari pacem cum Patena in Missa prohibuit *Pius* V. *in Epist. ad Archiepiscopum Tarraconensem.*

EX COMMENTARIIS IN RUB. BREVIARII.

NOn potest fieri mutatio ritûs, ut scilicet duplici ritu celebretur festum, quod aliàs simplici sub ritu: vel semiduplici decretum est. *Pius* enim *V. in Bulla Breviarii*, non modò præcipit substantiam, sed etiam modum, & formam Horarum Canonicarum.

2. De Sancto, cujus Reliquia non insignis habetur, si concedatur officium, debet esse semiduplex, ad differentiam insignis Reliquiæ.

3. Feriale Off. Domini Officium est, quod à quocunque servo non debet obrui: & ideò videant Episcopi, ne pluralitate festorum fiat injuria Officio feriali Domini Dei nostri.

4. Officium Dominicæ est valde venerandum, est enim Off. primarium Domini, & ideò non prætermittendum, nisi ob festum duplex, & dummodo non sint Dominicæ privilegiatæ, ut Adventûs, Quadragesimæ, &c. Et

est tàm celebre Offic. Dominicæ, quod semper de eo saltem fit commemoratio, si minùs Offic. fieri queat, ob festum duplex.

5. Omnes dies Octavæ pro una festivitate computantur; & ideò appellat *Radulphus* Octavam, prorogationem festi, ex quo sequitur, quòd eò nobilior est Octava, quò minùs interrupta est à festis aliorum.

6. Octava Dedicatio propriæ Ecclesiæ est major, quàm Oct. Patroni loci, seu tituli Ecclesiæ. Dignior verò est Octava B. V. Assumptæ, quàm Octava Dedic.

7. Primæ Vesperæ secundis sunt nobiliores.

8. Fit commemoratio de semidupl. ante commemorationem diei infrà Oct. quia semiduplex est festum, dies verò infrà Octavam non est festum, sed continuatio festi.

9. Tam de Patrono loci, quàm de Titulari Ecclesiæ, fit Off. ut de duplici primæ Classis. Item fit Octava de utroque

que & quæcunque dantur duplici primæ Claſſis, & Octavis, eadem concedenda ſunt Patrono principali loci in loco ſuo, & Titulari in Eccleſia ſua.

10. Si Patroni plures, ſeu Titulares conceduntur: Offic. quidem ſingulorum duplex erit, ut dicitur *in Rub. de Off. dupl. c.* 1. Sed Octav. non conceditur *ex Rub. Brev. de Octavis n.* 1. niſi feſto principalis Patroni, & principalis item Titularis Eccleſiæ; imò neque primæ Claſſis feſtum erit, niſi ſit ſolenne principale feſtum Principalis Patroni, aut Tituli Eccleſiæ, ut apertè habetur *in Rub. de Commemorationibus n.* 3 & 4. quale non eſt Patroni Translatio, nec feſta ſimilia.

11. Tanta eſt ſolemnitas Patroni loci, ut ſi incidat in Vigiliam, quæ ſit in Calendario, cum jejunio de præcepto nihil in Off. fiat de Vigilia, quæ mœſtitiam infert: In menſa tamen jejunandum erit, niſi transferatur in præcedentem diem jejunium ipſum, auctoritate majorum.

12. In

12. In Vigilia Patroni omittitur suffragium commune de Patrono, quod fit per annum.

13. Si Translatio alicujus festi fiat à tempore Paschali ad tempus non Paschale, recitandum erit Off. de Tempore non Paschali, quod accidit in Translatione aliquorum Sanctorum Martyrum mense Maii.

14. Si occurrant duo festa, sub una ratione festi, in Calendario Romani Breviarii, quorum tamen alterum est festum Patroni, seu Tituli Eccles. v. g. Festum S. Sebastiani, cui cum S. Fabiano sit ordinariè festum, eo casu fit de Patrono, seu Titulari tantùm, hoc est, de S. Sebastiano solo uti festo primæ Classis, non autem de socio, eo die. Qui verò hac de causa in eorum proprio die omittuntur, vel sunt in Calendario sub ritu duplici, vel semiduplici, & tunc prima die similiter non impedita fit Off. de omissis sub ritu semiduplici, puta in exemplo allato, fiet de S. Fabiano ritu semiduplici post octavam: vel sunt sub ritu

ritu simplici, & tunc in ea Ecclesia nihil fit de sociis omissis. Quod si ii, qui dividuntur sunt altioris Ordinis, & Classis, ut in Ecclesia S. Philippi Apostoli, de quo solo fit idcircò festum primæ Classis, eo casu prima die non impedita, fit Off. de Translato S. Jacobo sub ritu duplici secundæ Classis, quia est de duodecim Apostolis, & die 4. Maii in Laudibus tantùm fiet commemoratio cum 9. Lect. S. Monicæ.

5. Porrò prædicta separatione facta Patroni, seu Titularis à sociis, quos illi habent in Calendario Romano, curandum erit, ut Oratio, lectiones, & Evangelium cum Homilia congruant cum festo, ita ut pro uno, non pro pluribus, Offic. fiat; & deficientibus propriis, erit ad commune Sanctorum recurrendum, reservata Patrono potiùs oratione, quàm sociis, & in numero singulari accommodata: pro sociis autem sumatur de Communi, ut sit varietas; nisi fortè contingat, de sociis officium fieri extrà Octavam Patroni, seu

seu Tituli quo casu variandi necessitas minimè urget.

16. Titulus Altaris, seu Capellæ celebrandus est sub ritu, prout in Calendario Rom. describitur. In quo si neque nominatur, ad illud Altare celebrari poterunt Missæ festivæ, cum Hym. Angelico. Sed Off. nullatenus fiat sine licentia majorum, ad quos attinet officia mutare.

17. Si Altare titulus est beneficii; Beneficiatus adhuc non debet Off. recitare de eo, ut de festo primæ Classis neque alio ritu, quàm in Calendario sit descriptus, & eo ibi item non descripto, non potest propria auctoritate, de eo recitare Off. Si verò titulus est Ecclesiæ dirutæ ad illud Altare translatus, ille, qui emolumenta præd. Ecclesiæ percipit, æquum est: ut recitet Off. de eo in ejus festo, ne depereat cultus illius Titularis Eccl. & ritus erit semiduplex, nisi dignitas ejusdem aliud exposcat. Sed in his casibus consulatur Sac. Rit. Congregatio.

18. Be-

18. Beneficiatus quilibet habens Ecclesiam, quæ est Tit. beneficii, licet apud eam non residеat, debet tamen festum ejusdem colere, uti primæ Classis, & cum Octava celebrare, quia est festum tituli Ecclesiæ.

19. Vesperæ defunctorum cum Matutinis, & Laudib. debent dici, & persolvi ex præcepto ab iis, qui tenentur recitare Divinum Off. in die Commemor. omnium fidelium Defunct. cùm sit pars Divini Off. eo die præscripti: Et cùm sit pars notabilis, ad restitutionem fructuum tenetur Beneficiatus ad ratam Vesperarum, vel Matutini vel utriusque si totum prætermisit Off. Defunct.

20. Quando fit Off. plurium Confess. sive Pontif. sive non Pontif. datur facultas mutandi verba, tum in Oratione tum in Sermonibus, ut sonent numerum pluralem: Non tamen in Sermone S. Gregorii ex lib. moral. *Deridetur justi simplicitas*: quia non est propriè sermo de Sancto sed tractatus, &

Ex

Expoſit. lib. Job. In Antiph. Reſp. Hym. & Homil. nulla fit mutatio, licet non quadrent pluribus, quia nimia eſſet mutatio, & perdifficilis, ut congruat in omnibus.

RUBRICÆ.

De Miſſis Votivis, & pro Defunctis: Ex theſauro ſacrorum Rituum BARTHOLOMÆI GAVANTI, ad uſum & commoditatem Presbyterorum brevis ac facilis inſtructio.

DE MISSIS VOTIVIS.

Communia Solemnibus, & privatis votivis.

PRimò Pſalm: Judica, & Gloria Patri in Introitu, & ad Lavabo dicuntur in omnibus votivis, etiam de Paſſione; & Cruce, tempore Paſſionis quia

quia non sunt Missæ de tempore, & discordant ab officio.

2. Gloria in Excelsis nunquam dicitur, nisi in Missa Angelorum & in Missa S. Mariæ in quocunque Sabbato, etiam Adventûs; non extra Sabbatum, licet sit tempus Paschale, vel infra Octavam: neque si Ecclesia, vel Altare sit sub nomine S. Mariæ, nisi adsit speciale privilegium quod Lauretanæ Ædi fuit concessum. De Missa solemni pro re gravi dicemus infra.

3. Orationes plures dicuntur, & secunda de eo semper, de quo fit officium.

4. In votivis de Spiritu Sancto, tertia erit, A *cunctis*, quando ea dici solet pro tempore, non autem de B. Virg. loco illius.

5. In votivis B. Mariæ, tertia erit de Spiritu Sancto, nisi præter Orationem de officio, facienda sit commemoratio de festo simplici, quo casu non est necessaria quarta de Spiritu Sancto.

6. In

6. In votivis de S. S. Apostolis Petro & Paulo, quando dicitur, *A cunctis*, ejus loco dicitur oratio de B. Virgine, *Concede nos.*

7. Credo, non dicitur regulariter, neque infra Octavas.

8. Præfatio propria dicitur, si adest; aliter, vel de tempore, vel de Octava, vel Communis.

9. Infra Octavam Nativitatis Domini dicitur Præfatio de Nativitate, licet votiva Missa propriam habeat Præfationem.

10. Communicantes, dicitur, si votiva dicitur infra eas Octavas, quæ illud habent.

11. Ultimum Evangelium semper est S. Joannis, *In principio* &c.

12. Missa votiva de Sancto sumitur de ejusdem Festo, si habet propriam; alioquin de Communi, sed habita ratione temporis Paschalis seu non Paschalis.

13. Si exigatur de Assumptione, vel alio festo B. Virginis dicatur missa, ut in voti-

votivis pro tempore, cum intentione cultus illius Feſtivitatis, ſeu Myſterii.

14. Si item de Roſario, quæ eſt prohibita (Dominicanis exceptis) dicatur ut in votivis B. Virginis. Si verò ex Teſtamento Defuncti oriatur obligatio, pro commutatione voluntatis adeatur Sacra Rituum Congregatio, quæ mutare ſolet in communem votivam. Idem fiet de Miſſa de Monte Carmelo, & ſimilibus.

15. Introitûs, & Orationum habeatur ratio, ut pro *Natalitia*, & ſimili verbo, dicatur, *Commemoratio*, & taceantur item incongrua verba, *Hodie*, *Hujus diei*, *Hodiernâ die* &c.

16. Tempore Paſchali adduntur in fine Introitûs duo Alleluja, & in fine Offertorii, & Communionis additur Alleluja, ubi non habetur.

17. Prohibitæ ſunt ita ut neque retineri queant, Miſſæ de XV. Auxiliatoribus, de Patre Æterno, de S. Gregorio, pro vivis, ſub pœnis Librorum prohibito-

bitorum in Indice Librorum eorundem contentis.

18. Color votivarum est idem, ac Festorum. In Missa de Cruce, rubeus: in Missa de Passione, violaceus.

19. Pro eligendo summo Pontifice, rubeus.

20. Pro Creatione, Coronatione Papæ: Creatione & Consecratione Episcopi, albus.

21. Pro Missis ad tollendum schisma, &c. usque ad Missam, pro iter agentibus, inclusivè, color violaceus.

Propria Votivarum Solemnium.

22. Quando fit de Feria, & non est resumenda Missa Dominicæ præcedentis, quæ fuerit impedita, neque anticipanda Missa Dominicæ sequentis, ut in Rubricis dicitur; cantari potest loco Missæ Conventualis de officio, Missa votiva de Trinitate in Fer. 2. De Angelis in Fer. 3. De Apostolis Petro & Paulo Fer. 4. de Spiritu Sancto, vel de SS. Sacramento Fer. 5. De Cruce vel Passione Fer. 6.

Fer. 6. cum Præfationibus in Cantu communi.

23. Excipiuntur Feriæ Adventûs Quadragesimæ, Quatuor Temporum, Rogationum, & Vigiliarum. In his enim prædictæ Missæ non cantantur, loco Conventualis Missæ.

24. In Sabbatis Adventûs (extra Quatuor Tempora & Vigiliam) dici potest Missa principalis de B. Virgine, cum Commemoratione Feriæ, & in ea dicitur, Gloria in Excelsis.

25. Missa votiva solemnis pro re gravi, vel publica Ecclesiæ causa, potest cantari etiam in Dominicis, & Festis non majoribus cantata altera de die in Collegiatis.

26. Res autem gravis est, pro qua convenit Episcopus cum Clero, & Populo. *Sacr. Rituum Congreg. 19. Maij. 1607.*

27. Publica causa dicitur etiam, ob quam oratio fit solemnis 40. Horarum per gyrum, & quando fiunt Comitia Generalia, seu Provincialia Regularium pro electione officialium.

28. Et in his casibus dicuntur Gloria,

ria, unica oratio, Credo, & Præfatio in cantu solemni.

29. Si adhibentur paramenta violacea, non dicitur Gloria, neque Credo. *Sac. Rituum Congreg.* 19. *Maij* neque Præfatio in cantu solemni, sed unica oratio.

30. In Missa solemni pro gratiarum actione, dicuntur duæ tantùm orationes assignatæ in proprio loco.

31. Item duæ assignatæ in Missali cum Missa de Spiritu S. ad postulandam gratiam ejusdem Spiritus S.

32. Si infra Octavam Paschæ contingit cantari Missam votivam, non dicitur Graduale, licet illud dicatur in Missa de Die.

33. Extra casus prædictos num. 22. non potest à Canonicis pro Missa concordante cum officio, seu votiva assignata diei, ut supra, cantari alia votiva diversa ab eo die; quia Canonici tenentur ad cantandam Missam de die, vel quasi de die, eo modo, quo diximus, ut lucrentur distributiones, *ex Decretis Sac. Rituum Congregationis 25. Junii 1611. 28. Ja-*

28. *Januarii* 1612. 16. *Januarii* 1627. 12. *Julii* 1628. Neque potest introduci consuetudo in contrarium ritum, *ex eadem* 16. *Januarii* 1627. Regulares autem non tenentur ad plures Missas cantandas; quia non sunt Ecclesiæ Collegiatæ, sed Conventuales, ut probat *Gavant: tom.* I. *part.* 3. *tit.* II. *num.* 12.

34. Hora cantandi Missam Votivam solemniter, pro re gravi cum Populi frequentia, erit post Nonam.

35. Aliæ Missæ, de quibus *num.* 22. cantantur uti de die, post Sextam.

Propria Votivarum privatarum.

36. Missæ quæcunque votivæ dici possunt quocunque die quæ non est Dominica, neque Duplex; sed ex rationabili causa.

37. Et consequenter dici non possunt in diebus, quibus prohibetur Festum duplex; *ex Decreto Sac. Rituum Congregationis* 28. *Augusti* 1627. hoc est, infra Octavas Epiphaniæ, Paschæ, & Pentecostes, in Vigiliis Nativitatis Domini,

&

& Pentecostes in Fer. 4. Cinerum & in hebdomada majori.

38. Obligatus his diebus ad missas votivas, satisfacit, obediendo Rubricis; si minus in proximos dies non impeditos transferri queant.

39. Causa rationabilis, de qua supra, non ea est, ut Missa brevior celebretur; neque quodlibet arbitrium laicorum, sed voluntas Defunctorum, necessitas, aut pietas vivorum, votivas Missas postulantium, & ejusmodi.

40. Missa de B. Virgine potest dici etiam in omnibus Sabbatis Adventûs, excepta Vigilia Nativitatis, si accidat in Sabbato ut supra dictum est.

41. In votivis privatis, pro gratiarum actione, secunda oratio erit de Officio, tertia pro gratiarum actione.

42. Idem fiat in Missa ad postulandam gratiam Spiritûs S.

43. Graduale, cum Alleluja dicitur etiam tempore Adventûs, licet illud omittatur in Missa de Feria.

44. In

44. Invotiva Conversionis S. Pauli facienda est commemoratio S. Petri immediatè post primam orationem, ne unquam separentur; & è contra in votivis S. Petri fit commemoratio S. Pauli; sed melius est, earum vice dicere votivam communem de eisdem Apostolis.

DE MISSIS DE REQUIEM.

Communia Missæ Solemni, & Privatæ,

1. Psalmi præparationis ad Missam congruentius omittuntur.

2. Non dicitur Ps. Judica. Requiem æternam dona eis, in tota Missa dicitur semper in numero plurali.

3. Non signat se Sacerdos in Introitu, sed facit signum crucis super Librum.

4. Nec dicitur Gloria in excelsis.

5. Unica oratio dicitur, in Commemoratione omnium fidelium Defunctorum, in die Depositionis, & Tertio,

Septimo, Trigesimo, & Anniversario Defuncti.

6. Nunquam nominatur dies quartus, quintus, sextus, nonus, & alii, intra Trigesimum, in oratione.

7. Quando plures dicuntur orationes, puta secundo loco, pro Patre, & Matre Sacerdotis, vel pro Benefactoribus, ultima est, *Fidelium*, generalis pro omnibus.

8. Oratio pro Patre & Matre Sacerdotis, non dicitur pro aliorum Patre, &c. & quando dicitur pro altero tantùm, sive Patre, sive Matre; semper dicitur initio Collectæ: *Qui nos Patrem & Matrem honorare præcepisti.*

9. Nulla dicitur oratio pro vivis, neque etiam si sit communis vivis, & Defunctis.

10. In Tertio, Septimo, Trigesimo, & Anniversario die Papæ, Cardinalis, Episcopi, & Sacerdotis, dicitur Oratio, quæ in die depositionis.

11. N. in orationibus exigit nomen proprium Defuncti, si est persona Nobi-

Nobilis, vel insignis, vel sit consvetudo nominandi omnes.

12. Epistola & Evangelium sunt ad libitum celebrantis, ut dicitur in Rubrica Missalis; decet tamen ea dici, prout in Missali distributa.

13. Epistola & Evangelium primæ Missæ dicuntur in Missis pro Papa; Cardinali, Episcopo, & Prælatis etiam Regularium: secundæ verò Missæ congruentiùs dicuntur in Missis pro Sacerdote inferioris ordinis;

14. Sequentia dicitur semper, quando dicitur unica oratio. In aliis Missis, ubi plures dicuntur, ad libitum ea recitetur.

15. Non petitur benedictio ante Evangelium.

16. Non osculatur celebrans librum, neque dicit: *Per Evangelica* &c.

17. Non dicitur Credo, non benedicitur aqua in calicem fundenda, dicitur autem Oratio, *DEus qui humanæ*, &c.

18. Ad *Lavabo* omittitur, *Gloria Patri*; neque vice illius dicitur, *Requiem*, &c.

19. Præfatio semper communis dicitur.

20. Ad *Agnus Dei*, dicitur, *Dona eis Requiem*, & tertiò additur, *sempiternam*; neque pectus percutitur.

21. Omittitur prima Oratio, Domine JESU Christe, neque datur pax.

22. Dicitur in fine semper, *Requiescant in pace*, licet pro uno fiat officium Missæ.

23. Non datur benedictio, sed dicto, placeat, osculatoque altari, dicitur semper Evangelium S. Joannis.

24. Si fiat Communio Populi intra Missam, adhuc nulla datur illi benedictio.

25. Canticum, & Psalmus post Missam pro gratiarum actione dicuntur cum *Gloria Patri*, ut aliàs.

26. In die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, Sacrificia quæcunque debent applicari *omnibus Defun-*

Defunctis, ex intentione Ecclesiæ: & consequenter cessant eo die omnes aliæ obligationes diei annexæ pro particularibus Defunctis.

27. In Missis de Vivis, commemoratio pro Defunctis penultimum semper habet locum, nempe, vel secundum, vel quartum, vel sextum.

28. Prohibitæ sunt eæ Missæ, quæ titulum habent S. Gregorii, pro Defunctis, à Sac. Rituum Congreg. 8. Aprilis 1628.

Propria Missarum solemnium pro Defunctis.

29. Primâ die mensis non impeditâ festo novem Lectionum dicitur Missa principalis cum tribus orationibus, ut in quotidianis Defunctorum.

30. Si verò ea die occurrat festum simplex, vel Feria, quæ propriam habet Missam aut resumenda sit Missa Dominicæ præcedentis, quæ fuit impedita, & infra Hebdomadam alius dies non recurrat, in quo resumi possit, aut

anticipanda sit Missa Dominicæ sequentis; in Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis, dicantur duæ Missæ, una pro Defunctis, alia de Festo simplici, vel Feria prædicta. Sed (heu) negligitur hæc Rubrica.

31. In Ecclesiis Regularium, & aliorum dicatur Missa de die cum oratione, *Fidelium DEus* &c.

32. Feria secunda cujusque Hebdomadæ, in qua officium fit de Feria, Missa principalis dici potest pro Defunctis, ut in quotidianis Defunctorum, omissa ea, quæ concordat cum officio.

33. Si occurrat Anniversarium, vel aliud officium pro Defunctis in Feria prædicta, & pro Missa Conventuali dicatur Missa generaliter; Altera pro Anniversario, vel officio &c.

34. Si eadem die occurrat festum simplex, aut Feria propriam habens Missam, aut resumenda sit Missa Dominicæ præcedentis, aut anticipanda Missa Dominicæ sequentis, ut supra,

in

in Missa de die fiat commemoratio, ut dictum est pro Defunctis.

35. In Adventu, Quadragesima, Tempore Paschali nulla habetur ratio prædictæ diei primæ mensis respectu Defunctorum.

36. In Quadragesima & Tempore Paschali, nulla habetur ratio prædictæ Feriæ secundæ; in Adv. habetur.

37. Quando per annum est officium 9. lectionum de Sancto, non dicitur Missa Conventualis pro Defunctis (nisi in die depositionis Defuncti, & in Anniversario pro Defunctis;) neque pro eis fit commemoratio: idem fit in Quadragesima, & tempore Paschali.

38. In die depositionis & Anniversario, ita dici potest Missa Conventualis, ut non omittatur tamen Missa de die, ratione cujus Canonici lucrantur distributiones; ex Decreto Sac. Rituum Congregationis 25. Junii 1611.

39. In Paraseeve non potest cantari Missa pro Defunctis.

40. In Sabbato Sancto potest, peractis officiis de die, & ubi est mos sepeliendi Defunctos cum Missa.

41. In die Paschæ non convenit cantari Missam de *Requiem*, sed differantur exequiæ potiùs in sequentem diem, si Missa requiritur.

42. In Dominicis, & Festis de præcepto, præsente corpore, concedit Missam solemnem Sacra Rituum Congregatio 23. Maij. 1603. & Rituale Romanum titulo de exequiis.

43. Non tamen in Festis primæ Classis, ex Rituali Romano.

44. Si contingat Anniversaria dies, Tertia, Septima, Trigesima in die Festo, transferatur Missa in sequentem, seu melius (ne patiantur animæ) in præcedentem diem.

45. Quodsi agatur de mutatione longiori ad tempus, seu perpetua, consulantur illi, qui possunt ultimas commutare voluntates.

46. Quando cunq; pro Defunctis solemniter celebratur, dicitur una tantùm Oratio, etiam extra diem depositionis, diem Tertium, Septimum, Trigesimum, & Anniversarium: intellige solemniter, id est, cum apparatu; ne pugnet Rubrica contra Rubricam de Missa solemni pro prima die Mensis, aut Feria secunda Hebdomadæ, in qua tres dici debent orationes.

47. Horæ celebrandi Missam solemnem Defunctorum est, vel post Primam, vel post laudes officii Defunctorum, ubi dicuntur ex manè post Matutinum diei, hoc est, ante Primam.

48. In die Commemorationis omnium Defunctorum dicitur post Nonam, cantata post Tertiam altera de Octava.

49. In die Depositionis, vel Tertio, Septimo, Trigesimo, aut Anniversario solemni, cum Populi concursu, potest dici post Nonam.

50. Non incensatur Altare, nisi ad oblata, & post ea, & Altare, celebrans solus.

51. Subdiaconus non osculatur manum celebrantis

brantis, nec benedicitur, neque tenet patenam; sed ministrat celebranti cùm incensat, & manus lavat, & incensat Sacramentum, cùm elevatur; neque defert librum osculandum celebranti.

52. Diaconus non petit benedictionem, nec osculatur celebrantis manum; non incensat librum, nec in fine Evangelii celebrantem.

53. Acolythi, non portant luminaria ad Evangelium, neque thuribulum; tenent tamen, ut aliàs, medium Subdiaconum sustinentē librum Evangeliorū.

54. Nullus è ministris, cùm aliquid porrigunt celebranti, ejus manum aut rem osculatur.

55. In Choro genu flectunt omnes ad Confessionem, ad orationes & dicto per celebrantem *Sanctus*, usque ad *Pax Domini*, & ad orationes postCommunionem; in reliquis sedent, aut stant, ut in aliis Missis.

56. Candelæ distribuuntur Clero post Epistolam, & accenduntur ad Evangelium, ad elevationem Sacramenti, usque ad Communionem inclusivè, & ad Absolutionem.

57. Sermo sit post Missam ante Absolutionem; & ante sermonem induit celebrans pluviale, & Ministri cum eo deponunt manipulos.

58. In Absolutione hæc notanda. Subdiaconus gestat Crucem, ita ut Crucifixus sibi terga semper vertat.

59. Sistat se inter lecticam, & portam Ecclesiæ, si lectica est inter Altare majus, & portam; si alibi, eandem proportionem servet. Acolythi cum candelabris hinc inde.

60. Ce-

60. Celebrans sistat se, ubi capite tecto descenderit de Altari, inter Altare, & lecticam, aliquantum versus cornu Epistolæ, & propè ipsum à sinistris Diaconus, & Acolythi cum aqua benedicta, & incenso.

61. Incensum benedicitur, & imponitur in thuribulum circa finem responsorii.

62. Antequam aspergat, vel incenset celebrans cum Diacono à dextris faciat reverentiam Altari, ut in Missa, & item Cruci Subdiaconi, dum circuit lecticam; celebrans quidem capite tantùm inclinato. Diaconus autem flexo genu, terà dextris, & ter à sinistris aspergit, & incensat.

63. Diaconus tenet librum; celebrans orat manibus junctis & in fine facit manu dextrâ signum Crucis super lecticam, dicens; Requiem, &c. Cantores dicunt: *Requiescant in pace*: licet pro uno fiat Absolutio.

Propria Missarum Privatarum pro Defunctis.

64. Convenit, ut prima die Mensis ut supra, fiat saltē commemoratio generalis pro Defunctis in Missa de Festo simplici, seu de Feria, & item in Feriis secundis respectivè.

65. Missæ de Requiem privatæ quocunque die dici possunt; præterquam in Dominicis, & Festis duplicibus, in quibus neque præsente Corpore dici debent.

66. Non possunt dici in diebus quibus prohibetur

betur fieri officium duplex de Sancto, *ex Decreto Sac. Rituum Congregationis* 28. *Augusti* 1627. hoc est, in fra Octavam Epiphaniæ, Paschatis, & Pentecostes, in Fer. 4. Cinerum, in Hebdomada majori, in Vigiliis Nativitatis Domini, & Pentecostes.

67. Si Festum duplex cadat in diem assignatum pro Altari privilegiato, & illud sit Festum de præcepto, non potest in eo Altari dici Missa de Requiem, *Sac. Rituum Congreg.* 24. *Aprilis* 1627.

68. In Festo duplici, non de præcepto, celebrari aliquando possunt Missæ de Requiem, ut impleantur voluntates Defunctorum. *Ead.* 1. *Septembr.* 1617. 20. *Junii* 1626. non ait, ad arbitrium vivorum; neque tolerantia fieri lex debet, aut consuetudo nimia contra Leges Ecclesiasticas.

69. Potest pro Missa de Requiem, dici Missa de Sancto, vel de Feria currente, quando majori devotione afficimur in his Missis; & multò magis, si Rubricæ obstent, quibus est magis obediendum. Probat *Gavant. fusè tom.* 1. *part.* 3. *tit.* 12. *n.* 20. *& seq.*

70. Missæ triginta S. Gregorii non sunt prohibitæ. *Sac. Rituum Congreg.* 28. *Octobris* 1628.

71. Dici debent hoc modo ex eodem *S. Gregorii* 4. *Dialog. cap.* 55. nimirum, per triginta dies continuos: ab uno sive à pluribus successivè Sacerdotibus: recitata Missa, quæ occurrit, vel de Requiem juxta Rubricas Missalis: cum applicatione Sacrificii animæ illi, pro qua dicuntur.

72. Si intra hos triginta dies occurrat Parasceve

cum

cum Sabbatho Sancto, imò etiam Feria 5. in Cœna Domini; non tamen dicuntur triginta dies discontinuati quia Ecclesia prohibet celebrationem Missæ duobus primis prædictis diebus; & in Fer. 5. Cœnæ jubet communionem Sacerdotum in unica Missa solemni. Qui verò celebrant in fer. 5. & Sabbato prædictis possunt continuare triginta dies; omisso die Paraſceves, in quo non proprie fit Sacrificium.

73. Si dicantur triginta Missæ unodie vel pluribus discontinuatis diebus, proderunt quidem; sed non ex institutione S. Gregorii, de qua *in Dialogis loco citato.*

74. Et eodem modo, si intra triginta Missas enumeres, quas ter in in die Nativitatis Domini celebrabis. Sufficit enim, ut eo die unam Missam, titulo Missarum S. Gregorii, pro Defuncto facias; alias duas, pro quibus volueris. Fusiùs hæc *Gavantus in Tomo 1. Thesauri Sacrorum Rituum.*

Finis Primæ Partis.

PARS ALTERA
HUJUS OPUSCULI,

DE VIRTUTIBUS, ET VITIIS.

PRÆFATIO BREVIS.

OMnes actiones humanæ vel sunt bonæ, vel malæ. Bonæ, sunt virtutum actus: malæ sunt peccata. Virtutes erga Deum ultimum finem nostrum sunt tres. Fides, Spes, Charitas, dicuntur Theologicæ. Virtutes quæ sunt erga res alias præter Deum, & sunt media ad finem ultimum, dicuntur morales. Exhis tres sunt in voluntate. Temperantia, Fortitudo Justitia: una in intellectu, Prudentia. Simili modo vitia virtutibus oppositа distinguuntur. De utrisque in præsenti agemus, non in omni latitudine, sed tantùm sub ea ratione, quan-

tùm actus earum sunt boni vel mali, liciti vel illiciti. Quia verò omnis actio humana fit propter finem aliquem, sciendum est nostrum finem ultimum esse DEum atque adeò etiam nostrarum omnium actionum. Nam omnia propter bonum agunt. DEus verò est summum bonum, & quidem non solùm in se, sed etiam nobis.

CAPUT I.

De fine ultimo, Mediis ad illum, & impedimentis.

§. 1. *De fine ultimo Hominis.*

BEati esse omnes volumus. Hæc beatitudo in eo consistit: ut summo bono jungamur, atque ita ultimus finis est summum bonum sive DEus. Conjungimur cum illo per intellectum & voluntatem. Quocirca Beatitudo est Dei perfecta cognitio & perfectus amor. Perfecta Dei cognitio est clara Dei visio perfectus amor est ejusdem fruitio. Summum verò est bonum, quia cætera omnia superat bonitàm animi, tàm corporis, quàm externa. Nam inter animi bona, scilicet virtutes, summæ

summæ ac primæ veritatis cognitio in intellectu; summi boni amor in voluntate, omnes aliarum rerum cognitiones & amores ac fruitionis antecellunt. Et inter cognitiones visio clara rei præsentis primum locum obtinet, ut etiam amor ac possessio rei præsentis. Hæc autem duo, in æterna felicitate circa Deum expectamus. Hîc verò procuranda sunt media ad illam beatitudinem obtinendam.

§. 2

De Mediis ad finem ultimum.

Media ad finem ultimum acquirendum sunt res omnes aliæ extra Deum, sive in nobis existentes, sive extra nos: etiam nos ipsi, si eis omnibus rectè utamur. In nobis sunt triplicia. Naturalia, insita, acquisita. Naturalia sunt omnia dona mentis & corporis. Insita seu infusa, sunt omnia Dei & spiritûs S. dona, & gratiæ omninò gratis datæ, & gratum facientes. Acquisita, sunt opera nostra & virtutum habitus inde nati. Quibus omnibus ad finem ultimum utendum est.

Actiones nostræ aliæ sunt interiores aliæ exteriores. Interiores aliæ in cognitione: ut actus intellectûs, imaginationis, & sensuum internorum, vel externorum, qui intellectui ad rectè cognoscendum serviunt. Alii verò in expetitione rerum consistunt, voluntatis scilicet, appetitûs sensitivi vel naturalis. Voluntatis actiones præcipuæ sunt, intentio: & postquam quis finem fuerit adeptus, quies in eo & fruitio. Mediorum verò est in illis consensus & electio, ac postea usus.

Appetitûs verò sensitivi affectus est duplex. Concupiscibilis ad quem, amor, odium, desiderium, abominatio, voluptas, & dolor, pertinent. Irascibilis, ad quem timor, audacia, spes, desperatio, ira.

Omnes autem hæ actiones, tam interiores quàm exteriores benè vel male fieri possunt, & sic fiunt actus virtutis, vel peccata. Nam si congruant cum ratione ac ultimo fine, bonæ sunt: sin minùs, malæ. Et quidem si bonæ fuerint, finem nostrum ac beatitudinem consequuntur: sin minùs, & illum amittemus, & in summam

mam miseriam ac damnationem incurremus.

Virtus, est bona mentis affectio. Seu qualitas nos reddens faciles & promptos ad opera bona secundùm rectam rationem facienda. Et hæc vel est acquisita ex iteratis actibus: vel infusa à Deo, quæ non facilitat, sed dat omninò posse actus supernaturales efficere. Erit autem perfecta virtus, si opera ex vera charitate tendant in Deum.

Bonum opus est duplex, Naturale & Morale quod ex libero arbitrio pendet, & hoc ad rem nostram facit, & sic describi potest. Est actio, sive operatio virtutis. Vel, est operatio secundùm rectam rationem facta in mediocritate consistens. Est autem duplex. Unum purè morale & ex sola ratione. Alterum non ex sola ratione sed ex charitate propter Deum summè dilectum.

Perfectum opus non solùm debet esse bonum ex genere & objecto, sed etiam ex fine & circumstantiis, ut & objectum sit

bonum, & ad bonum finem referatur, & constantiæ debitæ, loci, temporis, modi, personæ, cum reliquis nimirum, ut fiat quomodo oportet. Neque enim satis est bona facere, sed oportet etiam benè facere. Aliud siquidem est, justum facere aliud justè. Benè autem res fit, si scienter non ignoranter fiat, si deliberatè & ex electione, non casu vel fortuitò, aut subito motu & cum perturbatione, si constanter & perseveranter, non timidè & inconstanter.

Bonum autem opus si ad DEum ex charitate summè dilectum referatur erit etiam meritorium. Quippe non solùm rectæ rationi congruum, sed etiam legi divinæ, erit q; idoneum ad beatitudinem consequendam. Porrò si ad finem ultimum nõ referatur actu, non propterea malum erit censendum, etsi enim actu non referatur, tamen ex se referri potest quia habet proximum finem bonum, quod satis est ad bonitatem moralem. Et licet non includat finem ultimum, non tamen eum excludit nec ei adversatur aut ei repugnat.

Utrum-

Utrumq; hujusmodi bonum duplex. Aliud ex se, jure scilicet naturali præceptum, ut subvenire egeno. Aliud legibus humanis & divinis positione institutum, ut tributa pendere. Prius illud, præceptum est quia bonum. Hoc verò bonum, quia præceptum.

§. 3.

De impedimentis ad finem ultimum.

Malum opus est, vel naturæ, cùm illa aberrat in suis operib9 vel deficit, ut monstri generatio: quæ solēt dici peccata naturæ. Aut est malum morale contra rectam rationē, aut quod est pejus, contra legem Dei jam agnitam; hoc autem propriè peccatum est. Rursum malum morale, aut, per se malum, scilicet ex objecto, quod nunquam potest fieri bonum, ut odium Dei, mendacium &c. Aut non per se malum, sed ex fine, vel circumstātiis, ut cùm aliquod opus bonum vel indifferens ad finem malum refertur: vel loco, tempore, modo, fit, quo non licet. Ut dare eleemosynam ad vanam gloriam, jejunare die Dominico. Nam potest esse malum non solùm ex defectu dictarum rerum,

rum, sed quia aliquâ lege prohibitum, & ita aliquid malum quia prohibitum: & aliquid prohibitum, quia malum, ut diximus de bono. *Peccatum* igitur, est, dictum, factum, concupitum contra legem Dei. Causæ peccatorum sunt tres. Concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Item ignorantia, fragilitas, seu infirmitas, & malitia. Peccandi modi plures, sed ex causis desumuntur præcipui. Ex ignorantia, ex fragilitate, ex malitia.

Ignorantia est triplex. Invincibilis, Vincibilis quæ solet etiam vocari probabilis, Crassa, supina, vel affectata. Invincibilis est, quando quis non potuit scire vel si potuit, tamen non tenetur scire. Vincibilis est cùm potuit scire & debuit. Crassa, supina, affectata, pro eodem sumi solent, etsi aliquomodo differant. Nam crassa est cùm quis parvo negotio etiamsi rudis admodum, scire potuit. Supina cùm nimia desidia & negligentia scire præterctisit, dicitur supina quòd soleant supini sine ulla cura stertere. Affectata adhuc pe-

jor

jor cùm quis non vult scire ex electione, & ideò dicitur affectata, quia affectat illam ignorantiam. Excusat à peccato toto, invincibilis. Excusat ex parte vincibili, sed minùs crassa. Affectata verò facit peccatum gravius.

Effectus peccati sunt, animæ macula, Reatus pœnæ. Intellectus cœcitas, voluntatis malitia, prava animi dispositio, naturæ corruptio, depravatio aliarum potentiarum animi, separatio à Deo, Dæmonis dominium in peccatorem. *Circumstantiæ peccatorum* sunt. Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando. Considerandæ necessariò sunt circumstantiæ quæ mutant speciem. Sed etiam quæ non mutant sed aggravant in infinitum, ut etiam in quibusdam casibus, quantitas materiæ, consvetudo, & alia nimiùm aggravantia. Etiamsi non in infinitum nec etiam mutant speciem, ut in rapina, furto, parvo & magno, ob restitutionem. Diuturnitas & perseverantia in actu, & alia ob alias causas.

Peccatum est duplex. Originale & actuale. Rursus hoc est duplex, Mortale & veniale. *Originale* sic à quibusdam describitur. Est carentia rectitudinis gratiæ justitiæ originalis. Justititia originalis fuit illa, cujus amissionis effectus, inimicitia cum Deo, expulsio ex paradyso, & à gloria æterna, subjectio dæmonis potestati, & in natura vulnera relicta, quæ vulnera sunt quatuor. Ignorantia in intellectu, malitia in voluntate, inobedientia & rebellio in sensu, quam vocamus concupiscentiam. Mors & morbi naturalis corporis.

Mortale peccatum est quod privat gratiâ Dei seu charitate. Effectus peccati mortalis est, expellere gratiam seu charitatem, tollere jus ad gloriam, efficere inimicum Dei, & servum dæmonis, ac reum pœnæ æternæ. Gradus quibus pervenitur ad peccatum mortale, sive ad perfectum peccati actum, sunt sex. Suggestio, cogitatio, consensus in cogitationem, consensus in actum peccati, tandem ipse actus.

actus. Ex iteratis autem actibus fit habitus & consuetudo, quæ cùm sit diuturna transit in naturam. *Peccata* mortalia quæ dicuntur capitalia, sunt septem. Et hâc dictione concluduntur, SAVGIA Hoc est, superbia, avaritia, luxuria, ira, gula, invidia, acedia. Capitalia dicuntur, quia sunt cæterorum causæ. Et inter omnia superbia est Regina ob eandem rationem, quia ex illa omnia alia originem ducunt.

In Spiritum S. peccata sunt sex. Præsumptio contra divinam justitiam, desperatio de divina misericordia. Impugnatio agnitæ veritatis ad liberiùs peccandum. Invidentia fraternæ gratiæ. Obstinatio in peccato. Finalis impænitentia, cùm quis statuit nunquam velle pœnitere. Dicuntur autem in Spiritum S. Quia excludunt media & dona gratiæ Spiritûs S. per quæ peccator à peccatis eripitur & evocatur.

Clamantia ad Deum seu petentia vindictam peccata sunt. Homicidium voluntarium. Peccatum Sodomiticum. Oppressio pauperum. Merces operariorum defraudata.

Filiæ

Filiæ peccatorum mortalium seu capitalium dicuntur quædam peccatorum species, quæ ex his septem sequuntur, & sunt quasi eorum effectus. Desumuntur ex D. Greg. 31 Moral. 31. Sed notandum quòd hic Divus, superbiam faciat ut Judicem & Reginam septem aliorum capitalium. Vanam verò gloriam primum capitalium. Atque ita quas dicimus filias superbiæ, ipse vocat vanæ gloriæ. *Superbiæ filiæ*, vana gloria, inobedientia, jactantia, præsumptio novitatum, hypocrisis, contentio, pertinacia, discordia. *Avaritiæ*, fraus, fallacia, pertinacia, inquietudo, violentia, proditio, obstinatio cordis, contra misericordiam. *Luxuriæ*, cœcitas mentis, inconsideratio, inconstantia, præcipitatio consilii, amor sui, amor seu affectus præsentis sæculi, horror & desperatio futuri, odium DEI. *Iræ*, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blasphemia. *Gulæ*, inepta lætitia, scurrilitas, multiloquium, hebetudo sensûs & intelligentiæ, immunditia. *Invidiæ*,

diæ, odium, susurratio, detractio, exultatio in adversis, afflictio seu mœror in prosperis proximi. *Accidiæ*, Rancor, pusillanimitas, torpor circa Divina præcepta, Desperatio, vagatio mentis circa illicita.

Peccatum veniale non expellit charitatem sed est præter legem Dei. Minuit fervorem charitatis, meretur pœnam temporalem, præparat ad mortale. Ad mortale requiritur ut sit actus perfectus contra Deum, vel proximi charitatem, vel contra justitiam, vel contra Decalogum. Mortale item est quod Ecclesia vel consensus Doctorum definit esse mortale, vel ex sacris literis inter mortalia esse colligitur. Veniale verò erit, si non sit contra hæc: vel si sit, tamen non sit actus perfectus, hoc est, omninò deliberatus, vel materia sit parva, ut si quis furaretur obolum vel aciculam: sed hæc in materia venerea non datur.

Confiteri venialia non est de necessitate, nisi alia desint, & confiteri sit necesse,

Nolle

Nolle tamen confiteri venialia, non est bona sed mala voluntas.

PARS I.

De Virtutibus Theologicis.

CAPUT I.

De Virtutibus in particulari & vitiis oppositis, ac primò de Fide.

HActenus de bonis ac malis operibus, virtute ac vitio in genere. Jam de singulis in particulari, ac primò de Virtutibus ac Operibus nostris circa Deum quæ sunt, in intellectu quidem Fides, in voluntate autem Spes & Charitas.

§. 1.

De Fide & ejus objecto.

Fides est, ut ait D. Paulus, substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium. Id est. Habitus quo inchoatur in nobis vita æterna faciens ut assentiamur non apparentibus. Vel, est virtus infusa,

fusa, per quam firmiter adhæremus omnibus quæ sunt revelata à Deo.

Objectum ejus, *Materiale* quidem sunt res omnes quas credimus. *Formale* verò, quia revelatæ sunt à DEO. Revelationi autem credimus quia revelatio est à Deo qui est prima & suprema veritas. Actus interior fidei est credere: exterior, fidem confiteri. Credere dicimur Deo, scilicet revelanti. Credimus Deum, id est, esse Deum. Credimus in Deum, id est, contendimus in eum ferri amore.

§. 2.

De Vitiis Fidei oppositis, & primò De *infidelitate.*

Vitia Fidei oppositæ sunt, Infidelitas, Hæresis & Apostasia. Nam aut aliquis nunquam habuit fidem, & est *infidelis*. Aut suscepit fidem & deseruit, & quidem si à tota fide discessit, est *Apostasia* à fide. Si in uno tantùm articulo vel pluribus, est *Hæresis*.

Infidelitas duplex est. Altera negativa, cùm quis omninò ignorat fidem, nec prædi-

prædicationem ejus audivit. Altera pravæ dispositionis, cùm quis audivit fidem, sed repugnat, nec eam vult recipere. Infidelitas sumitur & latè, & complectitur Hæresim & Apostasiam, & tunc nihil aliud erit quàm negatio Fidei. Propriè verò & strictè accepta est in eo, quod fidem quis non accepit.

§. 3.

De Hæresi.

Hæresis est error contra fidem cum pertinacia. In hoc autem differt error ab hæresi, quòd in hæresi est pertinacia non quæcunque, sed contra Ecclesiam aut fidem. In errore verò sola est falsitas, tamen cum obedientia Ecclesiæ, ita ut si sciret tenere contrarium Ecclesiã, etiam ipse cum Ecclesia sentiret. Unde D. Augustinus. *Errare*, inquit, *possum, sed non esse hæreticus.* Cùm igitur aliquis est paratus ad obediendum Ecclesiæ ad credendum, si ex ignorantia deceptus errat, erit error, & solùm *materialis hæresis* sed nota. Aliud esse

obsti-

obſtinationem, aliud pertinaciam. Nomine *Pertinaciæ* intelligimus, ſi quis etſi unico actu non credat, fiatque hæreticus, ſed admonitus & correptus reſipiſcat. *Obſtinatus* autem eſt, qui firmus eſt in malo ſeu errore & admonitus perſeverat.

Differunt etiam, dogma erroneum, temerarium, impium, ſcandaloſum, male ſonans, periculoſum, ſuſpectum de Hæreſi, & Hæreticum, ut etiam ex vi & energia ipſorum verborum poteſt colligi: ſed quæres.

I *Dubius in Fide eſſe Hæreticus*, vel Infidelis dicendus? R. ſi. Duplex eſſe dubium, ſi quis affirmet dubium eſſe quod Eccleſia credit, v. g. Tranſubſtantiationem, & eſt propriè hæreſis. Negativum, nihil affirmans, v. g. ſi quis fluctuat in mente nihil tamen ſtatuendo, & hoc non eſt hæreſis, ſed Fidei infirmitas.

Pœna Hæreticorum eſt multiplex, ipſo facto ſunt excommunicati, Irregulares, privantur bonis, omni dignitate, jurisdictione, & officio, & Beneficiis. Subditi libe-

liberantur ab eorum subjectione, servitio, & fidelitatis debitæ, non sepeliuntur in locis sacris nisi resipuerint, & fuerint absoluti ante mortem. Deniq; possunt justè puniri non solùm pœnâ pecuniariâ & exilii, sed etiam capitis & ignis. Non solùm Hæretici sunt excommunicati, sed etiam iis faventes, credentes, receptatores, defensores, legentes libros eorum vel tenentes, imprimentes, & quomodolibet defendentes. Credentes Hæreticorum dicuntur, qui licet in particulari nesciant hæreses quas illi affirmant, tamen in genere credunt illos recte dicere ac scribere & ita implicitè credunt, quòd illi explicitè. Credentes igitur dicuntur, qui verè vel falsè se ostendunt credere quod alii credunt, dummodò etiam ita mente sentiant.

2. *Inciditne in Excommunicationem quis propter solam mentalem hæresim?* Resp. Non, nec propter solum externum actum si interiùs non consentit, sed tamen si consenserit internè in hæresim, & exteriùs quovis

quovis signo manifestet etsi occulto, est excommunicatus.

Reconciliantur autem Hæretici, Schismatici & Apostatæ juxta formam Romanæ Ecclesiæ. Errorem abjurant, & sub juramento promittunt, se amplius ad hæresim non redituros, sed obedituros mandatis Romani Pontificis, & Ecclesiæ authoritatem secuturos.

§. 4.

De Schismate.

Schisma non est Hæresis, neque fidei, sed unioni Charitatis opponitur, ac unioni potestatis Ecclesiasticæ, potestatem enim Ecclesiæ dissolvit nolens subesse uni capiti nam per potestatem subordinatam usq; ad unum, id est, ad Papam, unitas Ecclesiastica servatur.

Duplex est Schisma. Alterum, ex hæresi proveniens; cùm credit non esse unum in Ecclesia caput, quod Schisma est cum hæresi mixtum. Alterum ex inobedientia sola & rebellione subtrahens se ab obedien-

dientia, & à summa potestate & capite Ecclesiæ, quod purum Schisma dicitur.

Differt Schisma ab Hæresi in hoc propriè, quòd Schisma per se unitati Ecclesiæ adversatur: Hæresis veritati Fidei. Hinc hæresis perversum dogma habet, Schisma ab Ecclesia separat.

Poena Schismatici est, privari usu Ordinis & Jurisdictionis, etsi enim ei maneat potestas Ordinis in Sacramenta, peccat tamen si illâ utatur. Potestas Jurisdictionis omninò adimitur. Præterea omnes excommunicantur Schismatici, privantur etiam administratione temporali. Et sunt etiam suspensi, & possunt puniri pœnâ corporali, & pecuniariâ.

§. 5.

De Apostasia.

Apostata idem est quòd desertor ac transfuga. Est autem Apostasia discessio ab eo cui quis jure tenebatur, sive addictus erat. Apostasia *est triplex*. A fide, à Christo, & lege DEI, à Religione. *A fide est,*

eſt, cùm quis ſuſceptam fidem deſerit, quæ præcipuè dicitur Apoſtaſia, talis fuit Julianus, dictus ideo; Apoſtata. Ab *obedientia* Dei, cùm quis recedit à Deo & præceptis ejus nolens ei ullo modo ſervire, quod genus ex parte in omni peccato reperitur. Sed tum perfecta, ſi quis à tota lege & præceptis ejus in omnibus recedit ex electione, ut recesſit dæmon. Eſt autem ſuperbia initium apoſtatandi à Deo. A *Religione*, eſt diſcesſio à Religione ubi conſilia Evangelica ex voti obligatione ſervantur. Interdum latè ſumpto vocabulo, & ſacris initiati ſi ab eo ſtatu diſceſſerint, dicuntur Apoſtatæ, nimirum cùm depoſito habitu & tonſurâ, & officio, ad ſæcularia negotia redeunt.

Poena Apoſtaſiæ à fide, in foro externo eadem quæ Hæreſis, & modus reconciliandi Apoſtatam conſimilis eſt.

CA-

CAPUT II.
De ſpe, & illi contrariis.

§. I.
De Spe.

SPes *eſt duplex.* Vel affectus erga bonum futurum deſideratum, ſicut timor erga futurum malum. Vel eſt *virtus Theologica*, & hæc eſt virtus infuſa, per quam ſperamus à Deo vitam æternam, mediantibus primùm quidem mortis Chriſti meritis, deinde noſtris, quæ ex Dei gratia & nobis pariter proveniunt. Vel, eſt certa expectatio futuræ beatitudinis proveniens ex Dei gratia & meritis noſtris.

Objectum proximum & *Materiale* eſt ea quam ſperamus Beatitudo, & media ad illam conſequendam quæ etiam ſperamus ut à Deo danda ſunt, & ita ultimum objectum eſt ipſe Deus in quem ſperamus, & à quo hæc nos conſecuturos confidimus. *Actus ſpei* eſt ſperare in Deo. Eſt autem duplex. Alter *Mercenarius*, alter *Filialis*: ſicut eſt duplex timor, *Servilis* & *Filialis*.

Merce-

Mercenarius cùm ob solum præmium servimus ut serviDomino. *Filialis* verò cùm tanquam Filius Patri ingenuè servit, licet se ab illo hæreditatem habiturum speret.

Fiducia videtur esse actus spei, sed tamen differt ab actu spei. Quia spes respicit tum rem quam speramus, tum eum à quo danda est, seu causam efficientem rei. Fiducia verò solùm eum qui daturus est vel facturus. Et ita fiducia est in Deo ex charitate & amore nata tanquam in bono & misericorde & amico, & facturo id quod desideramus. Proinde fiducia addit robur Spei.

§. 2.

De Vitiis Spei oppositis.

Virtuti Spei duo vitia opponuntur. Alterum in defectu, scilicet *desperatio*, alterum in excessu scilicet *præsumptio*, seu vana spes & fiducia falsa.

Desperatio est vitium quo diffidimus de Deo & ejus gratia. Virtutes q; à Deo datas ad beati-

beatitudinem consequendam desperamus vel media ad illam consequendam. *Præsumptio* est, quâ confidimus nos sine meritis à Deo constitutis ad ipsam gloriam perventuros. Hoc est, sine pœnitentia & bonis operibus, vel sine Dei gratia & auxilio. Utrumque autem vitium est contra Spiritum S. Nam desperatio est contra Divinam misericordiam. Præsumptio contra Divinam justitiam.

CAPUT III.

De Charitate & Vitiis oppositis.

§. 1.

De Charitate.

Charitas est virtus infusa à Deo, quâ DEum propter seipsum super omnia diligimus, & reliqua propter DEum. *Objectum* est Deus ipse quem primò & summè diligit. Et ratio sub qua illum diligit, est summa ejus bonitas & perfectio. Quamobrem immediatè & proximè quatenus est finis ultimus, in eum tendit. Hinc fit

fit quod ſit perfectisſima virtus omnium, non ſolùm moralium, ſed etiam intellectualium, imò & Theologicarum. Quod D. Paulus ad Hebr. oſtendit. Nunc enim ſunt hæc: Fides, ſpes, charitas: major autem horum charitas. Eſtque finis præcepti charitas, de corde puro & fide non ficta. Hinc fit, ut cùm ſit Regina Virtutum imperet omnibus, quia omnes virtutes & earum actiones refert ad finem ultimum quem ſummè diligit. Eſt enim principium & efficiens Dei amor omnes virtutes generans. Ipſa etiam dicitur & eſt forma, quia omnibus præſcribit agendi modum propter Deum & finem ultimum. Et ita facit omnes ex humanis virtutibus divinas, & alterius vitæ meritorias.

Actus charitatis, Alii ſunt *eliciti* & proprii, ut amor Dei, eo quod ex amore naſcitur Gaudium & Pax in Spiritu S. & complacentia, ſive quies in Deo. Secundus Amor Dei, & varii mentis affectus in Deum ex ejus amore nati. Deinde amor creatu-

rarum Dei, quia Dei sunt. Alii sunt actus *imperati*, omniū videlicet aliarum virtutū, ut Religionis ad cultum ipsius Dei, qualis est Laus Dei, adoratio, veneratio, cum cæteris. Vel erga proximum, ut eleemosyna, misericordia, beneficentia, cum cæteris.

Præcepta autem charitatis duo summa & maxima sunt. Diliges Dominum DEum ex toto corde, ex tota anima, tota mente, omnibus viribus, totâ fortitudine. Diliges proximum tuum propter Deum ipsum ut teipsum. *Ordo* charitatis ex D. August. lib. 1. de doctr. Christ. hic est, Ut 1. Deus diligatur. 2. Anima nostra. 3. Anima proximi. 4. Corpus nostrum. 5. Corpus proximi. Inter proximos autem priùs diligendi sunt Angeli & Beati, quia Deo sunt conjunctiores: deinde Justi, postea Peccatores, ultimò infideles, scilicet non solùm amici, sed & inimici.

§. 2.

De Dilectione Inimicorum.

Petes 1. *Tenemurne inimicos diligere ex charitate sub præcepto?* Resp. Esse distin-

guen-

gvendum cum S. Th. 2. 2. q. 21. a. 8. In inimico & est peccatum, & natura. Quatenus ergo inimicus est, non est diligendus, quia esse inimicum est peccatum. Quatenus verò est homo & Dei creatura, non tenemur etiam eum diligere in speciali, scilicet actu expresso dilectionis. Nam neque alios homines sic obligamur diligere nisi in præparatione, id est, ut simus ad hoc parati ubi necessitas sic postulaverit diligere. Extra necessitatem etiam diligere est sub præcepto quantum ad naturam in universali ut scilicet diligamus Deum & proximum, in generalitate dilectionis proximi, non excludendo inimicos. Itaque diligere inimicum specialiter est perfectionis & consilii, non autem præcepti.

2. *Tenemurne inimicis affectus & signa dilectionis exhibere?* Resp. ex eodem S. Th. loc. cit. quod sicut homo omnis teneatur diligere in communi, & non in actu speciali nisi secundùm præparationem animi, ita & de signis & beneficiis dicendum.

3. *Tenemurne illis exhibere affectus & signa dilectionis?* Resp. Quæ in communi proximis exhibemus, ut cùm quis orat pro omnibus fidelibus & pro toto populo. Vel cùm aliquis beneficium impendit toti communitati, non debet inimicos ab eis excludere, aliter si fiat, pertinet ad livorem vindictæ. Specialia verò beneficia, vel signa dilectionis quæ quis aliquibus peculialiter exhibet, non est necessarium, nisi secundùm præparationem animi, ut scilicet juvetur in articulo necessitatis, extra quam necessitatem & inimicis prodesse, esset perfectionis.

§. 3.

De eleemosyna.

Inter alios actus charitatis erga proximum, unus & præcipuus misericordia, & *eleemosyna* erga eos qui necessitatem patiuntur. De cujus obligatione hîc dicemus.

Petes 1. *Quis cui teneatur dare eleemosynam?* Resp. Cum distinctione. Necessitas est

est triplex. Extrema, arcta seu gravis, & communis. Existenti in extrema vel gravi necessitate omnes tenentur dare, qui possunt. In communi est consilii, non præcepti. At verò omnis dives in genere tenetur dare aliquam & aliquando saltem eleemosynam, indeterminatè quidem cui, & quando volet, sed tamen aliquam. Quare etsi non aliæ occurrerent necessitates quàm communes, quæ vix unquam desunt, deberet tamen aliquam dare.

2. *Quantum tenentur dare Ecclesiastici ex reditibus Ecclesiasticis?* Resp. Quæ illis supersunt extra decentiam statûs & officii tenentur dare vel pauperbus, vel in pios usus erogare.

3. *Tenenturne Ecclesiastici restituere si proventus malè expenderint?* Resp. Aliqui DD. putant eos verè Dominos, & non magis ad restituendũ teneri quàm sæculares si malè suos reditus profuderint, verùm passim SS. Patres, negãt illos esse Dominos sed dispensatores, ac proinde teneri ad restitutionem. Et hæc sententia est tutior. Si enim

Domini essent, non tenerentur quod illis superest luxu dempto in pias causas erogare, at verò tenentur.

§. 4.

De Operibus extra charitatem factis.

Quæres. *Valentne opera bona extra charitatem facta?* Resp. Non merentur quidem gratiam & vitam æternam, sed valent inter alia ad hæc septem. 1. Ad temporalia præmia, & prosperitatem impetrandam. 2. Ut inducantur in cognitionem peccati & ad pœnitentiam, & ut Deus ad id magis auxilium largiatur, atq; adeò præparant, licet remotè, ad justificationem. 3. ut ex illis acquiramus benè operandi consvetudinem. 4. Ut impleatur præceptũ nobis ad hæc impositum. 5. Cùm quis fuerit morti vicinus gaudebit se benè egisse. 6. Quia minorem in nos potestatem dæmon habebit. 7. Valent ad tolerabilius futurum judicium, sive id fiat, quod impediverunt peccata alia comissionis vel omissionis quæ aliàs non fecissent: Vel, ut alii dicunt quia aliquâ ratione pro

pœna

pœna temporali sic satisfit, & divina misericordia ad condonandum inclinatur.

§. 5.

De Vitiis charitati contrariis.

Charitati vitia contraria sunt per singulos charitatis actus. Odium Dei vel proximi charitati contradicit. Invidia & malevolentia oppositæ benevolentiæ. Bellum & rixa oppositæ paci & concordiæ. Tristitia spirituali gaudio. Et ita in cæteris actibus. In genere contra charitatem erga Deum duo vitia videri possunt. Alterum quasi in *excessu*, diligendo Deum imprudenter; vel ex causa, aut ob causam indebitam. Alterum *in defectu*, cùm à recta Dei dilectione deficimus, Deum contemnimus, vel negligimus usque ad ultimum odium Dei.

CAPUT IV.

De Religione erga Dei cultum.

§. 1.

De Virtute Religionis.

ESt etiam virtus erga Deum præter

Theologicas, scilicet *Religio*, quâ licet Deum non attingimus tanquam objectum, quod est proprium virtutum Theologicarum, tamen illum colimus ut finem, ac veneramur tanquam ultimum intermediâ aliquâ creaturâ, quocirca etsi sit virtus moralis, tamen post Theologicas ponitur.

Religionem aliqui dictam volunt, à relegendo, quòd, quæ ad Dei cultum pertinent, diligenter tractet ac relegat. Alii ut lactant: à religando, quod nos animosq; nostros Deo religet. Alii reeligendo, quòd Deum quem per peccatum amisimus, iterum reeligamus. Neque desunt, qui à relinquendo dictam velint, quòd relictis omnibus vir Religiosus Deo vacet. Inde factum fuit ut Religionis Nomen strictiùs usurparetur pro illo vitæ statu in quo se totum Deo ac Religioni, Deique cultui dedicant. Verùm de statu Religionis non agimus modò, sed de virtute.

Religio Igitur est virtus, quæ Deo debitum cultum primò exhibet, deinde sanctis

suis

suis ut Dei amicis, atque ita sub se continet Latriam, Duliam, & Hyperduliam. *Latria* est cultus qui debetur tanquā primo principio soli Deo. *Dulia* cultus qui debetur servis Dei Sanctis & Beatis quatenus sunt amici Dei & cum ipso summo Deo maximâ conjunctione juncti, ejusque Divinitatis participes effecti. *Hyperdulia* est cultus major quàm Dulia & minor quàm Latria. Beatissimæ Virgini debetur quatenùs est Mater Dei, & super omnes choros Angelorum, Beatorumque collocata.

§. 2.

De Actibus Religionis.

Actus Religionis vel sunt interni, vel externi. *Interiores* præcipui sunt, Devotio & Oratio. *Exteriores*, Adoratio, Oblatio, & Sacrificium, primitiæ, Decimæ, Votum, Juramentum. *Devotio* est actus interior voluntatis quo prompta redditur ad Dei obsequium & cultum. S. Th. 2. 2. q. 82. Est autem duplex. Una communi usu dicta devotio, per quam intelligitur affectus quidam

tenerior in Dei cultu ac ſervitio, quæ devotio ſenſibilis ſolet appellari. Altera verò dicta propriè devotio, quæ licet careat hâc ſuavitate, habet tamen in Dei ſervitio firmitatem ac promptitudinem.

Oratio eſt aſcenſus, ſeu elevatio mentis in Deum cum petitione decentium. Extenditur autem & ad preces. A Deo petimus, ut miſericorditer v. g. donet. A Sanctis verò ut intercedant & impetrent. In largiriori ſenſu ſumpta oratio complectitur petitionem, gratiarum actionem, obſecrationes, & laudem Dei ac ipſam quoq; elevationem mentis in Deum; imò & intellectûs, meditationem, contemplationem. Eſtque oratio duplex, alia mentalis, alia vocalis.

Adoratio exterior eſt actus per quem corporis obſequio externo exhibemus reverentiam & honorem Deo. *Interior* verò quâ mente reverentiam Deo exhibemus, animam proſternendo & inclinando.

Sacrificium eſt oblatio rei alicujus ex qua fit aliquod ſacrum in Dei cultum, ut

vel

vel comburatur, vel consumatur, vel dispergatur. *Oblatio* exterior est, quâ res nostras in Dei cultum exhibemus. Interior, quâ nostram ipsam mentem Deo offerimus, & per mentem alia. Differunt autem sacrificium & oblatio, tanquam superius & inferius. Nam oblatio est genus ad sacrificium, omne enim sacrificium est oblatio, non è contrà. Simplex autem oblatio est quæ communi nomine vocari solet oblatio, cùm scilicet res Deo offertur in ejus honorem etiamsi nihil aliud circa eam rem fiat, non comburatur, non destruatur.

Primitiæ sunt oblationes quæ Deo de fructibus terræ primis vel aliis tanquam primis offeruntur in recognitionem divini beneficii tanquam terræ & fructuum Domini.

Decimæ sunt quæ dantur ad necessitatē & decentem sustentationem ministrorum Dei, qui ad ejus cultum necessarii sunt. Decimæ sunt juris divini. Quòd verò decima pars debeat esse, aut major, aut minor,

hoc

est juris positivi. Et ideò Regnorum consvetudini standum.

§. 3.

De Voto.

Votum est promissio Deo facta de meliori bono. Non est autem votum, propositum solum, vel significatio propositi; V. g. Faciam, non faciam, sed est promissio. Est autem promissio, cùm quis enuntiat se facturum in gratiam alterius aliquid inducens super se obligationem ac debitum erga alterum cui promisit. Et ita Votum erga Deum est promissio illi facta. Dixi. *De meliori bono*, id est bonæ rei: nam promissio rei malæ non est votum, sed potiùs sacrilegium, vel blasphemia.

Votum est duplex. Deliberatum, & Inde liberatum, & Deliberatum fictum, aut verum. Et verum, aut est commune omnium Christianorum in Baptismo, sicut plerique volunt, aut particulare simplex vel solenne. Simplex aut absolutè, aut conditionatè, & tam hoc quàm illud dividitur, in Privatum & Publicum.

Solenne

Solenne est Sacerdotum, scilicet castitatis. Religiosorum autem triplex, Paupertatis, Castitatis, & Obedientiæ, de Religiosis Societatis nostræ habetur speciale quiddam. *Differunt votum simplex & solenne in sex.* 1. Quòd in solenni consecretur Persona ita, ut semper maneat consecrata per tale votum, non item in simplici. 2. In solenni non sola est traditio, sed & acceptatio nomine Dei ab Ecclesia, & possessio rei irrevocabilis & perpetua. In simplici voto vel sola promissio, vel etiam traditio, sed non acceptatio Ecclesiæ, nec perpetua possessio. 3. Solenne votum Castitatis sive in Religione, sive in Ordine factum, impedit Matrimonium contrahendum, & dirimit contractum. Simplex impedit contrahendum, sed non dirimit contractum. 4. Juxta quosdam Theologos, in solenni non potest fieri dispensatio: in simplici potest. Juxta verò Canonistas & alios DD. potest etiam dispensari in solenni à summo Pontifice ex aliqua causa, quod etiam usu comprobatum est.

Au-

Auferri obligatio voti potest quinque modis. 1. *Cessatione* voti, cùm omninò factum est impossibile, vel malum in perpetuum, si autem ad tempus, differtur votum non tollitur. 2. *Irritatione*, cùm illi qui habent potestatem in rem, quam alter vovet, non consentiunt, ut Dominus in voto Servi, vir in uxoris, Prælatus in Religiosi sui, Pater in Filii. Quod fit, si statim ut resciverit, improbet votum. 3. *Dispensatione*, cùm ex justa causa voti obligatio aufertur ab eo, qui habet potestatem auferendi. 4. *Commutatione*, cùm obligatio unius rei transfertur in aliam æqualem, vel quasi æqualem. 5. *Declaratione*, cùm declaratur non fuisse votum, vel non obligare, & hæc duplex potest esse. Privata, à Doctore privato, publica à potestate publica, quæ quia est Juridica, longè est tutior, & obligat inferiorem ad superioris judicio acquiescendum.

Dispensare in voto solenni, & in voto simplici castitatis perpetuæ, ingressûs Religionis, peregrinationis in Jerusalem, ad limina

limina SS. Apostolorum Romam, & S. Jacobi Compostellam, solus potest summus Pontifex, in aliis verò Episcopus.

§. 4.

Regulæ ad ferendum de voto judicium.

1. Videndum est cujusmodi sit *res quæ vovetur*, & quis vovendi modus: nam, si res, quam quis vovet, est impossibilis, aut necessaria simpliciter, tum votum est stultum. Si possibilis est, aut est bona, aut mala, aut indifferens. Indifferentis est votum vanum. Malæ rei, scilicet, peccati mortalis, aut venialis, est impium. Si alicujus mali contra alterum, comminatio est potiùs quàm votum. Si bonæ rei, ut observatio alicujus præcepti, verum est votum & bonum. Item si consilii, & hoc propriè votum est ad melius. Si neque consilii neq; præcepti, ut cùm aliquis vovit Uxorem ducere, si hoc in genere facit, non obligatur, nec etiam, si speciatim ducendi hanc vel illam, nisi aliquid subsit præcepti vel consilii, ut ad vitandam fornicationem, ad sublevandā inopiam alicujus

cujus mulieris. De oppositò verò consiliorum, ut non ingrediendi Religionem, non dandi eleemosynam, est impium, imò resistens Spiritui S. *Ex modo vovendi* videndum est, an votum deliberatum aut indeliberatum, an verum aut fictum. Absolutum, vel conditionatum, & sic de cæteris differentiis.

2. Videndum, an obliget, nec ne? quanta autem sit obligatio votifacti, ex duobus cognosci potest & dijudicari. Ex vi verborum voti, & ex animo seu intentione se obligantis. Nullus enim magis est obligatus quàm voluit & intendebat se obligare. Si verò constat expressa obligationis talis intentio, illa erit sequenda. Si non constat, tum vis verborum est spectanda. In foro exteriori verba potiùs spectantur, & ex illis colligitur intentio nisi aliunde constiterit.

§. 5.

De singulis casibus voti.

Quæres 1. *Tenentne vota indeliberate facta?* Resp. Si sint omninò indeliberata, nec

nec tenent, nec obligant. Si semideliberata, in re facili videntur inducere obligationem, sed in re graviore non ita, nisi postea qui vovit rata habuerit, quia cum tali consensu ex indeliberato faceret deliberatum. 2. *Si ex passione, ut ita, angustia, furore, timore, vel aliâ perturbatione sit factum votum, tenetne?* Resp. Aut passionis magnitudo, ita turbavit judicium, ut nesciret quid faceret, & tunc non tenet votum. Aut non turbavit, & cum judicio faciebat, & tum votum tenet. Esset tamen causa cur in eo dispensaretur, si mox pæniteret fecisse & peteret dispensari.

3. *Tenetne votum solâ mente factum Deo?* Resp. Tenet. Sed si solùm externè vovet, & nescit, quid sit, aut quale, aut non advertit? non tenet.

4. *Si nesciens quàm gravis sit, quanta res sit, quamq; ardua, quam promittit: aut certè non benè aut plenè id sciens, ut juvenis emittens professionem, vel suscipiens Sacros Ordines?* Resp. Tenet, ut mox explicamus. Sed quid si eo animo faciset votum, ut si sci-

visset

visset illa gravamina nunquam votum emisisset? Resp. Distingvendo. Aut quo tempore vovit eo fovit animo, aut postea gravatus, pondere voti. Si postea, tenet votum prius factum. Et quodsi pœniteat de voto facto & nolit fecisse: peccat. Si autem quo tempore vovit, rursus distingvendum. Aut hæc gravia pertinent ad objectum voti, ut v. g. Si sit arctior Religio, & dictum ei, esse laxiorem, & non habere tales vel tales observantias, & post ingressum invenit totum contrarium, tale votum non tenet, quia objectum voti est mutatum. Aut non pertinebant ad objectum voti, sed sunt quædam aliæ circumstantiæ, & tunc tenet votum factum, etiamsi tali esset animo ut si id sciviſſet nunquam tale votum emisisset.

5. *Quid si quis voveat animo promittendi, sed non adimplendi.*? Resp. Peccat, & manet obligatus. *Si animo promittendi, & non se obligandi*? Tenet. Et seipsum decipit putans se posse à promissione aufferre obligationem.

6. *Quid si*

6. *Quid si aliquis exteriùs promittat, sed non interiùs?* Resp. Apud Deum non tenet votum. Sed talis committit sacrilegium. Apud Ecclesiam verò tenet.

7. *Quid si vovetur res mala, vel indifferens?* Resp. non tenet votum, sed vovens peccat. Malæ verò rei est votum impium, sacrilegum, blasphemum. Indifferentis, vanum.

8. *Quid si votum sit rei bonæ sed ob malum finem?* Resp. Dist. Vel ipsamet relatio rei talis ad malum finem illum cadit sub voto, ut si quis voverit se facturũ sacrum ad petendam à Deo inimici mortem, tunc non tenet. Imò tunc vovens graviter peccat. Vel non cadit illa relatio ad malum finem sub voto, sed vovet rem per se, motus tamen & impulsus ab illo fine malo, tunc tenet. Ut si quis voveat Religionem impulsus ambitione dignitatis obtinendæ, vel ob honorem quem inde sperat, votum est ratum.

9. *Quid si sit votum rei bonæ, sed factum postea impossibile, vel minùs bonæ, vel nociva?* Resp.

Resp. Quam diu talis durat impossibilitas cessat voti executio, similiter quamdiu durat nocumentum.

10. *Quid si sit indeterminatum votum non præfixo tempore expletionis?* Resp. Obligat ad explendum cùm fuerit moraliter commoditas explendi.

11. *Quid si determinatum fuit certum tempus, aut certus dies vel hora, quæ jam præteriit?* Resp. Distingvenda intentio. Nam, si ita se volebat obligare in mente, ut omninò faceret, sed tamen præscribebat tempus ad hoc solùm ne amplius differet, ut v. g. de ingressu Religionis, tunc etiam transacto & tempore obligat. Ad si destinabat talem diem vel horam solam illius voti explendi, ut jejunii, orationis, &c. Ut post illud tempus votum non teneret, fuit quidem transgressor voti, sed non tenetur amplius.

§. 6.

De Voto conditionato.

Votum conditionatum, & ejus obligatio dependet ex duobus. *Exre* quæ vovetur, &

& ex conditionum diversitate. Ex re quæ vovetur, idem prorsùs ferendum judicium quod de voto Absoluto, ac modo quo suprà diximus. *Ex conditione* verò hoc modo. Si conditio posita est impossibilis, non tenet, & est irrisorium Dei & impium. Si conditio necessaria, stultum est votum, sed tenet. Si bona, expletâ conditione tenet. Si indifferens, expletâ conditione tenet, sed peccat, rem nihili tantæ rei quanta est votum annectens. Si ex illa votum pendere velit tanquam impetrandam à Deo per votum, tum blasphemia potiùs est quàm votum, nec tenet.

Si malæ rei conditio est apposita, sensus est voventis spectandus. Nam si adhibita est tanquam rei à Deo impetrandæ per votum, v. g. si occidero inimicum, blasphemia potiùs est quàm votum, quo circa irritum est. Seu in gratiarum actionem rei turpis vel injustæ, ut in compensationem beneficii si illud impetraverit, sacrilegum est votum & nullum. Si fiat votum conditionale in pœnam peccati, ut si labi

con-

contingat: vel in remedium præservant à peccato, legitimum est votum, & tenet. Si sub eventu fortuito, si hoc vel illud evenerit, hoc quoq; votum ratum est.

§. 7.

De voto Religionis & Castitatis.

Qui vovit Religionem in genere, tenetur ingredi, probaturus ac probandus. Et si non admittatur in una, tenetur aliquot ejus Provinciæ, vel propinquæ Religiones adire, utpote, tres, quatuor, aut quinque. Nam votum quamvis ex vi & rigore verborum (*Voveo Religionem*) obliget ingredi hanc vel illam, vel demq; aliam: tamen ex communi voluntate hominum, non se extendit intentio, nisi ad aliquam earum Religionum, & quidem quas novit quis in sua Provincia aut propinqua Regione ad quam sine gravi dispendio possit accedere.

Qui vovit hanc vel illam Religionem in particulari, ut puta, S. Dominici, S. Francisci, similiter tenetur ingredi probaturus, & probandus. Et si in uno monasterio non admitteretur, teneretur adire suæ Provinciæ

tria

tria vel quatuor vel quinque Monasteria ejusdem Ordinis: vel saltem à superiore locali, vel Provinciali repulsam pati.

Si hoc vel illud Monasterium quis vovit in particulari, tenetur tentare in eodem admitti, quodsi legitima ei repulsa detur, non videtur amplius obligatus ut iterum petat ingressum.

Quodsi voverit Religionem; vel 2. ingredi Religionem, vel 3. dicit se non solùm ingressurum sed etiam perseveraturum in Religione perpetuò, vel 4. ingressurum & emissurum professionem in ea Religione? Resp. Ejusdem rei obligatio est in omnibus his vovendi modis, quia in omnibus intelligitur debere ingredi probaturus ac probandus. Sed gradu quodam differunt, ut ejusdem rei major sit in uno quàm in alio obligatio, in tertio namq; & in quarto numero deliberatio videtur, præsertim si postquam ingressus fuit. Sed quartum addit supra tertium, quòd expressè promisit se emissurum vota illius Religionis, quod tertium in virtute solùm in ipsa perseverantia promitte-

mittebat. Sed tam hæc perseverantia quàm vota futura Religionis emittenda in primis quoq; duobus continentur in virtute. Itaq; ejusdem rei obligatio est in omnibus, sed ut dixi, gradu quodam differunt.

Quid si ducas uxorem votum Religionis habens? Resp. Peccat mortaliter sic contrahendo, & ante consummationem tenetur adhuc Religionem ingredi relictâ uxore, & similiter mortuâ uxore post consummationem. Sed nihilominus Matrimonium tenet, & postquam consummavit semel poterit postea licitè petere & reddere. Quia votum Religionis non est votum castitatis, neque expressè continet castitatem, sicut nec paupertatem, nec obedientiam, & liberum novitio ante professionem religiosam si non placet deserere. Sed expressè vovet tantùm statum Religiosum, in quo postea, si perseveraverit, sit emissurus vota Paupertatis, & castitatis, & obedientiæ.

Quod si è contrà habens uxorem voveat Religionem, aut ingrediatur & faciat professionem?

nem ? Resp. Si nondum consummato Matrimonio, tenetur ingredi, si vovit. Si consummato, non potest nisi de alterius consensu, quem alter dare non potest, nisi ipse quoque voveat castitatem, & cùm timetur periculum fornicationis, nisi uterque ingrediatur Religionem. Quodsi alter adulter fuerit, tunc innocens potest ingredi etiam altero invito, sed priùs faciendum est divortium.

Si alter putans alterum esse mortuum ingressus est Religionem, aut ingredi vovit? Resp. Tenet. At si eo animo erant, ut si constaret conjugem vivere, nollet vovere, nec ingredi, sive uterque, sive alter ? Qui tali fuit animo, suo voto non tenetur, nec etiam ingressus, & posset alterius votum irritare, atque etiam egressum repetere.

Quidsi uterq; emisisset professionem ? Resp. Judicandos verè esse professos, & tacitum sibi mutuò præstitisse consensum. *Sed* si eo erant animo, ut verè nollent profiteri si de vita alterius constaret ? Vel uterque vel alter coram Deo non esset professus,

scilicet qui tali fuit animo, sed coram Ecclesia.

Clericus si ducat uxorem, tenet, sed non facit laudabiliter recedendo à perfectiori statu. *Si autem sit in sacris*, matrimonium non tenet. *Si contrà, habens uxorem, & post consummatum matrimonium susciperet Ordines*? Resp. tenerent Ordines, sed esset irregularis. Et si sciens suscepit, non potest petere debitum, sed reddere.

Quid, qui vovit virginitatem, & postea amisit? teneturne ad castitatem? Resp. Distc. ejus intentionem. Aut enim intellexit illam solùm incorruptionem quæ per primum actum violatur, ita ut illâ amissâ nollet ampliùs castitatem servare, tum illâ violatâ non obligatur ampliùs. Aut intellexit se illam castitatem velle perpetuam servare quæ nullo unquam actu coinquinatur, qualis ferè semper est voluntas facientium, tum manet perpetuò obligatus etiam virginitate.

Qui vovit castitatem & duxit uxorem, peccavit mortaliter, & non potest debitum petere, sed reddere. Qui

Qui vovit non ducere uxorem & poſtea duxit, peccavit, ſed poteſt petere & reddere. Quia votum non ducendi uxorem non eſt votum caſtitatis: ſed votum non contrahendi Matrimonium. Imò ſi poſt tale votum non contrahendi fornicatus fuerit, peccat quidem contra præceptum, ſed non contra tale votum.

Si alter conjugum vovit caſtitatem inſcio altero, poteſt ab altero irritari tale votum. Sed ſi alter conſenſerit, tenentur, & non poſſunt petere, ſed reddere.

Qui vovit accipere aliquam in conjugem, & poſtea accepit aliam, fecit malè, & contra votum: ſed tenet matrimonium.

§. 8.

De Juramento.

Juramentum, ſi in genere definiatur. Eſt aſſertio rei, ſacrâ vel humanâ atteſtatione firmata. Si autem propriè. Eſt aſſertio ſolùm ſacræ rei atteſtatione firmata.

Duplex eſt juramentum. *Aſſertorium*, cùm de præſenti, vel præterita re fit. *Promiſſorium*, cùm de re futura. Et tam hoc

quàm illud, vel simplici fit attestatione, vel boni aut mali alicujus imprecatione, quod solet vocari *Imprecatorium*. Patitur etiam alias differentias, easdem scilicet, quas votum. Potest enim esse, privatum, publicum, solenne, absolutum, conditionatum, fictum, verum, deliberatum, indeliberatum.

Quæres. *In quo est major obligatio, in juramento an in voto* ? Resp. Si juramentum fiat Deo aliquid promittendo, major erit obligatio quàm in simplici voto, quia est votum juramento firmatum. At si conferatur juramentum hujusmodi factum cum voto facto Deo, major erit obligatio in voto, sed minùs subest quàm illud dispensatum. Pontificis, quia in juramento intervenit justitia tertiæ Personæ.

Comites juramenti sunt tres ut licitè fiat, Veritas, Justitia, Judicium, adde & quartum, scilicet necessitatem & reverentiam, ut decenter fiat, nisi velis hæc comprehendi sub tertio. *Judicio* caret juramentum incautum & temerè susceptum. *Veritate*

ritate juramentum mendax. *Justitia* iniquum & injustum. At primum ferè est peccatum veniale. Mendax autem & iniquum est ex suo genere mortale. Reliqua omnia de juramento pari proportione ac de voto dici possunt. Iidem casus & eædem prorsus adhiberi responsiones. Eodem etiam modo se habet cessatio, irritatio, dispensario, commutatio, declaratio. Sed *Potestne is in cujus utilitatem quis juravit aliquid se facturum juramentum relaxare?* Resp. cùm S. Th. potest.

Debetne qui metu coactus juravit se aliquid facturum, servare juramentum? Debet. Potest tamen à Prælato petere relaxationem juramenti etiamsi juravit se non petiturum.

Perjurium latè acceptum est illicitum strictè verò est falsum, est propriè cùm deest veritas. Nam cùm deest justitia, est injustum; cùm deest judicium, est temerarium; cùm deest necessitas est superfluum; & cùm deest reverentia est impudens & nonnunquam impium.

§. 9.

De Reo & Teste qui in Judicio pejeravit.

Quæres. Teneturne Reus qui à Judice secundùm Juris ordinem interrogatus pejeravit, veritatem deinde aperire: & si nolit potestne à Confessario absolvi? Resp. Dist. Aut Reus pejeravit mentitus apud Judicem de se loquendo, aut de altero. De seipso, vel negando crimen verum, vel sibi falsum imponendo. Aut inde grave damnum sequitur tertiæ personæ, seu scandalum Reipubl. aut nullum, vel parum mali. Et quidem, vel adhuc durat tempus examinis ex vi præteriti juramenti, vel est elapsum, & data sententia in carcere ipso Reo existente: vel extra carcerem liberatus aut condemnatus ad mortem & in patibulo jam existens, vel ad aliam pœnam pecuniariam damnatus. Si verum crimen de se negavit, & jam data est sententia, & nullum grave damnum contra tertiam personam sequitur inde, sive damnatus sit sive absolutus, sive intra carcerem sive extrà, deniq; nullo tempore tenetur se post perjurium

jurium prodere niſi iterum interrogetur, dummodo interim ſit paratus ad iterum reſpondendum juridicè, & poteſt abſolvi. Si verò ſequitur inde grave damnum tertii, vel publicum ſcandalum, & etiam ipſe damnatus eſt ad mortem, ac poteſt ſuâ confeſſione illud auferre, ut contingit cùm quis eſt in patibulo & putatur innocens, ac Judices vel Principes ex eo creduntur Tyranni, & excitatur ſcandalum, vel aliud malum ſimile accidit, debet confiteri veritatem, alioquin non eſt abſolvendus. At ſi non eſſet damnatus ad mortem non videretur cogendus ad confeſſionem proprii perjurii cum infamia ſui, niſi malum illud eſſet tantum & tàm grave, ut præponderaret ejus vitæ & ſupplicio perjurii, & præſertim ſi malum illud eſſet contra Jus naturæ.

Si nondum data eſt ſententia, tamen finitum eſt examen, id eſt tempus quo præſtitutum juramentum obligat ex vi ipſius juramenti, tunc non tenetur ſe prodere niſi interrogatus iteratò fuerit. At ſi du-

rat tempus Examinis ex vi præstiti juramenti, sive sit dies unus vel plures, quam vis negaverit, tenetur veritatem fateri, & non esset aliter absolvendus. Atque hæc dicta sunt si verum crimen de se negavit.

Si falsum crimen sibi imposuit, putamus sic distingvendum, si ad mortem ob id damnatur vel ad membri alicujus abscisionem, & parvo aliquo ac tolerabili damno potest suam confessionem revocare, tenetur, at si sibi immineant tormenta graviora, vel quid simile ex confessione, non credimus teneri, nisi iterum interrogetur, ac multò minùs teneretur si damnatus esset ad minorem pœnam, quàm sit mors vel mutilatio. Neq; verò infamia propria quâ se infamavit, nec damnum aliquod, quod inde per accidens sequeretur cogit miserum illum ob id nova subire tormenta & punitionem perjurii.

Si tertiæ Personæ falsum imposuit crimen, vel tacuit verum, ut ob id alter damnaretur, videtur teneri ob liberationem illius præsertim à morte, etiam cum gravi pro-

proprio damno. At si non aliter, quàm sibi sit moriendum, profectò est id dubium: & crederem illum non teneri, nec similiter cùm in aliis malis tantundem ipse deberet pati, sed aliis viis debebit ut poterit occurrere, vel cum minori aliquo damno. At multò minùs tenebitur si reus liberatus fuerit, & nullum jam inde damnum sequitur.

Quomodo se geret Confessor quando Reo in carcere existente imminet sententia, aut quando confitetur se pejerâsse? Resp. Si imminet Reo tempus sententiæ utpote intra quinq; vel octo dies, &c. tum si talis negat Confessori verum quod etiam negaverat in judicio, totius est differre absolutionem post datam sententiam pollicendo se redituru. Si verò confiteatur tunc omnia sacerdoti, & appareat contritus & paratus ad omnia ad quæ jure tenetur, absolvendus est.

Si pejeravit & confitens se pejerâsse, potest uno ex duobus modis se habere, vel ostendit inter confitendum se animum

habere iterum pejerandi, & tunc non debet absolvi, nisi contrarium animum induat dicendi veritatem cùm iterum judicè interrogabitur, & tunc est absolvendus. Vel confitetur prædictum perjurium & alia peccata, non ostendens animum pejerandi nec contrarium, etiam Confessor non debet eum interrogare, nam veritatem dicet interrogatus, nam hoc esset illum tentare, & objicere oculos metum mortis aut grave damnum, cum alioquin de his non cogitans possit esse bene dispositus, & contritus, at verò proposito tali metu, ob fragilitatem fortâsse caderet, ut experientia docet. Sed tunc Confessor ex aliis peccatis explicitè contritionem excitet, & absolvat.

Quomodo se geret Confessor cum Reo cujus crimen est secretum, nec est semiprobatum? Res est secreta vel non semiprobata, quæ nec indiciis sufficientibus, nec famâ, nec uno saltem teste omni exceptione majori probata. Tum omnes DD. communiter concedunt Reum non teneri ad confitendam

dam veritatem si interrogetur, sed posse ambiguis verbis, vel amphibologiâ eludere interrogationem Judicis. Tamen in hoc opinantur variè, num Testis, vel Reus dicere possit, Nescio. Non audivi. Non vidi. Non memini, & similia verba ad secretum spectantia. Et multò magis dubitatur, num possit dicere, non habeo, non habui, non possedi, non feci, & similia, rem vel factum ipsum tegentia (quæ omnia intellige, extra juramentum in quo nunquam æquivocare aut mentali reservatione uti licet) Cùm igitur talis casus acciderit, tum Confessor in neutram partem inclinet, hoc est, neque ad negandum, neq; ad confitendum, nam utrumq; est peccatum. Si enim consulat ut neget, forte post paucos dies aliunde convincendum, aut per tormenta extorquendum, & cùm redarguetur dicet, se consilio Confessarii fecisse. Si consulat, ut dicat, fortè non tenetur, & tutâ conscientia potuisset negare id de quo non legitimè interrogatur à Judice, hoc est, non præcedente semi-

te semiplenâ probatione, & tunc inducet illum in mortem vel grave damnum. Docebit igitur simpliciter veritatem Reum, dicendo, quosdam DD. Affirmare posse negare, alios non posse. Qui negant, docent posse eum ambigvis verbis sive amphibologiâ eludere interrogationem Judicis non legitimè interrogantis, ut si dicat; non scio, dummodò in animo sibi reservet, ut dicam, vel in tuo foro, vel à te interrogatus vel aliter, neque in hoc videtur peccare. Alii ajunt posse simpliciter negare. Si non petat Reus consilium & videtur propensus ad dicendum vel negandum quod est secretum, & putat se non teneri, videtur dimittendus suæ conscientiæ, & nihil ipsi dicendum.

§. 10.

De Vitiis Religioni oppositis.

Vitia Religioni opposita sunt, vel ex defectu, ut Impietas: vel in excessu, ut Idololatria & superstitio.

Impius est qui non colit Deum, vel non exhibet ei debitum honorem, sed contrà, injurâ

injuriâ afficit & ignominiâ. *Idololatriâ*, quando honor verò Deo debitus redditur Diis falsis. *Superstitio*, quando verum quidem colit DEum, sed indebito modo. Superstitionis genera in universum duo. Vel in scientiis vetitis ac Divinatoriis, vel in vanis observationibus.

Scientiæ vetitæ solent universim Cacomagia vocari, & sunt, Cacomagia quæ pactum expressum vel implicitum cum dæmone habet. Chyromantiæ pars, quæ ex lineis manûs ultra causas naturales se extendit. Nuxomantia quæ ex ossibus aut sepulchris mortuorum facit Divinationes, aut cœpit à mortuis responsa. Geomantia quæ ex terræ signis, metallis, plantis, plus quàm rationes naturales permittant. Pyromantia quæ simili modo ex igne. Hydromantia quæ pari modo ex aqua. Aëromantia quæ pariter ex aëre. Aruspicina quæ ex avium garritu aut volatu. Extispicina quæ ex animalium intestinis & membris sectis, dicitur & Aruspicina notoria, quæ quibusdam vanis obser-

obſervationibus quærit ſcientias. In Divinatoria ſtrictè ſumpta, ope dæmonis vigilantibus, vel dormientibus objiciuntur viſa: ſunt & aliæ ſimiles his artes vetitæ. Arioli, Pithones, Divini, ſunt homines arreptitii. Aſtrologia Judiciaria id prædicit ex motu & influxu aſtrorum quod ex illo prædici non poteſt. Phyſiognomia quâ parte idem facit ex ſignis faciei ac corporis humani, cùm ſcilicet ſe extendunt ad actus humanos liberos, vel ſupernaturales effectus, ſed de his uberiùs in part. 8. noſtræ Phyſicæ. *Sortilegium* cùm ex ſortibus illicitis ſumitur Divinatio, ut ex ſchedulis ex urna ductis, ex feſtucis in aqua, ex librorum apertione. Divinationes licitæ, ſunt, Prophetia à Deo infuſa, Providentia ex prudentia nata. Aſtrologia ſana quæ de ortu ſyderum, tempore ac magnitudine Eclipſium, &c. ut parte 8. Phyſ. exponimus.

De Superſtitioſis obſervationibus hoc advertendum, eas conſiſtere non in cognitione ut Artes vetitas, ſed in dictis vel factis.

ctis. Sunt igitur actiones vel opera diversa ad diversos effectus efficiendos adhibita, ut ad immutanda corpora, ad sanitatem vel ægritudinem, &c. vel ad alios quosdam effectus non viâ naturali efficiendos, sed aliis cœremoniis & observationibus.

§. II.

Regulæ ad dignoscendas superstitiones.

1. Regula. Quoties aliquis effectus qui non convenit rei secundùm naturam, illi attribuitur (nisi id constiterit per Ecclesiam, ut constat in Sacramentis, & Sacramentalibus) habendum id erit superstitiosum. Constare autem id potest per universalem Ecclesiam, vel per summum ejus pastorem, vel saltem episcopatûs, vel religionis traditionem ita servantis vel alicujus Sancti miraculo in Ecclesia approbato.

2. Si effectus naturalis tribuatur alicui rei quam constat habere talem virtutem id faciendi, non est superstitio. Cujusmodi multi sunt in herbarum gemmarumq;

rumque virtutibus. At si subjicitur alicui existis rebus, ut vocibus, signis, figuris, characteribus, imaginibus, ceremoniis, seu gestibus: aut si credere jubearis, ut effectus consequatur, illicita erunt omnia & superstitiosa, etiamsi hæc cum aliis rebus naturalibus conjungantur tanquam necessaria.

3. Si res naturales vel artificiales, vel actiones, ad supernaturales effectus producendos adhibeantur, aut ad liberos voluntatis actus, vel actus intellectuales vel spirituales, vel ad futuros contingentes effectus, vel fortuitos & raros divinandos vel efficiendos in nobis, vel in aliis: erit superstitio judicanda. Juxta dicta num. 1. Nota. Si tale aliquid dicant semper evenire, vel fieri cùm hæc adhibentur, nam ideò putandum est esse licitum, vel esse naturalem effectum, quia ille effectus potest provenire à dæmone. At si quis contendat fieri sic à Deo vel bonis Angelis id credendum non est, cùm per Ecclesiam non constat Deum his mediantibus rebus agere,

agere, & miracula ad talium rerum præsentiam velle edere, nec de tali constat revelatione certâ fidei probatione.

PARS II.

De Operibus Hominum erga Homines ac primò erga nos ipsos.

HActenus egimus de operibus nostris ac virtutibus erga Deum ejusq; cultum. Jam agendum de illis quæ circa res alias versantur. Et primò de operibus nostris erga nos ipsos, deinde erga alios. Circa nos. Vel nostra bona expetendo aut fugiendo, & in his versatur temperantia. Vel nostra mala aggrediendo aut fugiendo, & in his est fortitudo. Et hæ duæ virtutes erga nos, versantur in voluntate, & ut illa quæ est erga alios, scilicet Justitia. At verò prudentia in intellectu. Et ab hac incipimus.

CAPUT

CAPUT I.

De Prudentia & aliis Virtutibus intellectualibus.

UT virtutes voluntatis versantur circa bonum, ita intellectuales circa verum. Ex his practicæ sunt, quæ veritatem practicè considerant. Veritatem in agendis Prudentia: in faciendis Ars, neque in genere moris. Speculativæ sunt quæ veritatem non contemplantur in ordine ad opus. Et tales sunt Intellectus, Scientia, Sapientia.

Prudentia est recta ratio rerum agendarum, cujus præscripto virtutes in suis operibus diriguntur. *Opponuntur ei duo vitia.* In defectu, imprudentia. In excessu falsa prudentia: sub qua vafrities, prudentia mundi, carnis astutia, dolus, fraus, calliditas. *Prudentiæ partes sunt tres.* Memoria præteritorum, cognitio præsentium, providentia futurorum. Quibus opponitur oblivio, hebetudo mentis, & sollicitudo nimia.

Ad prudentiam virtutes istæ spectant. Consultatio

sultatio ad inveniendas vias rei peragendæ, quæ Græcè *Eubolia* dicitur, ad quam pertinet solertia, quæ facilè, solertes, celeriter, rectas vias invenit ad finem propositum: tarditas consilii illi opponitur, *Eustochia* quæ rectis utitur conjecturis: cui suspicio contraria est. Denique *maturitas* consilii, cui præcipitatio adversatur. In habenda ratione circumstantiarum *circumspectio* cernitur in impedimentis autem amovendis *cautio*. Inventa discernit *judicium*, quod est duplex. Alterum commune, de rebus scilicet usitatis, quod græcè dicitur *Synesis*. Alterum in rebus quæ rariùs accidunt, græcè ynoma vocatur. Judicio opponitur inconsideratio & amentia. In re ipsa efficienda spectatur virtus, dicta, præceptum rationis, quæ est ultimus prudentiæ actus & cæterorum finis. Quocirca prudentia ex illo definitur ab Aristotele. Virtus benè præceptiva eorum quæ agenda sunt.

Prudentia est triplex. Privata ad unumquemque pertinens, seu monastica. Oeconomica

nomica ea, quæ ad domum vel familiam regendam. Civilis & Politica quæ ad Rempubl. ad hanc spectat ea quæ in legibus condendis versatur. De his damus compendium initiò nostræ Agrariæ. Est effectus Prudentiæ secundùm quid, quo utimur in fine artium consequendo, ex quo prudentes medici, Navarchi, cæterique artifices vocantur.

Virtutes practicæ in actione consistentes sunt. 1. Habitus primorum principiorum, qui *intellectus* dicitur. 2. *Scientia* quæ est conclusionum ex primis principiis deductarum perfecta cognitio. 3. *Sapientia*, quæ illa omnia non tam ratiocinando quàm intuendo præcipit. Intellectui cæcitas mentis opponitur, sapientiæ stultitia aut falsa sapientia, quæ etiam carnis, & hujus sæculi sapientia dicitur.

Sapientia ergo est rerum omnium tam divinarum quàm humanarum perfecta cognitio. Quoniam à prima causa ad ultimos effectus descendit, & rursus ab his ad primam causam ascendit, omnia simul uno

uno aspectu complectitur. Quæ licet sit propria Deo, per quandam tamen similitudinem etiam ad hominem spectat.

Virtutes aliæ intellectûs sunt, humana fides, suspicio, dubitatio. Quæ licet non sunt certæ, ut ad virtutis perfectionem perveniant uti supradictæ, tamen humanam vitam adjuvant. Fides humana ab opinione differt, quia opinio ratione probabili, fides authoritate nititur.

CAPUT II.

De Temperantia.

TEmperantia est virtus quæ moderatur actiones nostras in bonorum circa nos expetitione vel fuga. Actiones, inquam, tũ appetitûs sensitivi concupiscibilis: scilicet, affectûs, ut desideria, concupiscentias, cupiditates, & delectationem: deinde sensuum, præcipuè gustûs ac tactûs: tum voluntatis actiones, in verbis, jocis, opere. Cui *contraria vitia* utrinque sunt duo. Alterum *in excessu*, & est in temperantia.

Alte-

Alterum in defectu quod vocari potest, *insensibilitas*, non expetendo quæ oporteret.

§. 1.

Variæ temperantiæ partes & species, & vitia contraria.

Cùm bonorum nostrorum varia sint genera, scilicet, Animi, Corporis, & Fortunæ, in quorum cupiditate vel Fuga Temperantia versatur, sic etiam sunt variæ temperantiæ species. *Studiositas* in scientiarum ac veritatis acquisitione & expetitione, cui opponitur Curiositas. *Abstinentia* in cibo cujus actus est jejunium, huic contrariatur gula. *Sobrietas* in potu, cui opponitur ebrietas. *Castitas* in rebus venereis, sub qua Virginitas, continentia; castitas conjugalis. Castitati opponitur luxuria. *Pudicitia* in circumstantiis Venereorum, ut osculis, tactibus, cui opponitur Impudicitia. *Honestas* & Verecundia. Illa est in honesti expetitione, hæc in fuga turpitudinis. *Silentium* in lingva cum lingvæ

gvæ custodia & moderatione, cui opponitur in excessu loquacitas & Garrulitas, in defectu, nimia & inordinata Taciturnitas. In cœteris deniq; aliorum sensuum sensitivis bonis & delectationibus, ut olfactûs, visûs, & auditûs; debita in omnibus moderatio & custodia, similiter & interiorum sensuum, atq; adeò cordis ipsius. *Modestia* in motu gestuq; corporis & in aliis actionibus, cui contraria est immodestia. In vestitu & exteriori ornatu. *Moderatus cultus*, cui opponitur luxus. In divitiarum quæ inter externa bona connumerantur, appetitione, fuga, usu. In mediocribus divitiis *liberalitas* cui per defectum Avaritia, per excessum opponitur Prodigalitas. In magnis divitiis *Magnificentia*, cui opposita per defectum & excessum, nomen non habent. In Honorum, dignitatum, & excellentiæ appetitu & contemptu. *Humilitas* & honoris contemptus cui opponitur, ambitiò, vana gloria, & superbia, & contrà, neglectus honoris & bonæ famæ. In aliorum deniq; omnium

um bonorum nostrorum si quid sit secundùm rectam rationem, *Moderatio.* Ut ita paratus homo, & ab omni inordinata affectione liber interiùs exteriusq; rectè compositus, aptus sit ut à suo Conditore & Redemptore Deo tranquillâ mente, quæ ipsi volet dare, gratiarum dona recipere possit

CAPUT III.

De Fortitudine.

DIximus de bonorum omnium nostrorum moderanda expetitione, jam ergo de malis nostris superandis dicamus. *Fortitudo.* Virtus est quæ in malis nostris fugiendis superandisq; cernitur, quæ Irascibilis omnes affectus moderatur, iram, timorem, audaciam, spem, desperationem, dolorem, cum cæteris si qui sunt alii, & Actiones voluntatis. Ei vitia utrinq; opponuntur, in defectu quidem Ignavia, in excessu autem temeritas.

§. I.

Fortitudinis partes, species, Vitia opposita.

Fortitudo continet sub se etiam bellicam

cam fortitudinem ad mortem, & mortis pericula justa de causa aggredienda & propulsanda, cui Timiditas opponitur. *Patientiam* ad sibi mala invicto animo perferenda, cujus actus est Martyrium pro Fide & virtute susceptum. Vitium contrarium est impatientia per excessum, per defectum verò stupiditas. *Magnanimitatem* ad ardua & maxima superanda impedimenta & pericula, cui Pusillanimitas, in defectu, & excessu sunt extrema. Tumor mentis. *Constantiam* ad persistendum in benè cœptis contra res adversas: cui contraria Levitas, & in altero extremo Pertinacia. *Perseverantiam* ad difficultates superandas usque in finem, cui contrarium vitium in excessu Obstinatio, in defectu Inconstantia.

Jam de Virtutibus seu operibus nostris quæ ad alios referuntur.

CAPUT IV.

De Justitia.

PRæcipua ex Virtutibus quæ ad alios

referuntur est *Justitia* quæ interdum latissimo sumpta vocabulo virtutes omnes complectitur. Omnis enim virtus est juris Divini, Naturæ, aut positivi consentanea, & omnis virtus est necessaria ut Deo & aliis reddamus quod debemus, cui justitiæ peccatum opponitur. Sicut enim omni virtute Deo obedimus, nobis & aliis, ac Reipubl. prosumus ita peccatis DEO adversamur, nobisq; ipsis & proximo nocemus. Eâdem nominis notatione justi, Sancti nominantur. *Sæpiùs tamen* justitia propriè accipitur, quæ virtus est erga alterum, & quod suum est cuiq; reddit.

Justitia igitur *propriè* accepta, est virtus quæ reddit alteri quod suum est. Vel, ut Justinianus definit. Est constans perpetuaq; voluntas jus suum unicuiq; servandi. *Materia proxima* justitiæ sunt actiones erga alios quæ nos justos faciunt. *Remota* sunt illæ res quas reddit, & personæ quibus has ipsas reddit.

Actus Justitiæ in genere sunt duo. Facere bene aliis, & declinare à malo faciendo

ciendo aliis. Nam in universum facere bonum, & declinare à malo pertinet ad omnes virtutes. *Opponitur* autem justitiæ Injustitia cujus contrarii sunt actus. Malum aliis inferre, & bonum non facere. Accipitur etiam latè Injustitia pro omni vitio & peccato, sicut & justitia pro omni virtute.

Duplex est Justitia, alia *Particularis* erga particulares singulares que personas, altera Universalis quæ *legalis* dicitur, & est erga totam Rempubl. Potest addi tertia Oeconomica erga Domesticos, propriam familiam bonumque eis commune, quamvis hæc à ratione Justitiæ deficiat, quòd sit quodammodo ad seipsam: sunt enim ejusmodi Personæ aliquid sui, filii, servi &c.

§ I.

Divisio Justitiæ particularis.

Particularis justitia est in triplici differentia. Aut enim reddit aliquid jure debitum aut non jure debitum, sed ex benevolentia. Si jure debita sunt, reddit ad æqualitatem, vel non. Jam igitur si reddit & jure debita

& ad æqualitatem, jam perfecta cernitur ratio justitiæ. Et quidem si ad æqualitatem Geometricam, est justitia *Distributiva*. Si verò ad æqualitatem Arithmeticam, est justitia *Commutativa*.

Si autem reddit jure debita sed non ad æqualitatem, sunt aliæ species justitiæ minùs propriè dictæ, ut Pietas, Observantia. Si reddit non jure debitum sed ex benevolentia tantùm & decentia, sunt aliæ species, Amicitia, Concordia, Beneficentia.

§. 2.

De Justitia Commutativa & Distributiva.

Commutativa est justitia, quæ in commutationibus, seu Contractibus facit æqualitatem rei ad rem proportione Arithmeticâ. *Distributiva* quæ in distribuendis servat æqualitatem rerum ad personas, & Personarum dignitatem proportione ductâ, quæ Geometrica dicitur.

Nota. *Duplicem esse æqualitatem*, Unam quæ dicitur *Arithmetica* scilicet numeri ad

nume-

numerum sibi æqualem, ut 3. ad 3. & 4. ad 4. & hæc servatur in Justitia Commutativa, ut si v. g. dat quis 3. reddantur ipsi 3. tantum scilicet quantum est datum, & ita fit æqualitas Arithmetica rei quæ datur ad rem quæ accipitur. Altera est æqualitas *Geometrica*, id est non in numero, sed in proportione. v. g. dat quis egentibus eleemosynam, & unus eget quatuor nummis, alter decem, & det primo duos, alteri quinque, medietatem cuique ipsius indigentiæ, hic æquali proportione ad indigentiam distribuit, utpote medietatem utrique, & idem esset si utriq; tertiam, vel quartam partem indigentiæ daret æquali semper proportione servatâ ad indigentiam. Nam in isto exemplo, quanta est proportio duorum ad 4. scilicet dupla: tanta est 5. ad 10, scilicet dupla; atque ita se gerit semper Distributiva Justitia in omni alia distributione, ut honorum, dignitatum, & aliarum rerum. Est etiam notandum aliud discrimen. Commutativa particulare bonum particulari reddit

ad æqualitatem. At Distributiva commune bonum pluribus distribuit, prout unicuiq; pars illius boni communis potest convenire servatâ dictâ proportione.

Vitia autem utriq; diversa opponuntur. *Distributivæ* quidem *Acceptio Personarum*, cùm ex causa indebita commutat proportionem distributionis, aut omittit, alterum alteri præferendo, quod sanè vitium est maximum in dispensatione rerum spiritualium, beneficiis, vel temporalium, in judiciis, in restitutionibus, in præmiorum distributionibus. *Commutativæ* verò Justitiæ in genere vitia opposita sunt. *Debitum bonum non solvere, aut malum reddere*, scilicet dissolvere dictam æqualitatem, aut dissolutam non restaurare. In specie verò plurima sunt vitia pro diversitate bonorum, & malorum plurium, & actionum quibus infertur, ut usura, fraus, dolus, homicidium, detractio, &c.

§. 3.

De Actibus Commutativæ Justitiæ.

Actus Commutativæ Justitiæ, in genere sunt quidem

quidem duo quos exercent in Commutationibus seu Contractibus. Primus, æqualitatem efficere. 2. Inæqualitatem, si sit facta reparare, hoc est, cùm aliquid datur suprà, vel accipitur, restituere, ut debitum vel ablatum compensetur.

Compensatio autem est multiplex. Vel beneficii remuneratio. Vel debiti solutio, vel damni illati restitutio, vel injuriæ satisfactio, & si quid aliud est quod ad æqualitatem compensari queat, solent autem communi & latè accepto vocabulo hæc omnia Restitutio vocari. In specie autem plures sunt actus pro contractuum & commutationum varietate. De Restitutione igitur primò in genere dicemus, deinde de singulis contractibus, & æqualitate ac justitia in illis constituenda, qui quidem contractus, & hanc ipsam restituendi obligationem inducunt, & propriè sunt justitiæ Commutativæ materia.

§. 4.

De Restitutione, & ejus Regulæ.

Restitutio est, debiti aut damni illati

solutio. *Differt à Satisfactione injuriæ vel culpæ.* Quia hæc includit non solùm compensationem injuriæ, sed etiam circumstantiarum amicitiæ, nam utrumq; læserat. Restitutio non dicit modum debiti solutionum, unde dicta Restitutio quòd iterum statuat alterum in possessione. *Solutio* verò differt ab utroq; quia solutio sumitur & ab inimico licet nolit: satisfactio verò est spontanea & voluntaria.

Regulæ generales *Restitutionis* sunt duæ. 1. Origo & obligatio omnium Restitutionum nascitur & oritur ex duplici capite vel ratione rei acceptæ, vel ratione acceptionis justæ vel injustæ. 2. Non est aliquis obligandus ad restitutionem cum indecentia statûs; sed servatâ sui statûs decentiâ nisi esset ex delicto, aut si alter esset in gravi vel extrema necessitate. Item non tenetur quis ad Restitutionem eorum quæ acquisivit bonâ fide, si non est inde factus ditior, nec plùs quàm factus est inde ditior, vel suis rebus ideò pepercit.

§. 5.

§. 5.

De Circumstantiis Restitutionis.

Videndum est quis teneatur restituere, cui, quid, quantum, quando, ubi, quo ordine, & modo, de Persona Restituente hi sunt versiculi, seu de Circumstantia *Quis.*

Restituat capiens aliena, ejus q; Minister,
Jussio, consilium, consensus, palpo; recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

Cui? Domino, si scitur, aut sciri potest, si non scitur, nec sciri potest, ejus filiis vel hæredibus. Si isti nesciuntur, aut iis fieri non potest, danda est Christo in ejus pauperibus, & operibus piis. Item, si datio ipsa fuit injusta, & non solùm acceptio, ut in Simonia, non est restitutio facienda danti, ut probabilior asserit opinio, sed ei in cujus injuriam datum est; aut Ecclesiæ vel Christo.

Quid? Res, & damnum. Et quidem si res restat integra, reddenda est ipsamet si fieri sine scandalo potest. Si autem non

extat, vel facta est deterior, æquivalens reddenda est. Res autem aliena reddenda est sive eam ipse acceperit, sive alius, sive bonâ sive malâ fide acceperit, sive possideat, dum constet esse alienam. In damnis vitæ, membrorum, sanitatis, libertatis, honoris, famæ, jurium, fructuum, damni emergentis, aut lucri cessantis, & ejusmodi restitutio fieri poterit melius ad arbitrium boni viri.

Quantum? Tantum quantum res valet, vel damnum æstimatur si certò id constet. Si non constat est, quantum, bonus ac prudens vir judicabit. Quodsi rem detinuit non solùm illam, sed fructus etiam perceptos tenetur restituere.

Ubi? Si rem alienam quam quis habet fide bona, in eo loco in quo res habetur, restituenda. Si quia injustè accepta est, illius restitutio facienda ibi ubi Dominus servetur indemnis, & si per hoc aliquis gravandus est, ipse potiùs occupator gravetur.

Quando? Statim si possit commodè fieri, seu

seu cùm primùm commodè potest, & hanc debet habere voluntatem. Non autem tenebitur statim restitutionem facere. 1. Si ipse sit in extrema necessitate. 2. Si decentiam Dominus v.g. servare non possit, in restituendo servo. 3. Si cederet in damnum corporis vel animi Domini si ipsi statim restitutio fieret. 4. Si cederet in commune damnum, vel sit contra bonum commune. 5. Si probabiliter futurum est in damnum famæ vel vitæ, vel animæ ipsius restituentis vel alterius, vel si ex hoc incurreret periculum alicujus peccati mortalis, non debet statim fieri restitutio.

Quo ordine? Si omnibus potest, omnibus restituat, & tunc ordinem servare non est necesse. Si autem non potest omnibus, certa priùs & potiùs sunt restituenda quàm incerta. Et inter res certas, priùs res quæ extat in propria specie, quàm altera, & debitum justè contractum, quàm alterum. Si incerta sunt, de consilio Confessoris restitui poterunt,

Vel

Vel si ipse Pœnitens sit pauper, poterit eidem ut pauperi relinqui, si ita expedire videbitur Confessori, & non detur occasio similia perpetrandi, vel componi, opus cum Pontifice de incertis.

§. 6.

De Restitutione Famæ.

Fama restituitur hoc pacto. Si quis eam justè abstulit, ex juris ordine, ut Judex non tenetur restituere. Si abstulit injustè, tenetur. Vel falsum imponendo, & tunc tenetur se falsò & injustè ea dixisse, quæ dixit, vel verum dicendo, ut quis revelavit peccatum verum alterius sed occultum, & tunc tenetur dicere, se injustè diffamâsse, & malè feciſſe in dicendo. Cæterùm dicendi modus sit sine mendacio, & ejus modi, ne dum fama restituitur, magis diffametur, quodsi tale periculum incideret, cessandum esset ab hoc genere restitutionis. Alius item modus restituendæ famæ erit, quando aliter nequit restitui, & quidem satis bonus, laudare videlicet coram

coram illis iisdem, & veras ejus Personæ laudes afferre, coram quibus falsò vel injustè priùs detraxerat.

At si fama non potest restitui aliter, debet compensari & satisfieri damno secuto ex infamatione, idque ad boni viri arbitrium.

De libellis famosis seu diffamatoriis eodem modo dicendum. Ibidem autem debet fieri restitutio, ubi facta est diffamatio, publicè, vel occultè.

§. 7.

De Contractibus in Communi.

Contractus latè accepto vocabulo est, Actio erga alterum ex qua nascitur obligatio ex una vel ex altera parte, vel ex utraq; aut nata dissolvitur. Strictè verò, est actio mutua inter aliquos, ex qua etiam mutuò nascitur obligatio, aut obligationis dissolutio, quo pacto solùm continet contractus voluntarios.

In omni contractu *considerantur tria*. *Personæ* contrahentes, *Actiones* Personarum.

rum. *Res* circa quas actiones ipsæ versatur. In quacunq; autem re aliud est substantia ipsius rei, aliud utilitas quæ ex ipsa provenit, vel fructus. Unde in substantiam ipsam proprium est dominium, & jus in ipsam. Alterum verò est usus fructûs, vel jus ad fructus rei, vel ad aliquam hujus rei utilitatem percipiendam.

Hæc igitur omnia quæ in re sunt transferri possunt ab uno ad alterum humanis actionibus, idq; vel voluntariis sponte: vel violenter, altero saltem invito. Et quidem mente, voce, & opere, scripturâ, ex quibus omnis contractûs differentia nascitur. Et quidam est publicus, quidam privatus.

Triplici porrò ratione *distingvitur* Contractus. Ex *Diversitate Personarum*, ex *diversitate rerum* ex *actionum ipsarum diversitate* circa res ipsas. Contractus ergo ex Personarum diversitate, alius esse potest erga Deum ipsum, Angelos, & Beatos, qui & Divinus dici potest, cùm in Dei cultu sit & Religione. Alius Hominum erga

gà ipsos homines, qui Humanus dicitur contractus, de quo solo nobis agendum. Hic rursus ex diversitate rerum humanarum in quibus contractus versatur, diversus est. Vel enim in animi bonis aut malis, ut docendo, consulendo &c. Vel corporis, ut Matrimonio, servitute, &c. Vel in externis bonis vel malis, ut pecuniis, & rebus aliis quæ pecuniâ æstimantur, in quibus propriè contractus dicitur, transferendo earum rerum externarum dominium, vel usum, vel fructum.

Nota. *Aliud est usus, aliud fructus*, Aliud *usus fructus*, usus est v. g. domûs fructus v. g. agri, usus fructûs est jus ad fructus.

Contractus dividi potest in Voluntarium, & Involuntarium. *Voluntarius* est qui propriè contractus vocatur, & in rebus propriè, quæ pecuniâ æstimantur, cerni potest. *Involuntarius* verò, qui coactus dicitur, minùs est propriè contractus. Voluntarius est multiplex. Nam aut transfert dominium rei vel usum, vel fructum, vel rem tradit recuperandam. Si transfert

fert dominium gratis, *Donatio* est. Si non gratis sed rem pro re, *Permutatio* dicitur. Si rem pro pecunia, *Emptio* & *venditio*, ad quàm *Mercatura*, *Societas*, *Assecuratio*, revocantur. Si pecuniam pro pecunia, *Cambium*. Quodsi dominium non transferat sed fructum & usum rei, si gratis in rebus quæ ipso usu consumuntur, ut pecunia, in qua dominium non differt ab usu, *Mutuum* versatur, ad quod spectat *Mons pietatis*, & alii similes. In rebus verò quæ cum usu consumuntur, si fructus ferat, *usus fructûs* cernitur. Si non ferat, dicitur *Commodatum*. Si autem usus vel fructus non gratis transfert, sed datur res alteri fruenda & utenda pro pretio ad tempus, *Locatio* & *Conductio* appellatur. Si in perpetuum, *Emphyteusis* & *Feudum*. Quodsi retineat apud se rem fructu vendito, *Census* dicitur, cùm res traditur, sed à dante recuperanda. Si ad conservationem, *Depositum*: si ad obligationem restituendi, *Fidejussio* & *Hypothecatio* appellatur.

Involuntarius est duplex, clandestinus

seu

seu occultus, & violentus. *Clandestinus* complectitur Furtum, Veneficium. Detractionem, falsum Testimonium, & quibus occultè nocetur proximo in bonis animæ, corporis, & fortunæ. *Violentus* est autem, Rapina, Homicidium, Mutilatio, Vulnus, Verberatio, Vincula, Contumeliæ, & cætera quibus per vim nocetur proximo in bonis, corporis, animi, famæ.

§. 8.

De Mutuo.

Mutuum est contractus in quo datur alteri res quæ ipso usu consumitur, reddenda non eadem numero sed specie. Unde Nota, Res quasdam esse quæ usu consumuntur, ut pecunia, vinum, oleum, frumentum, & ideò in istis non distingvitur, nec separatur usus à dominio. Sunt autem quædam quæ non consumuntur usu, sed manent post usum, ut domus, equus, vinea, prædium, & in istis separatur usus à dominio.

Materia mutui sunt res illæ quæ usu consumuntur. *Differt* autem mutuum *à Commodato*,

modato, quia in Commodato usus rei datur quæ non consumitur usu, ut domus vel equus sed non datur dominium, & ideò redditur idem numero. In Mutuo verò datur usus rei quæ usu consumitur, & ideò usus cum dominio, & proinde non eadem res redditur numero sed specie. Mutuum, est quasi, de meo tuum factum. Si res pereat, mutuatorio perit.

§. 9.

De Usuræ vitio quod in Mutuo reperitur.

Usura est mutuum ex quo, intendit, vel capit quis aliquid ultra sortem pecuniâ æstimabile, ex pacto tacito vel expresso, idque ex vi mutui principaliter, vel propter mutuum. Vel, est lucrum ex mutuo. Duobus autem modis accipitur usura. Aliquando pro hoc ipso vitio seu Actione quæ tale lucrum ex mutuo ultra sortem patitur. Aliquando pro ipsomet lucro quod recipitur ultra sortem, & ita dicitur. Deberi usuras, vel, solvi usuras, sive fœnus.

Dicta

Dicta est usura ab usu, quasi vendatur seorsim usus rei, qui nullus est præter ipsam rem, & ideò prohibita, quia in usura nihil venditur, vel idem bis venditur.

Materia usuræ sunt res in quibus mutuum esse potest, illæ videlicet quæ usu consumuntur jam dictæ, vel aliæ si quoquo modo in eis mutuum interveniat.

Duplex est usura Mentalis & Realis, utraque palliata vel expressa. Mutua vel non mutua, quando scilicet est mutuum manifestum vel occultum, & ex altera, vel ex utraq; parte.

Formalis est explicata v. g. do tibi mutuò centum, reddes mihi post annum centum decem, in hac formaliter intervenit pactum de dando ultra sortem. *Virtualis* sive palliata in qua virtualiter illud pactum intervenit, v.g. cùm dicit Usurarius, do tibi mutuum, sed scis qualiter soleam dare ad mutuum, &c. contingit frequenter in venditione expectatâ, vel anticipatâ pecuniâ. Item alia usura *Lucratoria*, in qua ex mutuo lucratur. *Punitoria* v.g. si mihi non

non reddideris tali tempore centum, addes decem: *Lucrum autem usurarium* accipitur semper tanquam quid debitum ex justitia, tanquam pretium & compensatio mutui, aliud esset, si pro Incommodo quod ex ea mora patitur acciperet, vel alio convenienti titulo.

§. 10.

Regulæ Generales ad discernendum omnem Usuram.

1. *Regula.* In quavis usura reperiuntur tria. 1. Res in quibus versatur usura, illa est quæ usu consumitur. 2. Actio erga illas res, scilicet, mutui liciti vel illiciti, si dans accepit ultra sortem. 3. Persona quæ intervenit, id est, dans ad usuras, & accipiens, & alii participantes, seu cooperantes. In rebus igitur quæ usu consumuntur si aliquid accipiatur præter sortem, propter mutuum, est Usura.

2. *Regula.* Videndum an interveniat mutuum in illo contractu, an non, cognoscitur autem mutuum esse, cùm sors principalis res est, quæ usu consumitur & perit,

&

cum datur alio non dante. Nam si non interveniat mutuum non erit usura. Si autem interveniat mutuum, videndum an accipiatur aliquid ultra sortem, ob mutuum, quod sit æstimabile pecuniâ, scilicet ob tale mutuò datum beneficium, & ex pacto, nam si videatur mutuum & nulla causa quæ mereatur illud ultra sortem, est usura.

3. *Regula.* Cùm tempus intervenit, & non est alia causa cur aliquid ultra sortem recipiatur, præter ipsum tempus, seu temporis expectationem, est usura: tum enim latet mutuum palliatum, ut in venditione ad tempus cariùs quàm in præsenti.

4. *Regula.* Cùm præter rei pretium, quæ usu consumitur, pro ipso usu rei aliquid accipitur, vel pro ipso usu rei, cujus non est usus, est usura. Ut cum pro usu pecuniarum alicujus temporis, quæ tunc dantur, vel postea dabuntur, aliquid amplius exigitur. Et ut uno verbo comprehendamus dictas Regulas. Quoties accipitur aliquid ultra sortem pretio æstimabile,

bile, ex una harum trium causarum, vel ob mutuum, vel ratione expectationis temporis, vel ratione usûs pecuniæ, alteriusve rei, quæ usu ipso consumitur, est usura. Sin autem aliter, minimè. Quamvis posset esse Injustitia, si esset inæqualitas. Ex iisdem causis non solùm factum in se, sed animus judicandus, tum mutuantis, tum accipientis ultra sortem, ac deinde etiam solventis. Sæpe enim excusat cum id gratis datur potiùs quàm ob mutuum.

5. *Regula.* Ex ipsa definitione usuræ supra posita, singuli contractus dignosci possunt, videndo an illis talis definitio conveniat. Nam ubi omnes illæ definitionis particulæ reperiuntur, est usura. Ubi autem defuerit aliqua particula, non erit usura.

§. II.

Casus Usuræ in particulari.

Quæres 1. *An liceat ob mutuum, petere ab aliquo,* vel *accipere, vel intendere, ejus Amicitiam,* Benevolentiam, restaurationem Amicitiæ, Affabilitatem, Satisfactionem seu condo-

condonationem illatæ injuriæ, Gratitudinem, Consilium, Laudem, Doctrinam, Honorem, Dignitatem, Honoratum aliquod officium, Delectationem, seu actum jucundum aliquem ludi, veluti, spectaculorum, seu cantûs, & spirituales res sive naturales sive supernaturales? *Resp.* In omnibus aut certè in aliquibus istorũ videdum, quæ nam æstimentur pecuniâ, ut injuriarum condonatio, satisfactio, consilium, honores, doctrina, magistratus, turpis delectatio, cantus, Histrionum actio & tum est usura, petere ista ultrà sortem. Sed si in sua solùm per se natura manerent, non esset usura hæc ultrò petere & quærere, quia ex se & per se non æstimantur nec mensurantur pecuniâ.

An liceat accipere aliquid ultra sortem, vel intendere, vel sperare, vel desiderare. Vel ultra sortem datum, vel dandum ab altero non ex pacto, sed *liberè, videlicet ex amore,* amicitia, gratitudine, intentione justâ vel injustâ ex alia causa per accidens ac præter intentionem? *Resp.* Si ex amore, amicitiâ,

citiâ, vel benevolentiâ, vel gratitudine vel intentione justa licet, ex injusta intentione, non licet & tenebitur ad restitutionem. Si ex turpi causa, peccat. Sed non tenebitur ad restitutionem nisi quòd plus accepit. Quodsi ex alia causa per accidens & præter intentionem utriusq; sequetur lucrum aliquomodo, videndus erit ille modus, & via unde sequetur illud lucrum sintne liciti modi an illiciti, & inde judicandum.

3. *Licetne accipere aliquid æstimabile pretio ex pacto, sed non ex vi mutui vel ob mutuum, sed ex alia causa legitima?* Apparet quidem usura sed non est, quia accipitur quidem in mutuo, sed non ex mutuo vel ob mutuum.

4. *An Gener à Socero possit subinde accipere aliquid dum non solvit dotem?* Resp. Potest licitè propter onera Matrimonii ad quæ se obligat ex pacto Gener, ad alendam scilicet uxorem, liberos, & famulos juxta statum suum, & talem obligationem subit propter dotem.

Aliam etiam causam aliqui DD. afferunt,

runt, quia censetur cessare lucrum genero, quia credendum est illum dote usurum fuisse ad se & uxorem alendam. Itaque si differatur dotis solutio, aliquid à Socero dandum est non solùm propter lucrum cessans, sed etiam ob damnum emergens.

5. *An Vidua ab Hæredibus Mariti interim dum retinent dotem possit aliquid petere?* Resp. Potest licitè aliquid accipere ultra sortem, si vi detineant. Imò etiamsi ex pierate relinquat hæredibus ne depauperentur si solvere cogantur.

6. *An pupillus à Tutore aliquid si ille suis pecuniis lucratus possit petere?* Resp. potest, si Tutor potuit legitimo lucro lucrari. Sin autem non potuit, non licet, & ratio est, quia cessat lucrum pupillo Tutoris causâ, qui lege lucrari debebat, si justè poterat.

7. *An accipiens loco pignoris civitatem, castrum, pagum ab aliquo possit illius reditus percipere dum reddatur summa?* Resp. Tantum posse, quantum æstimari posset labor in administratione illius civitatis, pagi, in defensione subditorum, quia hoc

censetur esse stipendium, quod autem est supra hoc, si accipiat, usura erit.

8. *An fructus agri aut alterius pignoris liceat accipere?* Resp. Si pignus oneroſum est potest tantùm accipere quantùm id onus æstimabitur. Si verò non sit oneroſum aut fructus superet oneris pretium, non licet, & esset usura.

9. *An ab hostibus contra quos est bellum justum liceat ex mutuo aliquid contra sortem accipere?* Resp. Licet. Sed tunc non ex mutuo esset, licet esset circa mutuum; possunt enim hostes illi in bello justo privari rebus suis & villatâ. In hoc igitur casu privantur quidem in mutuo, sed non ex mutuo.

10. *An Emphiteuta accipiens rem datam in emphiteusim, in pignus, possit fructus ejus accipere interim dum soluat mutuum Emphiteutarius?* Resp. licite potest interim fructus recipere, quia Emphiteuta retinet apud se dominium diversum rei, & concessit Emphiteutario dominium solùm utile rei, idq; ut rem conservet & aliqua solvat in singulos annos, residuum sibi accipiat ob

rei

rei conservationem. Cùm autem Emphiteuta rem suam recipit eandem sibi conservat, & ita esset causa cur Emphiteutario aliquid ex fructibus rei debeatur. Sed tamen illo medio tempore nihil tenebitur Emphiteutarius in singulos annos solvere, ut solvebat; quia id solvebat accepto pretio & re quam jam non habet ex dominio utili ejus quod habebat. *Euphiteusis* est contractus, in quo res aliqua immobilis & habens usum vel fructum alteri datur utenda & fruenda: sed sibi reservato dominio rei directo, scilicet in substantiam ipsam rei, ita tamen ut is cui datur res, non possit corrumpere, immutare. *Emphiteuta* est ille, qui talem immobilem rem dat alteri reservato sibi dominio directo. *Emphiteutarius* est ille qui rem accipit, & qui hujusmodi rei dominium solùm habet utile.

II. *An Princeps accipiens rem datam in pignus, ejus fructus possit percipere interim dum solvit Feudatarius.* Resp. Idem omninò dicendum quod de Emphiteusi nam Prin-

ceps & retinet dominium rei directum, & in feudo præterea solvitur aliquod honorarium. Nam est obligatio honoraria, sicut in Emphiteusi est pecuniola. *Feudum* est, cùm datur dominium oppidi vel plurium solùm utile cum obligatione honoraria, sicut in Emphiteusi est obligatio pecuniola. *Feudatarius* est, qui rem cum dominio solùm utili accipit cum tali honoraria obligatione & subjectione ac recognitione dominii Principis.

12. *An redimendo vexationem possit aliquid dari ultra sortem?* Resp. Posse, nam hic nihil aliud fit, quàm damnum illatum, vel inferendum ab altero effugere.

13. *An cùm quis cogitur ad mutuum, & mutuat invitus, possit aliquid accipere ob injuriam quâ afficitur ab altero rem ab invito accipiente?* Resp. Potest, quia hæc non est ob mutui solutionem, sed ob peccatum injuriæ in pœnam. Tamen eam Judices solent moderari, præsertim si magna sit.

13. *An ex pœna posita si non solvit mutuatori statuto tempore, possit aliquid accipi?* Resp. Potest

test licitè; quia illa officii obligatio ad mutuandum est obligatio ad habendum etiam paratas pecunias ut det petentibus,& meretur præmium suum cùm sit pretio æstimabilis. Cùm scilicet tale quis gerit officium ut det mutuò pecunias cuique, estque talis publica persona.

14. *An ratione obligationis mutuandi privatæ personæ possit?* Resp. Si quis se obligaret alteri ut quocunque tempore is vellet, ei mutuaret, cùm hæc obligatio valeat pretio & ille cogatur pecunias semper habere paratas in alterius gratiam, licitè posset aliquid accipere, tantùm scilicet quantùm illa obligatio valeret, sed non amplius.

15. *An ob damnum emergens possit ultra sortem accipi?* Resp. posse, quia tunc non ob mutuum accipitur, sed in præmium damni emergentis.

16. *An ob lucrum cessans possit aliquid exigi?* Resp. Positis debitis conditionibus, potest licitè lucrum ut præsens, vel quasi præsens, vel etiam futurum certum vel

probabile, idque deductis expensis & periculo ac laboris mercede, & deducto etiam hoc quòd res futura quia multipliciter potest impedìri, minùs valeat quàm præsens. Et hæc omnia deducenda & taxanda erunt arbitrio boni viri. *Damnum emergens* est, cùm quis privatur aliquâ re quam habet æstimabilem pecuniâ, idque ex eo quod mutuum dat, & ideò dicitur Emergens, scil. ex mutuo. Vel est damnum quod mutuando pecuniam emergit ex mutuo nimirum, & ratione mutui, & damnum æstimabile pecuniâ. *Lucrum cessans* est cùm quis erat lucraturus illis pecuniis vel rebus quas dat mutuo, & quia mutuat privatur tali lucro, ideò debet esse cessans ob datum seu mutuum. Conditiones lucri cessantis ad hoc ut sit lucrum quam vis DD. varii variàs assignent videntur tamen hæ solùm necessariæ.

1. Quando cessat illi lucrum qui erat revera lucraturus.

2. Quòd cesset in gratiam alterius; quia illi mutuat.

3. Vt

3. Vt alteri indicet, se propter illum privari eo lucro, & alter in hoc consentiat, sicque deducatur in pactum.

4. Non exigatur totum lucrum sed expensis deductis.

16 An ratione moræ, quia scilicet non solvit constituto tempore, liceat quid exigere. Resp. Leges quidem jubent tunc solvere lucrum cessans, quia creditur aliàs lucraturus si habuisset pecunias; sed in foro conscientiæ non posset nisi esset verè lucraturus, & verè cessaret lucrum. Illa tamen violentia quâ vi detinetur illius pecunia posset aliquo pretio æstimari.

17. *An quando aliquis est lucratus pecuniis usurariis, vel alienis, possit licitè retinere, vel lucrum sit illius cujus erat pecunia?* Resp. lucrum factum pecuniis alienis deputatur industriæ lucrantis non ipsis pecuniis, quia pecuniæ non pariunt. Ex gratitudine tamen posset aliquid Domino reddere.

18. *An ex pecuniarum argenti vel auri vel gemmarum, & non mutuo sed locatione ad ostentationem* ut cùm *Nummularii volunt ostendere*

dere mensas plenas pecuniis &c. licet aliquid ultra sortem accipere? Resp. Quia in hoc contractu usus distingvitur à Dominio, cùm pecunias illas nequeat distrahere Potest.

19. *An liceat aliquid accipere pro locatione auri vel gemmæ ad hoc ut coquantur in aqua vel jusculo.* Resp. licet. Quia hic usus distingvitur à Dominio, & aliquid etiam detrimenti videtur accipere pecunia vel gemma.

20. *Quidsi aliquis accommodet annulum magni pretii v. g. pro nuptiis, licetne aliquid pro hoc exigere?* Resp. licet. Ratio eadem quæ priorum.

21. *Quid si quis pulcherrimas pecunias venderet pro aliis minùs pulchris & deformatis possetne aliquid pro hoc accipere?* Resp. posse, quia plus pulchræ valent quàm aliæ.

22. *Quidsi aureos in argenteos vel æreos nummos permutet vel contrà, ut fit in cambio?* Resp. licere aliquid pro labore. Sed si det in uno loco ut recuperetur in altero vel contrà licet ne? Resp. ob laborem, industriam licet.

23 De-

Depono apud alterum pecuniam, potestne aliquid pro asservatione petere? Resp. Potest pro cura illius. De custodia idem est dicendum quod de Depositio.

§. 12.

Casus in quibus vera sed occulta aut aperta est usura si mutuet cum pacto.

Casus in quibus est hæc usura sunt isti. 1. Dare mutuum ut alter remutuet 2. Vt quia dedisti illi mutuum, veniat ad tuum molendinum, etsi eodem pretio quo cæteri. 3. Ut veniat ad emendum ex tua officina etsi justo pretio, & quo cæteri. 4. Ut Dominus vel Princeps conferat illi officium in sua Repub. ut esse Scribam, Judicem &c. Vel ut vendat officium aliquod vendibile etiamsi justo pretio dato. 5. Vt non solvat tributa ab ipso Domino impesita, vel licitè imponenda. 6. Ut emat à dante jura desperata, vel inutilia: vel agrum sterilem, etiamsi justo pretio. 7. Mutuans naviganti, v. g. mille cum pacto ut alter secum ea mille assecuret, & det tot per centum. In

his omnibus casibus est usura occulta, sed vera. Quia aliquid æstimabile pecuniâ ab altero postulatur ultra sortem. Vel saltem ipsa obligatio emendi, vel ministrandi, vel aliquid agendi, quæ quidem obligatio pecuniâ æstimari potest, vel postulat ut aliquid accipiat detrimenti.

Nota, in prædictis casibus in quibus sola est obligatio emendi, aut vendendi justo pretio, aut remutuandi, fieri quidem injustitiam sed ad nullam teneri pecuniarum restitutionem, nisi forte alteri emere vel vendere, aut remutuari &c. attulit aliquid incommodi propter illam obligationem.

Manifesta, expressa, ac vera usura est in sequentibus casibus. 1. Si quis mutuet pecunias ut plus pecuniarum accipiat ultra sortem est manifestissima usura. 2. Si quis mutuet pecunias ut præter pecunias recipiat plus in aliquo genere mercium. 3. Si quis mutuet res alias, ut oleum, vinum, mel &c. ut plus accipiat in eodem vel in diverso genere, vel in pecunia. 4. Quidquid mutuet usu consumptibile, & pecuniâ æstima-

stimabile, ut plus accipiat pecuniâ quoque æstimabile. 5. Si quis det res quæ non consumuntur usu, sed tantùm ita ut pereant recipienti, & fructus ipse aliquos recipiat.

§. 13.

De Usura mentali.

Usura mentalis est quæ in sola mente consistit non manifestata exteriùs. Cùm scilicet quis dat mutuum cum spe & intentione aliquid accipiendi ex mutuo, quamvis non paciscatur de illo lucro, ne quidem implicitè, credit tamen mutuatarium aliquid daturum non ex liberalitate, vel ex gratitudine, sed ex timore ne alio tempore negetur illi mutuum. Est autem duplex. *Purè mentalis* quæ non prodit quidem ad opus dando vel accipiendo. *Et non purè mentalis* quæ procedit ad opus dando vel accipiendo, cùm animus exteriori signo manifestatur. Et utraque potest esse mutua vel non mutua.

Actus mentalis Usuræ sunt tres. 1. Desiderium illius mutui propter lucrum. 2. Spes illius

illius lucri propter mutuum. 3. Intentio illius lucri ultra sortem propter mutuum. Ultimò sequitur opus ipsum quo id lucrum recipit. At verò si sit spes lucri non ob mutuum, sed quia sperat alterum gratum futurum, vel lucrum aliunde proventurum non ob mutuum, ut si sit desiderium talis lucri ex gratitudine dandi, vel si sit etiam talis lucri intentio, non ob mutuum, non est mentalis Usura. Quæres. Obligatne ad restituendum mentalis usura? Resp. Purè mentalis ad nihil obligat nisi ad peccatum. Illa verò quæ procedit ad opus, obligat, sed diverso modo pro ejus diversitate. Si is qui accepit ultra sortem putat illum alterum dare ex gratitudine, tamen alter non dat ex gratitudine aut benevolentia sed ob mutuum, tunc quamdiu dantis animum ignorat, excusatur. Sed cùm primùm constiterit animus dantis, tenebitur restituere. Si verò, è contra, quis accepit animo usurario credens alterum dare ob mutuum, alter verò dedit ex gratitudine, tenebitur ex tali conscientiâ

restituere. Tamen cùm primùm constiterit animus dantis, poterit licitè retinere. Si verò sit mutua utrinque datio & acceptio malo animo, scilicet ob mutuum, tenebitur simpliciter restituere?

§. 14.

De Accipientibus ad Usuram.

Quæres. *An liceat accipere ab usurario ad usuram.* ? Resp. Licet accipere à parato, quia non facit illi injuriam, sed ipse solùm damnum patitur. Hoc est qui mutuò accipit pecuniam ab usurario. Verùm tamen citra extremam necessitatem, non debet accipere tale mutuum, tum enim non sine peccato facit eam jacturam, & semper cum peccato proximi.

2. *An liceat inducere aliquem ut det alicui ad usuram* ? Resp. Si paratus quis est ad usuram exercendam licet petere si gravissimè egeo, & aliter dare non vult. At si non ita egeo, non deberem dare alteri occasionem seu peccandi materiam. Si verò non sit paratus, non licet petere ad usuram, vel

vel inducere ut det, & recipiat cum usura.

3. *Licetne deponere pecuniam apud Foeneratorem?* Resp. Si habeat alias pecunias ad fœnerandum paratas, licet apud eum deponere, ut tutiùs servetur, non autem ut ille plus lucretur. Sin autem ille aliam pecuniam non habeat, non licet apud eum deponere quia daretur illi occasio peccandi.

Alia Quæsita.

Quid tenetur restituere usurarius? Resp. Quod per usuram accepit. 2. Fructus rei acceptæ (pecunia per se non fructificat) v.g. agri. 3. lucrum cessans. 4. Damnum emergens. Qui cooperati sunt volenti mutuum accipere cum usura, ad nihil tenentur.

Quid restituere tenentur hæredes usurarii? Sicut quisque accipit partem hæreditatis, ita partem restitutionis in se trahit.

Estne usura dare pecuniam Judæis ut de illa quotanni solvant decem per centum? Resp. Si daretur adhoc ut ex illa per usuras lucretur esset

esset participatio de usura. *An committit usuram qui dat mutuò pecuniam æream, ut illi tantundem in valore, sed in aurea, restituatur?* Resp. Committit, quia ratione mutui hoc onus imponit.

An qui cum factis impensis recuperat mutuum, possit impensas repetere à mutuatore? Resp. Posse.

Quando debet restitui mutuum? Resp. Illo tempore quod est præfixum, vel etiam antea. Si nullum tempus præfixum, non statim debet reddi, sed arbitrio viri boni.

Potestne dans mutuum aliquid accipere pro labore quem sustinuit magnam pecuniam numerando. Resp. Posse, Quia tunc non accipit pro mutuo. Sed non plus accipiat quàm labor valeat.

Quidsi dubitet qui dedit mutuum, & accepit ultra sortem, an sit illud ratione gratitudinis, an ratione mutui? Resp. Tenetur restituere. Pauperes, parci, avari, non solent dare gratis ultra sortem, sed quasi coacti. Unde si acceperis ab illis est usura.

An

An posſim ſtatuere pœnam in mutuatarium v. g. Si mihi poſt annum non reddideris 100. *dabis* 105. Reſp. Poſſum. Ci ſuâ culpâ non ſolverit, nam pœna ſupponit culpam: & pœna ſit proportionata, neque ſub ea pallietur uſura.

Quidſi hìc dem alicui frumentum, ut mihi alter reddat in alio loco in quo frumentum eſt carius? Reſpondeo Eſſe uſuram: Sicut etiam eſt uſura, ſi dem mutuò alicui centum, ſed 50. in pecunia, alia 50. in mercibus quas ægrè eſſem diſtracturus. Item ſi dem v. g. triticum, ut mihi reddat triticum ex certo, non alio, agro, quamvis omninò æquale. Quia illi aufert libertatem reddendi aliud. Et ſemper eſt uſura, cùm mutuatario imponitur obligatio, vel onus pretio æſtimabile.

Quidſi mutuò dedi decem modios tritici, nec aſſignavi tempus reddditionis, repetam verò dum eſt carius triticum? Reſp. Non eſſe uſuram quia ſibi imputet quòd non reddiderit quando erat vilius.

Ca-

Cavendum tamen ne in hoc contractu fraus subsit. Si enim prævideo futurum carius triticum, erit usura. Sed si ille adhuc reddidit triticum dum esset adhuc multò vilius, non fecit mihi injuriam. Aliud est si posuissem in pacto. Reddes mihi tantùm tritici quod æquet pretium istius quod tibi do.

An si accepi ab altero mutuum, & in pignus dedi hortum vel pagum, possit qui dedit mutuum, fructum interim percipere? Resp. Esse usuram. Sed tenetur illos vel restituere, vel in sortem computare. Imò tenetur, etsi fructus ille suâ negligentiâ non percepisset. Idem est de dolo, & culpa levi, non levissima.

Quid si detur pignus genero, donec dos reddatur? Resp. fructus pignoris potest accipere dum tamen ex iis alat uxorem. Et ut dos fuerit illi expressè promissa statim danda, neque in ejus consensit dilationem, neque fructus sint majores quàm onera matrimonii, excessus enim in sortem com-

putan-

computandus. Idem est & de uxore mortuo marito si dos illi non soluta, & pignus fructifer ũ retineat. Sed si mortua sit uxor non potest gener hos fructus percipere.

Quid si mutuum ab aliquo accepero, & dem illi pignus hoc pacto, ut si certo tempore non reddidero mutuum, pereat pignus? Resp. Si ille pignus facit suum, est usura, nec pactum est validum.

An possim retinere quod mihi donat usurarius per usuram acquisitum? Resp. Non posse. Idem est, si non donet, sed vendat.

§. 15.

De Participantibus in usura.

1. Qui sunt participantes in usura sic ut teneantur restituere? Resp. Domini seu Principes, qui ex lege aut præcepto, aut imperio cogunt ad usuram. Qui verò solùm non impediunt, non tenentur, nisi ipsi coëgerint ad solvendam usuram.

2. Judices, qui sententiam ferunt ut non solvatur usura.

3. Testes sine quibus non valeret contractus tenentur non aliter. 4.

4. Notarii seu tabelliones ut ex vi eorum instrumenti solvantur non aliter.

5. Proxenetæ seu inducentes non paratos ad dandum & accipiendum ad usuram, tenentur si inducti nolint.

6. Ministri usurariorum principales qui contractus celebrant. Minùs etiam principales, qui pecunias exigunt, dant, recipiunt, servant, scribunt. Servi autem domestici in aliis rebus servientes non tenentur, quamvis malè faciant si usurario inserviant.

7. Uxor usurarii ex dote sua non tenetur solvere nisi ipsa per se exerceat usuras, sed ex aliis acquisitis bonis unà cum marito maximè tenetur.

8. Filii & Hæredes Usurarii si capiant hæreditatem Patris tenentur, non aliter.

Contrahentes cum usurario contractibus aliis licitis, ut ementes ab usurario & vendentes ad nihil tenentur, quia tantundem relinquunt apud usurarium. Qui acceperunt aliquid dono ab usurario, si tum temporis usurarius habebat alia in bonis,

vel

vel habere sperabat unde debita usurarum solveret, licitè ab eo acceperunt dono data, & ad nihil tenetur qui accepit. Sed si non habuit, nec sperabat se habiturum unde solveret; tunc non licuit, quia erant aliorum & tenetur ad restitutionem. Idem prorsus dicendum de eo qui accipit dotem ab usurario.

De Usura palliata & de Injustitia in aliis Contractibus.

§. 16.

De Emptione & venditione ac rerum pretio.

Aut datur res pro pecunia, & contrà, & hæc est *Emptio & Venditio*. Aut datur res pro re, & hæc est *Permutatio* seu *Commutatio*. Seu datur pecunia pro pecunia, & hoc est *Cambium*. Res autem pro qua pecunia datur, aut est æstimabilis pecuniâ, aut non. Si est, licitè emi & vendi potest. Si non est pecuniâ æstimabilis, tunc nec emi nec vendi licitè potest. *Emptio aut venditio* est Contractus in quo res datur pro pecunia, & contrà pecunia

pecunia pro re. Erit autem justa si æquale sit pretium: injusta si sit inæquale.

Justum pretium est quo valet res in præsenti, ubi est numerata pecunia, cessante dolo ac fraude juxta arbitrium peritorum communiter in eo venditionis genere. Dicimus autem *communiter.* Quia illud censetur justum quo res communiter solet emi & vendi, non quo rarò. Aliter nullum certum pretium rebus assignari posset. Dicitur *in eo venditionis genere.* Quia una & eadem res plus valet & minùs. Numeranda etiam pecunia pro diversitate Gentium, venditionis, ut si in officina existens, vel apud mercatorem, vel apud privatum aliquem, vel sub hasta venditur: vel si absconditè emenda. Si minutim divenditur, vel non minutim sed in magna copia.

Triplex autem est *justum pretium*: Pium seu *minimum*, mediocre, rigidum seu supremum. Nam justum pretium non consistit in indivisibili apud homines, sed habet latitudinem: ita ut eandem rem hodie

die mercatores vendant per decem & per decem cum dimidio, & per undecem. Solent autem mercatores à minimo pretio descendere ad rigidum quod tamen pro tempore & mercis diversitate variat.

§. 17.

Regulæ & Casus particulares Emptionis ac Venditionis.

Ut judicetur contractus emptionis ac venditionis videnda sunt tria. 1. Num interveniat tacitum mutuum. 2. Num temporis expectatio. 3. An pro eo aliquid accipiatur. Hæc enim si adsunt, est *usura palliata*.

Secundò videndum, num misceatur aliquis contractus cum ipsa emptione ac venditione. Ut societatis, aut assecurationis, nam tum ex utriusque natura judicium est ferendum. Tertiò videndum an sit pretii æqualitas, nam si non erit, injustus contractus est. Si autem sit æqualitas, erit justus contractus. Jam ad casus.

Quæres 1. *An possit res vendi pluris quàm valet?*

valet? Resp. Nunquam licet si in se & per se justitiæ æqualitas spectetur; etsi non rescindatur contractus publico jure nisi sit excessus ultra medietatem justi pretii. In foro tamen conscientiæ tenebitur venditor ad restitutionem, nisi sit parum aliquid. Nam partes contrahentes videntur hæc parva sibi invicem condonare. Aliquando est res quæ alteri in se considerata non valet tantùm: at mihi & ad meas commoditates plus valet, & ideò si alter à me petat, potero tanto illi vendere quantum mihi valet. Nam quod supra valorem tunc accipitur, nam tam pro rei re, quàm pro meo damno tunc emergente accipio, ut dixi de usura.

2. *Licetne pluris vendere quia plus valet Emptori?* Resp. S. Th. negat, quia non licet alteri vendere suum, vel suam commoditatem: illa verò commoditas est Emptoris.

3. *An res quæ non habent commune pretium possunt pro arbitrio vendentis taxari. Ut sunt res raræ, veluti gemmæ.*

&c.

&c. Resp. In hoc pretium id est, quòd apud emptores ulteriores, & rem ipsam agnoscentes reperitur, cessante vi, dolo, &c. In quibus illa valet maxima. Tanti valet res quantò vendi potest, cessante dolo, vi, &c.

4. *An tacere possit vitia rei qui vendit?* Resp. Vitia omnibus pervia & manifesta, quæ facilè à quovis emptore vel mediocriter perito possunt animadverti, licet tacere. Alia verò occultiora non licet, præsertim ea quæ detrimento possunt esse emptori si nesciat, & rem faciunt multò viliorem.

5. *Potestne venditor celare emptorem de adductis mercibus quarum notitia suas faceret viliores?* Resp. Potest. Neque enim id est contra Justitiam.

6. *An è contrà, Emens possit tacere ea qua tunc pretium rei augerent.* Resp. ut proximè supra.

7. *An expectatâ pecuniâ possit res*

vendi

vendi pluris quàm valet? Resp. Non Posse. Quia perinde est usura atque si acciperetur pro mutuo. Aliquando tamen licebit. 1. Si postulet intra latitudinem pretii justi quamvis rigidi. 2. Si sit damnum emergens. 3. Si lucrum cesset venditoris, cùm sperat interim quòd crescet pretium. 4. Si sit genus mercium, quæ non possunt aliter commodè distrahi in tanta quantitate; ut solent esse lanæ, aromata, serica &c. quia in eo genere tantùm valet, & in eo illud commune pretium censetur, etiamsi pretii quantitas numeratâ pecuniâ daretur viliore pretio, dummodo non excedat modo summum, quia tunc esset aliud genus vendendi.

8. *An liceat, è contrà, anticipatâ pecuniâ minoris rem emere quàm sit postea valitura?* Resp. Non licere, esset enim usura cùm ex tacito mutuo lucrum quæratur ut docet D. Th. nisi in his tantùm quatuor casibus. 1. Si sit intra latitudinem justi pretii quod datur. 2. Si sit damnum emergens dantis. 3. Si lucrum etiam cessans

dantis. 4. Si tale sit minimum pretium, ut aliter emi aut vendi non possit commodè ut cùm à Pastoribus ovium, vel Agricolis, vel Artificibus solet magna mercium summa emi priùs datâ pecuniâ.

9. *Quidsi debitor anticipet solutionem ut minùs solvat ? ut si post annum deberet dare centum, det nunc octuaginta ?* Resp, Non erit id licitum nisi alia, adsit causa diminuens peccatum, ut damni emergentis, vel lucri cessantis.

10. *Quidsi emit nunc fructum dandum tempore collectionis minore pretio quàm tunc valebat?* Resp. Non licet, quia illud minus diminutum propter anticipationem pecuniæ, est in virtute mutuum, & propter illam expectationem.

11. *Licetne frumentum vendere quando carius valet, solvendum postea non in pecunia sed in frumento, quod tantundem valeat tempore collectionis ?* Resp. Per se contractus hic non est illicitus, tamen solet esse multis de causis injustus, & contra commune bonum Reipubl. & ideò solet legibus vetari :

tari: quia hoc pacto solent pauperes Agricolæ exhauriri,& toto pœne frumento suo privari,cùm tempore collectionis soleat nimis vili pretio æstimari ac vendi. Habet præterea injustitiam hanc annexam, quia obligat Rusticum in frumento pretium reddere & non in pecunia,vel aliis rebus prout melius possit.

12. An liceat vendere pluris quàm valeat si erat servaturus rem in aliud tempus, in quo pluris erat valitura certò aut verisimiliter. Resp. Posse licitè, subductis tamen expensis & periculo si quod interveniebat, & laboris pretio, &c. arbitrio boni viri, & potest duobus modis pacisci, vel indeterminato pretio quantum tunc valebit. Vel determinato, videlicet inter summum & medium quod putatur tunc valitura.

13. *An cùm erat ad alium locum res transmissurus, ubi pluris erant valituræ certò aut verisimiliter.* Resp. Omninò est eadem ratio, ut proximè supra & eadem solutio quæstionis.

14. *An liceat rem emere minoris cum pacto*

retrovendendi? Resp. Licet. Obligatio enim illa est pecuniâ æstimabilis & rem Emptori viliorem facit. Imò si emeret tanto pretio, cum hoc pacto retrovendendi ac-si simpliciter emeret, faceret injustitiam contra Venditorem.

Pactum retrovendendi est, in quo remanet potestas apud vendentem recuperandi rem quam vendidit dato pretio, & emens cogitur ei cùm volet vendere, & inde dicitur Retrovenditionis, eidem videlicet vendenti vendere.

15. *Quantum minuit de pretio pactum retrovenditionis?* Resp. In quibusdam rebus ut DD. volunt, & praxis ostendit, quædam minuit pretii partem, ut in Censibus. In quibusdam tertiam, ut in prædiis, & domibus, imò aliquando dimidium pro ratione illius incommoditatis privationis rei ad alterius arbitrium.

16. *Quid si emat cum pacto retrovendendi & deinde locet statim eidem venditori recipiens aliquid, puta tria, quinq; per centum?* Est suspectus usuræ & in jure damnatus, præ-

sertim

sertim si obliget vendentem ad locationem, & maximè si sunt armenta, boves, &c.

17. *Versura seu Versio* est, cùm quis emit à Mercatore, vel alio rem, & statim eidē vendenti revendit minore pretio quàm emit, sed tamen tanto quanto apud alios posset vendere. Quæritur *an id liceat*? Resp. Si statim fiat ille contractus & venditio post emptionem est suspectus usuræ, & vitandus, & habet speciem injustitiæ, quòd ipsemet tanti æstimet vendendo, & mox ipse minoris æstimat ab illomet emendo. Non est tamen simpliciter, nec per se injustus contractus, si tantum dat quantum apud alios posset reperire, cùm res illa valeat plus in manu artificis, vel mercaroris, quàm in manu privati, & sic diversum venditionis genus in officina vendere & extra officinam: nam ille non reperiret plus apud alios. Sed si in pactum deducat mercator, ut sibi venundetur, etiamsi eo pretio quod apud alios reperiret, esset usura. Sic etiam, si liberè venderet

deret sed minori pretio quàm apud alios inveniret, esset, non quidem usura, sed per se illicitus & injustus contractus obligans ad restitutionem.

Negotiatio est cùm aliquid quale est emptum, venditur majori pretio: sed si mutetur per artem, v.g. emitur frumentum, & factum ex eo crematum venditur, non est negotiatio. Prior Clericis est prohibita Trid. sess. 22. cap. 1. de Refor. ut peccent mortaliter si eam exerceant, & si sint in sacris & post trinam Episcopi admonitionem, beneficia amittant, quæ tamen recuperant, si à negotiatione cessent. Posterior est Clericis permissa. Sed non conceditur illis conducere prædia, ut fructus eorum vendant, & tenentur solvere in hoc casu gaballas. Licet autem Clericis & Religiosis per alios negotiari, nec per hoc peccant mortaliter, si faciunt ex justa causa.

Petes, *An liceat rem emere quam constat esse furto oblatam?* Si emitur ut Domino restituatur, idque parvo pretio: nec Dominus illam

illam aliter recuperare potest, licet, & Dominus tenebitur pretium Emptori restituere, quia utiliter negotium Domini gessit Emptor.

Quidsi quis bona fide emit à Fure, postea ubi rem cognovit esse furtivam, potestne Furi restituere? Resp. Potest, sed etiam Fur tenetur Emptori pretium reddere, si illud non possit aliter recuperare. Nam, cùm non emisset si sciviſſet furtivam, est contractus involuntarius, ac potest illum rescindere, ac rem Venditori reddere, & sic pretium recuperare, & cùm injuriam non fecerit Domino, potest rem in eo statu reponere in quo fuit. Sed si malâ fide emisset, non furi sed Domino restituere deberet, cùm scilicet sciat, aut dubitet rem esse alienam, unde injustè illam possidet, teneturque etiam cum isto pretio restituere, imò si perdidit compensare. Non desunt tamen, qui putant, posse eum Furi reddere, ut pretium recuperet.

An possit cariùs vendere Mercatori quem scivit merces vecturum ad eum locum, in quo plu-

rù eas vendet? Resp. Licet, nihilominus habitâ ratione impensarum & laborum, quos interim subibit mercator; si tamen ipse illas erat ad eundem locum deportaturus, & ad preces illas Mercatori vendit. Quia hìc intervenit lucri cessatio.

Illicitum est vendere merces pretio currenti, reservando sibi, ut si v. g. post mensem majoris vendi poterunt, augeat emptor pretium: non diminuendo simul, si minoris fuerint pretii, obligando interim emptorem, ut ad illud tempus detineat merces.

An si rem tradidi Petro vendendam pro centum, ille verò vendidit pro 120. debeat mihi dare totos 120? Resp. Debere reddere totos 120. Nam cùm in talibus casibus designantur v.g. centum, solùm indicatur, ne minoris vendat. Molin. Lessi. Sed si vendens de suo solveret illa centum, ut rem suam faceret, non teneretur reliquũ mihi reddere.

Si mittatur famulus ut rem aliquam emat, quam potest emere pro centum, emit autem pro 80. teneturne residuum reddere Domino?

Resp.

Resp. Teneri, quia debet rem Domini in ejus utilitatem tractare.

Si fingeret aliquis ut carius vendat, mox in pretio majori futuras merces ad quid teneretur? Resp. Ad restitutionem illius partis pretii, ad quam tali mendacio vendentem extraxit.

An peccat, qui emit agrum communi pretio, sciens in eo defossum thesaurum? Resp. Non peccat. S. Th. 2. 2. q. 66. a. 5. Sed si non à longo tempore ibi est defosia pecunia, non dicitur thesaurus, & si scitur à quibus defossa, illis reddenda, alioqui est Inventoris. Thesaurus in loco publico repertus, ut in platea, totus est Inventoris.

Quid si Rusticus vendat gemmam modico ignorans ejus pretium? Resp. Si emat æque ignorans ejus pretium, valet contractus, etsi postea cognoscat gemmam esse pretiosiorem, quia uterque se exponit periculo. Sed si vendat scienti ejus valorem, non valet.

§. 17.

De Monopolio.

Monopolium est, cùm plures, vel omnes ejus generis merces apud aliquem asservantur, qui eas non vult vendere, nisi pretio quo ipsi placuerit : & qui illas asservant, conveniunt in eo inter se, ut non vendant alio pretio. Est autem *duplex* vel *cum pacto vendentium.* Cùm inter vendentes sic convenit, ut nonnisi tali pretio vendant. Vel *ex parte ementium*, ut nonnisi tali pretio emant.. Non est licitum privatis monopolium, quia continet injustitiam aut damnum alienum. Sed Principi & Reipubl. ob bonum solum commune licet, sed non propter bonum privatum. Qui ob privatum commodum instituit Monopolium tenetur restituere.

§. 18.

De Censibus.

In rebus aliud est substantia ipsa rei, aliud fructus quos fert, seu utilitas rei & commoditas quam affert ejus usus fructûs.

Census

Cenſus eſt penſio quæ ſolvitur de fructibus ſeu proventibus rei, vel eſt jus ad hanc penſionem quæ de proventibus ſolvitur. Unde advertendum, alium eſſe cenſum *materialem*, quæ eſt ipſa penſio. Alium *formalem* ſcilicet jus ad talem penſionem. Et hoc jus rurſus *duplex eſt.* Vel paſſivum in eo qui ſolvit cenſum: Vel activum in eo, qui emit, hoc eſt, jus ad eam penſionem recipiendam, & uterque tam Materialis, quàm Formalis vocari ſolet Cenſus, & pecuniâ æſtimari ſolet.

Multiplex eſt cenſus, ex triplici tamen capite dividitur. *Ex re ſuper quam* imponitur. 2. *Ex modo* quo imponitur. 3 Ex re ipſa ſeu *penſione* quæ ſolvitur. *Ex re*, ſuper quam inponitur. Alter eſt Realis, alter Perſonalis. Et realis rurſus ex tempore ſubdividitur. Nam eſt vel *perpetuus*, vel *ad tempus*. Et perpetuus rurſus *Redimibilis*, vel *Irredimibilis*. Ad tempus verò vel *determinatum* v. g. tot annos. Vel ad *indeterminatum*, ut pro vita unius vel duorum qui vitalis cenſus, vel vitalitius dicitur.

Ex

Ex modo quo imponitur duplex est. Quidam *Reservativus* cùm quis dat rem, puta domum reservando sibi pensionem. Quidam *Consignativus*, cùm quis retinet rem, & solvit ipse tot in singulos annos. *Ex re quæ solvitur*, Quidam est *Fructuarius*, cùm solvuntur ipsi fructus. Quidam *Pecuniarius*, cùm in pecunia solvitur.

§. 19.

De singulis Censibus.

Realis est, qui supra rem aliquam constituitur, ut supra Personam. *Irredimibilis* est cùm non potest qui solvit censum se liberare à solutione illius etiam reddito pretio, nisi altera pars consentiat. *Redimibilis* est, cùm potest reddito pretio se liberare, qui solvit censum, etiam nolente eo qui recipit.

Vitalis seu ad tempus, qui durat ad vitam unius vel plurium. Vel aliud quodcunque tempus certum vel incertum. *Personalis*, qui supra personam unam vel plures, aut supra totam aliquam communita-

nitatem imponitur nullâ re aliâ assignatâ. *Reservativus.* Cùm quis datâ alteri suâ re, ut puta, domo, horto, reservat sibi quid solvendum singulis annis vel mensibus. *Consignativus.* Cùm è contrà quis retinet suam rem apud se, sed assignat alteri in ea tot in singulos annos vel menses ipse solvenda. *Fructuarius.* Quando solvitur in fructibus. *Pecuniarius.* Cùm solvitur in pecunia.

§. 20.

De Censu perpetuo redimibili.

Conditiones in censu redimibili servandæ ut sit licitus sunt sequentes positæ in Bulla Pii V.

1. Ut sit positus in re immobili, fructifera certa & determinata. 2. Pecunia vera numerata coram testibus & Notario, in ipsomet contractu, & non priùs. 3. Non sit cum solutione anticipata. 4. Neque obliget in casibus fortuitis ad solutionem censûs, in quibus aliàs ex natura contractûs non tenebatur. 5. Ne prohi-

prohibeant alienare rem supra quam census est constitutus, quoquo modo vel pacto. 6. Si sit res vendenda ipse Dominus præferatur, & per mensem expectetur. 7. Sine ulla pœna si non solverit, sed agat solùm juridicè si non solverit. 8. Ne census augeatur ex non soluta pensione pro rata. 9. Ut fiat sine ullo alio venditio onere. 10. Si res facta fuerit infructuosa ex toto, vel ex parte, pro rata diminuatur censûs solutio interim dum res ita permanet. 11. Ut pro eodem pretio extingvi possit etiam post tempus præscriptionis centum annorum, quocunque tempore vendenti commodum fuerit. 12. Dum tamen per mensem prius admoneat.

§. 21.

De pretio Censûs.

Pretium censûs perpetui & irredimibilis in communi quidem pretio quatuor vel quinque communiter per centum. Alii verò pro ratione rei in qua constituitur,

tur, & ejus certitudinis, vel nobilitatis, vel pluris, vel minoris.

Pretium verò censûs perpetui redimibilis si sit simplex venditio censûs sine ullo prorsus alio onere vendentis, sic ut possit redimere per partes etiam minimas, communiter quidem & in communibus prædiis, est novem vel decem etiam per centum si id consvetudo regionis ferat. Si verò in integrum potest tantùm redimi & non per partes, erit septem per centum communiter ut in communibus prædiis. Pretium verò censûs vitalis est communiter quidem, ad rationem unius per octo. Hoc est 13. plus minùs pro centum, sed aliquando etiam 14. vel 16. pro ratione vitæ Personæ, si sit infirmus, vel senex &c.

Personalis census est duplex. *Merè Personalis*, cùm sola persona, nec ulla res præter illam obligatur ad censum, ut scilicet ille solvat ex propriæ artis fructibus, industriâ, labore. Talis parum est tutus. *Non merè personalis*, cùm in persona & re con-

constituitur ita, ut non quidem in re census constituatur, vel ex ea solvatur, sed res additur solùm propter assecurationem censûs. *Mixtus ex reali & personali* super re & persona constituitur ita ut si res pereat maneat obligata ad solvendum.

In censu transfertur dominium rei in alterum: in emphiteusi manet penes priorem dominium rei, & solum utile transfertur. In emphiteusi si non solvat Clerico per biennium, ipso jure amittit dominium utile: & qui laico per triennium, in censu non amittit, & solùm cogitur solvere. Prior, si non monito Domino vendat, amittit: & si monito, debet illi partem dare pretii decimam: in censu potest non monito domino vendere, & nihil illi tenetur dare.

Petes. *An licet ad censum dare rem fructiferam*? Resp. Licet sive census reddendus sit in pecunia, sive in fructibus: Census Personalis est prohibitus jure Pontificio.

An licet emere censum minori pretio quàm sint ex eo speratæ pensiones? v. g. Emit cen-

sum

sum pro centum, daturus pensionem singulis annis per decem, intra 20. annos pensiones superabunt solutionem censûs. Resp. Licet. Et hoc modo possum pro decennio alicui dare supra rem fructiferam aureos 900, ut mihi singulis annis solvat centum. Quo finito tempore ego amitto datos 900, & ita me æquè periculo expono atq; emptor. Minus autem do quia emo jus ad pensiones sed jus minus valet quàm res ad quam est jus, itaque possum minoris emere. Justum autem pretium est censûs quod lege vel consvetudine publicâ statutum.

Potestne quis redimere censum perpetuum? Resp. Posse redimibilem, reddendo id quod acceperat pro obligatione ad solvendam pensionem. Sed si res subjecta censui pereat non tenetur venditor ejus restituere pretium, neque emptor potest illud requirere. Pensiones illæ debent percipi ex re subjecta censui.

An possit quis dando rem suam ad censum, apponere pactum, ut licet res perierit, nihilominus solvatur census? Resp. non licet.

An

An possit addi pactum, si non solverit censum, intra duos vel tres annos, ut amittat rem in qua est census? Resp. id esset injustum, sicut est injustum. Si non redemeris pignus intra duos vel tres annos, pereat.

An debet esse res talis in qua constituitur census, ut ejus rei fructus æquent pensionem? Resp debet, Quia pensio ex fructibus percipi debet.

Potestne quis petere census anticipatè futurorum annorum? R. Non posse. Sed *possumne aliquid petere pro eo, si mihi non solvatur pensio tempore debito, quod mihi interea fructus cessat, damnum emergat?* Resp. possum, sed hoc non est deducendum in pactum, sicut etiam non licet, si non solverit debito tempore, ut pœnas aliquas incurrat.

An si mihi non solvit pensionem, possim eam ad summam addere censûs. Resp. Non.

An census extingvatur si domus corruit vel mola in qua census constitutus fuit, etsi nova exstruatur ex iisdem lignis? Resp. Extingvi: spectanda tamen in hoc consvetudo.

§ 22.

§. 22.

De Cambio & pecuniarum valore.

Commutatio est triplex. Aut enim datur pecunia pro merce, & contrà ut communiter, & hæc est emptio, & venditio. Aut merx pro merce, & hæc propriè retinet nomen generis & dicitur Commutatio aut Permutatio. Aut pecunia pro pecunia, & hæc propriè est *Cambium.*

Pecunia duobus modis considerari potest. Vel ut est metallum tantùm non habitâ ratione valoris ex figura publica impressa à lege dati. Et hoc modo est mera quædam, & ratione talis permutatio non est cambium, sed erit venditio illius metalli, vel permutatio, vel alius contractus. Altero modo consideratur ut pecunia est mensura aliarum rerum ex valore à lege sibi dato, & eo facta permutata facit cambium.

Cambium ergo est permutatio pecuniæ pro pecunia ut pecunia est. Est autem duplex. Fictum & Verum. Iterum *Verum* est

aut

aut *simplex*, in quo nullus alius contractus admiscetur. Aut *Mixtum*, in quo alii admiscentur contractus. Et simplex, aut in eodem fit loco, aut à loco ad locum. Si *in eodem loco* rursus aut in eodem tempore, & est minutum cambium. Aut in eodem loco sed diverso tempore, & est cambium *ex officio* vel obligatione publica mutuandi. Jam verò si à loco in locum est cambium *Reale* sive *per literas*, & hoc fieri potest vel in eodemmet tempore ut si hìc & illic solvatur pecunia, vel diverso propter transmissionem literarum.

Quæres. Quomodo pecunia commensuretur inter se in eodem loco ad locum? Resp. In eodem quidem loco facilis est ratio. Majores enim mensurantur per minores, & minores per minimos. Nam minimæ sunt ultima mensura, aliquoties enim repositæ efficiunt totum. In diversis verò locis, si omnes pecuniæ in utraque regione sunt communes, ita procedendum acsi essent in eodem loco: Si autem non eadem sit pecunia sed diversa

propor-

proportio, tum per minimos utrique regioni communes essent majores mensurandæ, si sint argenteæ minimæ communes utriqúe regioni. Si nullæ sint minimæ communes vel æris vel argenti sed solùm auri, tum ex duplici proportione colligetur tertia, videlicet ex proportione auri ad argentum unius Provinciæ, & proportione auri unius ad alterius, & proportione unius argenti ad alterius. Et idem etiam fiet, si nullæ omnino sint communes, & tunc pondere & quantitate commensuratio facienda.

§. 23.

De singulis Cambii speciebus.

Fictum vel siccum est Cambium cùm fingitur esse sed non est. Dicitur siccum quasi sine humore, hoc est, sine commutatione pecuniæ, v. g. Cùm is qui nihil habet alibi quod solvat nec putat se habiturum tempore solutionis, tamen eò transmittit literas, aut fingit se transmittere, ut pecuniæ lucrum accipiat in eo loco ubi pecuniam

cuniam non habet. Vel cùm Campsor qui dat pecuniam, mittit schedulam ad suos Ministros, ut acceptent solutionem pro altero cui datæ sunt pecuniæ faciendam. Est autem illicitum & Usura palliata.

Minutum est quod fit eodem tempore & loco, ut diximus. Vel est permutatio diversarum pecuniarum inter se, majorum pro minoribus, vel meliorum pro deterioribus, & è contra. Actus hujus cambii sunt in genere duo. 1. Cùm quis permutat pecunias aureas argenteis vel æreis, majores pro minoribus ejusdem metalli. Meliores pro pejoribus vel defectum habentibus. Unius regionis pro alterius prohibitos pro approbatis, pulchros pro deformibus. Alter, cùm quis locat ad ostentationem, ad medicinam, ad ornatum, &c. quamvis hic actus non est propriè cambium sed locatio. Solent tamen Campsores eo frequentius uti quàm alii.

Est autem licitum Cambium minutum.

Causa

Causa verò justitiæ in eo cùm minus dat & plus accipit, est actus ipse numerandi & asservandi, qui valet & meretur justum pretium. Item labor, expensæ, obligatio habendi paratas pecunias, ex officio ad dandum petentibus, ac demum, quia est officium utile Reipubl.

§. 24.

De Cambio reali seu per literas & Regulæ de illo.

Cambium Reale sive per literas est, quo pecuniæ permutantur, ab uno loco ad alterum per literarum missionem, & earum virtutem.

Quæres: *Possuntne Mercatores aut Campsores augere pecuniarum valorem seu pretium, vel inter se, vel etiam cum aliis Civibus privata authoritate?* Resp. Non possunt mutare valorem lege taxatum, nec inter se pecuniarum proportionem, idq; nec in eodem loco, nec à loco ad locum, sed in unoquoque loco pecuniæ debent suum retinere pretium lege ibi taxatum.

Regu-

Regulæ pro cambio reali judicando. 1. Videndum an intercedat tempus longius quàm sit necessarium, & temporis dilatio. 2. An interveniat mutuum occultè & palliatum. 3. An sit fictum cambium vel siccum, nam tunc erit usurarium, vel de usura suspectum. 4. An sit Cambium simplex, vel mixtum aliis contractibus simul, vel obligationibus. Nam tum ex singulis contractibus vel obligationibus, qui includuntur, & earum mixtione erit judicandum. 5. An deniqúe aliquis dolus vel fraus, vel quid interveniat, quod talem vitiet contractum. Pretium item an sit justum vel injustum, & ex quibus causis augeri possit, vel minui, quod ex sequentibus dignosci poterit.

§. 25.

De Causis justis Cambii realis.

Causa 1. est ob majorem vel minorem proportionem pecuniarum inter se in una regione quàm in altera. 2. Ob majorem vel minorem proportionem pecunia-

niarum ad merces, vel ad lucrum, quod fieri potest in una Provincia majus vel minus quàm in altera. 3. Ob pecuniarum copiam vel inopiam. 4. Ob multitudinem vel paucitatem petentium. 5. Ob utilitatem vel necessitatem aliorum petentium. 6. Ob augmentum valoris pecuniarum, vel factum, vel quòd speretur, seu diminutionem. 7. Ob absentiam vel præsentiam pecuniarum. 8. Ob translationem pecuniarum realem vel in virtute. 9. Ob periculum cui se exponit & suas pecunias. De his ergo causis dubitatur à DD. & quidem variè de illis opinantibus.

Quæres. *Quæ est ergo vera & legitimi lucri latio in Cambio reali, sive per literas?* R. Sunt actus Campsoris seu permutandi, hoc est, accipiens & se obligans ad dandum alibi, ubi alter indiget. Vel contrà, hîc dans, & suscipiens in se hoc ut alibi recipiat, & habeat quod alibi pro se recipiat & servet cum oneribus annexis, labore, industria, periculo, expensis, & præser-

tim ex officio susceptis. Hæc est vera & certa causa lucri in hoc cambio. De illis autem dictis superiùs variæ sunt apud DD. controversiæ, nec veras eas putamus.

§. 26.

De pretio justo seu lucro cambii realis.

Trés sunt Regulæ pretii seu quantitatis lucri justi in cambio reali, seu per literas. Duæ quidem primæ speculativæ, tertia verò practica.

1. Ut sit tantum lucrum, quantum ejus officium & officii actus legitimi merentur ex justitia illis annexa, qui sunt, labor, cura, sollicitudo, diligentia, expensæ, ministri necessarii, periculum, idque judicio bonorum ac prudentum, & in ea re peritorum.

2. Quantum soleant mercatores communiter iisdem pecuniis lucrari paulò plùs aut minùs. Solent autem communiter decem per centum in singulos annos in communi mercatura.

3. Quan-

3. Quantum communiter publica fert conſuetudo, ſi tamen cùm augetur pretium non augeatur ex aliqua indebita cauſa quod tamen non rarò contingit. Eſſet autem conſultum, ut paulò minùs lucri acciperet, quàm communiter in foro accipitur, quia ſæpè ex aliqua injuſta cauſa ſaltem ex parte augetur à campſoribus & mercatoribus. Hæ quidem ſunt Regulæ juſti pretii in cambio realide loco ad locum cum quibusdam conditionibus à Pio V. in Bulla de cambiis ſapientiſſimè poſitis. Et hæ ſunt.

1. Ne cambia ſint ſicca & ficta ſive miſſis, ſive non miſſis literis. Et ne in eodem tandem loco fiat ſolutio ubi pecuniæ datæ fuerant.

2. Ne Campſores præſtitutum ſolutionis terminum lucro ex tacita vel expreſſa conventione recepto, ſeu etiam tantummodo promiſſo differant.

3. Ne ſi fortè differtur ſolutio, lucrum præſtetur ſive à principio, ſive poſtea.

4. Ut non aliter quàm primis Nundi

nis fiant, ubi mos iſte, ubi illæ celebrantur: ubi non celebrantur, pro primis terminis, juxta receptum locorum uſum exerceantur, ab uſu illo procul rejecto cambio quod ſecundis & deinceps nundinis, ſive terminis exercendis ſuo in termino. Ratio habeatur longinquitatis & vicinitatis locorum, ne longiores termini præfigantur quàm requirant locorum diſtantiæ.

§ 27.

De Montibus pecuniariis.

Pecuniarius mons in genere eſt pecuniarum cumulus, vel aliarum rerum, ut frumenti, publicè aſſervatus, ex quo datur vel accipitur, ſoluto aliquo pretio ultra ſortem eidem monti. *Pecuniariorum montium variæ reperiuntur formæ.*

1. Ut emantur in illum montem, tot in ſingulos annos redimibiles reditus ad voluntatem montis ipſius, & hæc eſt quidem ſpecies cenſûs.

2. Ut ſi ille qui huic monti dedit mutuò moriatur, in omnia ſuccedat mons ipſe.

ipse. Quàmdiu verò ille vivit, possit repetere pecunias cùm voler, & aliquid interim accipiat in singulos annos & menses.

3. Est publicum mutuandi officium, ita ut ipsi monti reddatur aliquid ultra sortem, ad ipsius montis conservationem, vel ad alendos ejus ministros.

4. Cùm non mutuatur cuivis potenti sed solùm pauperibus, parùm aliquid accipiendo ultra sortem ad ipsius montis conservationem, vel ad alendos ejus ministros. At verò nihil omninò accipiendo ultra sortem. Hic autem vocatur *Mons pietatis.*

Causæ autem cur sit justus & licitus, præter illam quam diximus, quòd videlicet illa quæ solvuntur ultra sortem, non dentur ob mutuum, sed ad alendos ministros, vel ad pignora servanda, vel ad alia onera ne mons minuatur. Est præterea, Quia quæ ibi ultra sortem solvuntur, redundant in utilitatem omnium.

Sunt & alii modi montium, ut hi quos

vocant pagos Genuenſes, vel loca Venetiis, &c. De quibus ferendum eſt judicium ex eorum conditionibus & actibus quos exercent.

Conditiones Montis Pietatis.

1. Ut non detur pecunia mutuò niſi in tempus certum.

2. Ut non detur ſine pignore.

3. Ut ſi præfixo tempore non ſolvatur ſors, pignus ſub haſta ſine mora exponatur, ut reficiatur cum aliis.

4. Ut non mutuentur niſi intra certam quantitatem v. g. 25. aureorum plùs minùs, aliter non pauperibus & indigentibus, ſed divitibus inſervirent. Solent etiam aliæ eſſe conditiones pro diverſitate inſtitutionis cujusque montis.

§. 28.

De Contractu Societatis.

Societas eſt contractus in quo duo in unum conferunt, vel pecuniam, vel unus pecuniam alter operam & induſtriam; aut uterque partim pecuniam partim operam, & inde habent communes ex-

penſas,

pensas, usum lucri, & damnorum pro rata portione. *Conditiones* quas debet habere Societas ut sit licita, hæ sunt.

1. Ut Capitale utriusque partis æquè subsit tam lucro quàm periculo: aut si inæqualiter, id aliunde compensetur.

2. Ut servetur debita proportio lucri ad sortem cujusque.

3. Ut absit omninò dolus, fraus, vis.

Queres. Quotuplex sit Societas? Resp. Quantùm ad præsens negotium attinet, Societas pecuniaria seu ad lucra destinata, est *Quintuplex*. 1. Mercatorum. 2. Artificum. 3. Armentorum & Pecorum. 4. Quæ Romæ vocatur Societas officiorum. 5. Quæ vocatur A godere. Cum omnibus utrinque res datur fruenda, & pro utriusque partis libitu vel retinetur, vel redditur. Seu cùm unus pecunias, alterem pro libitu retinet.

De singulis Societatibus, eorum justitia & modo quo fieri debent, hæc sunt notanda.

In Mercatoria servatur justitia, si conferantur

rantur pecuniæ pecuniis, & opera operæ, lucra lucris, & damna damnis. Quodsi alter pecuniam & alter operam posuit, cõmensurentur pecuniæ alterius operæ, atq; in mercatura dari solet communiter quarta pars lucri ei qui gerit negotia, & tres partes ei qui ponit pecunias.

In societate cum Artifice similiter commensuratur pecunia operæ & industriæ, ac pro diversitate artificii plus vel minus datur, quo pretiosius vel vilius.

Quæres. 1. *An possit esse licitum si quis det Artifici, vel Mercatori, aut Campsori, sortem seu Capitale salvum, & præterea certum lucrum v. g. quinq; procentum.* Resp Non esse licitum, nisi fiat cum duplici assecuratione sortis & lucri, dato pro re pretio, aut parte lucri remissâ ad arbitrium boni viri. Cæterùm quia speciem habet usuræ non videtur permittendus hic contractus, nisi pupillis, viduis, &c.

2. *Licebitne dare hoc modo Puero qui non negotiatur, Militi, Clerico, & similibus?* Resp. Nullo modo, etiamsi exprimatur

hic

hic ille contractus est enim cambium palliatum.

In societate socida seu rusticorum, vel pastorum pecorum & armentorum, simili modo etiam commensuranda opera & industria fructibus qui ex illis pecoribus & armentis percipiuntur. Et tantum illi dandum ex eis quantum meretur. Nam si pacta fiant cum notabili damno socii ut cùm lucrum & utilitas non respondet ex æquo partibus collatis ad societatem. Vel cùm in pacto ponitur, ut animalia etiam fortuitò, & non ex culpa rustici aut pastoris, ipsi pereat est injustitia.

In societate Officiorum accipiuntur licitè decem aut 12. pro centum duplici de causa. 1. Propter periculum vitæ, nam si moriatur qui dedit pecunias ad societatem ejusmodi, perit illi tota & fit alterius. 2. Quia hæc officia semper venduntur viliori pretio quàm valent, sunt enim reditus Principis vili pretio venditi ita ut verè reddant 10. aut 12. pro centum, atque ideò socius meritò tantundem recipiat.

piat. Qualis autem hic sit contractus, & quibus fiat conditionibus ex Bulla Pii IV. discì potest quâ illum approbat. Conditiones autem in ea contentæ sunt sequentes: 1. Societas fiat cum pactis licitis & honestis. 2. Ne fiat ultra valorem officiorum super quibus constituitur. 3. Ut accipientes pecuniam ad societatem sociis requirentibus debeant exprimere alias societates super eodem officio contractas, si quæ sunt. 4. Ut si eas falsò negaverit, vel ex parte tantùm expresserit, officii ipsius privationem incurrāt, & tum ipsi ac fidejussores satisfacere sociis & conditionibus teneantur. Societas ergò officiorum est, vel cùm officialis non potest totum pretium quod statutum pro emendo officio solvere, & sic assumit alium qui solvat reliquum, & propterea percipiat partem fructuum officii. Vel certè officiali reddit socius partem pretii quod ille dedit pro officio. Paulus IV. prohibuit, ne hæ societates celebrari possint supra alia officia quàm Romanæ

manæ Curiæ. Alius eſt contractus talis. Petrus dat Paulo nullum officium habenti centum cum pacto, ut ſi intra ſemeſtre moriatur Petrus, illa centum ſibi Paulus lucretur. Si verò ſupervixerit teneatur Petro reddere cum aliquo lucro, & de hoc eſt dubium an non ſit uſurarius? Et plurimi ſunt qui docent eſſe licitum, & videtur à ſortibus non differre.

De collatione pecuniarum ſubeundo periculum vitæ quæritur. An licitus ſit talis cenſus vitalis vel perſonalis? Reſp. Si quis altero petente ſic daret, poſſet aliquid accipere, nam illud periculum vitæ pretio æſtimari poteſt; ſed tamen non eſſet permittendus talis contractus, & videtur vetitus in Bulla Pii V. de cenſibus, in qua non permittit conſtitui cenſum niſi ſupra rem immobilem & fructiferam. Indirectè quoque videtur vetari in Bulla Pauli IV. & Pii IV. cùm vetant fieri Societatem niſi ſupra illa Curiæ officia, & præterea non ultra quàm valeant officia.

Societas libera quæ in Italia dicitur agode-

re agodere. Erit licita si sit utrinq; æqualitas. Sed advertendum est, quòd cùm unus dat pecunias, alter rem, v. g. Domum, oportet duo observare ut contractus sit licitus. Alterum, ut sicut pecuniæ alteri peribant, si pereant medio tempore, ita isti pereant res, puta Domus. Alterum ut detur plus quàm valet res, quia gravius & difficilius est ponere pecunias cùm repetuntur, præsertim si sit magna summa, quàm restituere rem ipsam. Nam hic rem actu apud se semper habet, non ita ille semper habebit pecunias.

§. 29.

De Assecuratione hoc est, susceptione periculi rei.

Assecuratio est susceptio in se periculi mortis vel vitæ, vel alterius rei accepto ob id pretio, ita ut si res pereat, eam restituere, aut pretium ejus integrum teneatur. Dicitur *Assecuratio* quamvis non sit dictio Latina, quasi securam rem facio.

Vel

Vel quòd securum reddit Dominum rei. Est autem pro diversitate rerum multiplex. Mercium, Nautica, vel terrestris, tum sortis tum lucri futuri, vitæ alicujus, famæ, pœnæ, officii, beneficii, electionis, rerum denique quarumcunq; aliarum quæ Fortunæ temeritati sunt expositæ & alicui subsunt periculo. Est porrò *licita*, quia illa susceptio periculi pretio valet, & exponere se periculo tam multa solvendi, pretio est dignum.

§ 30.
De Sortibus.

Sortes dicuntur, cùm fit ab homine aliquid seriò, ut ejus eventu considerato aliquid occultum innotescat, vel aliquid fiat, aut non fiat. Ut ait S. Th. 2. 2. q. 31. a. 2. *sunt triplicis generis.* 1. Divinatoriæ, cùm earum indicio quæritur quid sit futurum. 2. Divisoriæ, cùm quæritur quid cui sit tribuendum. 3. Consultoriæ cùm quæritur, quid sit agendum.

Quæres. Suntne omnes sortes licitæ?

Resp.

Resp. Dist. Vel speratur earum sortium effectus à cœlo ex syderibus, vel à casu & fortuna, vel à spiritu aliquo dirigente. Si à cœlo, tunc vana & falsa opinio illicita & superstitiosa, cùm actus liberi à voluntate non à cœlo pendeant, nec sciri talis dependentia aut efficientia possit. Si ex casu vel fortuna, ut in divisione contingit ad evitandam controversiam, vel gratiâ ludi, aut ob similem causam, nihil habet vitii nisi aliquid fortè vanitatis, cùm possit per prudentiam scientiamvè facilè decidi ex propria electione, & tamen utuntur sortibus. Si verò spectatur effectus per sortes à spiritu & causa spirituali distingvendum est. Si à Dæmone sunt sortes illicitæ. Si à Deo qui temperat sortes, per se hæ sortes non sunt malæ, sed observari debent quatuor circumstantiæ ut sint licitæ, aliàs esset peccatum. 1. Ut absque necessitate non recurratur ad sortes, alioqui esset Deum tentare. 2. Ut fiat cum debita reverentia, invocatione Dei præmissâ. 3. Ut ad res graves non viles adhi-

bean-

beantur, nec indecentes. 4. Ne ad electiones Ecclesiasticas, quæ à Spiritûs S. inspiratione debent ab Ecclesiæ Prælatis fieri, nisi cùm inter aliquos discernere difficile est quis eorum dignior, quod factum est in electione S. Matthiæ. Nam tunc inter illos sorte discernere non esset illicitum. Licebit etiam in dignitatibus sæcularibus & officiis eligere per sortes.

Sed nota, quòd quamvis consultoriis & divisoriis sortibus rerum externarum, officiorum, electionum &c. frequentiùs uti contingat: divinatoriis verò non ita, nec nisi magnâ urgente necessitate, & cæteris positis circumstantiis & observatis conditionibus suprapositis.

§ 31.

De Ludo.

Ludus est operatio in qua non aliud quæritur quàm delectatio animalis. Id est ex discursu proveniens. Per quod differt à delectatione naturali quæ est sine discur-

discursu, ut cibi, potûs. *Ludi prohibiti à Jure* sunt. Alea, taxilli cum aleis, torneamenta, theatrales impudicitiæ, &c.

Quæres 1. *Licetne ludere?* Resp. Licet, si moderatè & suo tempore fiat, & ludi genus non sit prohibitum. Nam si propter ludum objicias te periculo amittendi bona, quibus familiam alere aut debita solvere deberes, aut missam die festo non audias, peccas mortaliter. Quodsi non violatur præceptum obligans sub mortali sed tamen omittitur aliqua circumstantia, erit veniale.

2. *An obliget ad restitutionem?* Resp. His casibus tenebitur restituere. 1. Si ludat cum eo qui non potuit rem alienare, ut cum filiofamilias, & magnam summam pecuniæ lucretur, etiam peccat mortaliter. 2. Si dolo sit usus contra leges ludi, vel ab initio finxit se nescire. 3. Si alter ob rem amissam in necessitatem arctam, vel extremam incidat. 4. Si nimia sit quantitas habitâ proportione ad eam quam amisit. 5. Si lege repe-

repetantur amissa, & lex faveat. 6. Si quis compulit vi alterum ad ludendum. 7. Si nimia esset & immoderata quantitas quæ ludo exponitur habitâ proportione personarum, tum aliqua saltem pars esset restituenda.

3. *Peccaret ne mortaliter Clericus vel Monachus ludens?* Resp. Si in ludùm magnam pecuniâ, præsertim ex fructibus Ecclesiasticis exponat. Si cum scandalo ludat ut jam propter ludendi frequentiam lusor appelletur. Verùm si ob honestam recreationem & modicè ludant, potest fieri ut nec venialiter peccent.

§. 23.

De Rebus inventis.

Inventa quæ nunquam habuerunt dominum, vel ejus non extat memoria, vel quia ea contemnit, sunt Inventoris: Sed si habuerunt vel habent dominum, restituenda sunt illi. Si factâ diligentiâ non inveniatur dominus rei, possunt dari pauperibus, vel retineri ab inventore paupere.

The-

Thesaurus cujus Dominus nelcitur, si inveniatur in proprio fundo, totus est inventoris. Si in alieno casu invenitur, medietas una erit Domini fundi, altera inventoris juxta D. Thom. Si studiosè quæratur cum licentia Domini donantis quia ipse non vult quærere, totus est inventoris. Si quæratur contra vel præter voluntatem Domini, totus est Domini. Si sciendo thesaurum esse in fundo emitur fundus, totus thesaurus est ementis. Consvetudo autem quòd thesauri inventi Principibus reserventur non obligat in conscientia juxta quosdam DD. Si tamen alicubi lex aut consvetudo rationi consona aliud suaderet, illud tenendum esset.

§. 33.

De reliquis contractibus.

Donatio ob turpem causam non obligat ad restitutionem licet cum peccato accipiatur. Ob injustam verò causam obligat, quia non potuit emere nec vendere injuriam alterius; vel quod erat alterius.

Furtum

Furtum latè acceptum est ablatio vel retentio rei alienæ invito Domino. Differt à rapina, quòd furtum fit clam & inscio Domino. *Rapina* verò violentè & conscio Domino.

Quintuplex est furtum. Furtum strictè, Rapina, Sacrilegium, Peculatus, Plagium. Aut enim homines subripiuntur, & est *Plagium*: aut res aliæ externæ, & hæ quidem vel sacræ, in loco sacro, & est *Sacrilegium*. Vel res non sacra, in loco non sacro & tunc aut res communis, & est *Peculatus*, aut res privata, & est *Furtum*. Quodsi cum violentia aufertur, est rapina.

De aliis peccatis contra justitiam.

Contra justitiam etiam sunt, dolus, fraus, falsum testimonium, murmuratio, contumelia. Item homicidium, duellum, bellum, huc spectarent, sed ista aliò reservamus.

De Contractu circa rem sacram.

Contractus est circa spiritualia Simonia, est enim emptio & venditio.

§. 1.

§. 1.

De Materia Simoniæ.

Sicut in aliis casibus ita in Simonia inveniuntur tria. 1. Res quæ dantur vel accipiuntur temporales & spirituales. 2. Actiones quibus illæ res dantur vel accipiuntur. 3. Personæ quæ hanc actionem exercent, dant vel accipiunt, ut principales ministri.

Res igitur quæ dantur & accipiuntur esse possunt, aut corporales utrinq; & in his non committitur Simonia. Aut Spirituales, & hæ quidem aut naturales, ut scientiæ acquisitæ & virtutes, & earum actus & opera, in quibus propriè non cernitur Simonia. Aut Spirituales, & hæ quidem: Vel sunt spirituales, vel à Spiritu S. profectæ ad quas obtinendas naturales vires non sufficiunt, & in istis solùm cernitur Simonia. Res Spirituales supernaturales sunt, vel Spirituales, vel Spiritualibus annexæ. Simpliciter spirituales sunt duplices. Vel sunt spirituales

per

per essentiam, ut Gratia, Potestas clavium, Prophetia. Vel spirituales per causam, ut quæ sunt causa illarum rerum per essentiam spiritualium, ut sunt Sacramenta, sacrificium, & aliqua sacramentalia. Vel spirituales per effectus qui fiunt & nascuntur ex illis spiritualibus per essentiam, ut sunt actiones & operationes etiam externæ ab illis profectæ, ut edere miracula, prophetare, baptisare, absolvere &c. atq; in omnibus his potest esse Simonia: in illis quidem spiritualibus per se primò, in annexis autem secundariò.

Annexa verò spiritualibus sunt in duplici differentia. Aut enim ordinata sunt seu antecedentia ad spiritualia, ut Juspatronatus ad præsentandum Clericos pro Beneficio, & omnia vasa, & vestes sacræ ad sacrificium peragendum. Aut sunt consequentia, seu dependent ex spiritualibus, quia videlicet non possunt haberi nisi ab eo qui habet potestatem spiritualem: ut sunt beneficia Ecclesiastica, jus ad ministerium sui Ordinis, jus ad decimas,

&

& oblationes, quæ ipsis Clericis debentur. Pensiones quæ sunt beneficiorum portiones, & in omnibus istis potest committi Simonia.

§. 2.

Quid sit Simonia & de ejus speciebus.

Simonia est Studiosa voluntas (id est libera deliberata ut Lessi explicat) emendi vel vendendi aliquid sacrum vel spirituale. Vel. Est emptio aut venditio rei spiritualis pro pecunia: vel re æstimabili pecuniâ. Nomine Emptionis vel venditionis intelligendus est omnis contractus non gratuitus, ut locatio, transactio, renunciatio, permutatio, sive pecunia detur, sive aliquid pecuniâ æstimabile. Item sive fiat vocibus, mente solâ, voluntate, opere quocunq; dummodò contingant tales contractus non gratuitò. Vnde variæ sunt species Simoniæ.

Triplex est Simonia Mentalis, Conventionalis, Realis, *Mentalis* quæ solâ mente com-

committitur. *Conventionalis* quæ voce & pactis. *Realis* quæ ad opus procedit.

Mentalis est duplex. aut *purè* mentalis in sola mente consistens. Aut *non purè* mentalis, quæ progressa ad opus mentem suam non aperiendo; utraq; autem mutua esse potest, cùm utrinq; committitur, & non mutua, cùm ex altera tantùm parte.

Conventualis cùm voce pactum exprimitur. Est duplex. Vel *purè* conventualis quæ pacto inito nihil adhuc dedit vel accepit. vel *mixta*, cùm ex altera tantùm parte datum est vel acceptum quid spirituale aut temporale.

Realis est duplex vel *Materialis* tantùm, quæ committitur ex ignorantia invincibili Juris vel facti præter intentionem. Vel *Formalis* quæ committitur à sciente id esse Simoniam. Et hæc rursus duplex. Vel *semirealis* cùm ex una tantùm parte opere est adimpleta. Vel omninò est *simpliciter realis* & ex utraque parte completa est.

Patitur etiam simonia alias differentias pro diversitate rerum quæ dantur & acci-

accipiuntur : & juris Divini aut Humani quod violatur. Unde Simonia ex diversitate Juris quo vetatur est duplex. Altera Jure Divino vetita, altera Jure humano. Ex diversitate verò rei spiritualis quæ datur pro corporali est triplex. *A manu*, *à lingva*, *ab obsequio*. *A manu*, ut pecunia datur, & aliæ res pecuniâ æstimabiles. *A lingva*, cùm quis ut beneficium consequatur, alterum laudat vel commendat. *Ab obsequio*, cùm quis alteri servit ob beneficium consequendum vel jam obtentum. Hæc autem ut sint Simoniæ, debent esse ex pacto. Nam si hæc dantur ex gratitudine, aut ad benevolentiam consequendam ejus à quo beneficium sperat si dignus judicabitur, non est Simonia. Sed vitandum est scandalum ne fortè habeant speciem Simoniæ, & ne nos ipsos decipiamus.

§. 3.

Gradus ad perfectam Simoniam.

Actiones quibus Simonia committitur, sunt

sunt internæ, vel externæ, & per gradus decem insigniores perveniunt ad perfectam Simoniam.

1. Est desiderium, seu voluntas dandi aut accipiendi aliquid pro re spirituali. 2. Spes accipiendi vel dandi. 3. Intentio talis & insinuatio voluntatis seu mentis talis alteri facta voce, vel signis externis, primò quidem insinuat quasi gratitudinē, deinde, ut accipiat aliquid ex obligatione. 4. Colloquium sive tractatus de re, nondum consensu per vocem expresso. 5. Tractatus cum altero jam expresso consensu sed citra promissionem. 6. Promissio, vel obligatio tacita & in virtute, hoc est, facta verbis & signis quæ inducunt pactum in virtute. 7. Promissio & obligatio non mutua, vel mutua. Sed tamen v. g. remittens ad Pontificem, sed sub conditione. 8. Promissio & obligatio absolutè facta sine conditione approbationis Pontificis. 9. Executio exterior, & fit tribus modis. Vel dando tantùm, vel accipiendo tantùm, vel simul utrumq;

§. 4.

De Simoniæ pœnis, Absolutione, Restitutione.

Pœna Simoniacorum est multiplex. 1. Est suspensus ab exercitio Ordinum, & administratione beneficiorum. 2. Est deponendus, & infamis censendus si convincatur in judicio. 3. Sunt irritæ omnes institutiones, collationes, postulationes, promissiones, conservationes in Ecclesia beneficiorum, dignitatum, officiorum cujusvis generis. 4. Ex Bulla Pii V. fit incapax non solùm adepti beneficii, sed inhabilis ad alia, & quæ habet amittit. 5. Incurrunt Papalem excommunicationem. 6. Debent restituere beneficia & fructus. Et si ordinetur Simoniacè fit irregularis.

Absolutio à Simonia summo Pontifici reservatur.

Restitutio facienda est Ecclesiæ si egeat, idque illi cui facta injuria: vel pauperibus, aut Monasteriis, aut hospitalibus.

Non

Non est autem facienda ei qui dedit pecunias, nisi ille ipse esset pauper, aut ingredi vellet Religionem ut unà cum ipso ingrediatur pecunia. Beneficia verò Episcopo aut Papæ resignanda.

Mentalis Simonia, vel Conventionalis non habent censuras, nec obligant ad restitutionem.

Simoniacè exercendo ordines peccat sicut cæteri Simoniaci, non tamen subjicitur censuræ & pœnis Ecclesiasticis sicut cæteri Simoniaci. Simoniacus in beneficio si non est Simonia Realis non est suspensus aut irregularis. In pensione verò non est excommunicatus ipso jure, nec plusquam Simoniacus in Jure Patronatûs.

§ 5.

Regulæ ad dijudicandam Simoniam.

Regula 1. Posito quovis Simoniæ casu quatuor videnda. 1. Res quæ utrinq; datur & accipitur, an appareat æstimabilis

pecuniâ ex una parte, & ſpiritualis ex altera. 2. Actiones quæ interveniunt, an in iis appareat pactum necne. 3. Quæ perſonæ interveniunt, ſintne principales, an interpretes ad Simoniam, ſive participantes. 4. Quo jure ſit prohibita, Divino an humano. Quoties igitur apparet rem ſpiritualem, vel ſpirituali annexam ab uno dari, ab altero verò temporalem, idque ex pacto, & non apparet legitima alia cauſa cur illud temporale detur vel recipiatur, cenſenda eſt eſſe Simonia.

2. Res omnis ſpiritualis per eſſentiam vel per cauſam, nunquam poteſt vendi abſque peccato Simoniæ, nec res ſpirituali annexa in qua plus eſt ſpiritualis quàm temporalis, ut baptizatio, ordinatio, beneficium, ſed ſolùm annexa in qua pluſeſt temporalis quàm ſpiritualis vendi poteſt, ut vaſa ſacra, & veſtes dummodo propter ſpirituale nihil amplius detur. De Sacramentalibus idem dicendum, ut de aqua luſtrali, Agno Dei, Oleo

ſacro.

sacro. Sed Nota hoc jure positivo constitutum esse non per se & ex se circa omnia quæ habent aliquid temporalis quamvis minimè vendi possint ex ea parte.

3. Nullus potest vendere actionem suam quæ ei convenit ratione alicujus rei spiritualis quæ in ipso est, sive id officium sit, sive potestas spiritualis, ut Ordinis, Jurisdictionis, &c. Nec etiam labor hujusmodi actionis vel industria, aut periculum in eo peragendo, ut pro exorcismo, prædicatione Evangelii, Christo monente. *Quæ gratis accepistis, gratis date.* Verùm pro labore accessorio ut pro missa dicenda in distanti loco, vel pro obligatione, licet aliquid accipere mercedis loco, quòd labor ille & obligatio sit pecuniâ æstimabilis, quod servit etiam consvetudini laudabili in dandis eleemosynis ad sustentandos ministros Ecclesiæ, ut qui altari servit de altari vivat.

§. 6.

De Simonia mentali.

Simoniacus purè mentalis qui nihil dedit

vel accepit, ad nullam tenetur restitutionem. Si verò accepit spirituale quidem ut beneficium, non tenetur restituere; quia nullo jure cogitur, nonnunquam etiam nullo modo potest, ut Ordinis characterem. Temporale verò, ut pecunias & alias res pretio æstimabiles, dubium est an teneatur; sed probabilior opinio & certior est, non teneri.

Petes. *Cur usura mentalis cùm verbis nõ explicatur obligat ad restitutionem, Simonia mentalis non obligat?* Resp. Quia in mutuo qui dat invitus dat ex vi & naturâ contractûs. Mutuum enim postulat, ut tantùm detur sors & non ultrà. In Simonia verò est emptio & venditio, & ideò ex natura contractûs nulla pars dat vel accipit invita, quia tam qui dat rem quàm qui pecuniam debet esse contentus. Præterea quia Ecclesia noluit mentalem Simoniam ad restitutionem obligare, ne implicarentur Ecclesiasticorum conscientiæ, cùm frequentissimè contingant mentales Simoniæ. Atq; adeò quamvis tenerentur restituere,

stituere, voluit eos liberare à restitutione ob hunc causam, & potuit liberare, quia restitutio esset facienda in opera pia quorum dispositor est summus Pontifex. At in usura, nec liberavit, nec potuit, quia restitutio debet fieri certæ personæ, jure naturæ & ex justitia.

In confidentiis autem beneficiorum etiamsi solâ mente sit commissa confidentia ex parte conferentis vel resignantis habet censuram, & pœnas ipso facto, atque etiam est obligatio ad restitutionem juxta Bullam Pii IV.

§. 7.

De Simonia Conventionali seu quæ consistit in sola promissione.

Idem hîc omninò dicendum quod de mentali, præterquam quòd in foro externo fortè cogeretur Simoniacus ad restitutionem, & beneficio spoliaretur, at in foro interiore quisque pretium acceptum tenetur restituere in pios usus, licet non beneficium, aut rem spiritualem ac-

ceptam juxta probabiliorem opinionem, cujus causa est. Quia in omni venditione qui vendit rem, si accipit pretium & non dat rem, non potest pretium retinere. Atque ideò in Simonia hoc pretium accipiens debet restituere, quia is qui dedit, propter vitium Simoniæ jus amisit ejus & pauperibus restitui debet. At beneficium, vel res spiritualis vendita, si solùm haberetur ex vi venditionis eadem esset ratio de pretio, sed non habetur ex vi venditionis tantùm, sed ex vi collationis, collatio itaque tenet, sed non venditio, pretium verò datur ex vi venditionis.

§ 8.

De Simonia reali utrinq; perfecta, & materiali.

1. *Regula.* Cùm Simonia realis est utrinque perfectè consummata & completa, hoc est, cùm præcesserit pactum, & promissio seu obligatio expressa vel in virtute, tum incurrit censuras & obligationem restituendi, cùm res spiritualis & pretium datum est.

2. Ad

2. Ad pactum expressum, vel in virtute, non satis est, spes, vel desiderium, vel intentio prava utriusque partis, etiamsi factum sequatur, sed neque insinuatio sola talis voluntatis aliquibus verbis sive signis, imò nec satis est tractatus pluribus inter se verbis ea de re sine mutuo consensu, imò etsi adsit mutuus consensus, nisi adsit promissio & obligatio, non facit pactum, sed expressa promissio expressis verbis facit pactum expressum. In virtute verò, hoc est, sufficientibus signis quæ consensum & mutuam indicent obligationem, seu promissionē, facit pactum in virtute. Item etsi adsit pactum & promissio tamen sub conditione mittendi ad summum Pontificem si ipse approbaverit, non erit Simonia realis, nec dictis pœnis obnoxia, nisi ipsam priusquam à Pontifice responsum acceperint, utrinque prius consummaverint.

Materialis quæ procedit ex ignorantia invincibili excusat à censura & pœnis Simoniacorum in foro saltem interiori, sed

contractus in se semper erit irritus, & restitutio perceptorum semper facienda nisi sint bonâ fide consumpta, nec ex ipsis factus ditior. Sive autem committitur per se, sive per alterum, ipso sciente, vel invito, sive ignorante, perinde est.

§. 9.

De Simonia Juris positivi.

Non parva est difficultas per singulas materias & res spirituales, & eis adnexas, cognoscere quæ sit Simonia Juris positivi, vel quæ non positivi, sed naturalis, vel Divini. *Naturæ* quidem facilè cognoscitur cùm res spiritualis per se venditur, vel quævis alia pluris venditur ratione adnexæ spiritualis, quàm aliàs per se valet.

Juris positivi Divini ex illo Salvatoris dicto cognoscuntur. *Quæ gratis accepistis, gratis date. Juris* verò positivi *Ecclesiastici* sunt illa adnexa quæ aliàs vendi possent secundùm suam naturam, nisi obstitisset præce-

præceptum Ecclesiæ. Ut est jus ad reditus beneficiorum, jus ad decimas, jus ad oblationes, vel distributiones, ad funera, ad sepulturam, Juspatronatûs, item materia Sacramenti, solemnitates eorundem Sacramentorum, & officiorum Divinorum. Item multa pacta in beneficiis, Et multi actus in beneficiis, confidentiis, pensionibus, & earum compositione vel redemptione. In quibus omnibus, & aliis plerisq; consulendi sunt SS. Canones, & Bullæ Pontificum.

In beneficiis duntaxat & ordine, quodcunque pactum interveniat sub quacunque obligatione, censebitur Simonia, res Divino Jure, vel saltem humano Ecclesiastico prohibita. Hæc sola Simonia in beneficiis & ordine habet censuras, aliæ non ita, sicut supra dixi.

§. 10.

Casus particulares Simoniæ.

Ad hoc *ut aliquid sit Simonia*, ut ex definitione suprà posita patet, requiritur

1. Ut datâ re ſpirituali ex una parte, detur ex alia aliquid pecuniâ æſtimabile. 2. Ut detur ex pacto. 3. Ut ob rem ipſam ſpiritualem, vel ſpirituali annexam detur. Quamobrem omnis Simoniæ caſus in aliquem horum incidat neceſſe eſt. Primò igitur agendum de Caſibus in quibus pro ſpirituali accipitur aliquid æſtimabile pecuniâ. 2. In quibus accipitur aliquid æſtimabile pecuniâ ſed non ex pacto. 3. In quibus accipitur æſtimabile & ex pacto, ſed non ob rem ſpiritualem, verùm alia de cauſa. 4. De illis, in quibus & æſtimabile pecuniâ, & ex pacto, & ob rem ſpiritualem vel adnexam.

Quæres 1. *Licetne intendere, accipere, promittere, vel petere ab aliquo ob rem ſpiritualem aliquid non æſtimabile pretio* ut, amicitiam, benevolentiam, certitudinem, condonationem injuriæ, conſilii, doctrinæ, laudem, delectationem, officium, virtutis actum, ſpiritualem aliam rem naturalem vel ſupernaturalem. Reſp. Quod ut in ultra dictum eſt applica Simoniæ, dein-

deinde in omnibus illis rebus quæ non æstimantur pecuniâ, ut ibi diximus. Hæc enim omnia si verè non sunt æstimabilia pecuniâ, non faciunt Simoniam.

2. *Licetne pro re spirituali accipere aliquid æstimabile pecuniâ, sed non ex pacto verùm liberè datum, sed ob aliam aliquam rem quæ simul est cum spirituali.* Resp. Si absit periculum scandali, licet: sin secùs, non licet, quia speciem habet Simoniæ licet non sit.

3. *Licetne aliquid accipere ex pacto cùm datur res spiritualis.* Resp. Licet, non quidem ob rem spiritualem, sed ob alias causas pretio æstimabiles, ut ob eleemosynam si debita sit antè, vel ob sustentationem ministrorum Ecclesiæ, ob stipendium ipsi officio debitum, ob rem materialem quæ videtur, ut calix, ob permutationem pignorum beneficii, cùm partes litigantes conveniunt; ob redemptionem vexationis, compensationem. Ob alia incommoda & causas, v.g. laborem, periculum, industriam, obligationem

tionem, negotia, expensas, damna, lucrum cessans, vel similes alias, quæ in gratiam alicujus fiunt, quæ non sunt annexa tali rei spirituali, sed tantùm simul concurrunt aliquando extrinsecè. In omnibus his licet non intuitu rei spiritualis, sed ob alias causas pretio æstimabiles. Est tamen semper cavendum scandalum & species Simoniæ.

Si pro his spiritualibus accipitur aliquid æstimabile pecuniâ & ex pacto, ut est beatitudo, gratia sanctificans, gratiæ gratis datæ, remissio peccatorum, Prophetia, revelationes, dona Spiritûs S. potestas miraculorum, gratia sanitatum, claves ordinis, & Jurisdictionis, Hierarchia dignitatum Ecclesiæ, Virtutes infusæ, omnes denique spirituales mentis nostræ actiones, à Spiritu S. profectæ, vera est Simonia.

4. *Committiturne Simonia in Sacramentalibus?* Resp. Omninò committi si quid æstimabile pecuniâ pro eis detur, ut pro Chrismate, oleo benedicto, aquâ lustrali, globulis

bulis ut benedictis, Agnis Dei, candelis benedictis, altari & cæmeterio sacro, exorcismo, benedictione Episcopali.

5. *Quid de Ecclesiasticis functionibus ac muneribus, semperne admittitur Simonia, si pro his aliquid æstimabile pecuniâ aut detur aut accipiatur?* Resp. Si tanquam pretium detur aut accipiatur, semper Simonia est, ut pro ordinando alios, confirmando & alia Episcopalia munia exercendo, baptizando, benedicendo, consecrando, ministrando in sacro, celebratione Divinorum officiorum, recitatione horarum Canonicarum, pro cæteris muneribus, & officiis Ordinum majorum vel minorum, ut talium. Rursus ob judicandas causas Ecclesiasticas vel Religionis seu Fidei. Ob dandum consilium ex officio, ob excommunicandum, suspendendum, interdicendum, ob absolvendum à Censuris Ecclesiasticis, ob concedendas indulgentias, ob dispensationem in voto, juramento, legibus, ob faciendum vel abrogandum leges

leges Ecclesiasticas, ob concionandum. Denique ob officia Ecclesiasticorum, ut sunt officia ac munia Abbatum, Archidiaconorum, cæterarumque Personarum Ecclesiasticarum. Denique ob externas omnes actiones quæ antecedunt actiones ex virtutibus infusis ac donis Spiritûs S. profectis, ut ob orationem publicam vel privatam, ob concionandum.

6. *Quid in annexis spiritualibus quæ ea antecedunt, vel ad ea referuntur, admittiturnè Simonia si detur pro eis aliquid pecuniâ æstimabile?* Ut jus personatûs ad præsentandum Clericos ad beneficia, jus ad acquirendum aliqua spiritualia, vel habenda. Et omnia quæ ad Sacramenta vel officia Divina, vel alia spiritualia ministranda ordinantur, ut illa in quibus, aut per quæ ministrantur spiritualia, ut sunt res omnes sacræ Ecclesiæ, vestes & vasa sacra. Locus sacer, altare, templum, cæmeterium, sepultura, campana, fons baptismi, tabernaculum, & aliæ

res

res sacræ, quæ non efficiunt effectum per se, sed solùm sunt ad ministrationem designatæ? Resp. Admitti, si tanquam pretium detur.

7. *In annexis spiritualibus quæ consequuntur, aut dependent ex spiritualibus*, videlicet non possunt haberi nisi ab eo qui habet spirituale, ut sunt beneficia Ecclesiastica, & Personatus qui non possunt dari nisi Clerico. Alia officia, & dignitates Ecclesiasticæ, jus percipiendi decimas, primitias, oblationes, jus sepulturæ, jus primogenituræ, jus ad omnium ordinum ministeria & actus illos, quos diximus, peragendum. Vel res quæ non conveniunt nisi ratione Jurisdictionis Ecclesiasticæ; deniq; jus consequens ad spiritualia quæ quicunque habet. Quæritur an in his admittatur Simonia? Resp. Admitti si tanquam pretium detur.

In variis actionibus circa res quascunque spirituales potest committi Simonia, si pro illis actionibus detur aliquid æstimabile pecuniâ, ut pro institutione, effectione,

ctione, procuratione, auxiliis, ad id acquisitione, collatione, confirmatione, susceptione, defensione, conservatione, possessione, usu, destructione rei spiritualis, denegatione, impeditione, spoliatione, vel è cõtrà, diminutione, actatione, commutatione seu permutatione, alienatione, divisione. Denique pro aliqua actione spirituali erga rem spiritualem, & pro potestate, seu jure sic agendi & exercẽdi talem actionem spiritualem, vel erga rem spiritualem.

In beneficiis etiam quæ habent actus Ordinis vel Jurisdictionis, in eorum nominatione, prosecutione, collatione, confirmatione, procuratione, petitione, redemptione vexationis cùm non sit jus quæsitum, susceptione tituli vel possessione, resignatione, impositione pensionis & ejus exactione, permutatione, confidentiis, pro bullis, & bullarum impetratione, pro bullarum expensis cùm ad eum expendere non spectabat.

§. *Licetne aliquid dare vel accipere tanquam*

quam pretium pro actu vel usu scientiæ Divinæ vel infusæ, ex officio, vel in officio facto, concionandi, interpretandi sacras literas, docendi Theologiam? Resp. Si hæc fiant ad institutionem populi in fide & Religione, præsertim ex officio, Simonia est. *si* autem ad Scientiam acquisitam comparandam, non item. *Quod* idem dicendum de aliarum scientiarum & artium doctrina.

§. II.

De Participantibus in Simonia.

Personæ quæ interveniunt, vel intervenire possunt, sunt sequentes. Dans, vel accipiens per se vel per alium, ut consanguineum vel ministrum, ipso sciente, vel nesciente, consentiente vel invito. Consiliarius, notarius, sive scribens bullas, testes, procurator, ministri alii proximi ipsi facto, alii remotiores. Interessores, Proxenetæ, consentientes, alii præterea vel participantes in pretio dato, vel in re spirituali, vel in actionibus circa hæc inter venientibus. Varia

Varia Quæsita de Simonia.

Estne Simonia servire Prælato cum pacto expresso vel tacito ut sibi beneficium conferat? Resp. Esse. S. Th. 2. 2. q. 100. art. 5. Cajet. Non esset verò, si ideò serviret, ut Prælatus cognosceret ejus scientiam, prudentiam &c. Et ita illum judicaret dignum.

Estne Simonia dare alicui beneficium cum pacto ut illum laudet apud Principem? Est de lingva. Less. Tol.

Quid est Annata? Resp. Est dimidia pars fructuum primi anni quæ solvitur cameræ Pontificis, quando reditus excedunt summam 24. Aureorum ducatorum secundùm communem ejusdem cameræ æstimationem.

Quid illa pecunia quæ datur pro Missa? Resp. Illam non dari pro Missa, sed ut missam celebrans habeat unde vivat, juxta illud. *Qui altari servit de altari vivat.* Ita etiam qui beneficium consequuntur in curia Romana dant certas summas in stipen-

stipendiū illorum qui conficiunt bullas,& nulla est Simonia. Ang. Sylv. Azor. Itaetiam in dispensationibus voti, juramenti, Matrimonialibus, non pro dispensatione solvitur, sed datur eleemosyna in quam hæc commutantur. Et potest hoc onus Pontifex imponere ne sæpè talia petantur. Pari modo in pœnam contumaciæ potest imponere, non autem accipit pro absolutione, cùm absolvit ab excommunicatione, suspensione, interdicto. S. Thom. 2. 2. q. 100. a. 7.

Estne Simonia commutare propriâ authoritate beneficium pro beneficio? Esse impropriè, quia non datur temporale pro spirituali, est tamen Simonia juris humani. Si cum facultate superioris fiat, nulla est Simonia. Val. Sylv. nisi intercesserit pactum, ut qui pingvius accipit det aliquid illi in compensationem qui accipit tenuis.

Quid liceat accipere pro testimonialibus Ordinum? Resp. Vide Trid. Sess. 21. cap. 1. de Reform. Ubi etiam de dimissoriis.

De

Estne simonia rem spiritualem locare? est, imò si quicunque alius contractus circa rem spiritualem vel illi adnexam exerceatur, si res temporalis in pretium rei spiritualis detur, erit Simonia.

Cui virtuti opponitur Simonia? Religioni, quia res sacras irreverenter tractat pretio æstimando practicè. Etsi fortè non speculativè.

Estne Simonia vendere officium administratoris rerum Ecclesiasticarum, ut Judicis, Advocati, Oeconomi. Resp. Est Valentia. Less.

Estne Simonia realis si ex una tantùm parte sit completa? Resp. Est. Ita Navar. &c. Esse de fide quòd Simonia sit peccatum, docet Dami. epist. 5. Est verò crimen gravissimum.

Quidsi aliquis in utilitatem Ecclesiæ vendat rem sacram? Resp. Esse Simoniam. Quia Christus dixit. *Quæ gratis accepistis*, &c. Unde non consentit Christus in hanc venditionem.

Quidsi aliquis det aliquid pro electione ad aliquod

liquod beneficium? R. Ex Trid. Sess. 24. c. 14. esse Simoniam. Imò Pius V. in Bulla. Durum nimis. Suspendit Episcopos si vel dulciaria exigant. Et subjicit interdicto Capitulum talia exigens, privatas autem excommunicat personas, & obligat ad restitutionem, si pro hoc aliquid acceperint. Imò DD. addunt, Simoniam si quid promittat pro suffragio in electione uni, sine cujus suffragio alii valide elegisset. Et patet ex cap. Cùm super de Confessis. Est Simonia promittere alteri beneficium, si illum elegerit, & electio hoc ipso est invalida. Cap. Si alicujus. De electione. Imò si quis det pecuniam altero inscio ut alter eligatur, electio est Simoniaca. Tolet. Sylv. & alii.

Estne Simonia dare pecuniam alicui ne impediat malitiosè in consequendo beneficio? Resp. Non esse, Quia hic solùm redimo iniquam vexationem. Esset verò Simonia si jam electus pro beneficio daret aliquid pro ejus confirmatione, ac electione. Nav. Sot. Valent. Similiter si daret ne quis electio-

electioni ejus contradicat. S. Thom. 2. 2. q. 100. a. 2.

Estne Simoniacus qui dat pecuniam ut beneficium alter resignet? Resp. Est. Azor & alii; imò si renuntiet cum hac conditione, ut alter illi significet quando aliquod aliud beneficium vacabit. Azor. Vel si renuntiet aliquos fructus beneficii sibi retinendo. Abbas Arag. Item si cùm duo litigant de beneficio, alter resignat in favorem alterius, dummodo illi de altero beneficio provideatur. Azor. Vel si resignet cum hoc pacto, ut alter refundat expensas quas ille fecit in beneficio consequendo. Non esset verò Simonia si exigeret expensas quas fecit de bonis propriis, & non de Ecclesiasticis, in reparationem illius beneficii.

An resignatio beneficii Simoniaca, sit invalida? Resp. Declaravit esse invalidam Martinus V. in Conc. Constantiensi in Bulla. Est verò Simonia conferre beneficium Paulo ut illud resignet Petro. Vel si accepit beneficium cum pacto ut de

ejus

ejus fructibus juxta Collatoris arbitrium disponat. Nav.

Estne Simonia si quis alterum præsentet ad beneficium, cum pacto ut resignet quando ille voluerit, vel qui præsentanti promittit quòd propterea relinquet simplex beneficium? Resp. Est. Ita Nav. Consil. 23. Sed nunquam contrahitur Simonia sine pacto expresso vel tacito.

An qui commisit Simoniam confidentialem in beneficio possit illud retinere? Resp. Talem collationem esse invalidam declarat Bulla Pii V. & privat ipso jure illos beneficio, & sunt ipso jure excommunicati, & tenentur tales restituere fructus atq; de tali beneficio exhinc solus Papa potest disponere.

An Simonia conferre beneficium propter consanguinitatem? Resp. Non esse Simoniam, sed peccatum grave si non conferatur digno. S. Thom. 2. 2. q. 100. a. 5. Sed idem docet esse Simoniam, si conferretur eâ intentione ut inde suis consanguineis provideat, vel ut ipse collator

ex eo fiat potentior, honoratior, opulentior. Sylv.

De Virtutibus quæ ad justitiam revocantur.

Ad commutativam justitiam pertinet *Veracitas & Fides*, utraque enim debet esse in omnibus contractibus. Veracitas sive veritas in verbis, cui opponitur mendacium. Fidei in factis opponitur perfidia. Est autem triplex *mendacium*. Jocosum, officiosum, perniciosum, & quidem duo priora sunt venialia peccata, tertium verò in gravi materia est mortale. *Officiosum* dicitur quod alicui prodest, nulli nocet, tamen est peccatum, quia nunquam licet mentiri etiam si aliorum mors vel malum quodlibet sequeretur quantumvis maximum. Veritatem tamen tacere vel occultare citra mendacium, ambiguis verbis, loco, & tempore licet, id tamen non est faciendum absque causa. In judicio verò mentiri reum, si impediatur ex eo judicii rectitudo, erit mortale;

tale: in Confessione Sacramentali, si sit leve mendacium, quanquam erit gravius aliis.

Sunt etiam aliæ virtutes quæ reddunt aliis debita, sed non ad æqualitatem, verùm ex decentia & honestatis debito. Sunt autem diversæ pro diversitate personarum & causarum ob quas illis redduntur, ut est *Pietas* erga Parentes, Patriam, & alios sangvine junctos, quibus non possumus æquale reddere huic impietas opponitur. *Observantia* erga bonos & sapientes, nam honor illis debitus, minor est quàm virtus & eorum dignitas. Sed id damus, quia majora quæ demus non habemus. Huic irreverentia contraria est. Sub observantia continetur *Obedientia* erga Potestates, & contraria Inobedientia.

Sunt etiam aliæ virtutes quæ reddunt aliis quidem ad æqualitatem, sed id quod jure non debent, ut *Amicitia* erga amicos cui opponitur Inimicitia, ex prava amicitia. Sub amicitia *benevolentia* continetur,

tinetur, cui contraria est malevolentia, & invidia. *Concordia*, cui discordia opposita, & *benignitas* cui contraria malignitas, atqui hæ sub amicitia. Sed præterea huc spectat *beneficentia*, cui opponitur maleficentia. *Misericordia* erga miseros & indigentes cui adversatur immisericordia. *Clementia* contra delinquentes, cui opponitur crudelitas: *gratitudo* erga benefactores, cui adversa est ingratitudo. *Affabilitas* in voce, & *comitas* in opere erga illos quibus cum versamur, illis opponitur *austeritas*, *urbanitas* in leporibus, cui opponitur rusticitas. Denique si quæ sunt aliæ hujusmodi erga alios virtutes, quæ vel inæquale reddunt, vel si æquale tamen non jure debitum, sed ex honestate tantùm, & decentia, aut omninò indebitum & liberum.

De Justitia distributiva seu Beneficiis.

Cùm egerimus de hac virtute superiùs, solùm hic paucula addemus de Beneficiis Ecclesiasticis quæ etiam aliquomodo

hujus

hujus materiæ sunt virtutes. Debent conferri idoneis & dignis. Idoneus est ille qui bene illud obire potest. V.g. Pro Parochia qui vitæ est exemplaris. Servat Dei & propria Clericorum præcepta, non rixosus, non ebriosus, non avarus, non impudicus, nullis Ecclesiæ censuris irretitus, famæ bonæ. Præterea habet promptitudinem & doctrinam sufficientem ad pascendum Verbo Dei gregem, ad confessiones excipiendas, ad visitandos infirmos, consilia in casibus obviis danda, expeditur ad catechisandum & opera charitatis tum corporalia quàm spiritualia; zelum habet circa animas, decorem domûs Dei amat &c. Idem ipse dignus censebitur. Patet ex Trid. Sess. 24. cap. 18. de Reform.

Duo beneficia etiam simplicia, quorum utrumque est sufficiens, nisi ob necessitatem & utilitatem Ecclesiæ, hoc est, magis proficuum erit Ecclesiæ si hic unus duo ista tenuerit quàm si alii duo, meliùs ab uno administrabuntur &c. Item ut teneat duo debet esse causa, debet haberi dispen-

latio: vel causa sufficiens cum consuetudine approbata ab iis qui dispensare possunt, dummodo beneficia non requirant residentiam. Nam si hanc requirant, vel saltem unam, etiamsi sint insufficientia, non possunt haberi sine causa & justa dispensatione. Residentiam requirunt ex Trid. Omnes Patriarchæ, Primates, Metropolitani, Archiepisc. Episcopi. Item obtinentes dignitatem Canonicatûs, præbendas in Cathedrali, vel collegiata Ecclesia. Item habentes curam animarum. Obtinentes beneficia per consuetudinem requirentia residentiam. Sic Trident. Sess. ult. de Reform. cap. 5. & Sess. 24. de Ref. cap. 17. Et idem Sess. 6. de Reform. cap. 2. aufert omnia privilegia & indulta perpetua non residendi, ut nec Episcopi in residentia perpetua dispensare possint. Ad tempus autem possunt ex causa legitima cum onere substituendi idoneum Vicarium in Curatis.

Qui non residunt in Cathedrali vel Matre Ecclesia, de his Trid. Sess. 6. de Ref. cap. 1.

c. 1. quid statuat videri potest, item sess. 25. cap. 1. & Bulla Pii IV.

Pluralitas beneficiorum Curatorum & residentiam requirentium, est juri naturæ adversa, quia nemo potest esse in duobus locis simul, est adversa præcepto Divino. Trid. Sess. 23. de Ref. cap. 1. & Sess. 7. cap. 2. 4. & Sess. 24. cap. 17. Pluralitas quorumcunque beneficiorum simplicium est jure communi positivo prohibita. Patet ex d. 30. cap. Episcopi d. 7. c. Sanctorum 21. q. 1o. de præbendis. Nam licet aliqui Canones loquantur solùm de Curatis, loquuntur tamen alii & de Capellis, de Capellanis, altaribus, quos vide apud Ledesmam. Quia oritur ex hoc defraudatio cultûs Divini, & merces laboris sine labore percipitur.

Trid. Sess. 24. c. 17. Non vult dispensari ut duo habeantur etiam insufficientia, multò minùs sufficientia. Jubet enim si curatum est insufficiens, aliquod simplex illi adjungi. Neque in residentia dispensari potest nisi ex causis à Trident. relatis Sess. 23. de Reform. c. 1. Suffi-

ciens beneficium est & dicitur quod habet satis ad victum & vestitum, & præterea ad decentiam statûs Clericalis saltem in eo loco in quo est tale beneficium, ut ibidem solent Clerici decenter vivere, & quantùm satis est ad honestè & debitè exercendam jurisdictionem, & onera persolvenda tali beneficio adnexa. S. Th. 2. 2. q. 135. a. 2. Trid. Sess. 24. de Ref. c. 15.

Consvetudo sola sine causa utilitatis Ecclesiæ non est satis nec tutum reddit in conscientia tenentem duo beneficia etiam simplicia, quia talis consvetudo licet possit derogare juri positivo, at non abrogat deformitatem contra jus naturæ. Vide Canon. Jamdudum extra de Præben.

Dispensatio sola sine causa sufficiente non est satis, nec tutum reddit in conscientia, cùm sit potiùs dissipatio, quàm dispensatio. Vide Bern. de Consid. lib. 3. cap. 6. Sed de his fusiores esse non constituimus. Casus tamen quosdam apponemus.

Qua-

Quæsita de Beneficiis.

An qui habent beneficia simplicia teneantur residere? R. teneri jure Canonico. Azor. Nav. Sed plures contrarium sentiunt, & declaravit Congreg. Conc. si excipiantur Canonicatus & portiones in Ecclesiis Cathedr. & Collegiatis ita Rebuff. in praxi. Sed in his videndum quæ ubi laudabilis consvetudo. De Episcopis videri potest Trid. Sess. 23. c. 1. de Reform. ubi & de Parochis, de Canonicis verò Sess. 24. cap. 12. de Reform. Ponuntur verò Sess. 23. cap. 1. Causæ quæ excusent à residentia residentibus causâ studiorum. De non Sess. 24. cap. 12.

Quæ sunt beneficia incompatibilia? Resp. Duæ Præposituræ, Duo Decanatus, duo Archidiaconatus, duo Archipresbyteratus. Patet ex cap. Sicut de except. Prælat. Item duo curata, patet ex Trid. Duæ Abbatiæ. Item duo simplicia quæ residentiam requirunt. Abbas in cap. extirpandæ. Duo simplicicia insufficientia permittit Trid. Sess. 24. cap. 17. de Reform.

Damnat verò peccati mortalis Azor & alii, si quis teneat duo simplicia, quorum sit unum sufficiens, sine dispensatione.

Quæ incommoda sequuntur ex pluralitate beneficiorum? Resp. Legantur in Extrav. Joan. 22. Execrabilis.

Quando liceat duo habere incompatibilia? Resp. Vide Trid. Sess. 7. c. 5. de Reform. Et Sess. 24. cap. 17. de Parochiis.

Quæ beneficia debent conferri dignioribus? Resp. Omnia conferenda sunt sub peccato mortali dignis, sed curata dignioribus. Adr. Less. Nam in collatione beneficiorum magis spectanda utilitas spiritualis Ecclesiæ, quàm Ministrorum temporalis. Ad quos spectat conferre beneficia, vel ad ea præsentare, vel eligere, peccant mortaliter si omisso digniore conferant &c. minùs digno. S. Th. 2. 2. q. 63. a. 2. Et patet ex Trident. Sess. 6. cap. 1. de Reform. Qui beneficium dat indigno, tenetur damna Ecclesiæ restituere. S. Thom. ibid.

Quid est beneficium? Resp. Est jus percipiendi

cipiendi fructus ex rebus Ecclesiæ collatis, quod datur Clerico propter officium spirituale Azor. Sed requiritur ut illi reditus sint authoritate Ecclesiasticâ firmati. Beneficium est sæculare quod pro sæcularibus institutum, nec potest à Regulari teneri sine dispensatione Papæ, alias esset invalida collatio. Etiamsi sit curatum Paulus IV. Bulla Postquam Divina. Et ita declaravit Congreg. Cardin. Neque è contra desinunt esse Regularia quamvis conferantur sæcularibus à Papa jure administrationis vel commendæ, non tituli. Regularia verò sunt quæ pro regularibus instituta. Vide Trident. Sess. 14. de Reform. cap. 10. *Manuale* beneficium quod confertur ad tempus incertum quousque superior non revocaverit. *Curatum* est quod curam habet animarum, & ex officio Sacramenta administrare tenetur.

Si quis curatum recipiat, sine voluntate recipiendi intra annum Sacerdotium ad quid tenetur? Resp. Tenetur fructus restituere. Sed si intra annum mutavit mentem, &

recepit Sacerdotium, potest totius anni fructus retinere. Nav. Azor Less. Sed si animo recipiendi Sacerdotium accepit curatum, etsi postea mentem mutavit, non tenetur fructus restituere. Tamen plures docent, quòd teneatur illos restituere quos accepit post mutatam voluntatem. Sed si dubitavit an sit Sacerdotium suscepturus? Resp. Azor. Si tamen suscipit, facit fructus suos.

Quid de simplici beneficio? Resp. Si non habet adnexum Sacerdotium potest recipi sine animo recipiendi Sacerdotium, cum animo tamen perseverandi in ordine Clericali. Nav. Sed si hunc animum non habeat, peccat mortaliter. Lessius. Sed si adnexus sit ordo sacer beneficio simplici, peccat mortaliter qui illud accipit sine animo recipiendi illum sacrum ordinem.

An possit dari beneficium Clerico conjugato? Resp. Non. Trident. Sess. 22. c. 4. Et si habens beneficium contrahat Matrimonium statim amittit beneficium.

Sed

Sed si Virginem duxit, & consentiente Uxore vovit castitatem, collatio est valida. Lest. ex cap. 2. de Cler. Conjug. Sed si sit juvenis uxor debet ingredi Religionem. Vetula voveat castitatem & potest manere in sæculo. Pro Episcopatu quæcunq; sit debet ingredi Religionem ita c. cit. Et cap. Sanè de Convers. Conjug. Neque potest resignare in favorem alterius, si contraxit matrimonium habens beneficium; quia jam ipso jure vacat. Et sine ulla præcedente monitione aut citatione potest conferri alii. Et hoc quidem etsi non consummaverit Matrimonium: nam est statuum incompatibilitas.

Quid si quis est inhabilis ad beneficium, & obtinet pro hâc inhabilitate dispensationem, postea ducit uxorem, eâ mortuâ, estne habilis? Resp. Esse, quia jam ablatum est impedimentum.

Possuntne reditus beneficiorum expendi in usus profanos? Resp. Id colligi ex cap. vobis. cap. Concessa & aliis. Dari hos reditus ad Clericos sustentandos. Ecclesias restau-

restaurandas, ornatum templorum, ad subveniendum pauperibus, ad Sacramenta administranda. Alen. Major Rich. Gabr. & alii gravissimi Authores docent si in profanos usus expenderit, teneri ex bonis patrimonialibus pauperibus restituere. Et olim assignata fuit pars pro sustentandis pauperibus. Ut patet ex cap. de reditibus 12. q. 2. unde ajunt saltem superflua modò debere dari pauperibus, idque ex justitia.

Quæ est decens sustentatio Clerici? Resp. Id arbitrio boni & prudentis viri definiendum. Ita S. Thom. 2. q. 185. a. 3. Alii ita statuunt. Id sufficere in sustentationem, quod alii pii & timorati ejusdem ordinis ac dignitatis expendunt. Sed Navar. q. 1. de reditibus monito 36. n. 1. Et Molina addunt esse contra rationem ut Ecclesiæ ruinam patiantur, & pauperes fame pereant, & in his casibus debere Ecclesiasticos aliquid sibi subtrahere. Ad sufficientiam non spectat, ut de illo possit sustentare Fratres, Sorores, Trid. sess.

Sess. 24. de Reform. cap. 13. & 15.

Possuntne Clerici dare Consanguineis? R. Possunt dare in pias causas, quando ergo est pia causa dare Consanguineis, possunt & illis dare, neque tenetur Clericus ut eroget in pia opera in eo loco ubi habet beneficium. Vide Trident. Sess. 25. c. 1. de Reform. Et ibi dicta possunt applicari ad testamenta.

Quo jure teneatur residere habens curam animarum? Resp. Divino, patet ex Trid. Sess. 23. cap. 1. de Reform. Et Turrian. opusc. de Residentia ait se reperisse Canonem Apost. ejusmodi. Pastores qui in suo ovili non manent esse alienos à Communione in Christo. Ex hoc patet quid de dispensatione in residentia dicendum sit.

Potestne duo beneficia tenere, quia in altero aura non favet? R. esp. Morbus non facit licitam pluralitatem beneficiorum præsertim incompatibilium.

De Justitia vindicativa.

Etiam hîc solùm de pœnis Ecclesiasticis agemus. Pœnæ autem illæ aut sunt spirituales, quarum quædam sunt censuræ, ut excommunicatio, interdictum, suspensio. Quædam non censuræ, ut irregularitas, degradatio, depositio. Aut sunt corporales ut carcer, pœna pecuniaria, non autem sangvinis. Diximus de censuris aliquantum in priore parte. Nunc apponemus aliqua, & illa magis explicabimus.

Irregularitas non semper est propter peccatum, ideò non est censura & absolvimus à censuris, dispensamus in irregularitate.

Petes cur degradatio & depositio non vocantur censuræ cùm suspensio sit Censura?

Resp. Quia hæc non solùm privant usu potestatis & officii, sed etiam ipsâ potestate. Degradatio ipsis ordinibus quantum est ex parte Ecclesiæ, etiamsi ex se auferri non possint. Depositio autem privat ipso beneficio & officio, non solùm

usu;

ulu; atque adeò illæ sunt plus quàm censuræ.

§ 31.

De Excommunicatione.

Excommunicatio est censura Ecclesiastica separans à communione Fidelium. Unde est quasi extra communionem positio. Est *duplex* major, & minor. *A jure* latæ ipso facto incurruntur, & hæ per verba præteriti temporis solent exprimi. Item *major* est triplex, secreta, publica, & solennis, seu propriè anathema, & fit cum quâdam solennitate ut describitur in Pontificali. *Major* ergo est censura separans à communione Ecclesiæ, quoad fructus, Sacramenta, suffragia generalia, & participationem spiritualium, ac aliorum actuum in quibus Fideles communicant, seu breviùs. Est censura Ecclesiastica privans omni communione Fidelium, seu Ecclesiæ. *Minor* solùm privat participatione passivâ Sacramentorum & electione passivâ. Activè autem dans Sacramenta pec-

ta peccat, sed tenent. Hæc minor fertur pro peccato veniali.

Quæres 1. *Quid si Excommunicatio sit injusta vel nulla?* Resp. Dist: si sit injusta, obediendum illi propter scandalum, si continet errorem intolerabilem, hoc est, si constet ab eo latam qui potestatem non habuit, vel in non subditū, vel omnibꝰ manifestò constat sine causa latam & contra justitiam, tunc nulla est omninò & ad nihil obligat, nec est quòd timeatur. At si est injusta ex aliis causis, ut ex indebito modo eam ferendi, quia ex odio vel ira, aut nimis properè, non servatâ juris aliquâ solennitate, aut sine trina admonitione, aut non in scripto data aut similia. Vel si causa dubia, vel probata per falsos testes. In publico loco tenet & est obediendum illi. Nulla autem erit quæ non in subditum, aut à non habente potestatem, aut contra privilegia, aut propter bonum opus aut leve peccatum sine contumacia lata. Quodsi sit talis, scilicet reverà nulla in se, sed de hoc non constet populo, ad vitandum scandalum in foro exteriori

opor-

oportebit obedire, quousque populus saltem doceatur.

2. *Qui sunt effectus majoris excommunicationis?* Resp. Posuimus illos in parte priore, nunc magis explicamus & sunt præcipui. 1. Privat participatione activâ & passivâ Sacramentorum. 2. Suffragiis communibus Ecclesiæ, scilicet, participatione bonorum operum ut orationum ac Divinorum officiorum. 3. omni actu ordinis quem si excommunicatus exercet, fit irregularis. 4. A beneficiorum susceptione, ac collatione, & fructuum perceptione quamdiu est in mora petendæ absolutionis. Et si perseveret per annum integrũ posset beneficiis privari, quodsi insorduerit, scilicet annum totum in ea perseveret, ex Conc. Trid. est suspecto hæresis. 5. Ab officiorum executione & usu Jurisdictionis. 6. Ab electione canonica activè & passivè, quod extenditur ad dignitatem laicam, ut imperium, & regnum. 7. Ab omni actu legitimo ut procurare, instrumenta facere. 8. Ab ingressu Religionis, nisi prius absolvatur. 9. Tandem ab omnibus aliis actibus

ctibus exterioribus in quibus homines conveniunt juxta illud. *Os, orare, vale, communio, mensa, negatur.* Aliis etiam pœnis afficiuntur in quibusdam Provinciis. 1o. Privantur Ecclesiasticâ sepultura, & à regno cœlorum extruduntur. His pœnis afficitur omnis justè excõmunicatus quoad resipiscat, injustè verò juxta prædicta excommunicatus, solùm illis quæ afficiunt in foro exteriore.

3. *An omnis excommunicatus est vitandus sub poena excommunicationis?* Resp. Post Concil. Constantiense, denuntiati tantùm, vel publicus percussor Clerici vitandus sub pœna Excomm. minoris. Publicus autem & Notorius dicitur, cujus factum nullâ potest tergiversatione celari. Occultus autem etsi vitari non debet, tamen subest pœnis excommunicatorum, nec potest sine justa causa communicare cum aliis.

4. *Qui possunt communicare cum excommunicato?* Resp. In Divinis nemo. In aliis, vel ob suam vel ob illius utilitatem, vel quia ejus Filius, Conjux, servi. Vel

quia

quia ignorat esse excommunicatum, vel quia necessitas cogit, potest communicare.

5. *Qui possint excommunicari & qui non?* Resp. Angelus non potest, neque anima mortui, neque res inanimata, neque sensitiva, sed solus homo, isque non infidelis, nec Cathecumenus, nec universitas fidelium, nec Papa, sed solus homo baptisatus in hac vita existens. Mortuus autem declarari potest fuisse excommunicatus, non verò propriè & de novo excommunicari.

6. *Possuntne Erucæ vel aliæ bestiolæ excommunicari?* Resp. non posse propriè, sed tantùm exorcismis abigi, quod idem de dæmonibus est, & animabus mortuorum.

7. *Potestne civitas aliqua aut universitas excommunicari?* Resp. Non, Quia cùm excommunicatio feratur ob peccatum mortale, fieri non potest ut omnes simul peccaverint, aut fuerint contumaces.

8. *Quis potest excommunicare, quis non?*

Resp.

Resp. Ille solus potest qui habet jurisdictionem ordinariam, vel delegatam ex officio, vel consvetudine in alium non impeditam. Ut sunt Episcopi, Prælati majores Ecclesiæ. Simplices Sacerdotes non possunt nec etiam Parochi, nec Priores, nec Abbates, nisi esset consvetudo approbata & delegata potestas.

9. *Quomodo ferendum est judicium de excomm.* ? Resp. Sin quis inciderit in excomm. intellig. poterit ex causa excommun. Quoties enim quis non peccavit, aut non mortaliter, aut si peccavit mortaliter, ignorabat excommunicationem ignorantiâ invincibili, hoc est, quia non potuit scire, aut non tenebatur scire, non incidit in excomm.

10. *Omnisne ignorantia excomm. excusat* ? Resp. Non omnis, sed invincibilis tantùm quæ caret contumaciâ, propter quam fertur excommunicatio. Quæ sententia est Navar. Sylv. & aliorum, & nititur Christi authoritate Matth. 18. *Si Ecclesiam non audierit* &c. Ignorantia autem vincibilis non excusat ab omni excomm, sed

tantùm

tantùm ab ea in qua dicitur. *Si quis præsumpserit, si quis temerariè tentaverit vel fecerit aliquid ejusmodi.* Crassa porrò & supina, vel affectata, non excusat nisi ab ea excomm. in qua dicitur. *Si quis scienter contrarium fecerit.* Illa enim ignorantia excludit scientiam.

11. *Unde cognoscitur quòd excommunicatio sit lata vel ferenda?* Resp. Si utatur verbo præteriti temporis, vel præsentis v. g. *Sit excommunicatus aut excommunicatur à nobis.* Si addatur, *ipso facto*, vel *ipso jure*, vel, *sub poena excomm. latæ sententiæ*, vel aliquid ejusmodi, censenda est excommun. lata. At si utatur verbo futuri temporis, *excommunicabitur*, *excommunicetur*, vel, sub *poena excomm.* vel aliquid tale, nondum lata est, sed comminatoria, & ferenda, nisi addatur, *ipso facto*, vel quid aliud, unde appareat quòd sit lata sententia.

12. *Quæ sunt excomm. reservatæ Papæ?* R. Dictum in parte priore. Episcopis verò, quas illis jus, vel ipsi sibi reservant. In his

est 1.

est. 1. Excomm. ex levi percussione Clerici vel Monachi. 2. Excomm. Papalis in mortis articulo si adsit Episcopus, nam in ejus absentia potest absolvere quivis Sacerdos. 3. Propter participationem criminis cujus est absolutio. 4. Ob reincidentiam, cùm quis scilicet in mortis articulo absolutus ab excomm. reservata, vel aliam ob causam, non se præsentat superiori à quo absolvi debebat. Vel si Nuntius Apostolicus, vel Legatus Pontificis absolvit remittens ad superiorem, & non se præsentat.

13. *Quis potest absolvere ab Excommun.?* Resp. Si homo illam tulit, is potest qui tulit, vel ejus successor, vel superior. Si à jure, & Papa illam tulit, Papa potest absolvere, vel cui ille commisit. Si ab Episcopo, ipse Episcopus, vel cui ille cõmisit. A non reservata Excom, idem potest qui à peccato potest, propter quod lata. In mortis articulo quivis Sacerdos absolvere potest. In privata absolutione satis dicere. *Ego te absolvo ab Excomm. quam incurristi ob*

rifi ob talem vel talem causam. In solennî absolutione servanda sunt præscripta. Sed Nota 1. Si quis excomm. ab homine nominatim, si is detrimentum attulit alteri, aut fiat inobediens Prælato, non sufficit cautio juratoria, nisi sit in extrema necessitate. Quodsi est excomm. ab homine generatim, sufficit cautio juratoria si aliam dare non possit etiam extra tempus necessitatis, tempus autem necessitatis intelligitur, cùm probabiliter non habiturus postea copiam ejus à quo absolvî potest, ut si longam aut periculosam navigationem suscipiat, si adire non possit superiorem, si superior absq; legitima causa nolit absolvere. Quodsi quis facultatem habens absolvendi absolveret extra casum necessitatis, peccaret ratione scandali, sed teneret absolutio.

Nota 2. Absolutus ab Episcopo, si postea potest satisfacere & non satisfacit, recidit in excomm. quia absolvitur sub conditione ad reincidentiam: sub qua conditione privatus Sacerdos absolvere

non potest, sed si semel absolvit, non relabitur Pœnitens, quamvis non satisfecerit, & solùm ad satisfactionem tenetur ex rei natura.

§ 2.

De Suspensione.

Suspensio est Censura Ecclesiastica inhabilitans ad executionẽ ordinum, officiorum, vel Jurisdictionis ex aliquo impedimento proveniens. Incurritur autem ob peccatum etiam veniale.

Quæres 1. *Quis potest suspendere?* Resp. Qui potest cogere per censuram.

2. *Quis potest absolvere?* Resp. Si facta est à Jure, potest Episcopus nisi sit reservata, vel ob tale peccatum à quo ipse non possit absolvere. Si sit ab homine, absolvet qui eam tulit, vel ejus Superior.

3. *Quæ forma?* Resp. Absolvo te à tali suspensione.

4. *Ob quos casus fit suspensio.* Resp. Ob varios, inter quos est concubinatus notorius Clerici, ordinatio extra tempora, vel à

vel à non proprio Episcopo vel excommunicato. Item ob susceptionem ordinum &c. Qui suspensus celebrat, vel suscipit ordines fit irregularis.

§. 3.

De Interdicto.

Interdictum est Censura, quâ in aliquo loco vel Ecclesia, vel certis personis, interdicitur administratio Sacramentorum, vel divinorum officiorum celebratio, sive executio aliquorum spiritualium. Quando prohibentur omnia, dicitur *Strictum*; quando quædam, *Largum*. Non potest autem interdici Baptismus parvulorum, & Pœnitentia morientium, ac viaticum.

Quæres 1. *Quibus de causis solet imponi?* Resp. Ex causa rationabili, neque ex peccato particularis personæ nisi sit Dominus loci, sed debet esse peccatum communitatis, vel Capituli. In *locali*, si est *generale* interdicitur tota Provincia, vel civitas: *Si particulare*, aliqua

Ecclesia. *In personali* generali, omnes, in particulari, aut certæ personæ vel multæ nominatim. Aliud est ab *Homine* aliud à *Jure*.

Nota In verdicto Clero vel populo, non censetur interdicta Ecclesia nec è contrà. Et ita, externi & alii nõ interdicti possunt ibi celebrare & audire interdictâ etiam Ecclesiâ non censentur interdicta altaria Ecclesiæ cohærentia, vel Capella muro inter. medio separata. Interdicto populo alieni. genæ qui inter eum habitant, non censentur interdicti, nec pueri doli incapaces.

1. *Quis potest interdicere?* Relp. Papa potest omnia interdicere præter Baptismum parvulorum, & morientium pœnitentiam ac viaticum. Alii Prælati tantùm juxta juris dispositionem. Nota in generali. Interdicto loci non personæ, quotidie in Ecclesiis & Monasteriis Missæ & alia officia celebrari possunt voce submissa, januis clausis, non pulsatis campanis, & exclusis interdictis, & in festivitatibus Natalis Domini, Paschatis, Pentecostes,

Cor-

Corporis Christi, Assumptionis B. V. Omnium SS. pulsatis campanis, divina celebrante exclusis tantùm excommunicatis : dum tamen illi propter quos est interdictum non appropinquent altari, & non faciant offertorium. Et dies à Vesperis, Vigiliis usque ad Tertiam, Completorium, imò & Missæ & Vigiliæ possunt includi. Item in iisdem diebus potest aqua solenniter benedici & aspergi, & fructus benedici & administrari. Benedici etiam possunt imagines & calices, sed non nuptiæ.

3. *Quâ formâ sit interdictum?* Resp. Nos propter talem causam, Ecclesiam, vel civitatem Ecclesiastico suspendimus interdicto. Sed debet præcedere admonitio, nisi propter delictum enorme non esset necessaria.

4. *Quibus de Causis fertur interdictum?* Resp. Capitulum, Collegium, Monasterium, Senatus, Civitas, interdicitur, propter easdem causas, propter quas singuli homines excommunicantur quando Universitas excommunicari

cari non potest, sed interdici. Itaque interdicuntur in Bulla Cœnæ Domini Universitates, Collegia, Monasteria, & quocunque nomine appellentur, à Pontificis Romani ordinationibus ad futurum Concilium appellantes. Item Universitates quæ faciunt ut Clerici illicita portoria solvant, quæ faciunt, ut capiatur, percutiatur, in exilium mittatur Episcopus. Cujus Dominus ingressum, aut negotia impedit Nuncii Apostolici.

5. *Quis tollere potest interdictum?* R. Dist. Si ab homine, is qui tulit, vel eo Superior. Si verò à jure, cùm jurislator non reservavit, Episcopus potest & non inferior. Et si esset certum tempus jure taxatum, non potest ante illud ab Ordinario tolli, sed finito tempore per seipsum cessat, nec opus est aliâ relaxatione.

§. 4.

De Cessatione à Divinis.

Cessatio à Divinis, est desistentia à Divinis officiis, & administratione Sacramento-

mentorum. Est duplex. *Generalis* quæ fit in loco universali, civitate, oppido, Parochia. *Particularis*, quæ in Ecclesia vel Ecclesiis.

Quæres, quomodo differt Cessatio & Interdictum? Resp. Hoc facit transgressorem irregularem, illa non item. Interdictum non prohibet quominus sacrificium interdum fieri possit januis clausis: Cessatio à Divinis prohibet omnia.

§. 5.

De Irregularitate.

Diximus de hac prima Parte, in qua omnia brevius perstringebamus, hîc addimus.

Irregularitas differt à Suspensione per hoc, quia Irregularitas facit inhabilem ad suscipiendos ordines, & ad ministrationem in susceptis. Suspensio solùm prohibet exercitium susceptorum.

Quæres ex quibus causis contrahitur Irregularitas? Resp. Omnes posse reduci ad defectum animæ, Corporis Sacramenti.

Ex defectu animæ quadruplici. 1. Ex defectu judicii ut amens carens judicio perpetuò. 2. Ex defectu scientiæ, ut idiota nesciens legere, vel omninò ignorans idioma quo Divina officia sunt conscripta. 3. Ex defectu Fidei, ut Apostata à fide, Hæreticus, qui si moriatur in hæresi, ejus filii usque ad secundam generationem viâ masculinâ, vel usque ad primam viâ fœmininá sunt irregulares. Item Neophyti, vel paulò antè conversi. Et *delicti*. Ita Homicida, mutilator, voluntarii, etsi justè occidant aut mutilent, nisi se defendendo cum moderamine inculpatæ tutelæ. 2. Peccant peccato enormi notorio ut mereatur depositionem, quam meretur ob adulterium notorium, & alia his majora crimina. 3. Peccatum efficiens infamem infamiâ juris vel facti, vel aliunde. 4. Religiosus egrediens è monasterio ad audiendum jus civile, vel medicinam, si intra duos menses non revertatur. 5. Episcopus, Presbyter, Diaconus recurrens

rens ad Imperatorem sub prætextu injustæ executionis.

Ex defectu corporis est triplex. 1. Mutilatus aliquo membro sive culpâ suâ, sive sine illa. Vel debilitatus, vel deformis, vel laborans morbo comitiali, leprâ, vel læsus sinistro oculo, & similibus aliis corporis vitiis, quibus redditur inhabilis ad celebrandam missam sine errore, vel scandalo, & horrore. 2. Illegitimus, nisi priùs legitimetur. 3. Hermaphroditus, & si quidē magis vergat ad fœmineum sexum, non tenebit ordo. Servitus, ætas, sexus, impedimenta sunt, non irregularitas.

Ex *defectu Sacramenti*, in quo iterata Sacramenta characterem imprimentia, ut Baptismus, Confirmatio, Ordo. Et Baptismus iteratus tam ministrantem, quàm recipientem iteratò reddit irregularem. 2. Si Ordo malè suscipiatur. 3. In Matrimonio, si bigamus, qui duas habuit uxores, quæ vera est Bigamia, vel unam viduam quæ est interpretativa. Item existens in sacris ordinibus, vel habens

votum solenne castitatis si contrahat matrimonium, si Spurius. Sunt præterea alia impedimenta quæ impediunt ordinum susceptionem, aut executionem, & iis durantibus requiritur dispensatio, sed non sunt irregularitates quia ubi talia impedimenta cessant, absq; ulla dispensatione possunt recipi ordines, vel exerceri, ut sunt Servitus, Matrimonium, dæmonis obsessio, officium curiæ sæcularis, suspensio, interdictum, & alia de quibus primâ Parte.

Regulæ generales ad judicandum de Irregularitatibus. 1. Non debet aliquis judicari irregularis nisi id sit in jure expressum. 2. In dubio, non quisque se debet reputare irregularem, sed alius Judex, vel Doctor. 3. Quando irregularitas solùm ob peccatum est posita, & non ob aliam indecentiam, qui ignorat hoc esse peccatum, eam non incurrit.

§. 6.

De Irregularitatibus in particulari.

Irregularitas ex homicidio vel mutilatione

sunt

sunt ejusdem rationis. Effusio verò sola sanguinis, vel deformatio, vel debilitatio membri, etiamsi reddatur omninò inutile etsi sit tanta ut deformatus reddatur irregularis, non facit irregularem. Hic enim casus non est in jure expressus.

Qui facit etiam *involuntarium homicidium*, seu occisionem justam, dum ejus causa quoquomodo sit voluntaria, efficit irregularem; sive sit licitum ut Judici, sive illicitum. Causa autem intelligitur imperans, consulens, admonens directè, vel indirectè dum sequatur homicidium.

De *casuali ac fortuito homicidio*. Dist. Aut qui fecit homicidium, dabat operam rei illicitæ, aut licitæ, sed illicito modo & si ex ejus operis natura vel modo, vel saltem accidentibus, fuit via ad mutilationem, fit irregularis. Si autem erat illicitum opus ex aliis causis, non fit irregularis, si debitus modus adhibebatur. Aut dabat operam rei licitæ, & licitè facta, non fit irregularis, nisi per se & di-

rectè tendat illud opus ad mutilationem vel homicidium, ut in causa criminali. Etsi nollet reum occidi non fit irregularis, nam irregularitas oritur ex defectu lenitatis. Ut qui jubet in bello jaculari contra aliquem ita ut non occidatur, tamen alterum occidit. Denique *regula hæc* erit *generalis*. Nullus fit irregularis ex homicidio & mutilatione tam casuali quàm voluntaria, qui illam non vult & intendit vel in seipsa vel in causa, nisi velit scilicet illud ex quo id aliquomodo sequitur.

Irregularitas in judicio. Clerici qui petunt justitiam cum protestatione quod non intendant pœnam sangvinis, & proditionem remittunt cum eadem protestatione, non fiunt irregulares. Inquisitor tradens Hæreticum Judici sæculari, licet instet ut comburatur, non fit irregularis, quia Inquisitoribus solùm prohibetur executio. Cæterùm omnes ministri in causa sangvinis, ut Judex, Accusator, Pronuntians, Testis, Notarius, Scribens vel

Pro-

Pronuntians sententiam vel testimonia, Advocatus, Procurator, Assessor, & quivis alius Minister sanguinis, si occidatur, vel mutiletur, fit irregularis.

De *Irregularitate in bello.* In bello injusto non solùm qui occidit, sed quicunque dat arma quibus postea aliquis occidatur, aut qui est præsens ad hoc, vel dat auxilium vel favorem, si moriatur in bello aliquis, fit irregularis. In bello autem justo, nec qui dat arma, nec qui ad pugnam hortatur, nec qui adest, nec qui auxilium præbet vel favorem, etiamsi vulneret, etiamsi sit clericus, non fit irregularis nisi letale vulnus inflixerit, vel nisi vulneret intentione occidendi, vel det arma eâ intentione, ut alter occidat, & occidit.

Sed si quis alteri præbeat arma ut se defendat, ille verò alterum occidit aut mutilat, fitne irregularis? Resp. Si alter se non posit aliter defendere, non fit irregularis. Quia licet olim qui defendebat se cum moderatione inculpatæ tutelæ, fiebat irregularis:

laris : novo tamen jure non fit. Moderamen hoc consistit in eo, cùm quis non potest mortem, mutilationem, aut vulnus evadere nisi præveniret, & tantùm hoc agat ut ista evitet: Sed si det operam rei illicitæ, v. g. furatur, latrocinatur, adulteratur, & dum est angustiis ut occidatur, occidit, mutilat; fit irregularis. Propter verò defensionem rei familiaris, honoris, Reipubl. Parentum, filiorum, aut amicorum, aut aliorum suorum etsi fortè aliquando meritò possit occidere invasorem, tamen non excusatur ab irregularitate solùm enim excipitur in jure cùm nosipsos defendimus.

Irregularitas ex malè susceptis vel administratis ordinibus, ita se habet.

1. Ordinatus si sit excommunicatus, vel ante legitimam executionem, vel extra, vel sine dimissoriis, est suspensus, & si celebret fit irregularis.

2. Ordinatus scienter ab Episcopo Simoniaco, Schismatico, Apostata, excommunicato, suspenso, interdicto, deposito,

to, degradato, vel ab eo qui renuntiavit Episcopatui, fit irregularis.

3. Celebrans, vel actum alicujus ordinis exercens ut proprium, vel officium aliud Divinum exercens solenniter, existens excommunicatus, fit irregularis. Similiter qui exercet ordinem quem non habet.

4. Celebrans sine vestibus sacris, vel omnibus, vel aliquibus, vel Clericus sepeliens, celebrans, aut actum alicui ordini destinatum, aut officium Divinum, aut talia exercens in loco interdicto, fit irregulari.

5. Irregularis si celebret non incurrit in novam irregularitatem.

Quæres 1. *Excusatne suspensum, excommunicatum si celebret, ignorantia?* Resp. Sola invincibilis excusat.

Quæres 2. *Si quis postquam incepit missam commemorat sibi quòd sit suspensus aut excommunicatus, quid agere debeat?* Si potest desistere ante Canonem sine scandalo, desistat: si non potest absque eo, pergat,

gat, non fiet irregularis. Ex his formatur :

Praxis audiendi Confessiones.

Quæres 1. *Quæ Confessarius habere debet?* Resp. 1. Scire formam absolutionis memoriter. 2. Interrogatorium per singula præcepta Decalogi. 3. Statum Pœnitentium & eorum officia, ut Dominorum, Servorum, Rusticorum, Militum, Puerorum &c. 4. Remedia peccatorum. 5. Quanta sit pœnitentia inponenda.

2. *Quid debet ante confessionem facere?* Resp. 1. Petat gratiam DEI pro se & Pœnitente. 2. Petat à Pœnitente cujus sit statûs & officii. 3. A quo tempore sit confessus. 4. An in præterita confessione satisfecerit conscientiæ, satis explicuerit, vel tacuerit aliquid. 5. An impleverit pœnitentiam, & restituerit quod erat restituendum, inimicis dimiserit. 6. An pro confessione se præparaverit. 7. An sit excommunicatus, vel aliam censuram habeat.

3. *Quæ Sacerdos agere debeat in confessione?* Resp.

Resp. 1. Permittat omnia dicere Pœnitentem quæ meminit, nec interturbet, nisi breviter interrogando, si aliquid non potuit intelligere. 2. In quibus deficit Pœnitens, juvet interrogando, & ad contritionem ducendo. 3. Interroget, an doleat de peccatis, an nollet se offendisse Deum, an nolit ampliùs peccare, non est autem interrogandus expresè an doleat super omnia, neq; exigat promissionem de non peccando, sed solùm voluntatem aut propositum, neque an doleat de hoc v. g. peccato.

4. *Quid debet post Confessionem?* Resp. Det aliquod consilium Pœnitenti, quod illum juvet ad meliorem vitam. 2. Imponat pro Pœnitentia vel Orationem, vel jejunium, vel eleemosynam, vel aliud pium opus, mortificationem &c. quæ & satisfaciat pro præteritis, & præservet à futuris. 3. Quodsi quis à Pœnitente læsus, vel damno affectus, satisfactio & restitutio imponenda.

5. *Qualiter judicium ferendum de gravioribus peccatis?* Resp. In quovis casu majori

hæc

hæc videnda. 1. Quæ sit species & qualitas peccati. 2. Quæ censuræ & pœnæ illius. 3. An trahat restitutionem? 4. An aliam obligationem? 5. Jura & Canones quid de tali peccato disponãt. 6. Quæ remedia?

Quomodo cum quibusdam Pœnitentibus procedendum.

Quomodo cum eo qui peccatum habet reservatum? Resp. Juxta Doctrinam Tridentini remittat ad Superiorem, vel ipsemet licentiam absolvendi à Superiore petat, sed non prodat Pœnitentem, tum absolvat à Reservato & ab aliis.

2. *Cum publico Peccatore & scandaloso.* Resp. Imponat publicam pœnitentiam per quam scandalum auferatur, ut omnibus clara fiat ejus conversio, & sic admittat ad Sacramenta, accepto etiam juramento de amplius non cõmittendo, & de standō mandatis Pontificis, si peccatum adnexam habet excommunicationem. Quod etiam juramentũ in aliis magnis criminibus exigatur, ut ab incendiariis, &c. Olim si enorme peccatum attu-

lisset

lisset scandalum toti civitati, imponebatur solennis pœnitentia, sed modò non.

3. *Quomodo cum hæretico?* R. Si non habet facultatem absolvendi, petat, vel remittat ad Superiorem. Si potest absolvere, interroget, quamdiu ille mansit in hæresi & quem habeat animum. Deinde instruat in his quæ circa fidem nescit, pœnitētiam condignam imponat, & ante absolutionem exigat juramentum de non redeundo ad hæresim, & de standō mandatis Sedis Apostolicæ. At si absolvendus, & reconciliandus est publice, servanda sunt ea quæ de his actibus publicis præscribuntur. Quodsi ordines velit suscipere, admonendus est irregularitatis quam ob hæresim incurrit, ut ejus dispensationem petat à Papa.

4. *Cum Apostata à Fide vel Religione?* R. Faciendum idem cum priore quod cum hæretico. Alter verò remittendus ad Superiorē Religionis. Quodsi habuerit animū revertendi, & per ipsum non staret, quominus adhiberet diligentiam quam debet, cum facultate posset absolvi in foro conscientiæ.

5.

5. *Cum Excommunicato?* Resp. Dist. Si excommunicatus ab homine vel nominatim, remittendus ad eum à quo excommunicatus, vel ad ejus Superiorem. Hic etiam in casu necessitatis posset absolvi in foro interno ab habente facultatem, si det cautionem sufficientem, ac paratus sit obedire. Si excommunicatus ab homine in genere. V.G. *Quicunq; hoc facit vel fecerit* datâ cautione quam dare posset pignoratitiam, vel fidejussoriam, absolvi potest, ab habente facultatem absolvendi ab excommunicationibus, in foro interno, non autem ab aliis excomm. nisi ab eo qui excommunicavit, vel ab ejus Superiore. Si ab jure excommunicatus tum ab habente facultatem ut proximè dictum absolvi poterit, hoc est. Si reservata excommunicatio, remittendus ad eum cui reservata; Si non reservata, potest absolvi à quocunq; approbato Confessario, sed priùs ab illa debet absolvi quàm à peccatis & exigendum juramentum de non admittendo ampliùs, &

stando mandatis Sedis Apostolicæ. Si habuerit beneficium admoneatur quodsi interim ex eo fructus percepit, quòd non fuerint sui, & teneatur illos restituere.

6. *Cum Suspenso & Interdicto.* Idem quod cum excommunicato, sed suspensio ab administratione propter vitiosam promotionem per Bullam Sixti V. servata Pontifici.

7. *Cum Irregulari?* Absolvendus est à peccatis, pro dispensatione in irregularitate illa in qua Episcopus dispensare potest, remittendus ad Episcopum: in aliis ad Pontificem. Et si beneficium habet, admoneatur non posse sic habere vel retinere.

8. *Cum deposito, aut degradato?* Absolvi potest à peccatis si sit pœnitens, sed non ab his pœnis liberari.

9. *Cum Homicida?* Dist. vidēdo an sit casuale an voluntariū. Iterum si voluntarium, an factū proditione, an aperto Marte, an veneno, publicè an secretò. Personæ, an publicæ an privatæ, cognatæ an alienæ, ut juxta qualitatem rei pœnitentia imponatur.

2. Vi-

2. Videnda restitutio, cui facienda & quanta. An occisus filios reliquerit, uxorem, quantum illis inde detrimentum illatum sit. Hæc omnia damna resarcienda sunt ab homicida: imo verò ob ipsam vitam ereptam tenetur uxori & liberis, aliisque conjunctis personis, quæ ab illo pendebant, arbitrio boni viri juxta qualitatem personarum satisfacere, & partis offensæ consensu; aut aliis beneficiorum generibus; & si id non poterit, saltem orationibus. Est autem gravis & non modici temporis imponenda pœna pro genere & qualitate delicti. Admonendus etiam incidisse in irregularitatem, & si beneficia habeat, ipso facto amisisse.

10. *Cum Simoniaco.* Dist. Aut mentalis fuit tantùm, aut conventionalis, aut realis Simonia. Si realis, an in aliis rebus ab ordine & beneficio, tunc absolvi potest, quia istæ non habent censuram. Aut realis in ordine & beneficio, & tum remittatur ad Superiorem, vel petatur facultas, quâ habitâ, indicentur ei pœnæ Simonia-

moniacorum quas incurrit ob Simoniam in ordine vel beneficio, scilicet, excommunicationis, privationis tam beneficiorum eorum in quibus cõmisit Simoniam, quòd & in futurum sit incapax eorum, & quorumcunque aliorum, & tenetur ad restitutionem fructuum. Idem etiam dicendum si sit officium Ecclesiasticum Simoniacè obtentum juxta bullam Pii V. de prohibitione blasphemiæ & Simoniæ. Præterea si fuit in Ordine, admonebitur quòd sit suspensus.

11. *Cum Usurario.* Dist. Aut est publicus, aut secretus, si secretus faciat restitutionem: si non potest, det cautionem, & absolvatur. Si publicus, faciat publicam restitutionem, restitutio de incertis sit in opera pia: de certis verò, ipsis à quibus accepit restituat ordine antiquitatis debitorum servato.

12. *Cum Concubinario.* Non est absolvendus nisi relinquat concubinam, & non solùm peccatum sed & occasionem & periculum. Quod Pœnitentiam attinet, viden-

videndum an sit publicus, an secretus, an Sacerdos sive in sacris, an laicus? juxta qualitatem personarum & gravitatem criminis imponenda erit pœna publica aut secreta. Si Sacerdos sit publicus Concubinarius, fit ir regularis.

13. *Cum Conjugibus habentibus secretum Matrimonii impedimentum?* Si possunt ad Pontificem pro dispensatione mittere, id curent: si autem non possunt, Episcopus ipsorum posset cum eis dispensare, sed juxta Trident. opus est ut suscipiant de novo coram Parocho, aut alio Sacerdote de ejus licentia, & duobus saltem testibus, licet secretè. Proclamationes possunt omitti de licentia Episcopi. Et Pius V. declaravit, si priùs in facie Ecclesiæ aliqui se susceperint proclamationes posse omitti sine alia licentia.

14. *Cum habente muliere filium ex adulterio secreto?* Mulier monenda & quocunque licito modo provideat ne hæc proles cum legitimis filiis succedat in Patris hæreditatem. Ideòque vel in-

ducat

ducat eum in Religionem, si tamen Deus illum vocaverit, & cedat fratribus hæreditate, vel ut idem faciat factus Clericus, & sit beneficio contentus. Vel in compensationem aliis filiis applicet sua bona si quæ habet mater, vel illa det huic filio ut aliis cedat hæreditate, vel aliquid simile faciat per quod illi indemnes reddantur, vel id ipse adulter faciat.

15. *Cum eo qui virginem violavit, aut decepit?* Resp. Dist. Si ipsa invitavit, vel saltem ultrò consensit, ad solam pœnitentiam tenetur, nisi fortè ipsius causâ illa periclitetur aut ejus fama, &c. quia tunc, cùm sit horum malorum causa, teneretur illam auferre, & istis malis occurrere. Si illam decepit, vel intulit vim, tenetur vel illam ducere, vel ita dotare ut æquè benè nubat acsi fuisset virgo.

16. *Cum Raptore mulieris?* Resp. Præter pœnam excommunicationis, & alias juris, non potest illam ducere quamdiu manet in ejus potestate, sed debet in libertate poni, & tum primò de consensu ad Matrimonium interrogari.

17. *Cum eo qui est in agone?* In tali nulla excommunicatio, nullum peccatum reservatum, & ab utroque absolvi potest. Est autem illi imponenda pœnitentia pro qualitate peccatorum, quam absolvat si supervixerit, interea parva alia pœnitentia imponatur, quam statim possit absolvere. Etsi habeat Pœnitens indulgentias aliquas in morte consequendas, Confessarius illi impertiatur. Quodsi non potest loqui, per signa confiteatur ut potest. Si neque hoc possit, si in eo signa contritionis apparuerint, absolvatur.

18. *Cum eo qui sæpe confessus nondum tamen restituit?* Non est absolvendus, si statim vel paulò post potest restituere, sed priùs restituat. Si autem, vel non potest, vel non commodè potest, cùm tamen habeat animum restituendi, potest datâ cautione absolvi. Et si in præsenti non potest totum, restituat partem quam potest.

19. *Cum eo qui omninò non potest restituere?* Si habeat animum restituendi cùm vene-

venerit ad pingviorem fortunam, absolvatur. Sed duplex est impotentia, vel enim simpliciter non potest, & hic modo dicto absolvatur. Vel non potest restituere statûs sui decentiâ servatâ. Rursus vel hoc non posse solùm ad tempus, tunc aliquantùm differat restitutionem sine injuria tamen & damno proximi, vel eo saltem consentiente, vel certè debente jure, vel ratione consentire in talem dilationem.

20. *Cum eo qui non vult parcere inimico?* Videndum quare nolit parcere, ex odione an amore justitiæ, vel quia alicui ex suis timet ab inimico, vel affectu vindictæ. Quamvis enim ferè semper hominibus in timore credendum sit, non sine affectu odii aut vindictæ contingere quòd inimicis non parcant, quo casu non esset absolvendus. Tamen accidit aliquando ut zelo justitiæ quis feratur, & tunc absolvendus esset. Quamvis perfectiùs esset si omninò parceret, & ad id hortandus.

21. *Cum habente plura beneficia?* Resp. Si sunt incompatibilia, tum per susceptionem secundi primum amisit ipso facto. Si sunt curata; Lex enim divina est. *Nemo potest duobus Dominis servire.* Et in omnibus incompatibilibus, si non post sex menses dimittat alterum, utrumque ipso facto amisit, juxta Trident. nec facit fructus suos. Si verò sint simplicia, aut unum sit curatum, & alterum simplex, quorum unum satis est ad congruam sustentationem, etiam est monendus ut alterum dimittat, quodsi nolit, non esset absolvendus, & si plura habeat simplicia, multò minùs; nam ipsa per se pluralitas sine gravi causa, quæ præpenderet tot malis quæ sequuntur ex pluralitate, non est permittenda quia requiritur ad pluralitatem quamcunque dispensatio Pontificis legitima, & causa sufficiens dispensationis, nec altera sine altera satis est.

22. *Cum Ecclesiasticis beneficium habentibus?* Si malo titulo habent, omninò dimittant, & restituant fructus. Si verò bono ti-

no titulo, de peccatis Clericorum interrogandus.

23. *Cum petente secum dispensari in voto, juramento, poenitentia; vel si petat horum commutationem?* si magis expedit in his dispensetur, vel ne hæc commutentur, nihil faciendum. Si expedit dispensari aut commutari, fiat, sed sit hujus rei causa justa. Commutatio fiat in æquale, vel si id fieri non potest, saltem in quasi æquale, & ab habente ad id potestatem.

24. *Cum Religiosis alterius Ordinis?* Si casus sit gravis, præsertim qui possit redundare in damnum Religionis, remittatur ad superiorem: in aliis potest absolvi si est contritus & casus non reservatus. Si potest suam Religionem accedere cum quibusq; mortalibus ad eam remittēdus.

25. *Cum eo qui non est contritus?* Excitandus ad contritionem modis omnibus, ex gravitate & deformitate peccati, ex Dei dignitate contra quē peccatur, ex beneficiis acceptis, ex quatuor novissimis &c. Quid si adhuc manifestè appareat non cōtritus, differenda absolutio, & præscri-

benda interim aliqua opera misericordiæ, & ut deinde redeat.

26. *Cum eo qui non vult accepture pœnitentiam?* Dist. Si gravis est & aspera etsi justa, quia hoc forum non est purè justitiæ sed etiam misericordiæ, potest eam pœnitens deprecari, & alteram petere. Si verò sit mediocris & facilis, & tamen pœnitens eam detrectet, urgeatur ad eam et si nolit absolutio neganda. Potest autem, & expedit, ut aliquando minor injungatur. Quodsi minimam abnueret, non debet absolvi, nec censeri contritus, & vult Sacramento adimere tertiam partem, id est, satisfactionem. Idem est dicendum si injungeretur gravis, necessaria tamen ad vitandum peccatum futurum.

27. *Cum incontinente?* Hæc remedia adhibenda. 1. Auferatur occasio peccati. 2. Curet ut semper sit occupatus. 3. Manè & vespere petat à Deo donum castitatis. 4. Sacramenta confessionis & communionis frequentet. 5. Eleemosynas ad eundem finem largiatur. 6. Sacrificia

Missæ

Missæ pro se fieri curet. 7 Orationibus piorum se cõmendet. 8. Affligat corpus cilicio, humi cubatione, continuato jejunio duro.

28. *Cum eo qui in proxima occasione peccati:* Non absolvendus nisi illam dimiserit.

29. *Cum eo qui sæpius jurat?* Remedia similia quæ pro incontinente, & aliquando sed prudenter neganda absolutio.

30. *Cum puero vel fœmina.* Cautè in lubrica materia interrogentur. Ne doceantur quod ignorant: agendum suaviter sed tamen graviter ne verecundentur dicere, aut ne aliorũ detegant peccata.

31. *Cum ignorante?* Primò permittatur quæ scit sua peccata dicere, deinde examinetur benè, & instruatur. Videndum an sciat articulos fidei qui continentur in symbolo, si saltem interrogatus de illis possit respondere, similiter de decem præceptis, item quid sit DEus, Christus, B. Virgo, SS. Trinitas, Ecclesia, ut hæc saltem ruditer sciat, docendus: & ut sciat Orationem Dominicam, Salutationem Angelicam,

32.

32. *Cum Principibus* ? Exploranda quæ sunt eorum statûs & gubernationis, item vita privata & publica, redituum usus.

33. *In quovis casu* advertenda sex. 1. Species & gravitas peccati. 2. Censuræ aut pœnæ. 3. Restitutionis obligatio. 4. Vel aliqua alia obligatio ex peccato nata. 5. Jura quid de eo disponant. 6. Quæ danda remedia pro qualitate loci, temporis, personarum.

34. *Quid cum eo qui percussit Clericum in minoribus, sed conjugatum* ? Resp. Talis Clericus si deferat tonsuram & habitum, & duxit unicam & virginem, duobus gaudet privilegiis. Scil. quòd qui illum percutit, est excommunicatus, & ad forum sæculare trahi non potest. Cap. de Cleric. conjug. in 6. Et dum ex Episcopi deputatione serviat alicui Ecclesiæ. Sed si deponat vestes & tonsuram, amittit hæc privilegia, & si eas reassumit, etiam privilegia.

35. *Cum Sacerdote?* Dicat quâ intentione factus Sacerdos, an purè propter Deum, an ob aliquid temporale, an interceserit

Simo-

Simonia, an concionetur non vanitatem sed conversionem quærendo? quâ devotione dicat missam, an cum devotione & diligentia Sacramenta administret, an gratis? an indignos absolverit, an monuerit præsertim de restitutione.

36. *Cum Dominus.* Videndum an suum dominatum justo modo acquisierint, an indebita imposuerint onera etiam specie donativorum, an indignos officiis admonuerint, aliquid pertinens ad subditos sibi usurpaverint.

APPENDIX.

Proponuntur brevissimè, spectantia ad Confessionem desumpta ex Memoriali longiori sciendorum à Confessariis impresso Bononiæ anno 1610. jussu Card. Ludovisii.

1. Quot res debet habere Confessarius? Resp. 10. Ordinem, Jurisdictionem, usum Jurisdictionis non impeditum, scientiam, Prudentiam, bonitatem, sigillum, appro-

bationem, attentionem, Formæ prolationem.

2. Quot requiruntur in Pœnitente? Resp. 5. Ut sit in Confessarii jurisdictione, utatur ratione, cum debita intentione accedat, examinet conscientiam, exactè peccata dicat, doleat, satisfaciat.

3. Quam scientiam debet habere Confessarius? Resp. Debet illa scire quæ requiruntur ad ministrandum hoc Sacramentum circa materiam & formam, & & his adnexa.

4. Quæ est forma hujus Sacramenti? Resp. *Ego te absolvo.* &c.

5. Quomodo debet proferri forma? Resp. voce, & cum intentione absolvendi. 6. Quæ verba sub præcepto debet dicere? Resp. Hæc, *Ego te absolvo à peccatis tuis in nomine Patris & Filii & Spiritûs S. Amen.* Præcipitur etiam ut si Pœnitens sit excommunicatus, priùs absolvatur ab excomm. deinde, ut ferventur ea, si quæ sunt quæ Episcopus proprius in hac re præcipit.

7.

7. Quæ debent fieri de congruo? Resp. Debet dicere Confessarius, *Misereatur tui*, &c. *Passio Domini nostri*, &c. Debet in signum potestatis attollere manum versus Pœnitentem antequam absolvat, signet crucePœnitentem, in sacro & aperto loco audiat, neque in tenebris mulierem.

8. An possit absolvi quem constat esse indispositum si ille se dicat dispositum? Resp. Non.

9. An possit absolvi de quo alter Pœnitens dixit in confessione, quòd non sit dispositus, ille verò se dicit dispositum? Resp. Potest.

10. An possit absolvi sub conditione? Resp. Si conditio sit de futuro, v. g. *Si superior id approbabit*, non potest. Si conditio sit de præsenti vel futuro, licet absolvere in his casibus. 1. Quando Confessarius dubitat an dixerit essentialia, quia v. g. casu aliquo interrupit formam, tunc dicat. *Absolvo te si non es absolutus*. 2. Si dubitat, an verè sint ea peccata quæ dixit Pœni-

Pœnitens, tunc dicat. *Ego te absolvo, si sunt peccata.* 3. Si dubitat an pœnitens sit compos rationis, dicat, *Absolvo si habes usum rationis.* Non est tamen opus has conditiones voce exprimere.

11. An possit absens absolvi à peccatis? Resp. Non.

12. An possit absolvi moribundus qui non aliud ostendit quàm desiderium confitendi? Resp. Posse. Uti etiam potest qui solebat sanus sæpiùs confiteri, etsi modò propter vim morbi nullum det signum, saltem sub conditione. Et in his duobus casibus, si ordinarius deest Sacerdos, potest & debet quilibet alius absolvere.

13. An possit absolvi præsens si per interpretem, vel scripturam confiteatur? Resp. Potest, si aliter confiteri non possit. Sed si putat se contritum, non tenetur talibus modis confiteri, sed tamen tenetur per signa.

14. An possit absolvi qui non omnia dixit peccata? Resp. Potest. Si alia peccata non possit dicere, & de omnibus doleat mortalibus.

15. An

15. An possit absolvi qui putat se non evitaturum peccata, vult tamen illa omninò vitare? Resp. Potest, nisi talis esset in proxima occasione peccandi quam posset & nollet dimittere, vel certè, non potest quidem hanc occasionem dimittere, sed tamen jam post aliquoties confessiones in eadem relapsus in prius peccatum, tum enim differenda esset absolutio, neque enim de illo præsumi potest quòd in hac positus occasione vitabit peccatum.

16. Quis potest absolvere à censuris? Resp. Potest quilibet Sacerdos in mortis articulo; & extra hunc approbatus si non sint ulli reservatæ.

17. An possit in articulo mortis quilibet Sacerdos dispensare in irregularitate? (articulus est hic, cùm est periculum mortis) Resp. Non potest.

18. Quid Pœnitens facere debet qui dum confitebatur putabat bonâ fide se esse dispositum, postea verò advertit se nõ fuisse dispositum? Resp. Non est opus ut repetat confessionem, sed solùm de hoc defe-

defectu doleat. Sed si dum confitebatur advertebat se non esse dispositum, invalidam fecit confessionem.

19. Quid si Confessarius est excommunicatus nos tamen denuntiatus neque Clerici notorius percussor? Resp. Valere ejus absolutionem, sed absolvendo peccat & efficitur irregularis.

20. Quando potest Confessarius mutare pœnitentiam ab alio pœnitenti impositam? Resp. Quando potest à talibus peccatis absolvere.

21. Quæ est materia Sacramenti Pœnitentiæ? Resp. Materia proxima, est contritio, confessio, & satisfactio Pœnitentis: remota verò est, peccata.

22. Quæ materia est necessaria, sive necessariò ad confessionem afferenda? Resp. Peccata mortalia, quæ non necessariò afferenda, sed si afferatur sufficit ad absolutionem, sunt venialia. Sed quæ peccata quis ante baptismum commisit non debet ad confessionem afferre.

23. Quid est Contritio? Resp. Est dolor

dolore peccatis cum proposito illa c... fitendi.

24. Quotuplex est contritio? Resp. Est perfecta, & imperfecta seu attritio.

25. Quid faciet Confessarius quando dubitabit an Pœnitens sit dispositus? R. Credat Pœnitenti se dispositū asserenti.

26. An Confessarius debet scire, quæ sint mortalia, quæ venialia, quæ trahant restitutionem? item quæ reservata, quæ cujusque statûs propria? R. debet velad minimum de hoc ut possit dubitare.

27. Quæ debet scire quisque Christianus? R. Decalogum, Præcepta Ecclesiæ: fidei, spei, charitatis actus, obligationem, & doctrinam de Sacramentis quæ recipit.

28. Quæ debet scire Confessarius qui audit Clericos? Resp. Eorum statûs peccata, censuras, irregularitates.

29. An à scrupuloso possit exigi ut hoc quod dicit ut peccatum, juret se verè putare esse peccatum? R. Posse aliquando.

29. An qui dolet se non dolere, sufficienter sit dispositus? R. Esse si simul habeat propositum de cætero non peccandi.

30.

30. Quas conditiones necessarias quirit Confessio? Resp. ut sit integra, diligens, fidelis, obediens.

31. Quæ integritas semper est necessaria? Resp. Ut de omnibus doleat, etsi in certis casibus non omnia dicat, & hæc vocatur Formalis.

32. In quibus casibus formalis integritas sufficit? Resp. In quatuor. 1. Cùm quis omninò oblitus peccati. 2. Cùm non potest omnia dicere, ut in naufragio. 3. Cùm justè timet grave damnum si dixerit peccatum. 4. Cùm sola venialia habet, vel illa quæ jam confessus anteà.

33. An mentiri in confessione sit mortale? Resp. Esse mortale quando negat peccatum mortale.

34. In quibus casibus non valet confessio? Resp. In his. Et inprimis ex parte Confessarii, quando hic non habet omnia requisita: vel quia non est Sacerdos, vel quia caret jurisdictione, vel habet illam impeditam, vel non attendit ad peccata Pœnitentis, vel non verè absolvit. Ex parte verò

te verò Pœnitentis, si non habeat usum rationis, vel non intentione confitendi peccata dicat, vel non integrè confitetur, vel omni caret contritione.

35. *Quid est Satisfactio?* Resp. Est id quod imponitur à Confessario ut per hoc pœna temporalis exolvatur. Hæc satisfactio est solùm pars integralis Sacramenti, debet tamen imponi semper exceptis paucis casibus, & eam tenetur Pœnitens acceptare.

36. *Qualis debet esse Satisfactio?* Resp. Talis ut simul per illam puniantur peccata præterita, & sit remedio contra futura. Possunt imponi in satisfactionem & opera aliunde debita, aut etiam per alium implenda, quod tamen nisi Confessarius expresserit, intelligendum de operibus indebitis, & per seipsum faciendis.

37. Quando potest unus Confessarius mutare satisfactionem quam alter imposuit? R. Tum mutare non potest quando absolvere non potuit à peccatis pro quibus est imposita; aliàs potest sed ex causa

justa

justa, ex qua etiam illam minuere poterit, quando scilicet videt non aptam impositam, vel à Pœnitente non implendam, neque est opus ut Pœnitens repetat peccata pro quibus est imposita.

38. An tenetur iterum confiteri qui oblitus est impositæ sibi satisfactionis? Resp. Non teneri.

39. Quando quis obligatur confiteri? Resp. Quilibet saltem in anno semel tenetur; item quando est in mortali & ad S. Communionem accedit. Sacerdos existens in mortali si omninò debeat Missam celebrare, neque possit confiteri, conteratur cum proposito quamprimùm confitendi: eadem ratio de illo qui omninò debet communicare, sed hic non ita statim confiteri tenetur ac Sacerdos. Tenentur confiteri omnes in periculo mortis constituti: item illi qui solent labi nisi communicent.

Casus

Casus 20. communiores in quibus restitutio facienda. Hos casus versiculis sequentibus comprehendimus.

Lucrator, raptor, fur, miles, causáque damni,
Participans, Sacer, & Judex, & Curia, contract,
Falsator, prodens, Simon, quique impedit, & qui
Injustè ludit, locat, aut fert turpia luera,
Detractor, corpus, lædens, animamque tenetur.

De Lucro.

1. Si propter mutuum pignus accepit & ex illo lucrum fecit, restituat lucrum labore compensato.

2. Si deposui pecuniam apud Petrum, ut illâ & lucretur, & omni casu reddat integram, ac lucrum mecum dividat, lucrum debeo quod accepi restituere.

3. Si pretio majore vendo, quia non statim pretium persolvitur: vel emo minore quia statim solvo, neque merces in cariùs tempus fuit servanda quo certò omninò merces plus fuisset valitura; quidquid de pretio detraxi, vel plus exegi restituere tenetur.

4. Qui

4. Qui facit ficta cambia tenetur restituere.

5. Si propter mutuum est aliquid datum pretio æstimabile illud restituendum.

De Raptore.

1. Qui rem alienam rapuit, & rem & fructum ejus tenetur.

2. Si quis exegit tributa, labores, ultra debitũ, aliquos magis aggravavit, tenetur.

3. Si quis telonia exegit, vias tamen non reparavit, nec alia fecit propter quæ dantur telonia. Vel si authoritate privatâ imposuit telonia, tenetur.

4. Ex naufragio collecta debent restitui.

5. Christiani in bello capti si vendantur, debent restitui.

De Fure.

1. Qui res inventas retinet quarum scit Dominum, debet.

2. Qui in res malâ fide possessas facit præscriptionem.

3. Qui ex pignore vel commodato sibi fructum facit. Vel illa amittit restituere tenetur.

4. Qui

4. Qui furatur etiam uxori, Parentibus &c. etsi faciat ex hoc eleemosynas tenetur.

De Militibus.

1. Qui gerit bellum injustum, vel svadet, vel juvat, tenetur damna reparare parti læsæ, etsi nihil ex iis lucri percepit, idem est de militibus in tali bello occupatis. Imò tenetur & subditis propriis si illos ad hoc bellum coëgit, compensare: si quæ damna acceperunt.

2. Tenetur etiam qui in bello justo spolia divisit injustè.

3. Item qui in bello justo spoliat templa, mercatores, peregrinos.

4. Item qui in bello justo suos non defendit, aut bellum trahit, maximè si pro stipendio militet.

De Causa damni.

1. Tenetur cùm quis imperat, svadet, juvat, furtum, rapinam, usuram, vel aliud damnum, quod sine hoc consilio, imperio, auxilio non fuisset factum: quodsi fuisset quidem factum; sed minùs, tenetur ad excessum.

2. Qui

2. Qui facit usuram, etsi in bonum alterius, ut tutor in pupilli, Factor in Patroni, tenetur si ille non satisfaciat pro quo facit.

3. Si Petrus sine te hoc damnum non feciſſet, ad totum teneris: si feciſſet, ad id teneris quod ipse intuliſti. Idem est de cooperatione ad contractus injustos.

4. Qui rem raptam occultat, vel damnificatores receptat ex quo damna sequuntur, tenetur.

5. Qui ex officio debet & potest sine periculo vitæ suæ impedire damna, furta prodere, aut fures, neque facit, tenetur.

De Participante.

1. Tenetur qui accepit dono rem malè acquisitam, postquam id cognovit.

2. Tenetur, qui malè ab alio acquisitis vescitur.

3. Item qui ex malè acquisitis dotem accepit.

4. Item qui scit, vel crassè ignorat, esse aliena, emit: tenetur Domino restituere; vel si hic desit, pauperibus. Imò etsi bonâ

bonâ fide emit. Sed postea cognovit malè fuisse à possessore acquisita.

5. Item qui per hæreditatem, vel legatum malè parta accepit.

De Sacrilego.

1. Tenetur restituere qui res accepit sacras.

2. Item qui accepit rem de loco sacro in quo fuit reposita causâ securitatis, & est Sacrilegus.

3. Item qui incendit, effregit locum sacrum, aut ei vectigal imposuit.

4. Tenetur & Clericus qui bona Ecclesiæ dilapidat, donat, in vanitates, in consanguineos convertit: imò & si reditibus ad se spectantibus ita abutatur, quamvis in hoc puncto quidam liberent à restitutione.

5. Item qui oblata Ecclesiæ subtrahit, qui decimas non solvit, qui beneficium accepit per intrusionem, aut Simoniam, aut existens irregularis.

De Judice.

1. Judex qui fert sciens injustam sententiam ad omnia tenetur damna. 2. *Si*

2. Si ex ignorantia crassa tulit injustam, tenetur. Sed si fraude Assessoris vel ineptiâ quem putabat esse bonum & probum, deceptus tulit, tenetur Assessor.

3. Tenetur item Judex, si protulit injustam sententiam, quia noluit magis inquirere in veritatem.

4. Qui accipit pretium pro eo ut judicet vel non judicet: aut, ut benè vel malè judicet, tenetur restituere. Sed non illi qui dedit ut injustam ferret sententiam, tum enim pauperibus restituendum, & parti læsæ compensandum.

5. Si non vult Judex cùm debet & potest ferre sententiam non fert, ut sic faveat parti injustæ, quidquid per hoc patitur pars justa, restituendum illi.

6. Si pœnam sceleris dimittit vel diminuit illicitè, tenetur communitati quæ ex hoc damnum patitur: Si verò augeat pœnam, tenetur damnificato.

De Causidicis & aliis Forensibus.

1. Si Advocatus causam injustam lucratur, cliens tenetur omnia damna restitue-

stituere: & si cliens noluerit, tenetur Advocatus. Sed si Clientem decepit asserendo causam esse justam quæ non erat justa, & si non dixisset, non litigâsset Cliens, si causam perdit, tenetur & Clienti damna restituere, & parti læsæ: si verò lucratur, soli parti læsæ tenetur.

2. Si causam justam ex juris ignorantia, vel crassa negligentia amittit, tenetur clienti ad totum.

3. Si malis consiliis datis Clienti causam perdidit, tenetur: sed si bona consilia dedit, non tenetur.

4. Qui accusat alterum de falso crimine, de falso debito, tenetur expẽsas. Si de vero accusat sed prece vel pretio desistit, ut prævaricator tenetur Communitati.

5. Si reus legitimè interrogatus, negat, & inde accusatori damnum aliquod sequitur, tenetur illi. Qui injustis dilationibus aut appellationibus utitur, tenetur ad expensas parti damnificatæ.

6. Qui falsò testatur, ad omnia tenetur damna. Si accipit aliquid pro testimonio,

etiam vero, tenetur dare totum pauperibus.

De Contrahentibus seu Emptore & Venditore.

1. Qui rem vendit in substantia diversam pro alia, ut mullum pro vino, tenetur restituere.

2. Qui in mensura vel pondere fallit, tenetur ad partem in qua damnificavit.

3. Si rem corruptam pro bona, equum infirmum pro sano, tenetur: & si noxiam vendidit pro bona ut equum furiosum, etiam tenetur ad damna.

4. Si nimio pretio vendat quia emptorem videt in necessitate, vel nescientem rei pretium, tenetur quod supra justum accepit, reddere. Par est ratio de Emptore in dictis casibus.

5. Qui fallit justum vectigal tenetur.

De Falsariis & Adulteris.

1. Qui fallit mensuras, pondera, tenetur damna restituere.

2. Qui monetam falsam cudit, qui veram abradit, qui falsâ utitur, tenetur.

3. Qui Bullas falsis causis obtinet, impedimenta reticet, beneficium nullo jure habet

habet aut gratiam: tenetur illud resignare & fructus perceptos restituere.

4. Instrumenta publica falsificans, testamenta &c. tenetur ad damna.

5. Mulier si ex adulterio concepit, vel alienum partum suppoluit, tenetur patefacere: & ea quæ hæc proles falsa consumit, & quæ legitimis de hæreditate subtrahit, tenetur illis refundere.

De Proditore.

1. Tenetur si aliquam ditionem proprio auferat Domino & det alieno.

2. Proditor etiam est qui aliquem tradit ejus inimicis ad mortem, vel ut in negotio impediatur, & talis omnia damna debet compensare.

3. Similiter qui, ut bona alicujus deveniant in manus inimicorum, procurat: vel inducit in locum in quo spolietur.

4. Item qui prodit alicujus secreta cum ejus damno. Ita & causidicus si prodat sui Clientis secreta tam hic quàm ille tenetur ad damna reparanda.

5. Qui fallit fidem datam altero illam servante.

De Simoniaco.

pr. Simonia est si quid detur vel accipiatur pro Sacramentis, vel collatione beneficii, sive id fiat antea sive post, dummodo per modum pretii detur, nam dari potest, sed non ex contractu, per modum eleemosynæ, sustentationis, gratitudinis &c. Tale pretium restituendum pauperibus vel Ecclesiæ cui facta est injuria. Idem est de aliis rebus sacris, ut templis, altari consecrato, aquâ baptismali, oleo sancto, reliquiis, sepultura in loco sacro, jure patronatûs, ingressu religionis, item pro prædicatione, oratione, visitatione, electione, confirmatione, pro exercitio curæ animarum, ut desistat Prælatus corrigere. Incurrit hanc Simoniam qui pro his pecuniam exigit, vel recipit etiam ex parte. Sed si verè offeratur per modum eleemosynæ & qui illam recipit verè est pauper, potest retinere.

2. Qui promovet ad beneficium vel officium Ecclesiasticum, vel ad aliquod spirituale, si pro hoc recipit aliquid, tenetur pauperibus reddere.

De

De Impedientibus.

1. Qui alteri jam possessum beneficium vel officium aufert injustè, tenetur ad totum damnum. Si nondum ille fuit in possessione, cõpensetur boni viri arbitrio.

2. Tenetur qui impedit fructum, agri, arboris, tenetur & ille cujus columbi damna inferunt.

3. Tenetur qui impedit ne per usuram acquisita restituantur, aut repetantur: item qui dat securitatem ut usuræ solvantur aut dat sententiam vel ut solutæ non repetantur; nisi tamen ipse usurarius restituerit.

4. Item qui protegit debitorem ne ab eo repetatur debitum.

5. Qui impedit ne quis sua honesta negotia exequatur, qui occultat instrumenta jus ejus continentia, impedit ne Judicem accedat, tenetur ad damna.

De Ludo.

1. Tenetur, qui mendacio, vel artibus in ludo vetitis lucratur.

2. Qui lucratur ab his qui non sunt Do-

mini pecuniæ, ut Filii, mancipia, pupilli, uxores, Religiosi.

3. Qui lucratur ab eo quem importunitate coëgit ad ludum, aut volentem à ludo recedere detinuit.

De Locantibus.

1. Qui rem vitiosam elocat, unde alter damnum accipit, tenetur ad damnum. Item qui rem locatam repetit ante conditum tempus.

2. Item qui nimium pretium exigit pro rei locatione.

3. Si conducat nimis parvo pretio, vel differat cum alterius damno, vel det res loco pecuniæ ut alter in iis vendendis molestiam subeat, tenetur ad damna.

4. Qui operam locavit, & ob suam festinationem vel negligentiam, damnum intulit: tenetur.

5. Si rem locatã destruxit, aut destrui permisit. Item si inde tractavit Vasallus Domini bona, tenetur ad damna.

De Lucro ex re turpi.

1. Qui ex opere carnali aut lenocinio lucratur, svadendum ut restituat, sed ad hoc nõ obli-

obligatur ex justitia. Similis ratio de lucro ex artibus prohibitis ut divinatione, incantatione, obsequio turpi, per quæ tamen nulli damnum est illatum. Idem de lucro ex labore diei festi vel in loco sacro. Idem de illis qui arma Paganis vendunt.

De Detractione.

1. Qui alterum falsò accusavit, antequam alter puniatur, tenetur revocare, nec in accusatione procedere. Quodsi jam alter punitus arbitrio boni viri satisfaciendus.

2. Qui extra judicium affirmat falsum, aut id de quo dubitat sitne verum, tenetur revocare nisi inde gravius sibi immineret malum, quodsi accideret, alio modo satisfacere tenebitur.

Si verò crimini alterius aliquid notabile affinxit, vel cùm alii diceret talia ipse nutu, signis, confirmavit, aut etiam silentio, inde factum ut vera crederentur, debet id quod falsum est revocare.

4. Qui verum sed occultum crimen alterius revelavit, & si dixerit, se solùm id audivisse, debet reparare famam.

5. Similiter qui alterum contumeliâ præsentibus aliis afficit.

De Vulnerante.

Qui occidit extra judicium, vel extra sui defensionem justam, moderatam, id est, si plus egit quàm oportebat ad sui tutelam, tenetur ad damna.

2. Qui mutilat, percutit, tenetur & medico solvere, & damna inde secuta cõpẽsare.

3. Qui incarcerat injustè, tenetur ad damna. Idem est de eo qui aliquem injustè in exilium misit.

De Offendentibus animas.

1. Qui vel dissuadet volenti ingredi Religionem, vel ex illa eduxit, tenetur revocare, vel alterum ex quo Religio par habeat emolumentũ inducere modo debito.

2. Qui suasionibus induxit ad crimen, hæresim, tenetur abducere.

3. Qui abstulit nolenti virginitatem, tenetur vel eam in uxorem accipere, vel dotare ut tam benè nubat atque si esset virgo. Si id fraude fecit ac promisis, ad idem tenetur. Si consentienti liberè, abstulit, ad nihil tenetur.

4.

4. Si Superior suâ negligẽtiâ permittat peccata, tenetur [illegible] multò magis si ad ea suo pravo exemplo [illegible] aduxit.

5. Si malis suis actib9 scandalisat; ut ornatu vano, ludis, blasphemiis, turpiloquio, &c. Debet reparare damnũ actibus cõtrariis.

Alia quædam de Confessarii approbatione.

Qui mediocriter idonei videntur possũt ab Ordinario ad confessiones audiendas solùm ad tempus approbari. De quorũ idoneitate constat possunt absq; examine approbari. Sed in una Diœcesi approbati nõ possunt audire in alia. Ab hæresi purè mẽtali potest quisque approbatus absolvere, sed non à casibus Episcopo reservatis. Qui audit absque approbatione & licentiâ, & graviter peccat, & absolutio est nulla, & ipse efficitur incapax approbationis. Qui approbatus pro Cõfessionibus sæcularium, non eo ipso pro Monialium: & si pro Monialibus pro una vice approbatus, non ideò pro altera vice: similiter qui pro uno illarum Monasterio, non eo ipso pro altero illarum approbatus. Qui semel convictus de violato Sigilio

confessionis nunquam deinceps potest audire confessiones. Secretarium.

De Ordinatione.

Qui falsis dimissorialibus utitur bonâ fide non incurrit pœnas: si malâ fide, est suspensus, & si exercuerit Ordinem, fiet irregularis. Est subditus Episcopo qui venit in ejus Diœcesim animo in illa stabiliter habitandi, signum hujus animi est, si majorem partem suorum bonorum in Diœcesim inferat: quodsi nulla bona habeat, requiritur ut in Diœcesi per decennium habitaverit cum animo in perpetuũ habitandi. *Franchis.* In interstitiis solus Episcopus dispensare potest, & censetur dispensare si sciens defectum interstitii ordinat, aliàs non. Causa dispensandi cum Clerico ad Subdiaconatum est necessitas Ecclesiæ, cum Subdiacono ad Diaconatum sufficit levis causa; cum Diacono, Ecclesiæ necessitas & utilitas.

Accedens ad Ordines hæc in se consideret. 1. An habeat ætatem sufficientem. De quo 1. parte fol. 1. 2. An interstitia expleta. 3. An priorem Ordinem exercuit? 4. Si

est

est ex aliena Diœcesi an habeat dimissoriales? 5. Ne sub aliqua sit censura? 1. parte 151. aut irregularitate 1. p. f. 97. 6. An sciat canere quæ sunt sui Ordinis? 7. Si Religiosus, an habeat facultatem à suis Superioribus, testimonium de moribus, de interstitiis, de exercitio prioris ordinis, de sumpto priore ordine & quòd sit professus. 8. An sit alicujus subditus, obæratus, desponsatus, obligatus ad rationes? 9. An sciat præcepta Clericorum. 100. Plura videri possunt in Synodo Lubiniana.

Accedens ad minores. 1. An sciat latinè? 2. An testimonium legitimi ortûs habeat? 3. An bigamus? 4. An sciat materiam, formam, cujusque Ordinis? 1. p. 25. Deinde 5. An si habeat dimissoriales habeat testimonium propriiEpiscopi de vita & moribus.

Accedens ad Subdiaconatum. 1. An habeat legitimam provisionem? 2. An doctrinam sufficientem? 3. An testimonium morum? 4. An sciat casus qui in suscipiendo Ordine possunt accidere, 1. p. 22. & 91. Item q; ejus

ejus Ordinis Materiam & formam. 5. An sciat Breviarium recitare. 6. An sit sub aliqua censura. 7. An intelligat voti castitatis obligationem ?

Ad Diaconatum. 1. An sciat Materiam, Formam, Ordinis. 2. Scientiam habeat sufficientem. 3. Casus sciat sui Ordinis. 1. p. 25. An sciat doctrinam de Baptismo, Eucharistia.

Ad Presbyteratum. 1. An sciat Missæ ritum & casus ? p. 56. 2. Doctrinam de Sacramentis? 79. 3. De Sacerdotio 81. 4. An sit versatus in Missali ? 5. An habeat doctrinam sufficientem ? 6. Quomodo sit affectus ad munditiem templi, & sacrorum vasorum ? 7. Quando non satisfacit divino officio? 8. Quando Missæ votivæ dici possint? 9. Et alia quæ in utraque parte hujus Opusculi tractantur.

Insuper si vult approbari ad Confessiones audiendas. 1. An sciat formulam Absolutionis ? 2. An Censuras. 1. p. 151. 3. An Casus reservatos, & Bullam Cœnæ? 4. An intelligat claves Ordinis? 10. 11. 107. 5. An doctrinam de Pœnitentia ? 6. An doctrinam de Matrimonio ? 7 An de Simonia, usura, votis, contra-

contractibus? 8. Quæ sint [illegible] vel forcul. confessionis, & errores quomodo corrigendi? 72. 9. Quid de Sigillo? 75. 179. 10. De aliis Sacramentis. 14. 15. 16. &c. 31. &c. 11. Quid sit approbatio, Jurisdictio, & in quos? 12. De interdicto? 13. De Restitutione 134. 142. & hic parte sec. 79. 81. 84. 110. 14. Quid de Recidivis? 132. 15. Quid de proxima occasione? 131. 16. De Scrupulis? conscientia erronea &c. Et interim proponat sibi varios casus videndo quomodo eos possit solvere.

Si ad curam animarum accedat. 1. An sciat ea quæ Confessarius scire debet. 2. Ritus Matrimonii, Extremæ Unctionis. 3. Modum agendi cum peste afflatis, parturientibus, &c. 4. An casus Baptismi? 5. An jus Asyli, sepulturæ? 6. De maleficiis? 7. De reis, testibus, Judicibus, & aliorum statuum casibus? 8. Quid de variis casibus circa Sacramenta, de quibus hic parte 1. f. 317. 31. & sequentibus. 9. De via Spirituali, Quid de illusionibus? Quousque se potestas sua extendat quoad dispensationes, absolutiones, excommunicationes, &c.

Aliud Examen.

De DEO, de Angelis quid, quales. De Dæmonibus. Quæ officia Angelorum. Quomodo tentet dæmon. Quid sit Ecclesia, quotuplex, cur dicitur Catholica, una, sancta, quomodo differt à Synagoga, Quod officium cujusque Ordinis. Missa quid, quæ mysteria, partes.

Pro Diaconatu. Huic adjungitur officium prædicandi.

ti. Qui libri Canonici scripturæ, qui Veteris aut novi testamenti. Qui authores librorum, quâ linguâ scripti, Quid lex vetus quid nova, Peccatum quid est, quæ remedia, quid claves. Baptismus quotuplex, quis fructus Sacramentorum & quam præparationem requirant.

Pro Presbyteratu. Quid cuique Personæ proprium in Trinitate. Quomodo conditus mundus, Symbolum S. Athanasii, Fidei motivum & à Spe differentia. Quid charitas, quotuplex, obligatio ad eleemosynam. Animæ status post mortem, Præcepta Ecclesiæ, Ceremoniæ in officiis Divinis, thurificationes, Ritus sepulturæ, Peccata aliena, Peccata in Spiritum S. Consilia Evangelica, Errores modernorum Hæreticorum & Schismaticorum, Quatuor novissima, Judæorum error, Armenorum. Dona Spiritûs S.

Pro Parochia. Si jam ante habuit Parochiam an illam dimiserit. An intelligat professionem fidei, cathechismum, De peccato originali. Modus benè moriendi, Visiones, Revelationes, Miracula.

INDEX

INDEX
Primæ Partis hujus Opusculi.

A

Absolutio Sacramentalis. pag. 77. à reservatis. 150. à censuris. 159. Recidivi utrum absolvendi? 132
Altaria privilegiata. 197. & 202
Antistitis cujus nomen in canone comprimendum. 196
Annuli usus quibus interdictus. 208
Attritio, *Vide* Contritio.

B.

Benedictio paramentorum Ecclesiæ cui competat. 198. & 204
Beneficiatus quando tenetur officium Defunctorum absolvere. 225

C.

Campanarum pulsatio in Sabbato S. 198
Censura quid sit. 151
Cereus Paschalis quando accendatur. 197
Cineres & Candelæ qualiter distribuendi. 201
Clavis jurisdictionis quid sit. 10
Clavis Ordinis quid sit. 11
Clericorum præcepta quæ sint. 100
Communio Cleri in Cœna Domini. 198
Communicantes quando separētur à Præfatione. 202
Confessio quid sit, & quæ proprietates ejus. 72
Contritio quid sit & quotuplex. 70. Qualis requiratur à pœnitente. 129
Confessarius. De bonitate, prudentia & sigillo Confessarii in genere. 11. De prudentia ejus seorsim. 169. De bonitate. 174. De potestate Confessarii

sarii. 10. Item 107. De scientia ejusdem 10. & 116. De scientia Confessarii tanquam medici 167. Tanquam [illegible] Quando teneat interrogare pœnitentem. 133, Peccat mortaliter ii caret sufficienti scientia. 118. De Sigillo. *Vide infra.*
Credo, in votivis quando omittatur. 227
Crux qualis præferenda in Processionibus. 199

D.

Decreta S.R.Congregat. quæ ad Missam attinēt. 195. Quæ divinum officium respiciunt. 206
Dispositio necessaria in pœnitente. 128
Dolor de peccatis qualis requiratur. 129

E.

Episcopatus quid sit. 27
Eucharistia quando non sit distribuenda. 199
Examen pro Confessione. 184
Excommunicatio. Majoris decem effectus. 152. Quis excommunicatus sit vitandus & in quibus? 154
Excommunicatio minor quæ? 156
Excommunicationes nemini reservatæ. 161. Reservatæ in Bulla Cœnæ Domini. 164.
Et extra illam reservatæ. 165

F.

Fama qualiter restituenda. 146
Festa quæ possint celebrari. 211

G.

Gloria in Excelsis quando omittatur in votivis. 227

I.

Interdictum quid sit. 157
Interrogatorium pro Cōfessionibus longioribus. 184

Irregularitas quid sit & quotuplex. 97. & 158
Jurisdictio. *Vide* Clavis, & Confessarius. Impedimenta jurisdictionis. 109. 114

M.

Matrimonium quid sit. 28. Ejus divisio multiplex. 29. Impedimenta 85. Dirimentia. 89. De dissolutione vinculi matrimonialis. 92. De divortio. 93. De redditione debiti. Ibidem. De usu ejus legitimo. 94
Missa quid sit. 56. ejus effectus. 57. locus, tempus & modus celebrandi. 59. De vestimentis requisitis, & quid significēt. 61. Defectus Missæ. 65 De votivis. 226
Missa Conventualis non omittenda propter votivam. 198
Missa solemnis post tertiam dicenda. 204
Missa Rosarii quibus sit interdicta. 200. Item aliæ Missæ prohibitæ. 205
Missæ certis Regularibus concessæ, non dicuntur ab aliis. 200
Missæ votivæ quando dicantur. 204. Quid omittatur in illis, quis color adhibendus, quales orationes dicendæ. 227. Propria votivarum solennium. 230. Propria votivarum privatarum. 233. Communia solennibus & privatis. 226
Missa de Requiem. Communia Missæ solenni & privatæ. 235. Quando Missa de Requiem possit celebrari. 195. 197
Missarum solennium propria. 239. Privatarum propria. 233

O.

Officium divinum. 215

Occasio proxima peccandi quæ. 131
Octava quæ sit nobilior. 220
Officia quæ prohibita. 212
Officium quale recitandum ab iis, qui absunt à congregatione. 206. Specialiter de Officio Dedicationis Ecclesiæ. 207. & 209
Officium Dominicæ non facile omittendum. 119
Officium Patroni loci & Tutelaris Ecclesiæ. 208. & 220
Officium Defunctorum. 207
Oratio à Cunctis. 199
Ordines Sacri. Quid sit Ordo & ejus Materia. 22 Requisita novemdecim ad ordines suscipiendum. 1. & seq. Quæ scientia requisita ad singulos Ordines. 3. & seq. Septem sunt Ordines & quare? 23. Minores & majores qui? 24. Unum est Sacramentum, tametsi septem. 24. Officia cujuslibet Ordinis 25.

P.

Paramenta, solis Episcopis ponuntur in Altari. 201
Peccata. Quæ sint venialia. 119. Quæ mortalia. 118. & 122. Quæ excusant à mortali. 123 Species peccatorum. 124. Numerus. 125. Circumstantiæ. 127
Pileoli usum in Missa solus Papa concedit. 201
Pœnitens qualiter debeat esse dispositus. 128
Pœnitens qualiter juvandus à Confessario. 133
Præfatio in Missa quando mutetur. *Vide Tabulam.*
Propositum à pœnitente quale requiratur. 129

R.

Reliquia insignis, quæ dicatur. 212
Reservatio peccatorum. 148
Restitutio. Obligatio restitutionis. 130. quis, cui teneatur

neatur restituere. 134. Quid & quando restituendum. 142
Rubricæ Generales. 106. & 213. De votivis 226

S.

Sacramenta. De Sacramentis in genere. 13. De Baptismo. 17. Confirmatione. 18. Eucharistia. 19. Pœnitentia. 20. Extrema unctione. 21. Ordine. 22. Matrimonio. 28. Tria in quovis Sacramento continentur. 30. *Casus, circa eadem Sacramenta.* Circa Baptismum. 32. Confirmationem. 44. Eucharistiam. 46. Pœnitentiam. 69. Extremam Unctionem. 79. Ordinem. 81. Matrimonium. 85
Satisfactio Sacramentalis. 76
Sigillum Confessionis. 75. & 179.
Sponsalia qualiter dissolvantur. 95.
Suspensio quid sit. 152

V.

Vesperæ quæ nobiliores. 120

INDEX

INDEX
Secundæ Partis hujus Opuſculi.

A.

Abſolutio ab excommunicat. cui competat. 216
Adulter ſeu adultera ad quid teneatur. 267
Animarum perditio, in quo conſiſtat? 272
Apoſtaſia quid ſit? 20
Aſſecuratio, ſeu ſuſceptio periculi. 156

B.

Beneficia Eccleſiaſtica. Quæſita de Beneficiis. 201. Reditus Beneficiorum an poſſint expẽdi in uſus profanos. 205. In Conſanguineos. 207
Beneficium Curatum quod dicatur 203. Simplex. 204. Pluralitas Beneficiorum illicita. 199. Reſidentia requiritur 201
C.
Cambium quid ſit? 139. 143. De ſingulis Cambii ſpeciebus. 141. Regulæ de Cambio. 143. De cauſis juſtis Cambii realis. 144. De lucro Cambii. 146
Conſidici & alii Forenſes quando ad reſtitutionem teneantur. 264
Cenſus quidſit? 130. Quotuplex. 131. Cenſus perpetuò redimibilis. 133. Diſtingvitur ab Emphiteuſi. 136
Ceſſatio à Divinis duplex. 221
Charitas quid ſit? 24. Inimici qualiter diligendi. 26. De operibus extra charitatem factis. 30. De vitiis charitati contrariis. 31
Commutatio quid ſit? 139
Confeſſarius. *Approbatio Confeſſarii*. 276. Praxis audiendi Confeſſiones. 232. Et ſequ. ubi diverſi caſus referantur, quid Confeſſarius agere debeat,

debeat, ante, in, & post confessionem &c. Quomodo cum quibusdam pœnitentibus procedendum. 234. Cum hæretico, Apostata, Excommunicato, Suspenso, Irregulari, &c. 235. Et seq. cum usurario, concubinario. 239. Cum conjugibus habentibus secretum matrimonii impedimentum, cum muliere habēte filiū ex adulterio secreto. 240. Cum eo qui non vult parcere inimico. 243. Cum ignorante, puero & fœmina. 247. &c &c. Spectantia ad confessionem. 249

Contractus de iisdem in communi. 81. Contractus Societatis. 150.

D.

Detractor ad quid teneatur? 271

Donatio quomodo licita? 162

E.

Eleemosyna est actus charitatis. 28

Emphiteusis differt à censu. 136

Emptio ac venditio rerum. 116. Regulæ & casus particulares emptionis ac venditionis. 118. Num liceat emere rem furto ablatam. 126. quando emptor vel venditor teneatur ad restitutionem. 166

Excommunicatio quid sit? 209. Si sit injusta vel nulla. 210. Qui sint effectus majoris excommunicationis. 211. Qui possint comunicare cum excommunicatis. 212. Qui possint excommunicari. 215. Latæ Sententiæ quid? 215. Quæ reservatæ & cui? *ibid.* Quis possit absolvere ab excommunic. 216

F.

Falsarius ad quid teneatur. 266

Fides de objecto fidei. 14. De infidelitate. 15

Finis

Finis ultimus hominis quis? 2. Media ad illum p.3. Impedimenta ad eundem. 7
Fortitudo. Ejus partes, species & vitia opposita. 72
Fur quomodo restituere debeat? 260
Furtum quid & quotuplex sit? 163

H.

Hæresis quid sit? 16
Homicidium casuale. 227

I.

Impediens bonum ad quid teneatur? 269
Inimici qualiter diligendi? 26
Inventa quando obligant ad restitutionem? 161
Irregularitas differt à suspensione. 223. Quibus ex causis contrahatur. *Ibid.* De ea Regulæ generales. 226 & particulares 227. & sequ.
Interdictum est censura Ecclesiastica. 219. Quibus de causis soleat imponi. *ibidem.* Quis possit interdicere. 220. Quis absolvere. 222
Judex quando teneatur ad restitutionem? 263
Juramentum duplex 51. Obligatio ejus 52. Perjurium. 53.
Justitia. 73. Divisio Justitiæ particularis. 75
De commutativa & distributiva Justitia. 76. De actib9 commutativæ Justitiæ. 78. De aliis peccatis cõtra Justitiã. 163. De virtutibus quæ ad Justitiam revocantur. 194. De Justitia Distributiva seu beneficiis 196
Justitia vindicativa. 208

L.

Lucrum quando obnoxium restitutioni. 250. Turpe lucrum quod dicendum. 270
Ludus quid sit? 159. An liceat aut obliget ad restitutionem? 160. I[illegible] 269.

M.

Mendacium est triplex. 194
Milites qualiter restituere debeant? 261
Monopolium quid sit? 130
Mons pietatis. 130
Mutuum quid sit? 89. Casus in quib. vera sed occulta aut aperta est usura si mutuet cum pacto. 105

O,

Ordinandus hæc consideret. Accedens ad Minores. 274. Ad Presbyteratum. 276. Ad curam animarum. 277.

P.

Participans alienis bonis quando teneatur ad restitutionem. 267. 267
Pecuniarum valor. 139. De montibus pecuniariis. 148
Perjurium quid sit? 53. De reo & teste qui in judicio pejeraverit. 54
Proditor ad quid teneatur? 267
Prudentia quid sit? 66

R.

Raptor tenetur ad restitutionem. 260
Religionis virtus in quo consistat. 31. De actibus Religionis. 33. De vitiis Religioni oppositis. 60
Restitutio, ejus Regulæ. 79. Circumstantiæ restitutionis. 81. De restitutione famæ. 84. Usurarius quid tenetur restituere. 110. Casus communiores in quibus restitutio facienda. 250
Reus in judicio pejurans. 54. & 57. utrum teneatur crimen secretum fateri. 58

S. Sa-

INDEX SECUNDÆ PARTIS.

Sapientia. 68 S.
Schisma quid sit? 19
Simonia quid sit? 163. Itē 268. & de ejus speciebus. 166. Gradus ad perfectam Simoniam. 168. Materia Simoniæ. 164. De Simoniæ pœnis, absolutione, restitutione. 170. Regulæ ad dijudicandam Simoniam. 171. De Simonia mentali. 173. De Simonia conventionali, seu quæ consistit in sola promissione. 175. De Simonia reali utrinq; perfecta & materiali. 176. De Simonia iuris positivi. 178. Casus particulares Simoniæ. 179. De participantibus in Simonia. 187. Varia quæsita de Simonia. 188
Sortes unde dicantur. 157. Quotuplices sint. *Ibidem*
Spes quid sit? 22. Vitia Spei opposita. 23.
Superstitio. 62. Regulæ ad dignoscēdas superstitiones
Suspensio est Censura Ecclesiastica. 218. Quis possit suspendere, quis absolvere, & ob quas causas. *Ibid.*

T.

Temperantia. 69. Ejus partes & species & vitia cōtraria. 70
Testis in judicio perjurans. 54. Utrum possit celare veritatem, & quomodo? 58. U.
Votum quid sit? 63. Regulæ ad ferendum de voto judicium. 39. De singulis casibus voti. 40. de voto conditionato. 44. De voto Religionis & castitatis. 4
Usura quid sit? 90. Quotuplex. 91. Regulæ generales ad discernendum omnem usuram. 92. Casus usuræ in particulari. 94. De usura mentali. 10 De accipiētib9 ad usurā. 109. Usurarius quid tenetur restituere. 110. De participātibus in usura. 1
Vulnerans ad quid teneatur. 6

INSTYTUT GŁOWIŃSKI